



**Voorschoten, Veurseweg 3**  
**Huize Bijdorp: Hoofdgebouw**  
**(Inleiding)**

bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve  
Acaciastraat 12 bis A, 3551 BG Utrecht  
tel: 030 - 2430147 en 06 - 11360167  
[jvanderhoeve@telfort.nl](mailto:jvanderhoeve@telfort.nl)



# 1. Inhoud

1	1. Inhoud
2	2. Voorwoord
3	3. Bouwgeschiedenis van Huize Bijdorp
3	3.1. Particuliere bewoning tot 1876
12	3.2. Zusters Dominicanessen
14	3.3. Uitbreiding landhuis tot klooster
16	3.4. Bouw eerste deel van het pensionaat
18	3.5. Bouw kapel (1882)
19	3.6. Lourdesgrot
19	3.7. Noviciaat, tweede deel Pensionaat en keukengebouw
23	3.8. Nieuwe kapel (1894-'95)
27	3.9. Diverse uitbreidingen en aanpassingen (1919-1937)
36	3.10. Modernisering van de kapel vanaf 1933
39	3.11. Verbouwing van pensionaat en bouw van nieuw pensionaat
43	3.12. Oorlogsperiode en wederopbouw
48	3.13. Vele verbouwingen vanaf 1950
52	3.14. Nieuwbouw Haagdorp (1978)
55	3.15. Herbestemming vanaf de jaren zeventig
62	4. Verwijzing naar deelrapporten
63	5. Gemeentelijk monument 'Huize Bijdorp' (omschrijving)

## 2. Voorwoord

Deze bouwhistorische verkenning met waardestelling van ‘Huize Bijdorp’ is in het laatste kwartaal van 2020 opgesteld in opdracht van de Congregatie van de H. Catharina van Siëna, zusters Dominicanessen van Voorschoten, vertegenwoordigd in dezen door P.J.J. Meijs. De uitvoering van het onderzoek en de rapportage waren in handen van het *bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve* (Utrecht).

Het hoofdgebouw is bezocht op 17 september, 8 oktober en 14 oktober. Uitgesloten waren de privé-appartementen. Deze zijn voorzien van dekvloeren, voorzetwanden en verlaagde plafonds. Om desondanks een indruk te verkrijgen is in september één leegstaand appartement bezocht (B 252), gesitueerd op de kapverdieping van het landhuis. In het pensionaat en het nieuwe pensionaat hebben inspecties plaatsgevonden boven verlaagde plafonds om resten van oude interieur-afwerkingen vast te leggen. Dit is samen T. van Ettinger uitgevoerd. Alle foto’s zijn van eigen hand, tenzij anders genoemd.

Het archiefonderzoek werd beperkt door de coronamaatregelen die van overheidswege zijn opgelegd. Het huisarchief was gelukkig zonder beperkingen raadpleegbaar, ondergebracht in het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven (ENK) in het Kruisherenklooster in St. Agatha bij Cuijk. De belangrijkste bron voor de geschiedenis van de congregatie is de ‘kroniek’, een soort dagboek. Veel van de andere archieven waren digitaal raadpleegbaar, waaronder het bouwtekeningenarchief van de gemeente Voorschoten en diverse beeldbanken. Het kadastraal onderzoek is verricht door *H. Wiert, Historisch Onderzoeksbureau* (Groningen).

Binnen de genoemde beperkingen was het niet mogelijk om ook de 19<sup>de</sup>-eeuwse bouwtekeningen te achterhalen, uitgezonderd het entreegebouw-noviciaat en keukengebouw. Voor de andere gebouwen kon gelukkig gebruik gemaakt worden van de weergave van de bestaande toestand bij latere verbouwingen. Daarmee zijn voldoende gegevens verworven voor een analyse van de bouwgeschiedenis en een onderbouwde waardestelling.

Dit rapport maakt deel uit van een reeks samenhangende rapporten:

- Huize Bijdorp: Hoofdgebouw (inleiding)
- Huize Bijdorp: Landhuis & Kapel
- Huize Bijdorp: Entreegebouw, noviciaat en rector-gebouw
- Huize Bijdorp: Pensionaat
- Huize Bijdorp: Keukengebouw
- Huize Bijdorp: Nieuwe Pensionaat
- Huize Bijdorp: Bijgebouwen

Het onderzoek was niet mogelijk zonder ondersteuning en hulp. Hen wil ik op deze wijze en bij dezen bedanken. Het bezoek ter plaatse is mogelijk gemaakt door P.J.J. Meijs en T. van Ettinger. Veel dank gaat ook naar alle bewoners en personeel, die mij ontvangen, begeleid en – waar nodig – geassisteerd hebben bij mijn onderzoek. Verder gaat dank uit naar E. van Holland van Cob-Web en M. Piercy van Bouwaccent voor hun ondersteuning.

Ook de medewerkers van de (digitaal) geraadpleegde archieven dank ik voor de geleverde hulp. Speciaal moeten de medewerkers van het ENK genoemd worden, die onvermoeibaar stukken hebben gehaald en per ommegaande reproducties hebben geleverd.

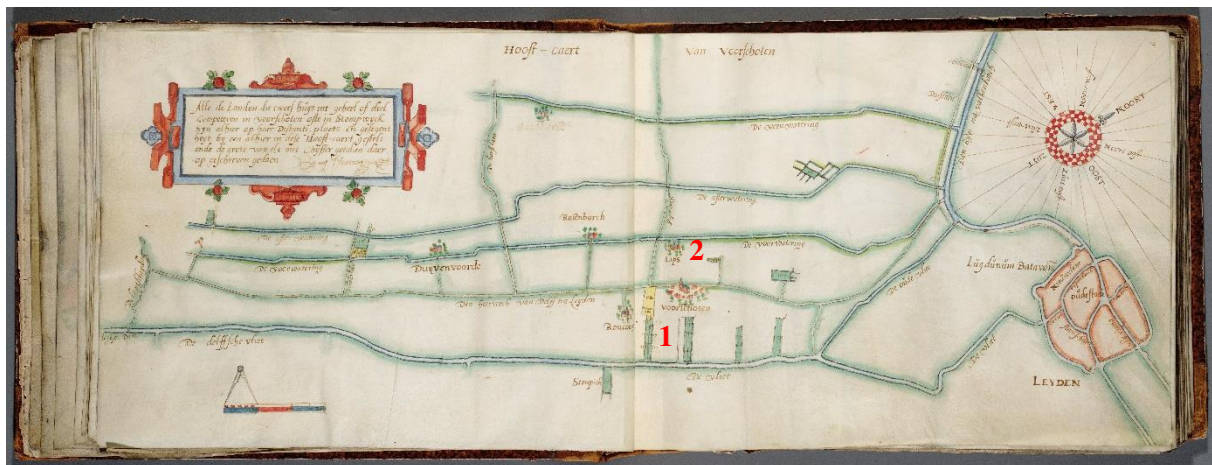
Utrecht, 7 februari 2021

Jan van der Hoeve

### 3. Bouwgeschiedenis van Huize Bijdorp

#### 3.1. Particuliere bewoning tot 1876<sup>1</sup>

In de middeleeuwen hoorde het perceel van Huize Bijdorp tot een leengoed van een aanzienlijke Leidse familie. In 1326 wordt een zekere Trude van Leijden, dochter van Aart Snider van Leiden als eigenaar genoemd. Haar kleinzoon Dirk Hoogstraat was de volgende eigenaar, zo blijkt uit de beschrijving van de erfenis in 1371. In deze erfenis is sprake van twee stukken land, waarvan één achter de kerk (ter hoogte van Bijdorp) en één ten noorden van de Heerstraat (ten noorden van de Veurseweg). In 1389 verkreeg Dirk toestemming om het laatstgenoemde terrein – genaamd ter ‘Lipsen’ – te verkopen. Het is de vraag of hij van die toestemming gebruik heeft gemaakt, want het is ook daarna nog in familiebezit. Volgende eigenaars waren Jan Vos, Dirk Hoogstraatz, daarna Gerrit Hoogstraat (1412) en dan opnieuw een Dirk Hoogstraat. Vanaf tenminste circa 1400 stond er bebouwing op het terrein ten noorden van de Heerstraat, het kasteel Ter Lips. Bij opgravingen in 1953 zijn de middeleeuwse funderingen van dit kasteel gevonden, vlak ten noorden van de Wijngaardenlaan.

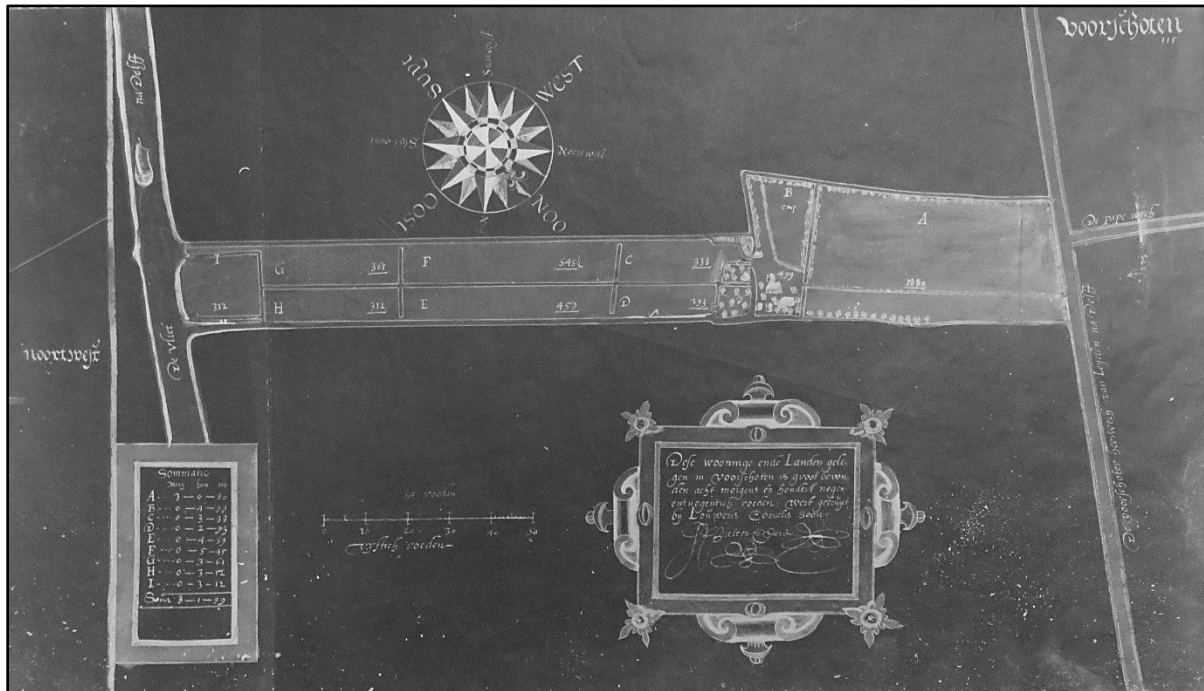


Kaart van landerijen in Zoeterwoude, afgebeeld in het kaartboek van het Heilige Geest Weeshuis, tekening van Jan Pietersz. Dou uit de 17<sup>de</sup> eeuw (Collectie Erfgoed Leiden en Omstreken, PV584\_014). Pal ten zuiden van Voorschoten bevindt zich een landstrook (1), waar later het landhuis Bijdorp tot stand is gekomen. Kasteel Ter Lips bevindt zich daar ten noorden van (2).

In 1499 droeg de laatstgenoemde Dirk Hoogstraat het kasteel over aan ridder Jacob Oem van Wijngaarden, waarna het kasteel ook bekend werd onder de naam ‘kasteel Wijngaerden’. Met zijn vrouw Maria Van Duivenvoorde kreeg hij twee kinderen, waaronder Floris. Deze Floris huwde met Ottelijne van den Coulster. Zij kregen een dochter (Mechteld) en een zoon Jacob Florisz. Deze laatste woonde op kasteel Ter Lips. Hij speelde een rol in de strijd om godsdienstvrijheid die zou uitmonden in de tachtigjarige oorlog. Hij was namelijk één van de ondertekenaars van het Smeekschrift der Edelen in 1566, waarmee vertegenwoordigers van de lagere adel aan de landvoogdes Margaretha van Parma verzochten tot afschaffing van de inquisitie en intrekking van de plakaten (verordeningen tegen ketterij). Dat werd hem zwaar aangerekend, want deze rebellie paste niet bij zijn bestuurlijke taak in Voorschoten. Vanuit die functie moest hij waken over de (enige en ondeelbare) ‘katholieke godsdienst’. Dit leidde

<sup>1</sup> Dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op: M. Eggermont-Molenaar, *Een beschaafde en godsdienstige opleiding*, Leiden 2014 (pag. 9-27).

tot een aanklacht bij de Raad van Beroerten in Brussel. Hij werd bij verstek veroordeeld, waarbij onder andere zijn hoeve (op het perceel van Huize Bijdorp?) werd geconfisqueerd. Tijdens de Opstand en het bewind van Willem van Oranje werd Oem van Wijngarden in ere hersteld, zoals onder meer blijkt uit zijn aanstelling als gouverneur van Gouda en Oudewater. Het huidige perceel van Huize Bijdorp moet in die periode zijn verzelfstandigd. De bebouwing bestond vermoedelijk uit een boerderij met bijgebouwen. In 1603 vererfden het terrein en complex aan zijn dochter Maria en haar echtgenote Joachim Rengers. De erfenis bestond uit de *'wooning te Voorschoten met dertig mergen lants'* inclusief meerdere schuren, houtopstanden en een boomgaard.



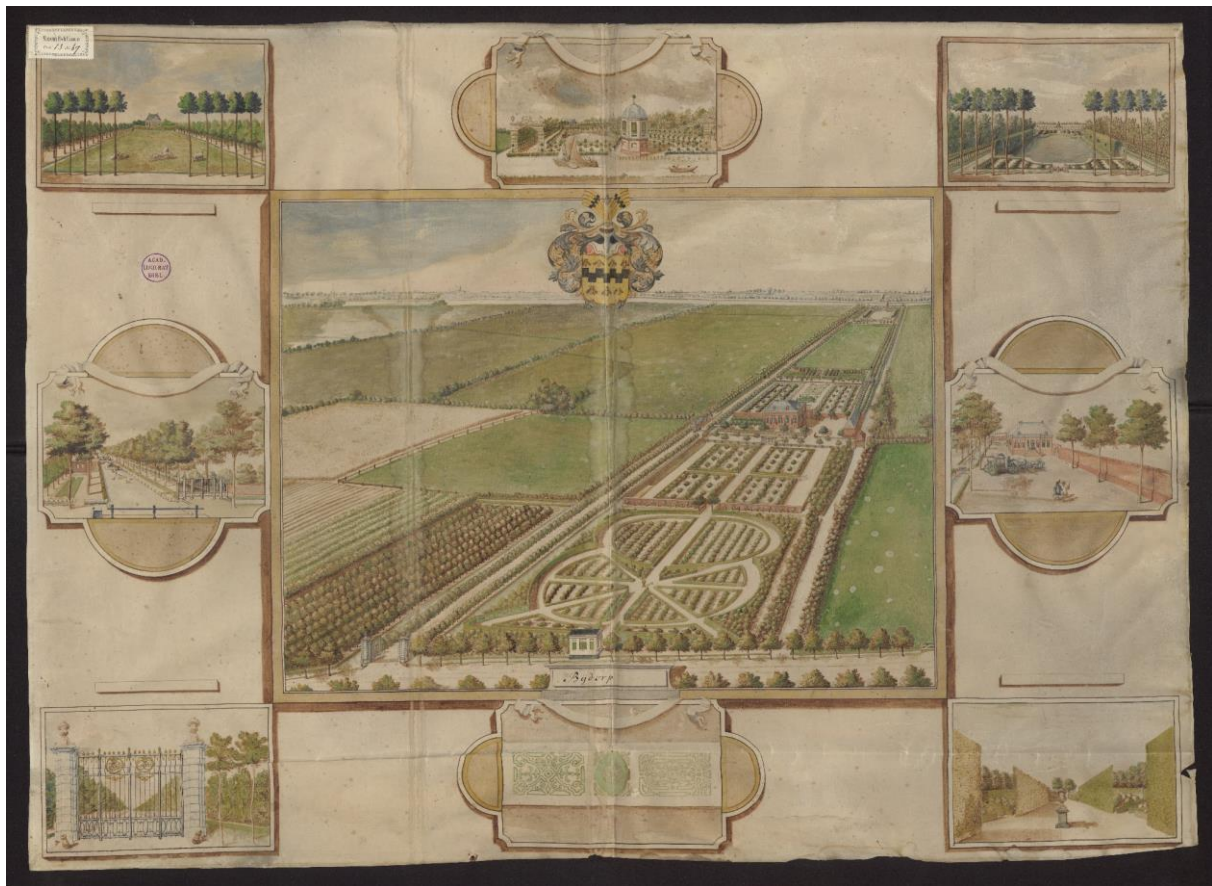
*Het boerenerf op het perceel waar later het landhuis Bijdorp is gebouwd, naar opmeting van de landmeter Jan Pieterszoon Douw in 1622 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK\_AR-Z040, nr. 41, kopie).*

In het landerijenboek van het Leidse weeshuis is een kaart aanwezig van het terrein waarop het landgoed Bijdorp staat afgebeeld, opgemeten door landmeter Jan Pieterszoon Douw of Dou in 1622.<sup>2</sup> Het langgerekte terrein heeft al zijn huidige vorm, begrensd door de Heerweg (Veurseweg) en de Vliet. Het voorste deel van het terrein is bouwland, het achterste deel

<sup>2</sup> Gegevens zuster Jacqueline Th. Bombeke uit 1969 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven/ ENK\_AR-Z040, nr. 44)

weiland. Het erf van de boerderij lag op de grens van het bouw- en weiland, vermoedelijk op een zandrug. Op de plaats van het landhuis staan twee gebouwen, een L-vormig gebouw en een schuur, daarnaast nog twee hooibergen. In het cartouche staat *‘Dese wooninge ende Landen gelegen in Voorschoten is groot bevonden acht morgens ende hondert negen entnegentig roeden, wert gebruikt bij Louweris Cornelis soon.’*<sup>3</sup>

Willem Rengers, gehuwd met Paulina van Erp genaamd van Warrenberg vrouw van Langeveld en van Borghe verkochten het perceel in 1634 aan Gerard Meerman, advocaat te Leiden. De omschrijving luidde: *‘een woning genaamd rengers woning als huis, schuur en boomgaard met 34 morgen 12 roe waarvan het land in Voorschoten en Stompwijk ligt’*.

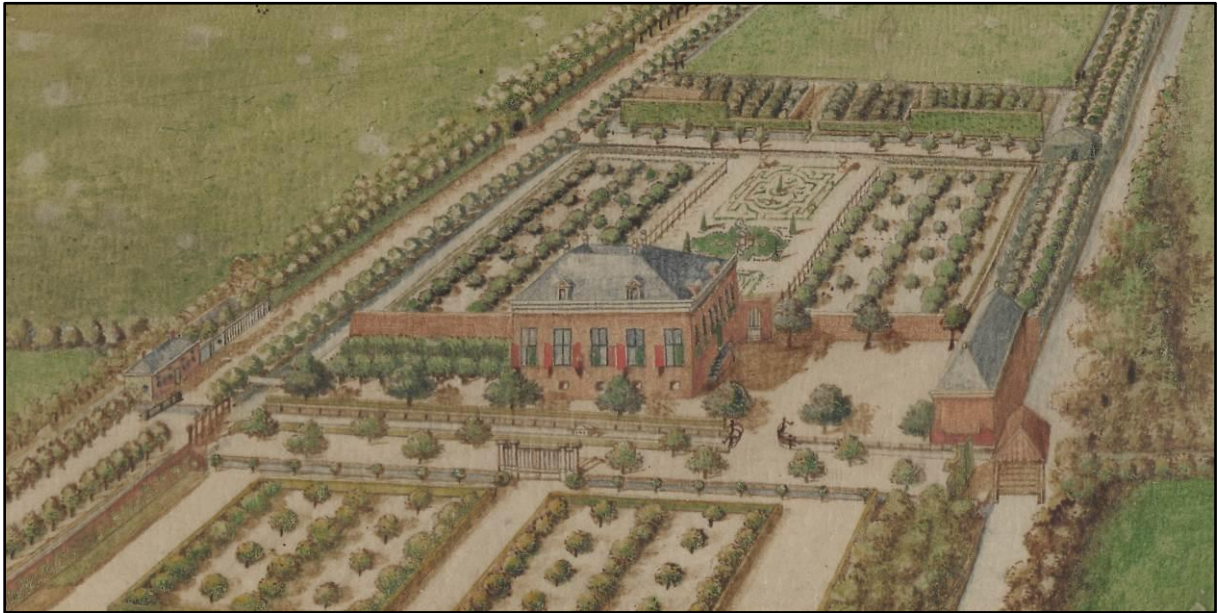


*Vogelvluchttekening van het landgoed Bijdorp te Voorschoten omstreeks 1700 (Universiteit Leiden, nr. UBLCKA\_COLLBN\_Port\_13\_N\_67). Midden boven is het familiewapen van Jan de Bijde te zien. Midden rechts is een afbeelding van het landhuis zichtbaar, linksonder een afbeelding van het hek.*

De oudste afbeelding van het landgoed en landhuis Bijdorp stamt uit circa 1700. Afgebeeld is een vogelvluchttekening van het landgoed, omgeven door acht kleinere afbeeldingen. Eén van deze kleinere afbeeldingen betreft het huis zelf. Er is sprake van een bescheiden eenlaags gebouw op een hoge plint, voorzien van een omlopend schilddak. Aan de achterzijde had het huis een dakopbouw (zolderverdieping). In de hoge plint zijn kelderlichten te zien, wat wijst op een volledige onderkeldering. Op de bel-etage zijn kruis- en kloostervensters herkenbaar, voorzien van halve luiken. De entree bevindt zich aan de rechterzijde, toegankelijk via een bordestrap. Op basis van de vormtaal en architectuur ligt een datering in de eerste helft van

<sup>3</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 41 (kopie kaart 1620).

de 17<sup>de</sup> eeuw voor de hand. Het moet niet uitgesloten dat de veranderde beschrijving van ‘wooning’ (1603) tot ‘wooning als huis’ (1634) verwijst naar een vernieuwing in deze periode.

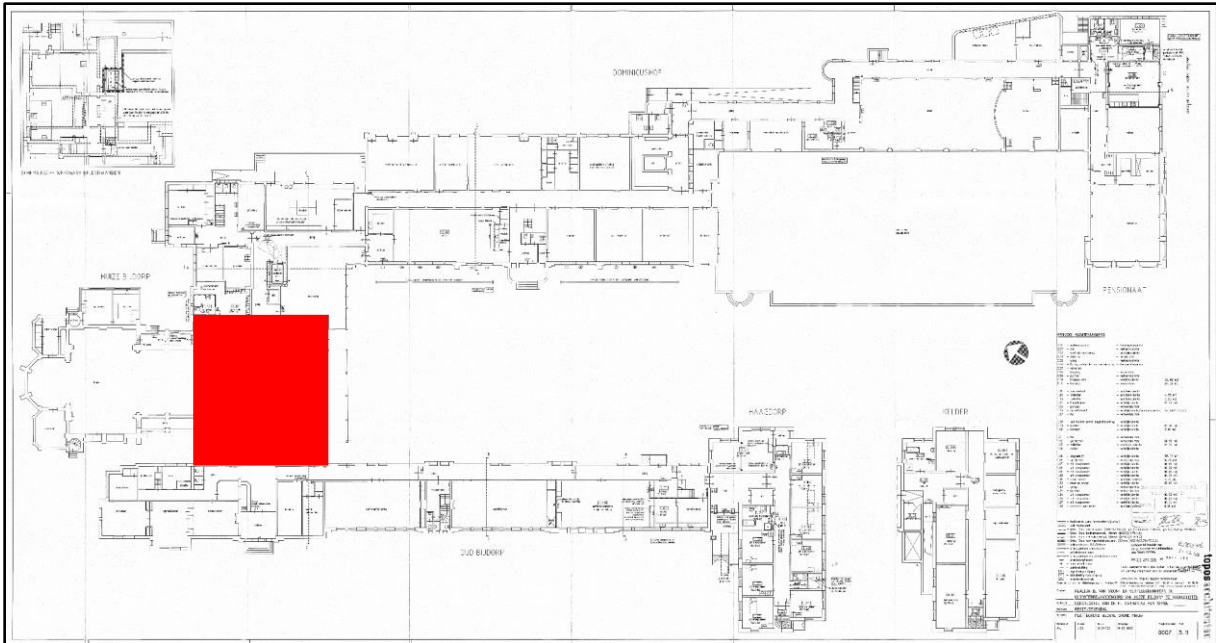


*Uitsnede uit de vogelvluchttekening van het landgoed Bijdorp te Voorschoten omstreeks 1700 (Universiteit Leiden, nr. UBLCKA\_COLLBN\_Port\_13\_N\_67). Het landhuis gezien vanaf de voorzijde, de Veurseweg (westgevel).*



*Uitsnede uit de vogelvluchttekening van het landgoed Bijdorp te Voorschoten omstreeks 1700 (Universiteit Leiden, nr. UBLCKA\_COLLBN\_Port\_13\_N\_67). De achterzijde van het huis (oostgevel)*





De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend is de locatie van het 17<sup>de</sup>-eeuwse huis.

Bij werkzaamheden in 1969 zijn sporen van de kelders onder het hoofdgebouw/ landhuis aangetroffen, waaronder resten van een 17<sup>de</sup>-eeuws gewelf en een wenteltrap naar een buitentoeegang.<sup>4</sup> Zuster Jacqueline heeft daaruit terecht de conclusie getrokken dat het 17<sup>de</sup>-eeuwse gebouw een kelder of souterrain had.<sup>5</sup> Zij verwijst ook naar de vele 17<sup>de</sup>-eeuwse tegeltjes die gevonden zijn, maar aan personeel te geschenke zijn gegeven.

De zoon van Gerard Meerman, Johan Meerman en diens zoon Gerard Meerman werden door vererving de volgende eigenaars. Deze Gerard Meerman was in 1696 gedwongen om het goed te verpanden, wat een korte omschrijving opleverde: *'Hofstede bestaande uit huis en woning met ongeveer zeven morgen, drie hond en vijftig roeden, gelegen in heerlijkheid Voorschoten, strekkende van de Heerweg tot achteraan de Vliet'*. Deze verpanding beëindigde door verkoop in 1697 aan Johan Pauw de Bije en diens tweede vrouw Anna van Oortshoorn. De beschrijving van het huis luidde: *'Hofstede voorzien met verschillende kamers en vertrekken, koetshuis, paardestal, tuinmanswoning, boomgaarden, plantagies, een laan en verder getimmerten daarop staande, drie hond teelland, gelegen aan de Heerweg bezijden de Laan. Mitsgaders het partij weiland, gelegen achter de hofstede tot aan de Vliet, zijnde tezamen groot ongeveer 8 morgen 3 hond, gelegen in de heerlijkheid Voorschoten'*. Johan Pauw de Bije woonde tot aan zijn dood in het huis, waarvan de laatste 15 jaar al weduwnaar. Zijn erven verkochten het huis in 1716 aan Francois Greenwood en Maria Anna de Vaux. Greenwood was directeur van een Surinaams suikerplantage. Toen luidde de omschrijving: *'Hofstede zijnde herenhuis, paardenstal, twee vruchtbare boomgaarden, twee spelhuisjes en verdere plantagien daaraan gelegen heerlijkheid Voorschoten omtrent het dorp, groot ongeveer 8 morgen en drie hond.'*

<sup>4</sup> Notitie 1969, vermoedelijk van zuster Jacqueline Bombeke (ENK\_AR-Z040, nr. 44).

<sup>5</sup> Brief van zuster Jacqueline aan zuster Samuela, 20 januari 1991 (ENK\_AR-Z040, nr. 44).



*Het stucplafond in de ontvangstruimte uit de vroege 18<sup>de</sup> eeuw, voorzien van decoraties in Lodewijk-XIV-stijl/ regencestijl. De verdeling in velden wijst op een bovenliggende balklaag van moer- en kinderbinten (17<sup>de</sup> eeuw).*

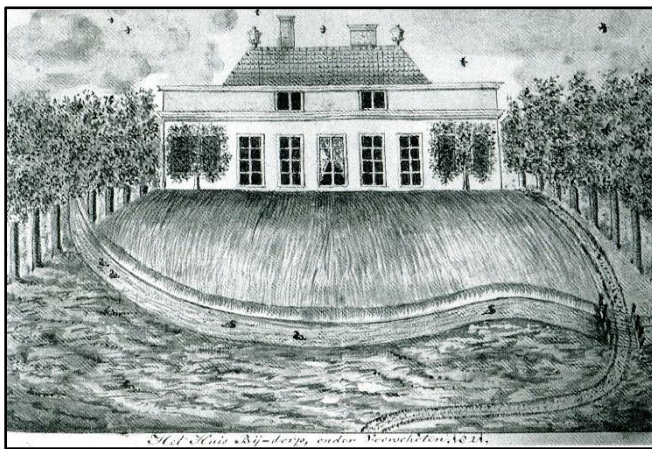


*De poort aan de Veurseweg in 1939 (RCE beeldbank, nr. 019016).*

In de vroege 18<sup>de</sup> eeuw hebben modernisering van het landhuis plaatsgevonden. Door verlaag van de vloer van de begane grond kregen de kamers op de bel-etage een veel grotere hoogte. Dit ging wel ten koste van de onderliggende keldergewelven. Het interieur zal volledig zijn vernieuwd, de indeling aangepast. Uit deze periode behouden zijn alleen het stucplafond van de ontvangstzaal (woonkamer), enkele lambriseringen en deurkozijnen met de

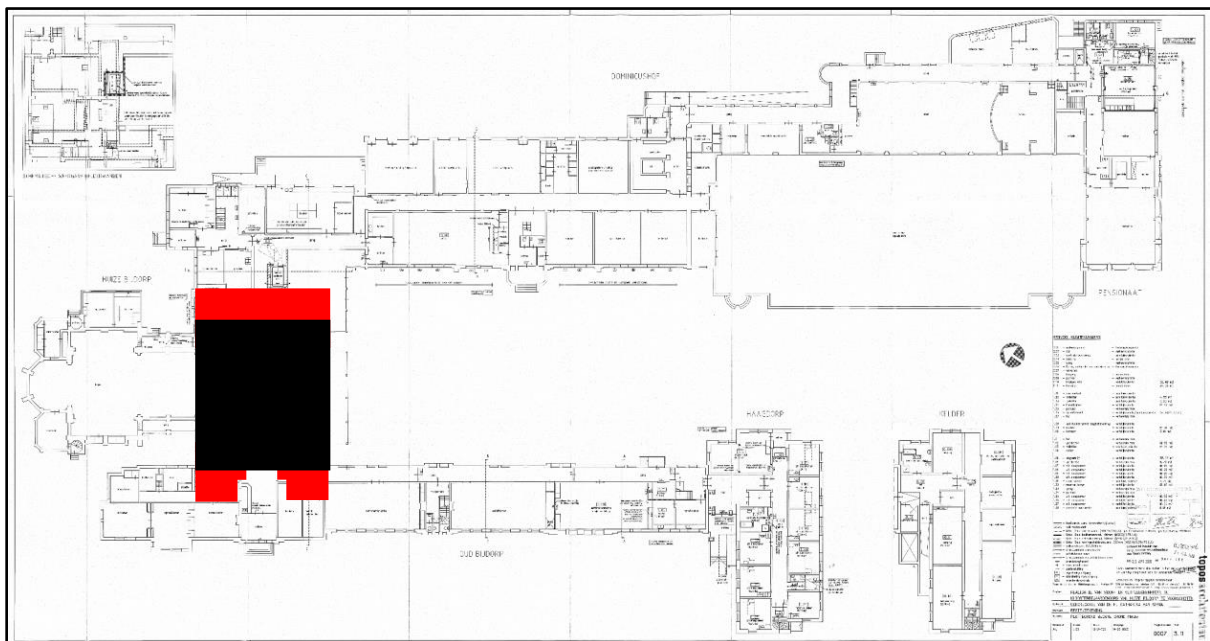
sierlijke paneeldeuren. Vermoedelijk zijn de kruis- en kloostervensters vervangen door vensters met schuiframen.

De volgende eigenaar was Paulus Poursoy of Apourceaux, die het huis op 7 januari 1730 verwierf bij een openbare verkoping. De omschrijving was gelijk aan die van 1716, afgezien van een uitbreiding van het perceel in de vorm van een ‘moestuyn en wilde plantagien, mitsgaders, 3 partijen weiland, groot ongeveer 8 morgen, 3 hond’. Na slechts 9 jaar verkocht hij Bijdorp alweer. De koper was Mattheus Hoeyff van Oije, heer van Ooijen, Onsenoord en Nieuwkuik, gehuwd met Anna Isabella van Nassau-Lalecq. Na hun beider overlijden werd Leonard Hoeyff in 1765 eigenaar, de broer van Mattheus. Hij verkocht het pand in 1771 aan Pieter Changuion en Anna Arnoldia van der Hoeven. Na de dood van Pieter woonde Anna Arnoldia nog tot haar dood in 1845 in het pand.

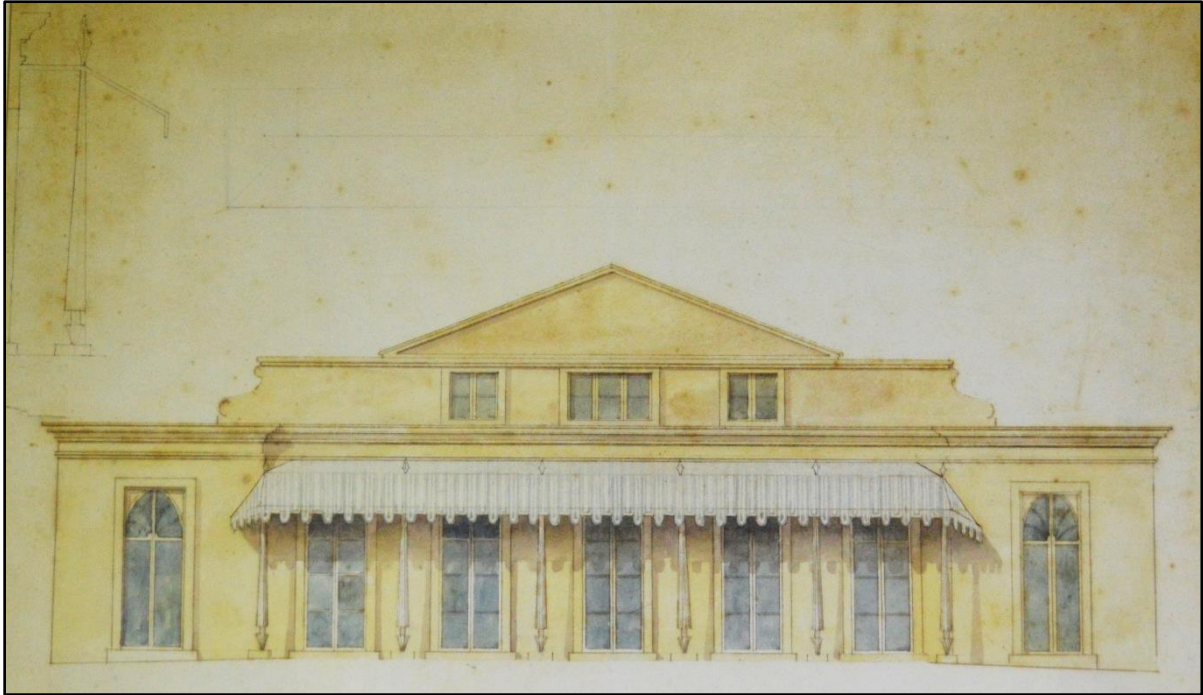


Links: anonieme tekening van de voorgevel in 1821 (huisarchief). Op de voorgrond is een waterloop met een slingerend beloop te zien.

Rechts: uitsnede uit de kadastrale minuut uit circa 1830 (RCE beeldbank, nr. MIN08219B01).



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend zijn het 17<sup>de</sup>-eeuwse huis (zwart) en de uitbreidingen uit circa 1800 (rood).



*Tekening van de achtergevel in 1876 (huisarchieef). De attiek is de gemoderniseerde dakopbouw uit de 17<sup>de</sup> eeuw, voorzien van voluten ter weerszijden en een driehoekig fronton.*



*Links: de schouw in de ontvangstkamer van het landhuis, voorzien van een marmeren schoorsteenmantel en een stucdecoratie in empirestijl op de boezem.*

*Rechts: één van de tuindeuren in de achtergevel van het landhuis, voorzien van een bovenlicht met florale motieven in een spitsboog uit circa 1800. De deuren en het kalf dateren uit 1923; ze vervangen een schuifraam.*

Omstreeks 1800 moeten uitbreidingen en modernisering en hebben plaatsgevonden, zo valt op te maken uit een tekening van de voorgevel in 1821. Het 17<sup>de</sup>-eeuwse huis is weliswaar nog volledig herkenbaar, namelijk een eenlaags gebouw met een steil (omlopend) schilddak. De hoeken van het dak worden gemarkeerd door vaasvormige ornamenten uit circa 1700. De hoge plint van de kelder ontbreekt. De ruimten op de begane grond hebben in de voorgevel hoge vensters met achtruitsschuiframen. In de achtergevel is dat ook het geval, zij het dat de bovenlichten daar bovendien zijn voorzien van spitsboog- en bladmotieven. Aan weerszijden is het gebouw uitgebreid, namelijk een onderkelderde aanbouw aan de noordzijde (links) en twee smalle aanbouwen aan de zuidzijde (rechts). Eén van de kelders aan de noordzijde is behouden, voorzien van een houten balklaag met bakstenen troggewelfjes. De voorgevel heeft een attiek gekregen, voorzien van twee vensters. De achtergevel heeft nog zijn 17<sup>de</sup>-eeuwse dakopbouw, vermoedelijk gemoderniseerd door voluten en een driehoekig fronton.

Uit 1876 dateert een volgende tekening van de achtergevel, die de situatie vlak voor de aankoop door de Zusters Dominicanessen documenteert. Het is niet helemaal duidelijk waarom de tekening is gemaakt, maar de potloodtekening in de linker bovenhoek doet vermoeden dat de bouw van een luifel tegen de achtergevel de aanleiding was. Ook in deze weergave van de achtergevel valt de 17<sup>de</sup>-eeuwse kern te herkennen, voorzien van twee uitbreidingen. Het dak gaat schuil achter een attiek met voluten en een driehoekig fronton, zijnde de gemoderniseerde 17<sup>de</sup>-eeuwse opbouw. De hele gevel heeft een architectuur uit circa 1800, vooral herkenbaar aan de gepleisterde afwerking en de hoge schuiframen met karakteristieke bovenlichten. In het interieur herinnert de schouw in de ontvangstruimte aan deze periode, inclusief de marmeren schoorsteenmantel en de empire-stucdecoratie op de boezem.



*De woonkamer van Johannes Fredericus Farensbach, Ansichtkaart uit circa 1920 (collectie auteur). De vloer bestaat uit brede houten delen, de paneellambriseringen en deuren zijn nog beschilderd. De wanden zijn behangen.*

De dochter van Anna Arnoldia, Susanna Jacobs - Van der Hoeven was de volgende bewoonster. Na haar dood in 1862 verwierf mr. Johannes Fredericus Farensbach het huis, gehuwd met Lucia Kervel. Deze Farensbach was een schatrijke tabaksteler op Java.

Meest opvallende toevoeging uit deze bewoningsperiode is de oranje, gebouwd in 1869.

Farensbach was een overtuigd katholiek. Dat blijkt al uit de plaats van overlijden, de bedevaartplaats Lourdes. In 1875 had hij daar tevergeefs genezing gezocht van zijn kwalen. Na zijn dood op 18 mei 1875 wilde zijn weduwe niet langer blijven wonen op Bijdorp. Zij heeft aan verschillende katholieke hoogwaardigheidsbekleders gevraagd om haar te adviseren over de verkoop van het landhuis, waaronder mr. Wilmer, de toenmalige bisschop van Haarlem. Hij heeft zich ingezet om het landgoed her te bestemmen tot een klooster. Dat heeft succes gehad. Kopers waren de Zusters Dominicanessen van de Congregatie van de H. Catharina van Siëna (ook wel Senen). Dat was ongetwijfeld geen toeval, want een nicht van mevrouw Farensbach, Gabriëlle Kervel was lid van deze congregatie. De verkoopster, Lucia Farensbach-Kervel verbond twee voorwaarden aan de verkoop. Het instituut moest naar ‘*Onze Lieve Vrouwe van Lourdes*’ genoemd worden (de overlijdensplaats van haar man) en de woonkamer in het landhuis moest ongewijzigd gehandhaafd blijven (zij had goede herinneringen aan het verblijf op Bijdorp). Daaraan danken we het (bijna ongewijzigde) behoud van de 19<sup>de</sup>-eeuwse woonkamer met bijbehorend meubilair.

### 3.2. Zusters Dominicanessen

In 1876 kochten de Zusters Dominicanessen van de Congregatie van de Heilige Catharina van Siëna (Catharina van Senen) huize Bijdorp, toentertijd een tamelijk recente loot aan de stam van kloosterorden. De oorsprong lag bij de streng katholieke gezusters Lucia Pinkers (Maastricht 1808-1890) en Maria Elisabeth Pinkers (Luik 1810-1848), die sedert 1814 woonachtig waren in Rotterdam. Voor katholieken waren er in de vroege 19<sup>de</sup> eeuw in Nederland nog weinig mogelijkheden tot maatschappelijke ontwikkeling. De gezusters Pinkers kregen daarom thuis onderwijs, geschoeid op katholieke leest. Daar ontwikkelden zij een diepe wens om in te treden in het klooster, ten einde van daar uit bij te dragen in verbeteringen van de maatschappij. Op aanraden van de huisvriend pater Raymundus van Zeeland (Rotterdam 1797 – Schiedam 1845) stichtten de beide zusters een nieuwe kloosterorde.

In 1835 huurden de zusters Pinkers twee kamers in een huis aan de Keizerstraat te Rotterdam, waar zij onderwijs gaven in naaien en breien. Spoedig daarna werden zij toegelaten tot de Derde Orde als Tertiariissen, zelfstandig wonende vrouwen in een leven van gebed, boetvaardigheid en (onderlinge) liefde. In 1837 legden Lucia en Maria Elisabeth Pinkers de klooster-geloften van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid af tegenover de hoogerwaarde pater J.D. Raken, provinciaal van de Predikheren-orde in Nederland. Hij is vooral bekend door zijn rol bij het herstel van de Nederduitse provincie van Dominicanen (Predikheren). Hun kloosternamen werden Catharina en Columba. Zij bleven als ‘klopjes’ (kloosterlingen in eigen woning) gehuisvest in de bovenwoning aan de Keizerstraat, samen met Agnes Bakker. Van daar uit legden zij ziekenbezoek af en gaven zij les in naaien en breien. Zij ondervonden steeds meer ruimtetekort op deze plek. Een verhuizing naar het ouderlijk huis maakte het mogelijk om de bovenwoning aan de Keizerstraat als naaikamer en bidkapel te gebruiken.

De situatie verbeterde aanzienlijk door de bemiddeling van de eerdergenoemde pater Raken, Vanuit zijn functie als president van het Armen- en Weezenbestuur van de Steigerse Kerk te Rotterdam had hij de schatrijke mevrouw Louise Harings weten te bewegen tot aankoop en schenking van een huis aan de bovengenoemde Tertiariissen van H. Dominicus. Het huis werd heringericht tot een klooster, toegewijd aan de H. Catharina van Siena. De gezusters Pinkers behoorden tot de eerste kloosterlingen. Het klooster stond onder leiding en bestuur van pater Raken. Eén van de taken van de kloosterlingen was de zorg over het ‘Steygersche Weeshuis’, waar circa 250 weeskinderen waren ondergebracht. In 1845 kregen zij ook nog zorg over 15 oude vrouwen en vijf oude mannen. Meermalen verhuisde het klooster naar betere, grotere locaties. Na een fusie in 1858 met andere liefdadigheidsinstellingen omvatte het klooster in 1860 in totaal 24 kloosterzusters onder de hoede van de Heilige Catharina van Siëna, bijgestaan door 100 niet-kloosterlijke vrouwen. Met deze groei was de huisvesting in Rotterdam volstrekt onvoldoende geworden. Nevenvestigingen werden gesticht in Schiedam en Amsterdam.



Advertentie in de Maasbode van 16 maart 1876 ([www.delpher.nl](http://www.delpher.nl)).

Op 7 december 1875 verleende mgr. Wilmer, bisschop van Haarlem, een machtiging aan zuster Domenica Wamsteeker, algemeen overste der zusters Dominicanessen om het landgoed Bijdorp aan te kopen voor een bedrag van 70000 gulden.<sup>6</sup> Daartoe was een lening van 50000 gulden noodzakelijk. Het landhuis kreeg een functie als klooster, gewijd aan Onze Lieve Vrouwe, Koningin van de Rozenkrans. Op 16 april arriveerden de eerste zeven zusters, zuster Margaretha Schrederhoff, Dominique Bechger (subpriorin en directrice), Aloysia Meijer, Augusta Peters, Gregoria Kreisman, Marcoline Linnebank en Huberta Hakkenkig.<sup>7</sup> Pater Ambrosius Wientjes kreeg een aanstelling als rector.

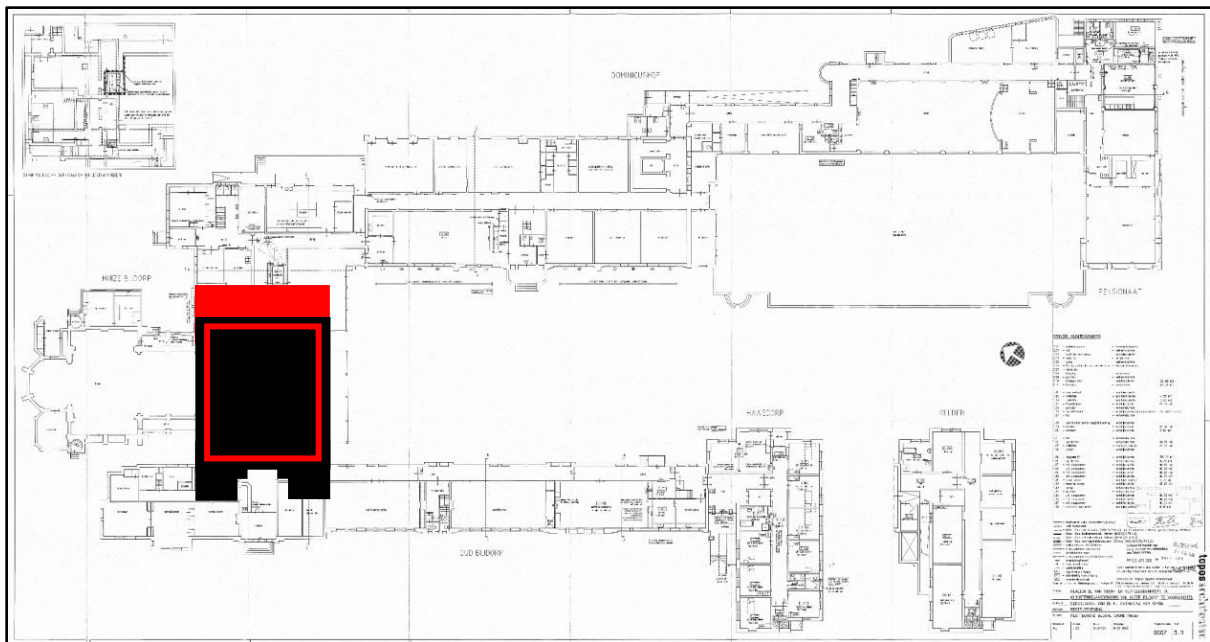
<sup>6</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47: 100 jaar Bijdorp in vogelvlucht, pag. 1

<sup>7</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47: 100 jaar Bijdorp in vogelvlucht, pag. 1

Op Bijdorp wijdden de zusters zich aanvankelijk aan wijkverpleging en onderwijs in naaien (RK naaischool). Pater Ambrosius wilde echter de onderwijstaak versterken. Dat geschiedde onder leiding van zuster Dominique, Maria Allegonda Bechger. Zij richtte de school en pensioonaat op, maar was tevens verantwoordelijk voor de onderwijsopleiding van haar medezusters.

### 3.3. Uitbreiding landhuis tot klooster

Het is niet duidelijk welke werkzaamheden aan het landhuis zijn verricht bij herinrichting tot klooster. De Kroniek<sup>8</sup> geeft weinig concrete informatie. Duidelijk is dat in eerste instantie alleen de voornaamste vertrekken werden ingericht tot klooster, school en pensioonaat. De bestaande woonkamer bleef daarbij ongewijzigd, de huidige ontvangstzaal. De zusters namen op die wijze een bescheiden plek in het gebouw in. Toch moeten er tussen 1876 en 1878 grondige verbouwingen van het landhuis hebben plaatsgevonden. Bekend is dat er in 1877 enkele vertrekken aan het gebouw zijn toegevoegd.<sup>9</sup> Op 4 maart 1877 heeft architect van der Brink een tekening voor de uitbreiding gemaakt, waarvoor de begroting 7590 gulden bedraagt. Uitvoering geschiedde door de aannemer Romeyn.<sup>10</sup>



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Bij inrichting tot klooster tussen 1876 en 1878 is het bestaande huis verhoogd met een verdieping (rood kader) en uitgebreid aan de noordzijde (rood).*

Ondanks het ontbreken van tekeningen, vallen op basis van tekeningen en foto's wel enkele conclusies te trekken. Voor de verbouwingen (1876) was er nog sprake van een eenlaags pand met een omlopend schilddak, voorzien van dakopbouwen aan voor- en achterzijde (attieken). Aan de noordzijde bevond zich een smal eenlaags aanbouw over de volle breedte van het gebouw, aan de zuidzijde twee smalle hoekpaviljoens ter weerszijden van een entree. Het gebouw had een vroeg-19<sup>de</sup>-eeuws opzet in architectuur, afwerking en venstertypen. De 17<sup>de</sup>-

<sup>8</sup> De Kroniek is het dagboek van de congregatie, waarin belangrijke gebeurtenissen zijn geboekstaafd.

<sup>9</sup> De congregatie van de H. Catharina van Siëna te Voorschoten, zp. zj (ca 1941).

<sup>10</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47: 100 jaar Bijdorp in vogelvlucht, pag. 1 verso (naast 2)



eeuwse kern van het pand viel aan de buitenzijde nauwelijks nog te herkennen, afgezien van de steile kapvorm.



*Het landhuis omstreeks 1880, gezien vanuit het zuidwesten (huisarchief). Het 17<sup>de</sup>-eeuwse gebouw is herkenbaar aan de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse vensters met achtruitsschuiframes, de verhoging aan vensters met T-schuiframes met Franse balkons. De kap bestaat uit twee aaneengeschakelde, evenwijdige schilddaken. Links op de foto is een laat-19<sup>de</sup>-eeuwse tweelaags aanbouw zichtbaar.*

*De entree aan de voorzijde wordt geflankeerd door twee eenlaags aanbouwen met een balkon.*



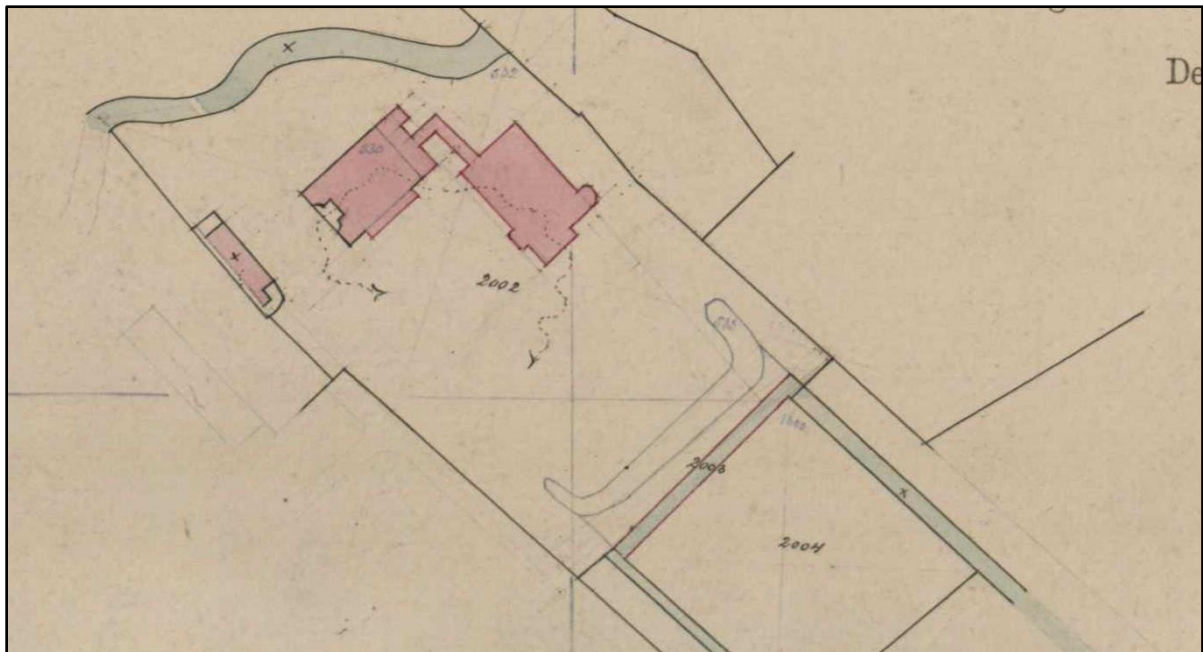
*Het landhuis omstreeks 1880, gezien vanuit het oosten (huisarchief). De 17<sup>de</sup>-eeuwse kern heeft hoge vensteropeningen met sierlijke bovenlichten (circa 1800). De eerste verdieping uit de late 19<sup>de</sup> eeuw heeft een reeks balkondeuren, die toegang geven aan de aangebouwde balkon (1879). Links is een van de eenlaags aanbouwen ter weerszijden van de entree zichtbaar, voorzien van een soortgelijk venster als de 17<sup>de</sup>-eeuwse kern. De aanbouw aan de rechterzijde stamt uit de late 19<sup>de</sup> eeuw, maar bevat op de begane grond een oudere kern. Dit is herkenbaar aan een soortgelijk venster op de begane grond als in de 17<sup>de</sup>-eeuwse kern.*

Op de foto's van 1880 is sprake van een tweelaags pand met een dubbel schilddak, voorzien van een tweelaags aanbouw aan de noordzijde. De lage hoekpaviljoens aan de zuidzijde bleven behouden, totdat ze moesten wijken voor het noviciaat/ entreegebouw (1887). Op de begane grond bleven de bestaande vensters uit circa 1800 behouden, voorzien van schuiframen. In de achtergevel hebben deze vensters sierlijke bovenlichten met een spitsboogmotief en bladornamenten. Op de eerste verdieping kregen de vensters T-schuiframen. Tegen de achtergevel kwam een tweelaags balkon tot stand. Alle gevels zijn voorzien van een dikke pleisterlaag die alle onderliggende bouwsporen aan het zicht onttrekt.

### 3.4. Bouw eerste deel van het pensionaat

In 1878 werd de basis gelegd voor het pensionaat, bedoeld voor een *'beschaafde en godsdienstige opleiding'* voor *'jonge meisjes van deftigen stand'*. *'In de vakantie werden de funderingen gelegd van een nieuw Pensionaat door Wouterlood uit Schiedam, het beslaat een oppervlakte van 32 M. lengte, 17 M. diepte en 10 M hoogte.'*<sup>11</sup> Dat is net iets meer dan de helft van het huidige gebouw. Een uitbreiding was vermoedelijk reeds gepland. De ontwerpers waren de heren Wouterlood & Berkelaar uit Schiedam. Deze Wouterlood was ongetwijfeld Nicolaas Gregorius Wouterlood, timmerman, architect en aannemer (1846-1910).<sup>12</sup> Berkelaar is nog niet geïdentificeerd. Op 19 maart 1879 legde Maria Johanna Delphina Leeuwenberg de eerste steen, herdacht door middel van een gedenkplaat in de hal van het trappenhuis.

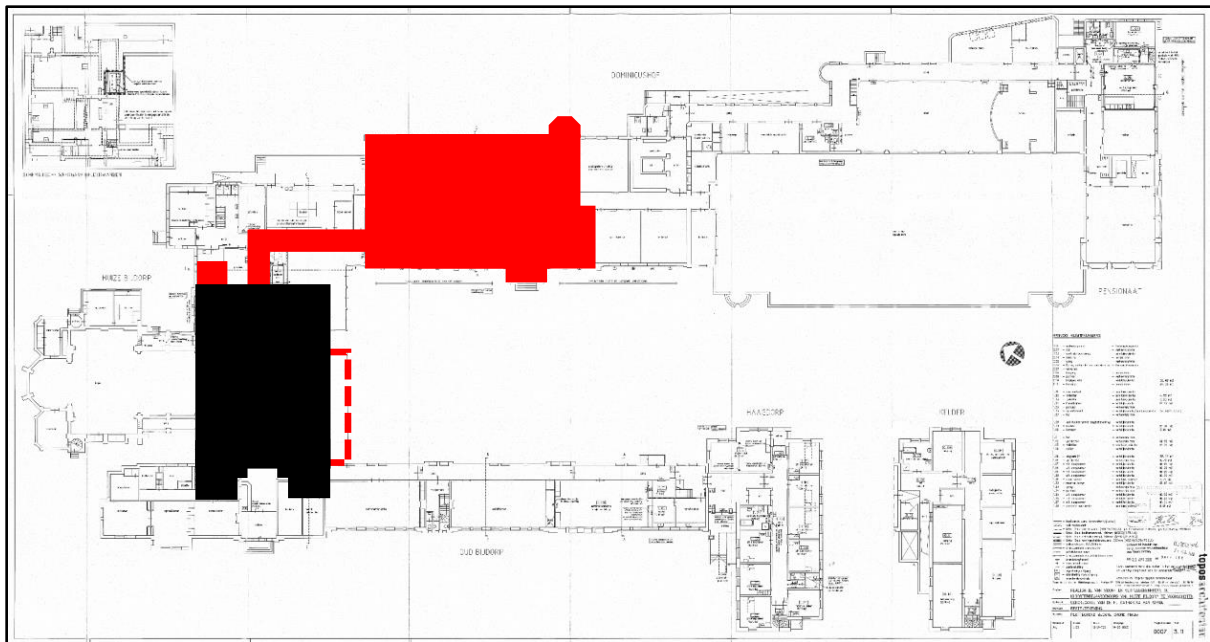
Het gebouw bevatte op de begane grond en eerste verdieping een refter en schoollokalen, vermoedelijk nog geen slaapruidten. Deze moeten in het landhuis/ klooster aanwezig zijn geweest. De zolder bevatte opslagruimten. Een smalle L-vormige tweelaags gang vormde de verbinding tussen het landhuis en het nieuwe pensionaat.



Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 127 opgemaakt augustus 1880 (kadaster). Op deze kaart staat het eerste deel van het pensionaat getekend, bestaande uit de noordvleugel en het trappenhuis. Het landhuis is aangepast door toevoeging van een verdieping, balkon (achterzijde) en aanbouw. Een L-vormige gang verbindt beide gebouwen.

<sup>11</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1879/ pag. 5 (1879/ 5)

<sup>12</sup> [www.genealogieonline.nl](http://www.genealogieonline.nl)



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend zijn het eerste deel van het pensionaat en de bijbehorende verbindingsgang, de kern van het latere keukengebouw (rood). Tegen de achtergevel van het landhuis kwam een nieuw balkon tot stand.

De bouw liep vertraging op, vermoedelijk mede vanwege de funderingsproblemen:<sup>13</sup> *'Den 4den Augustus werd door de Pensionaires een Dominicus beeld geschonken om in een der nissen van het nieuwe Pensionaat geplaatst te worden. ... Wijl het nieuwe Pensionaat niet op den bepaalden tijd voltooid was, waren wij genoodzaakt de vacantie van 22sten September tot den 1sten October te verlengen.'*

In 1880 werd het gebouw voltooid en ingewijd:<sup>14</sup> *'Den 2 juli feestdag van O.L.V. Visitatie had er in ons Pensionaat eene treffende plechtigheid plaats. De hoogerw. Heer Quant, Deken van Leiden kwam namens Zijne Doorl. Hooge. Mgr. Snickers, het nieuwe gebouw aan O.L.V. van Lourdes toegewijd, inzegenen. Na de H. Mis, waaronder de hoogerw. Deken eene korte aanspraak hield, had de inwijding plaats.*

*Bijgestaan door den Eerw. Rector en gevolgd door al de religieuzen en de Pensionaren, die een Cantique ter eere van O.L.V. van Lourdes aanhieven, doorliep de Hoogerw. Deken de verschillende vertrekken en klassen van het nieuwe gebouw, en sprak er de gebruikelijke gebeden uit, ten einde Gods zegen en de bescherming der heiligen over het Pensionaat en deszelfs bewoonsters af te smeeken.*

*Na de inwijding gaf de Hoogerw. Deken aan allen den zegen, en betuigde zijne groote tevredenheid over de ruime en gezonde localen, die in alle opzichten aan de eischen des tijds beantwoordden.*

*Den 9den Juli werd ons door den Heer v.d. Poll een prachtig beeld van de H. Catharina van Senen ten geschenke gegeven, om in de nis van het nieuwe Pensionaat geplaatst te worden.'* Tezelfdertijd ontving het klooster ook nog een geschenk voor de kapel, toen nog gevestigd in het landhuis zelf: *'De familie Muysen schonk onze kapel den 17den Juli een prachtig altaar in den stijl der Renaissance van het jaar 1630, benevens 6 kandelaars in dezelfde stijl. Het*

<sup>13</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1879/ 6

<sup>14</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1880/ 8

*altaar werd gegeven ter eere van den H. Josef en de gever stelde tot voorwaarde, dat het nooit in een ander huis dan in ons Pensionaat Bijdorp zoude gebruikt worden; ook beloofde de Eerw. Pater Rector iederen eersten Woensdag der maand voor de familie Muysen een Memento en de Heilige Mis te houden.'*

### 3.5. Bouw kapel (1882)

In 1882 is een nieuwe kapel in het landhuis gebouwd. De locatie is onduidelijk, maar het vermoeden bestaat dat hij aan de gang op de begane grond lag, ter plaatse van de aansluiting van de huidige kapel. De kroniek meldt daarvan het volgende: *'Den 1sten April werd een aanvang gemaakt met den bouw van een nieuwe kapel, die den 24sten Mei voltooid was en den volgende dag plechtig werd ingewijd, de vorige kapel werd nu tot een slaappleats der Zusters ingericht.'*<sup>15</sup>

*'Onder de rijke cadeaux bij die gelegenheid onze kapel geschonken behooren vooral een prachtig beeld van den H. Jozef een beeld van 't H. Hart, twee Japansche vazen enz.'*<sup>16</sup>  
*De 4<sup>de</sup> Augustus feest van onzen H. Vader en patroonfeest der Eerw. Priorin werd dit jaar bijzonder plechtig gevierd, onze kapel werd bij die gelegenheid verrijkt met een nieuwe kruisweg, een prachtige Remonstrans, een kelk alsmede een Missaal, alle cadeaux onzer Pensionaren.'*<sup>17</sup>

*'In december werd ons door de familie Muysen een prachtige Communiebank geschonken van dezelfde stijl als het altaar.'*<sup>18</sup>



*De Lourdesgrot uit 1882, ansichtkaart uit circa 1935 (collectie auteur).*

<sup>15</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1882/ 15

<sup>16</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1882/ 16

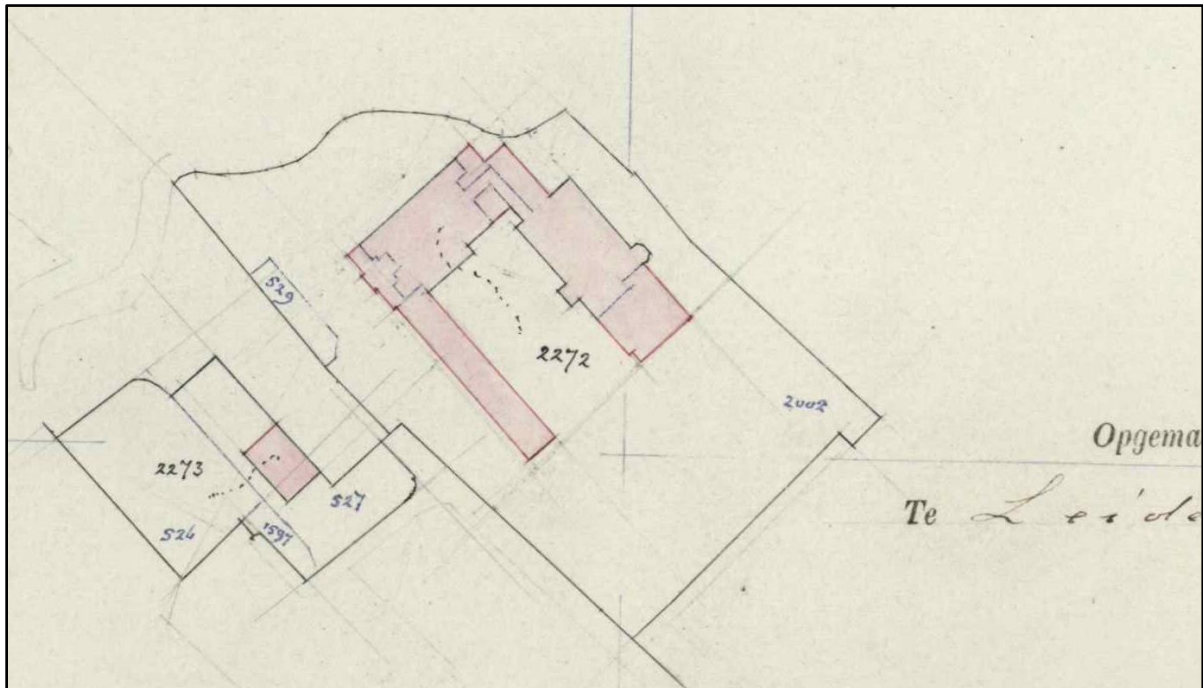
<sup>17</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1882/ 17-18

<sup>18</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1882/ 20

### 3.6. Lourdesgrot

In 1882 is een Lourdesgrot gebouwd, gelegen op de rand van de binnenhof. De Kroniek geeft meer informatie: *‘Den 15den September werd een onzer vurigste verlangens bevredigd door den bouw eener grot juist gelijkende op die waar de Onbevleete Moedermaagd voor 25 jaar te Lourdes verschenen was; het was voor ons alleen een recht plechtig oogenblik toen wij nadat de laatste hand aan het werk gelegd was het beeld van onze H. Moeder onder het zingen harer Litanie in de nis plaatsen mochten. De grot is een gedeeltelijke gift van de familie Leeuwenberg uit Delft.’*<sup>19</sup>

Deze grot is in 1966 gesloopt voor een houten noodlokaal van de MMS.<sup>20</sup>



Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 169 opgemaakt april 1889 (kadaster). Ingetekend staan het noviciaat met zijn nieuwe aansluiting op het landhuis. De aanbouwen zijn daarbij verdwenen. Het pensionaat kreeg zijn tweede vleugel. Verder is een keukengebouw toegevoegd op de hoek van het landhuis en pensionaat.

### 3.7. Noviciaat, tweede deel Pensionaat en keukengebouw

De geplande overplaatsing van het noviciaat vanuit Schiedam<sup>21</sup> vormde de aanleiding tot een grootschalige uitbreiding van het complex in de jaren 1887-1889. Aan de zuidzijde kwam het noviciaat tot stand, waarvan de eerste verdieping en zolder slaapruidten bevatten. De begane grond had grote gemeenschapsruimten. De kelder bevatte een wasruimte, waarnaast enkele dienstruimten. Onderdeel van het noviciaat was een nieuw entreegebouw voor het hele complex, een representatief entreegebouw tegen de kopgevel van het landhuis. De kroniek meldt de start van de bouw in 1887:<sup>22</sup> *‘Treffend en indrukwekkend was de plechtigheid welke dinsdag den 7den Juni op het pensionaat Bijdorp voorviel. Daar toch kwam een sinds lang gekoesterde wensch tot vervulling toen de grondslagen kerkelijk werden ingezegend van den*

<sup>19</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1882/ 17-18

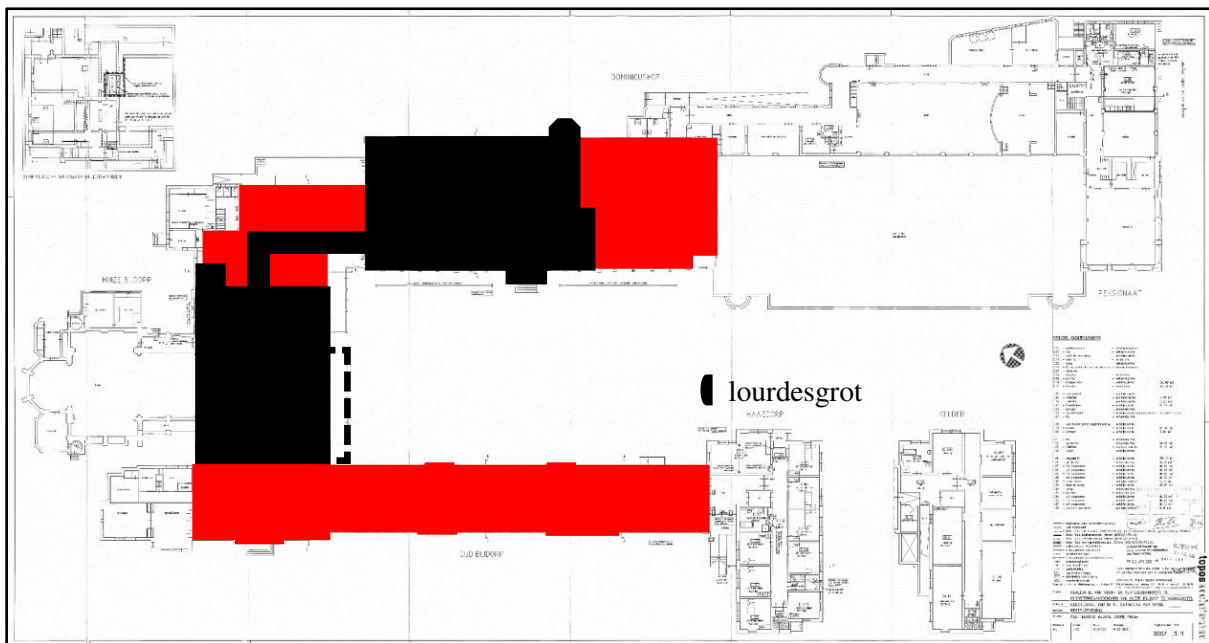
<sup>20</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1966/ 197

<sup>21</sup> Vereniging Leefbaar Voorschoten, *Huize Bijdorp*, Voorschoten 2003, pag 14

<sup>22</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1887/ 43

*bouw van het noviciaat der Eerwaarde Zusters van den derden regel van den H. Dominicus. Ruim een halve eeuw te voren was een klein zaadje ontkiemd te Rotterdam, dat zoo in wasdom toenam, dat verplaatsing gevorderd werd naar Schiedam, en met den loop des jaars een plaats vorderde, waar wortels en takken zich zonder belemmering konden uitspreiden om vruchten voort te brengen voor het Katholiek onderwijs.*

*En deze plaats was gevonden te Voorschoten, waar dan ook voor eenigen tijd een belangrijken bouw werd aanbesteed onder leiding van den Heer Kanters van Rotterdam en uit te voeren door den Heer A. van den Boogaard van Stompwijk.<sup>23</sup> De internuntius Apostolocus die gedurende zijn verblijf in Nederland reeds talrijke bewijzen van hooge waardeering aan het pensionaat Bijdorp geschonken had, was daar ter plaatse aanwezig om zelf de plechtigheden te verrichten, een handeling, welke voor goed zijn naam aan Bijdorp zou verbinden, nu zijn vertrek naar elders ophanden is. In tegenwoordigheid van zeer vele geestelijken en de E.E. Oversten van alle huizen, de Zusters en Pensionairen, plaatste de internuntius Mgr. Spolverini op plechtige wijze den eersten steen en zegende de grondslagen voor deze nieuwe stichting de voorschriften volgend van het Pontificale Romanum “de benedictione et impositione primarie lapidis pro ecclesia aedificanda” voor zooverre deze voor deze plechtigheid van toepassing waren.’*

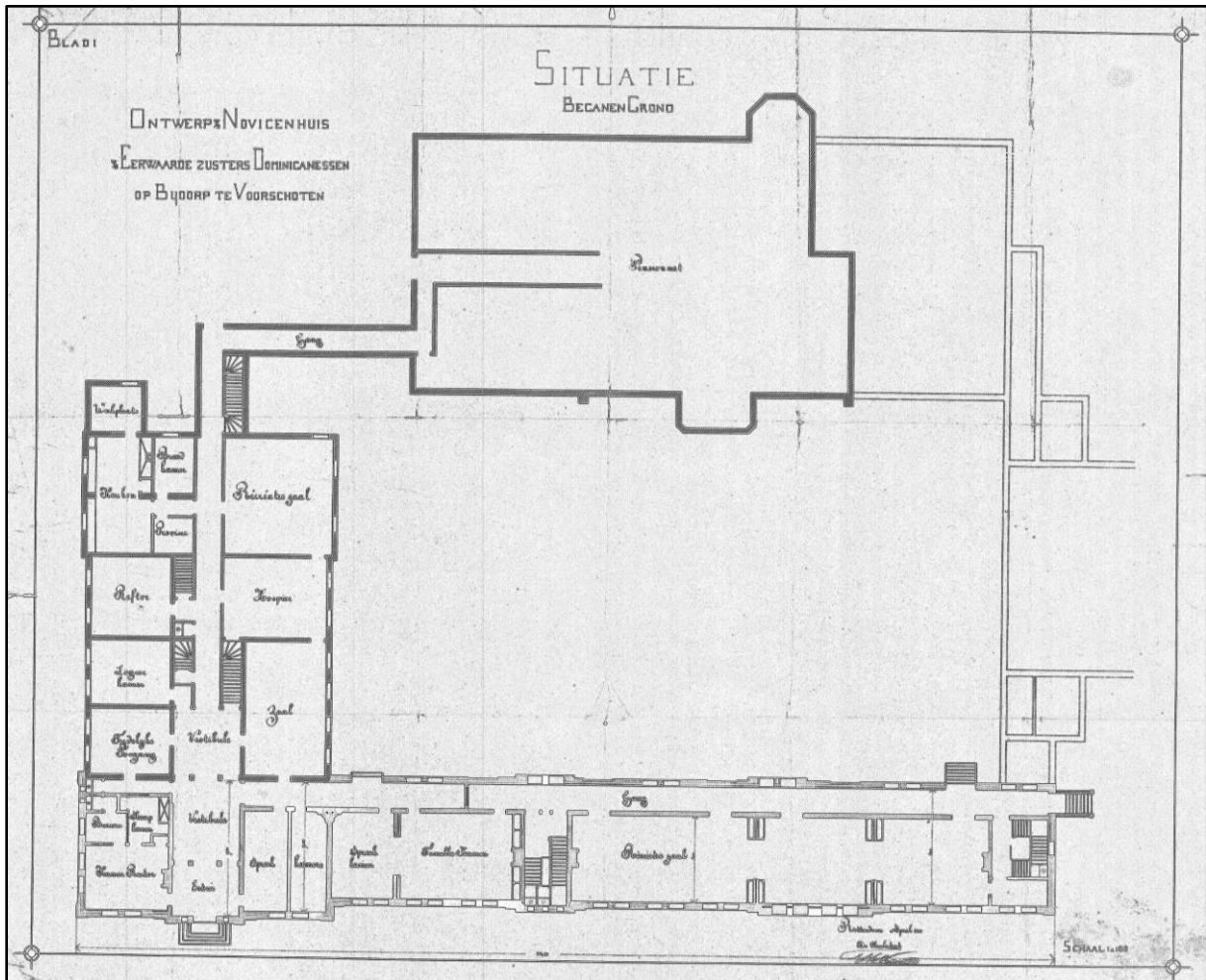


*De begane grond van het complex ‘Huize Bijdorp’, naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend zijn de uitbreidingen van 1887-’89: noviciaat met entreegebouw, tweede deel van het pensionaat en het keukengebouw.*

*Onder den eersten steen werd een looden bus gelegd waarin zich een rol perkament bevindt, waarop het volgende geschreven staat: Anno a nativitate D.N.J.E MDCCCLXXXVII Indictione Romana XV, Regnante Leone, Divina Providentia Papa XIII. Gaspare Z.M. Bottemanne Episcopo Harlemensi, Guilhelmo III Neerlandiae Rege, Ambrosio v.d. Elzen priori provinciale S.O.P. Primcen (?) lapidem huius domus pro novitatie Sororum III Ordinis S. Dominice*

<sup>23</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47: 100 jaar Bijdorp in vogelvlucht, pag. 3. Hier wordt de aannemerscombinatie Van den Boogaard & Sant genoemd.

*prope Laguin vulgo Voorschoten Emmus ac Reemus D. Franciscus Spolverini. Internuntius Apostolicus in Neerlandia Septimo Idus Junii solemniter posuit Testis aderant ..... waarna door verschillende getuigen getekend werd; en men onder een plechtig “Te Deum” huiswaarts keerde. Moge dan Gods zegen over die plaats nederdalen en bij den bouw zonder ongelukken laten voltooiën, dan zal Bijdorp naast zijn pensionaat een heerlijk noviciaat zien, waar het katholiek geloof deugd en wetenschappen zal doen bloeien, en religieuzen zullen gevormd worden, welke zich door haar deugd eerbied en bewondering, door haar wetenschappen vertrouwen zullen verwerven voor de godsdienstige en wetenschappelijke opleiding der jeugd ....’*



*Bouwtekening voor de bouw van het entreegebouw (links) en noviciaat (rechts), behorende bij de primaire bouw in 1887 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Op deze tekening staan de uitbreidingen van het pensionaat en het keukengebouw niet ingetekend. Voor deze bouw is geen vergunning aanwezig.*

*Het entreegebouw is de nieuwe hoofdtoegang tot het klooster.*

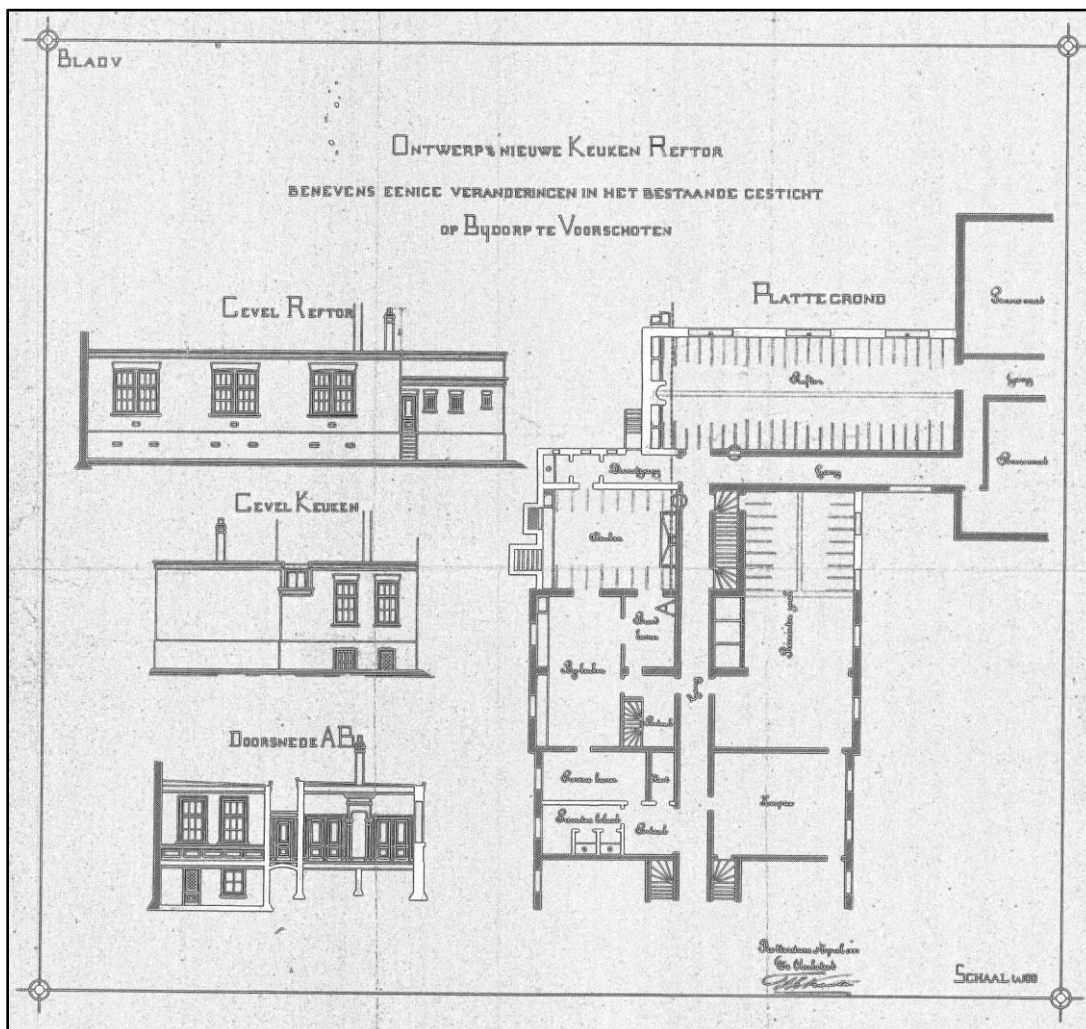
Tegelijk kwam het tweede deel van het pensionaat tot stand, waarin plek was voor schoollokalen (begane grond) en een slaapzaal (eerste verdieping). Hiermee kreeg het gebouw zijn symmetrische opzet, waarvan het trappenhuis de middenas van de gevel aan de binnenhof vormt. Het ontwerp is getekend door de Rotterdamse architect T.L. Kanters, vermoedelijk

vanwege zijn betrokkenheid bij het noviciaat.<sup>24</sup> Tegen het verbindingslid tussen landhuis en pensionaat zijn eenlaags aanbouwen gerealiseerd, die een refter en een keuken bevatten.



Links: de representatieve zuidgevel van het noviciaat, aspect circa 1950 (collectie auteur).

Rechts: de representatieve zuidgevel van het pensionaat, aspect circa 1906 (collectie auteur).



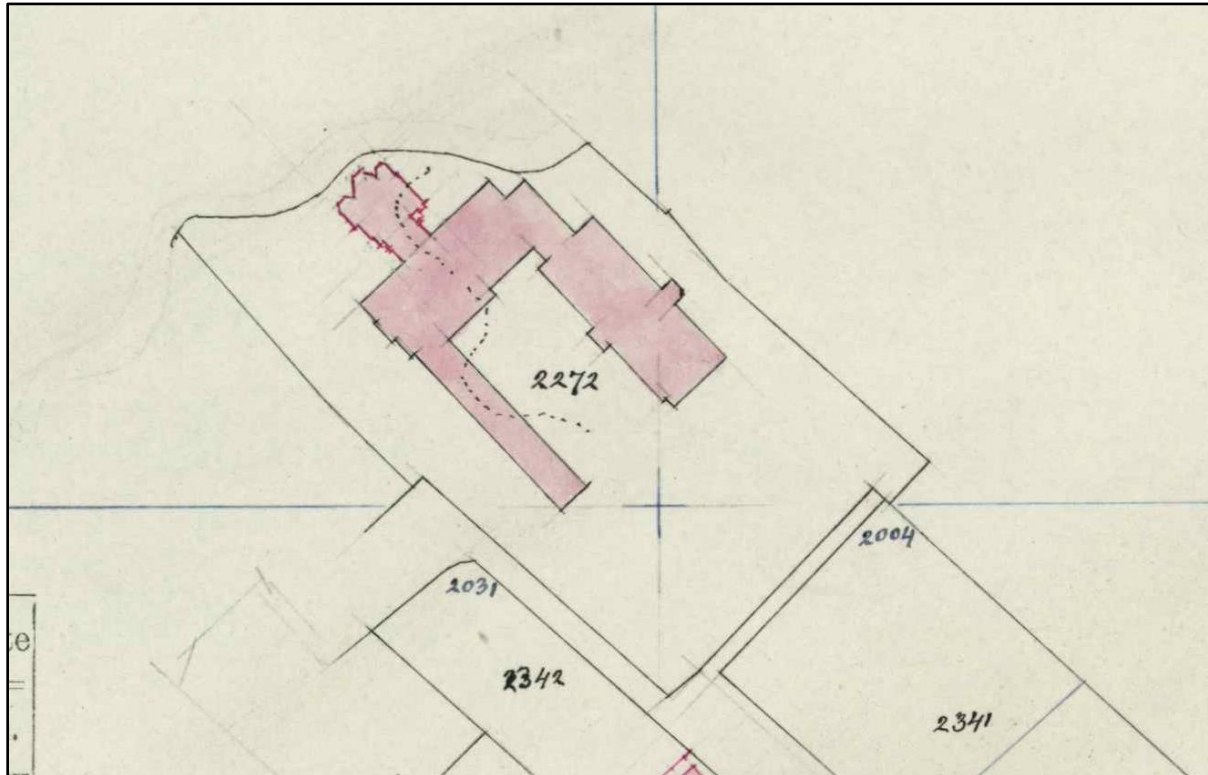
Bouwtekening voor de bouw van het eerste deel van het keukengebouw, behorende bij de primaire bouw in 1887 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen).

<sup>24</sup> www.delpher.nl, Algemeen Handelsblad 12 april 1888: 'Te Voorschoten is aanbesteed het bouwen van eenen vleugel in aansluiting met het bestaande Pensionaat O.L.V. van Lourdes, op Bijdorp, te Voorschoten. Minste inschrijver was F.H. Joseph te Utrecht voor f 16990.'



### 3.8. Nieuwe kapel (1894-'95)

In 1888 kreeg Huize Bijdorp de status van 'moederhuis' van de congregatie van de Heilige Catharina van Senen (Siëna), het werd dus de hoofdvestiging.<sup>25</sup> Voor de gezamenlijke samenkomsten was de bestaande kapel veel te klein, zodat er nood ontstond aan een grotere kapel.



Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 196 opgemaakt februari 1896 (kadaster). Tegen het landhuis is een nieuwe kapel gebouwd.

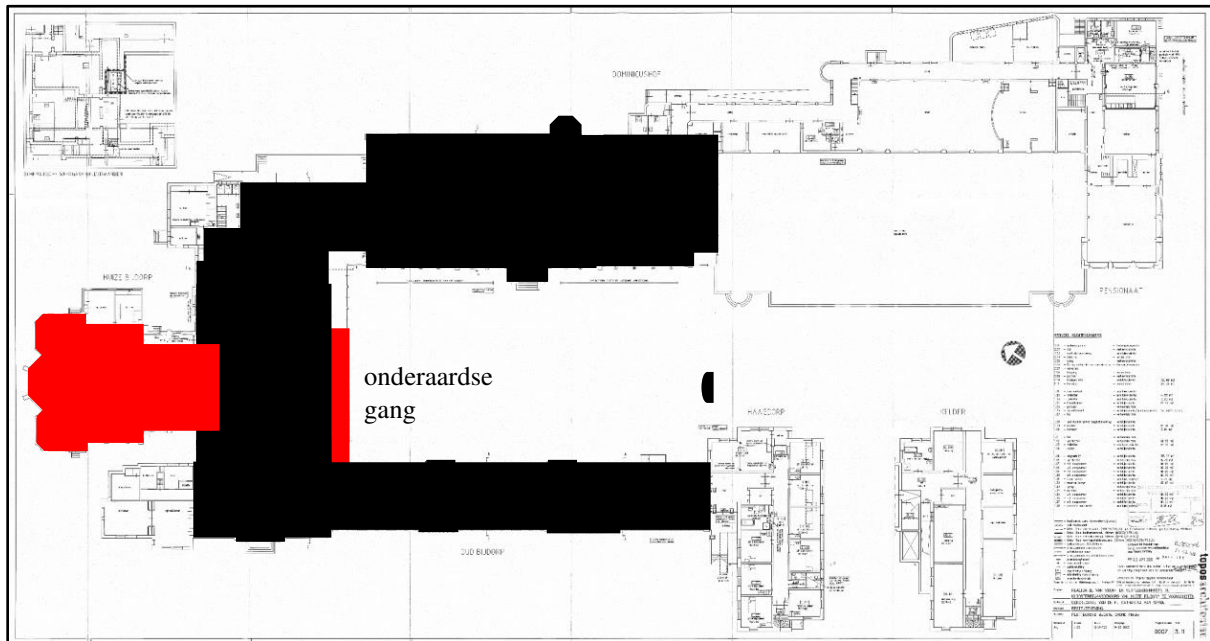
In 1894-'95 kwam een nieuwe, royale kapel tot stand als aanbouw tegen het landhuis, naar ontwerp van het architectenbureau Margry en Snickers. Ten behoeve van de aansluiting op de middengang moest de oude kapel in het landhuis worden gesloopt. Dit is een aanwijzing voor de locatie van deze kapel (1882). De kroniek geeft een omschrijving:<sup>26</sup> *'Reeds sedert geruimen tijd had zich te Bijdorp de behoefte doen gevoelen aan eene nieuwe kapel; de reeds bestaande werd voor het steeds toenemende aantal zusters en pensionairen veel te klein en de geheele inrichting was niet in overeenstemming met het naar de eischen des tijds gebouwde pensionaat en noviciaat. Wel waren aan de Eerw. Oversten reeds eenige giften voor een nieuw tempelgebouw ter hand gesteld doch deze waren voor de groote kosten, die men voorzag verre van toereikend. Toch besloot de Zeereerw. Algemeen Overste, bezield met een vurige ijver voor de eer van God het grootsche werk op touw te zetten, daarbij vast betrouwend op den zegen van boven.*

*Er werd een aanvang gemaakt doch reeds terstond stuitte men op eene groote moeilijkheid. De nieuwe kapel moest voor een groot gedeelte de plaats der oude innemen; een hulpkapel was dus noodzakelijk. Een ongebruikte zaal in het pensionaat werd tot slaapzaal der zusters ingericht en haar dormitorium ontruimd om voor hulpkapel. Toen deze daartoe zoo goed mogelijk in gereedheid was gebracht werd zij door den Zeereerw. Heer Bots Deken te Leiden tot*

<sup>25</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47

<sup>26</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1894/ 97-99

*huis deze Heeren gewijd. Verschillende veranderingen en tevens verbeteringen en het huis waren het gevolg van den bouw der nieuwe kapel, (toevertrouwd aan de Heere Architecten Margry en Snickers). De oude donkere, ongemakkelijke trap van de vestibule naar boven werd vervangen door een, die aan alle gestelde eischen voldoet. Van de afbraak der oude kapel bouwde men achter her kerkhof een nieuwe koestal waar nu de koeien die tot en tiental waren aangegroeid behoorlijk verzorgd konden worden. Een ander aanmerkelijke verbetering was het graven van een onderaardsche gang, die van het noviciaat naar het door het geproefte Zusters bewoonde gedeelte voert.'*



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood getekend is de nieuwe kapel, waarvan de bouw-massa die van het landhuis doorsnijdt. Op die plek moest de oude kapel uit 1882 wijken. De onderaardse gang tussen het landhuis en de kelder van het pensionaat is ook aangegeven.*



*Links: luchtfoto van de kapel, uitsnede uit een Ansicht van 1931 (collectie auteur).*

*Rechts: interieur van de kapel omstreeks 1900 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, AR-Z040-3010-04).*



*Links: de entreehal van het landhuis, heringericht in samenhang met de bouw van de kapel in 1895, ansicht uit circa 1920 (collectie auteur). Deze trap verving de oude donkere, ongemakkelijke trap. Rechts: interieur van de kapel, ansicht omstreeks 1920 (collectie auteur). Deze ansicht verbeeldt de voltooide inrichting, waarvan ook de decoratieve beschildering deel van uitmaakt.*

De kapel was in 1895-'96 nog niet voltooid. De afwerking en inrichting geschiedde geleidelijk aan, deels door middel van schenkingen. In de kroniek zijn hiervan diverse voorbeelden te vinden. Op 25 april 1894<sup>27</sup> zijn kruiswegstaties geschonken: *'Heden werden de twee eerste staties van een nieuwen Kruisweg in de kapel geplaatst, de eene een geschenk der familie van de eerw. Zr. Dominica Dekkers, de andere van de familie Hutjes uit Utrecht, reeds toegezegd bij gelegenheid der groote Professie van de eerw. Zr. Rosaline in November des vorigen jaars. Hiermede is dus een begin gemaakt van een werk, waarnaar Bijdorps Gemeente met verlangen heeft uitgezien aangezien de bestaande kruisweg weinig in harmonie was met het schoone geheel der kapel. De nieuwe is ontworpen door den Heer Deumens te Venloo, de voorstellingen zijn olieverf schilderijen op koperen platen en vallen zeer in den smaak. Mocht het veertiental spoedig compleet zijn.'*

In 1901 staat vermeld:<sup>28</sup> *'Te dier gelegenheid werd de kapel verrijkt met de toezegging van het 2<sup>de</sup> zijaltaar, dat den H. Josef zou gewijd worden, verder met eene nieuwe godslamp en ampullen, kandelaars en schellen voor het nieuwe altaar, alle geschenken van de familie betrekkingen der Eerw. Zr. Domenica Dekkers, een der bevoorrechten die hare eeuwige beloften hadden mogen afleggen.*

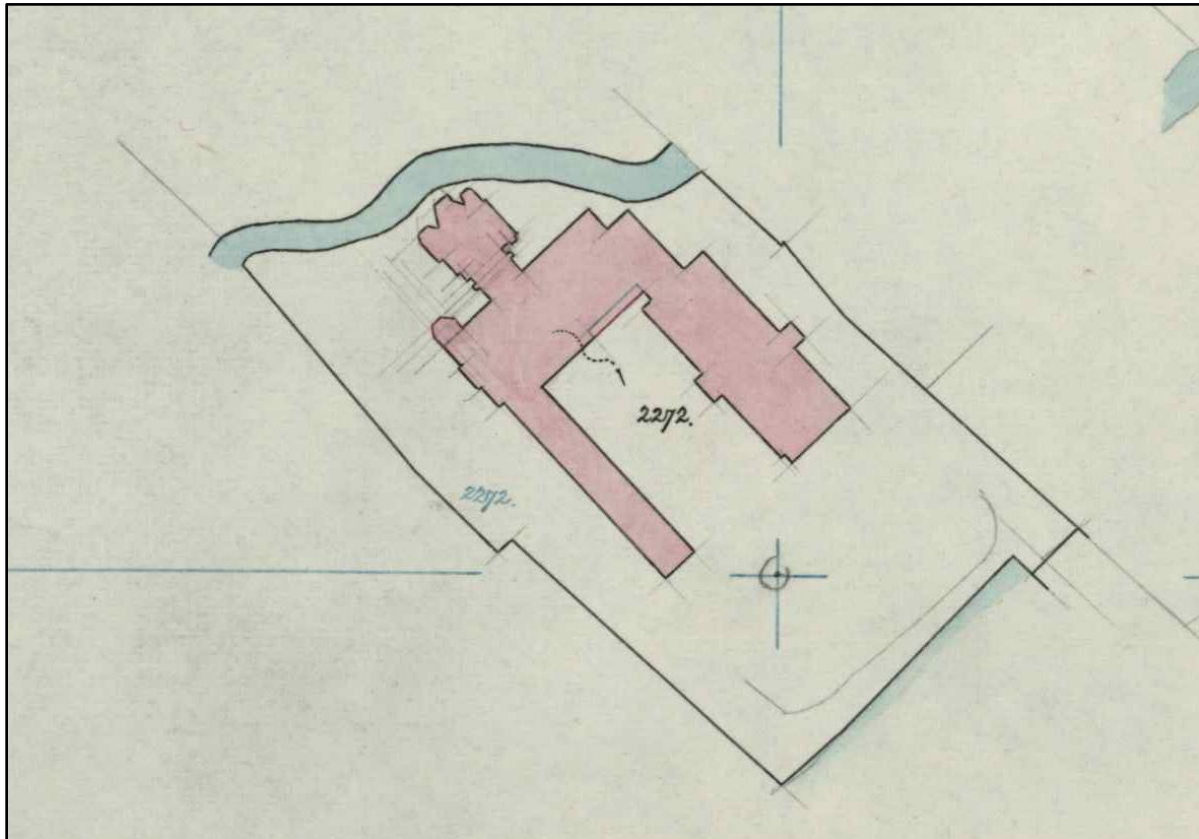
<sup>27</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1894/ 132

<sup>28</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1901/ 172

*Het bewuste altaar in gotischen stijl was tegen het Kerstfeest gereed en werd nog voor het einde des jaars geplaatst. Het beeld van de H. Josef met den lelietak in de hand prijkt in het midden.*

*In de kroniek van 1902:<sup>29</sup> Als stoffelijk bewijs van dankbaarheid boden de kinderen hun Rector aan een eikenhouten tafel met vier dito stoel om het ameublement te helpen voltooien van de ten behoeve van genoemden Rector bijgebouwde koepelkamer aan den voorgevel van het gesticht.*

*Laatstgenoemde begiftigde onze kapel met het derde geschilderde raam in het presbyterium, de Verrijzenis des Zaligmaker voorstellen. Omstreeks dienzelfde tijd werd de kapel nog verrijkt met een massief koperen candelabre, cadeau der familie Verwer uit Zorgvlied ter herinnering aan hun hier overleden kind.'*



*Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 234 opgemaakt februari 1904 (kadaster). Naast het toegangsgebouw is een kleine aanbouw gerealiseerd, een 'koepelkamer'.*

In 1914 kreeg de kerk een gedecoreerde interieurbeschildering, naar ontwerp van de architect Margry:<sup>30</sup> *'Hoe lang en hoe dikwijls reeds was het verlangen geuit, dat de kapel of liever de kerk van O.L.Vr. v.d. Rozenkrans te Huize Bijdorp mocht worden gepolychromeerd worden, maar de finantieële bezwaren daaraan verbonden, konden niet overwonnen worden. Groot was derhalve het gevoel van blijdschap en dankbaarheid toen door de familie Wenneker uit Den Haag de benodigde gesteld. Zoodra mogelijk, in het begin der maand Januari werd er met dit groote werk een aanvang gemaakt en mocht tegen het eind van Juli voltooid heeten. Den Weled. Heer J. Margry te R'dam van de firma Margry en Snickers, die zich destijds ook*

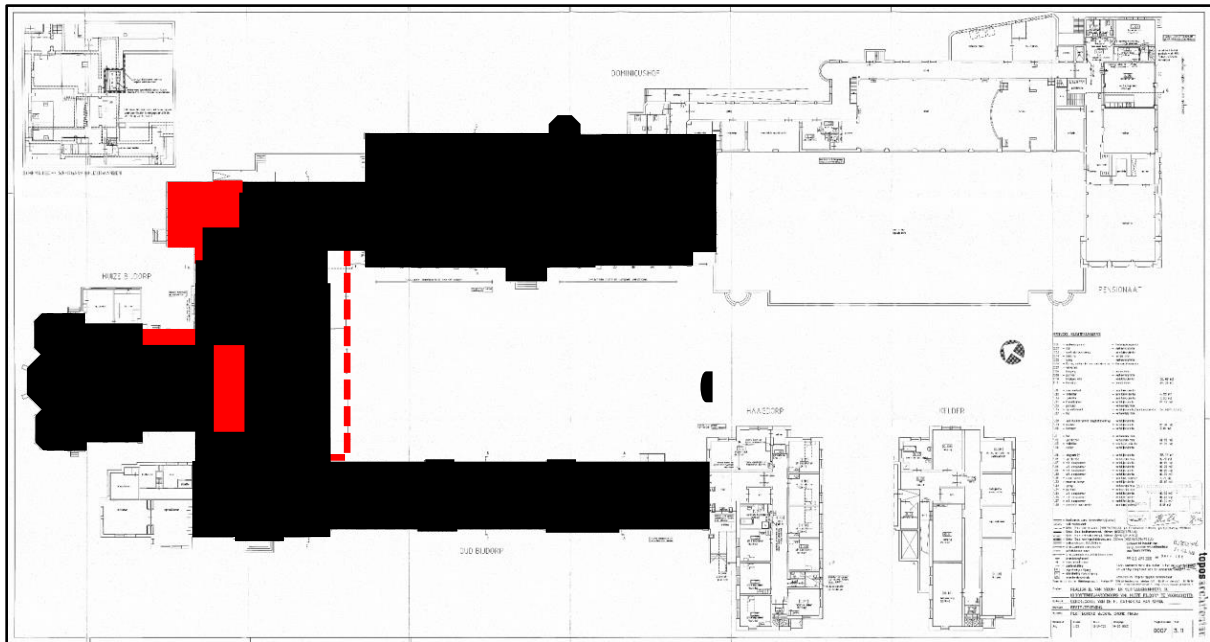
<sup>29</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1902/ 9

<sup>30</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1914/ 169

*met den bouw der kerk belast zag, werd de polychromie toevertrouwd en vrij algemeen wordt het werk goedgekeurd en bewonderd. Voorzeker past hier de welgemeende wensch dat God, Die zich niet in edelmoedigheid laat overtreffen, de milde geefsters niet onbeloond zal laten, maar op Zijne wijze zal vergelden hetgeen met zooveel liefde en blijmoedigheid voor de eer van Zijn huis is geofferd.'*

### 3.9. Diverse uitbreidingen en aanpassingen (1919-1937)

Van de uitbreidingen van 1919 zijn geen bouwtekeningen bewaard gebleven, maar wel een kadastrale registratie en een uitvoerige beschrijving in de kroniek. Het keukengebouw werd namelijk uitgebreid en verhoogd door toevoeging van slaapkamers van de pensionnaires. Tege-lijk zijn de keukens op de begane grond vergroot. De kapel kreeg een kleine uitbreiding aan de oostzijde, waarmee de bouwmassa het landhuis verder doorsnijdt. De kapel sloot daarmee rechtstreeks aan op de middengang op de begane grond, nu zonder voorruimte. Tegen de noordzijde van het schip van de kapel is een tweede gang toegevoegd. Deze gangen waren be-stemd als rechtstreekse ontsluiting van het transept, waar de banken van de pensionnaires ston-den. Het schip bevatte de 'koorbanken' voor de zusters,



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend in rood zijn de uitbreidingen en verhogingen van het keukengebouw en de uitbreiding van de kapel in 1919-'20. Het schip van de kapel is verlengd binnen de bouwmassa van het landhuis. De veranda is vernieuwd.*

De kroniek van 1919 geeft een bloemrijke omschrijving:<sup>31</sup> *'Niet zoodra was de vacantie be-gonnen, of er werd een begin gemaakt met het in orde brengen van nieuwe slaapgelegenheden voor pensionnaires, en dit wel in de lokalen, die als oratoire en klas voor de kleine dienst de-den. We hadden nam(elijk) dit jaar buitengewoon veel aanvragen tot plaatsing op ons pensio-naat en het liet zich aanzien of het getal wel tot 70 zou stijgen. Ook de ziekenkamer moest voorloopig als slaapzaal dienen, maar we hopen en bidden dat als Gods zegen op ons werk blijft rusten, dat weldra nieuwe lokalen zullen worden aangebouwd.*

<sup>31</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1919/ 231

*Vergroting van 't Moederhuis. Circa 4 mnd was men nu aan den nieuwen aanbouw van Huize Bijdorps bezig en hoewel nog lang niet voltooid, kan de vermelding ervan niet langer uitgesteld.*

*Het snel toenemen van het ledental der Congregatie had de behoefte aan een vergroting van het moederhuis en van de kapel reeds lang doen gevoelen en eindelijk kwam er een tijdstip, dat zich behelpen niet meer doenlijk was. Teekeningen werden gemaakt en na lang beraad bleek het, dat aan de rechterzijde van het huis de gelegenheid voor een uitbreiding 't gunstig was. In t bestek van den Heer Margry architect te R'dam, aan wien de bouw werd toevertrouwd, was opgenomen; eerstens een nieuwe recreatiekamer te bouwen op de bestaande uitgebouwde rechter, en boven deze een nieuw dormitorium, met een ruim aantal luchtige en lichte cellen; verder een trappenhuis, links van den rechter met flinke portalen, kasten en W.C.'s. Dan verder nog een ruim vertrek voor de Z' Syndica met prachtige kelder eronder en keurige achteruitgang ernaast, en boven dat vertrek nog een flinke kamer met aangrenzende badkamer. Om de zoo hoog noodige vergroting van de keuken tot stand te kunnen brengen, moest de bestaande broodkamer, die eigenlijk een deel van de keuken uitmaakte, geheel weggebroken, evenals de provisiekamer, die langs de rechterzijde der kapel gelegen, een uitstekende gang kon worden, om het sousterrain met de kapel in verbinding brengen, dit laatste ten voordeele van 't noviciaat. De bestaande, nu door een betere vervangen recreatiekamer moest door een muur in twee localen verdeeld; het eerste gedeelte werd broodkamer, het 2<sup>de</sup> 'n zogenaamde waschkeuken, waar de groenten konden worden schoongemaakt, de vaten gewasschen, en zoo voorts.*

*Een groote verbetering mag 't nog heeten, dat pensionaat- en kloosterzolder bij deze nieuwen bouw, in verbinding met elkaar konden gebracht worden.*

*Het fornuis in de keuken voldeed al lang niet meer; het werd gelijktijdig vergroot en voorzien van zoogenaamde verwarmingskasten; een lang gekoesterde wensch, om op verschillende plaatsen van het huis steeds warm water te kunnen krijgen, kon nu ook in vervulling gaan; hiervoor moest een reservoir op een der cellen van het dormitorium geplaatst worden.*

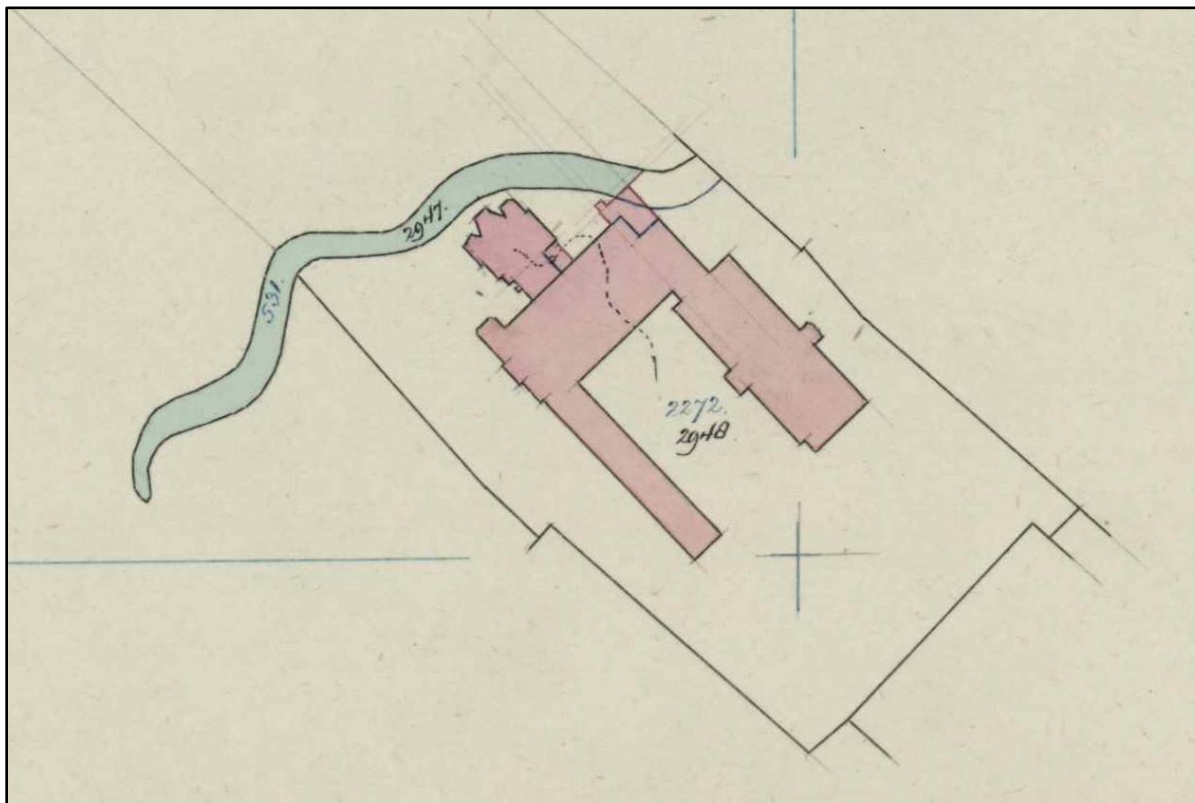
*Het spreekt van zelf dat zulk een aanmerkelijke aanbouw, moest worden aanbesteed, en eveneens, dat dezelve aan den laagste inschrijver werd toegewezen. Dit bleek te zijn de Heer Niersman te Voorschoten (Aanbesteding 1 april '19). Omstreeks Paschen werd er een begin gemaakt met de werkzaamheden. In de eerste plaats moest een gedeelte van den vijver drooggelegd en de kelder worden uitgegraven; groote karweien, waar bij men op tal van moeilijkheden stuitte; water toch is een niet gemakkelijk te overwinnen, immer wederkerende vijand en .. veengrond, zoo als 't bleek te zijn is geen hechte bodem om op te bouwen.*

*Een tijdverloop van ± een geheel jaar was voor den geheelen arbeid noodig en alhoewel het nu volgende eigenlijk tot 1920 behoort, laten we 't hier duidelijkshalve, in verband met het voorgaande volgen.*

*Nog was het nieuwe kloostergedeelte niet geheel voltooid, toen opnieuw Bijdorps muren dreunden onder de zware hamerslagen. Ook de kapel was middelerwijs te klein geworden voor de bloeiende Congregatie; een vergroting van het transept voor de pensionairen bestemd, kon, helaas (al was 't ook hoog noodig) niet gevonden worden, maar wel zag men kans het schip te verlengen tot aan de kloostergang en daarmee zou een vergroting van het koor-tje gepaard gaan. Hiervoor moest echter de zeer soliede achtermuur der kapel omgehaald, een steile trap naar den zolder, twee licht- en luchtlooze privaten benden verdwijnen, doch daar de nieuwe vleugel voorzien was van een flinken opgang, en van een ruim aantal lucht- en lichtrijke W.C.'s viel er over die afbraak niet te treuren.*

*Echter moet ook vermeld dat het verdwijnen van een mooie eikenhouten binnentrap, die van de 1<sup>ste</sup> verdieping naar de kapel voerde als een klein nadeel moet worden aangemerkt, doch dit kleine nadeel valt weg naaste de groote voordeelen door deze verandering behaald. Immers werd in 't koor der Zrs. ruimte gewonnen voor 6 banken, ieder voor 6 personen en 't koortje, dat altijd als te klein was uitgekreten, kon nu een flink aantal zieken en zwakken desnoods met ruststoel en al herbergen. Bovendien werd gemeld koortje bij dezen verbouw aan de eene zijde met de ziekenkamer aan de andere met het dormitorium in verbinding gesteld, een verbetering, die ook niet weg te cijferen valt.*

*Nu rijst als vanzelf de vraag: Van waar zullen in deze dure tijden nu de eikenhouten banken komen, om ruimte, die nu gemaakt is te vullen? Nog was de vergroting van de kapel niet geheel voltooid, of reeds daagde er een goede geefster op, die ons de toezegging deed de zware kosten ervan te willen dragen. Mejuffr. A. Dekkers te Bergen op Zoom is Bijdorf dank verschuldigd voor deze kostbare gave.'*



*Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 360 opgemaakt april 1920 (kadaster). Op deze kaart staan de noordelijke gang tegen het schip van de kapel en de uitbreiding van het keukengebouw ingetekend.*

In de jaren twintig bestonden plannen om het pensionaat uit breiden, maar deze konden niet gerealiseerd worden door financiële problemen. De Zusters moesten zich behelpen met aanpassingen in de bestaande gebouwen, herschikking van functies en herbestemming van de zolders. Wel kon een nieuw washuis worden gebouwd, verbonden met de kelders van het pensionaat door middel van een onderaardse gang (1924). De kronieken geven blijk van deze worsteling met de ruimte.

In 1921 meldt de kroniek:<sup>32</sup> *‘Aangezien de grootsche plannen voor het bouwen van een nieuwen vleugel aan het pensionaat in duigen was gevallen (althans de ten uitvoerlegging ervan om financiële redenen verdaagd) en toch het groote aantal kinderen dringend een 2<sup>de</sup> speelzaal vroeg, werd besloten van deze vacantie gebruik te maken, om den scheidingsmuur tusschen de bestaande groote zaal en het lokaal Ste Marie eenige Meters naar voren te doen verplaatsen, waardoor de zaal eenige vierkante Meters kleiner zou worden en het andere vertrek in diezelfde mate vergroot, zoodat beide lokalen als speelzaal konden dienen. Deze karwei was alles behalve een kleine te meer daar ook de vloer in beide recreatiezalen noodig moest vernieuwd worden.’*

De kroniek over het jaar 1922 doet verslag van de herinrichting van de zolder van het pensionaat, waarbij de oostelijke kopgevel is verhoogd:<sup>33</sup> *‘Nu het nieuwe schooljaar weer een aanvang neemt en de aan- en verbouw van het pensionaat (omtrent Paschen begonnen) zijn voltooiing nadert, laten we hier een opsomming volgen van de voornaamste veranderingen en verbeteringen. In de eerste plaats is nu voorzien in de groote behoefte van een 2<sup>de</sup> groote slaapzaal. De ruimte hiervoor benooodigd was alleen te vinden op den zolder boven de bestaande slaapzaal, zoodat de zolder aan de cour-zijde opgetrokken werd, toen geplafonneerde en voor licht en lucht voorzien werd van 3 uitgangen naar een vriendelijk balcon (boven de bestaande) en behalen van eenige flinke vensters aan de parterre-kant, van een groote lantaarn in ’t midden van ’t lookaal. Op de nieuwe slaapzaal zijn nu 28 chambretten, 3 tusschengangen en aan weerszijden een aantal kastjes en kasten. Naast de slaapzaal zijn gebouwd 2 W.C.s en spoelbak, 2 badkamers, geheel naar de eischen des tijds en een lokaaltje voor gymnastieoefeningen. In dezelfde richting verder gaand vindt men het nieuwe van den zolder derwaarts geplaatste lokaal voor de behandeling der wasch, alles van het overige gedeelte van den zolder, (dat ‘zolder’ blijft) door een nieuwe gang gescheiden. Ook op deze nog overige ruimte van den zolder, voor de koffers der pensionairen bestemd, is door ’t aanbrengen van eenige ramen en kasten een grote verbetering gebracht. Daar ’t dak van ’t pensionaat dingend herstelling behoefde is hierin gelijktijdig voorzien. De lokalen die tijdelijk voor slaapzaal hadden gediend, herkrege nu hunne oorspronkelijke bestemming, zoals oratoire en de ziekenkamer....*

*van de daaropvolgende Kerstvacantie werd geprofiteerd om de bestaande ouderwetsche Nrs. 100 [toiletten] in het pensionaat door waterclosets te vervangen.’*

De kroniek van 1923 getuigt van een reeks kleinere verbouwingen, waaronder vernieuwingen en uitbreidingen in het landhuis. Daartoe behoorde ook een restauratie van de ‘woonkamer van Farensbach’ en de naastgelegen museumkamer, die gepleisterde wanden en tuindeuren met schuifluiken kregen.

De kroniek vermeldt:<sup>34</sup> *‘Het voorjaar van 1923 en de daaropvolgende zomer en herfst waren getuigen van eenige aanmerkelijke veranderingen en verbeteringen op Huize ‘Bijdorp’ en de omgeving*

1. *Bij den koestal werd gebouwd een op beton rustende nieuwe hooitas met gelegenheid voor stalling van paard en wagens*

---

<sup>32</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1921/ 266

<sup>33</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1922/ 295 en 1922/ 304

<sup>34</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1923/ 309



2. *Het kerkhof werd naar beide zijden eenige Meters vergroot, van rasterwerk voorzien en aanmerkelijk verfraaid. De treurwilg, laurier- en palmboompjes verwijderd en vervangen door een fraai Christusbeeld (Kalvarie).*
3. *In den Refter van de pensionairen werd een rol gemaakt voor 't aanbrengen der spijzen en deze in verbinding gebracht met de nieuwe waschkeuken. Daarvoor bleek 't noodzakelijk de bestaande glazen veranda tot aan den muur van 't pensionaat door te trekken, waardoor er een flink ruim vertrek, waardoor nu een flink ruim vertrek is ontstaan is van allerlei gemakken voor de verschillende daar te verrichten werkzaamheden voorzien. Dit nieuwe vertrek moest door een nieuwe trap met de bestaande ondergrondse gang en dus onmiddellijk met het noviciaat in verbinding worden gebracht, waardoor de afscheiding van novicen en geprofesten nog bevorderd wordt.*
4. *Het balcon van de achterkamer van het huis, deerlijk door den tijd aantast, moest geheel vernieuwd worden, alsook de daarondergelegen open veranda.*
5. *In de plaats van de ouderwetsche opschuiframen der ontvangstzaal en aangrenzende kamer, die beide op de open veranda uitkomen, kwamen openslaande ramen en de zware niet te hanteren eikenhouten blinden door lichtere vervangen. Toen voor hierboven genoemde werkzaamheden de zeilen in die vertrekken werden opgenomen, bleek, dat de binten (die in het zand rusten) onder den vloer van de kamer der Priorin, later consilie-kamer, geheel vermolmd waren, omdat volgens deskundigen zeil op den vloer het uitwasemen belet. In de ontvangstzaal was dit echter niet het geval, omdat daar onder den vloer een open ruimte is. Het hier vermelde maakte het noodzakelijk in de kamer der Priorin een nieuwe vloer te leggen, en aangezien het behangsel in dat vertrek ook vernieuwing behoefde, werd de voorkeur gegeven aan gepleisterde muren.*
6. *Er moest nog in één dringende behoefte worden voorzien, nam. Een gezamenlijke naaikamer. Tot dusverre hadden de Zrs. zich met een paar kleine cellen beholpen. De groote zolder, toen nog reeds eenige jaren voor dormitorium gebruikt, moest de noodige locatie afstaan. Een flinke ruimte in den linkerhoek werd met een houten beschot afgezet, aan 2 kanten opgetrokken om licht en lucht te krijgen; en opnieuw bevloerd. Ook voor kunstlicht en stookgelegenheid werd gezorgd en een flink aantal kasten gebouwd, zoodat de nieuwe naaikamer aan alle eischen voldoet.*

In 1924 gingen de werkzaamheden verder:<sup>35</sup> *'Alhoewel in '23 reeds groote herstellingen van en verbeteringen op Huize Bijdorp hadden plaats gehad, was men daarmee toch nog niet aan een eind gekomen. De verbindingsgang – (beneden) – met het pensionaat bevond zich nog steeds in een deerniswaardigen toestand omdat men wegen andere verbouwingsplannen nog geen verandering raadzaam had geoordeeld. Het was in dit nieuwe jaar een der eerste zorgen van de zeer eerw. Priorin hierin verbetering te brengen en binnen zeer korten tijd behoefde dit gedeelte van de gang niet voor het ander onder te doen. Ook het dak behoefde dringend vernieuwing, vooral het gedeelte boven het destijds grijze dormitorium (later door het afschieten van een gedeelte voor kofferbergplaats regelmatig van vorm geworden en geel geverfd). Ook in 't Noviciaat bleken eenige verbeteringen noodzakelijk:*

- a. *Het kapelletje, te klein voor het groote aantal novicen en postulanten werd met de ruimte van een groote aangrenzende cel vergroot, opnieuw geverfd en van een kruisweg en een grooter aantal banken voorzien.*

---

<sup>35</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1924/ 321

- b. *De cellen van het grijze dormitorium tussen noviciaatzolder en strijkkamer werden – ten koste van een niet-benutte tusschengang - vergroot, verbeterd en opnieuw geel geschilderd.*
- c. *Een gedeelte van den droogzolder – aan den parterrekant – grenzend aan de bovengenoemd dormitorium werd afgetimmerd en voor naaikamer der novicen bestemd. Dit nieuwe vertrek, hoewel wat smal, is toch praktisch ingericht, goed verlicht, want ook aan de binnenzijde vangt het licht door de glazen deuren, die voor den achterwand gebruikt zijn en eerste het trappenhuis hadden afgesloten, 3 hang- en 3 legkasten aan de twee zij-kanten aangebracht, verschaffen de noodige bergruimte.’*

De kroniek vervolgt:<sup>36</sup> *‘Toen men kort na Paschen van 1924 eene aanvang had gemaakt met den bouw van het waschhuis, werd tegelijkertijd een verandering ondernomen op de speelplaats van het pensionaat. De lage houten veranda ter linkerzijde gelegen was zoo bouwvallige geworden, dat vernieuwing dringend noodig was. Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt, om meteen de cour te vergrooten. Dit geschiedde in de breedte door de nieuwe veranda een flink eind achteruit te zetten, waardoor gelijk de slordige rommelhoek achter de veranda verdween, om plaats te maken voor een breed pad, leidend naar de Krommen Vlietlaan verlegd moest worden. Daartoe werd de strook grond tusschen cour en weide een weinig verbreed door het dempen van een deel der sloot, die daardoor wat smaller werd. Zoo werd de speelplaats een aardig strookje grooter.*

*De nieuwe veranda, hooger opgetrokken dan de oude, is een waar sieraad voor de speelplaats. Twee flinke kasten werden er in aangebracht voor speelgoed en tuingereedschap, als ook twee W.C's waardoor het voortdurende heen en weer loopen in de gang, tijdens de recreaties vermeden wordt. Verder twee fonteintjes om de kinderen de gelegenheid te geven de handen te wasschen. Ook zijn door het gedeeltelijk in boogvorm uitbreken van den linkerzijmuur der aan het gebouw vaste veranda, beide veranda's met elkaar in verbinding gebracht, wat vooral bij slecht weer en natten grond het grote voordeel oplevert, dat de pensionaren niet over de cour behoeven te loopen.*

*Daar de speelplaats zeer verzakt, werd deze door een dikke laag puin opgehoogd, flink gewalst en weer met zand bedekt. Aangezien deze laatste karwei tijdens de afwezigheid der kinderen moest plaats hebben, was de geheel verandering eerst definitief voltooid, toen de pensionairen na de groote vakantie terug kwamen.’*

In 1925 staat vermeld:<sup>37</sup> *‘Nog willen wij hier aanstippen, dat het lokaal sedert enkele jaren op Bijdorp bekend onder de naam van Catharinaslot in dezen tijd van veranderingen en verbeteringen, ook aan de beurt kwam. Dit vertrek was door houten beschotten in zes kleine cellen (voor zieken) met een middendoorgang verdeeld. Fraai mocht het niet heeten, en praktisch al evenmin. Vandaar dat Moeder Priorin besloot de schotten te laten verwijderen en er een nette frissche ziekenkamer van te laten maken, met – indien gewenst – verplaatsbare kamerschotten voor de vrijheid.*

*Plafond en muren kregen in dezelfde tijd een flinke vernieuwingsbeurt: en reeds in januari 1925 kon het van aanschijn veranderde lokaal weer in gebruik worden genomen.*

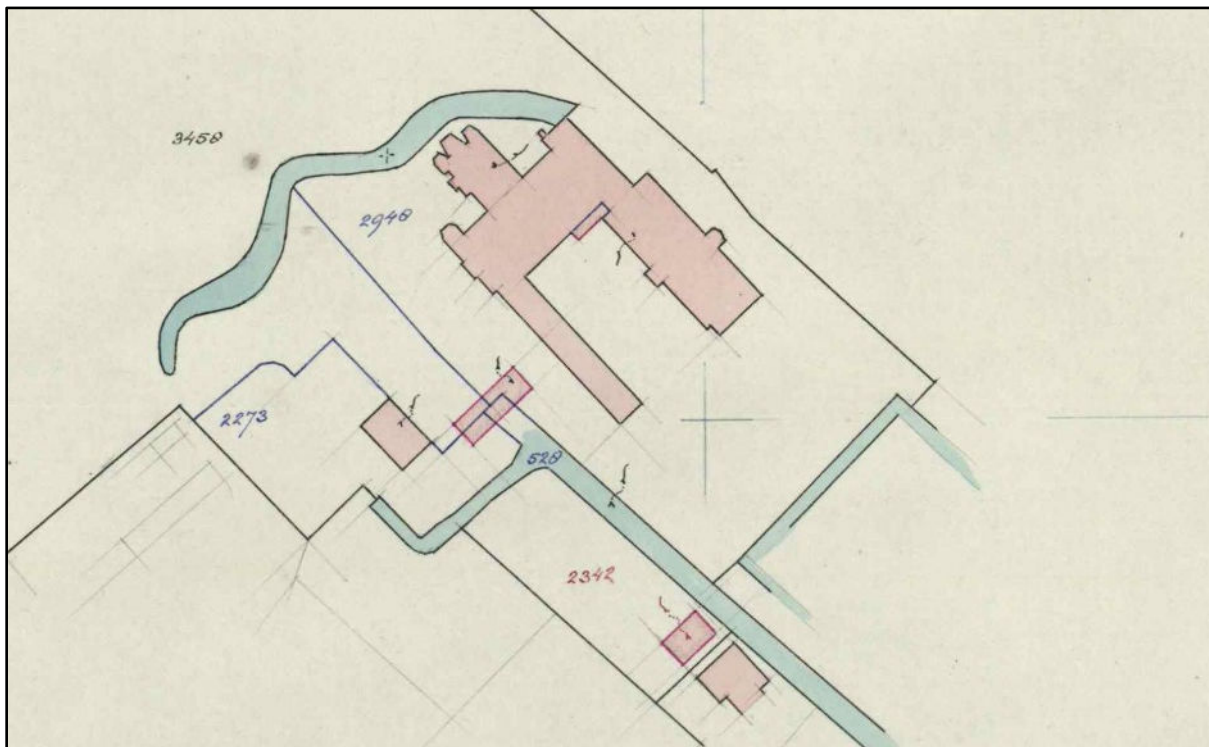
*In maart d.o.v. werd het oude bruggetje bij de boerderij door een beter vervangen, nu ter weerszijden rustend op beton landhoofden. N.B. De kettinkjes om 't ophalen te bewerken, worden eerst in Juli 1928 aangebracht.*

<sup>36</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1924/ 355

<sup>37</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1925/ 357

*De Paaschvacantie van dit jaar werd benut om in de vestibules, gangen en langs de trap bij den hoofdingang van het huis een tegellambriseering te laten aanbrenge. Aan de Firma Van Leut te R'dam werd deze taak opgedragen, die zich daarna op uitstekede wijze gekweten heeft, zoodat de verandering eenieders bewondering afvraagt. De nu in den muur vaste haken en dito paraplubakken maakten de verstelbare portmanteau's overbodig zoodat deze voortaan elders hun bestemming zullen vervullen.'*

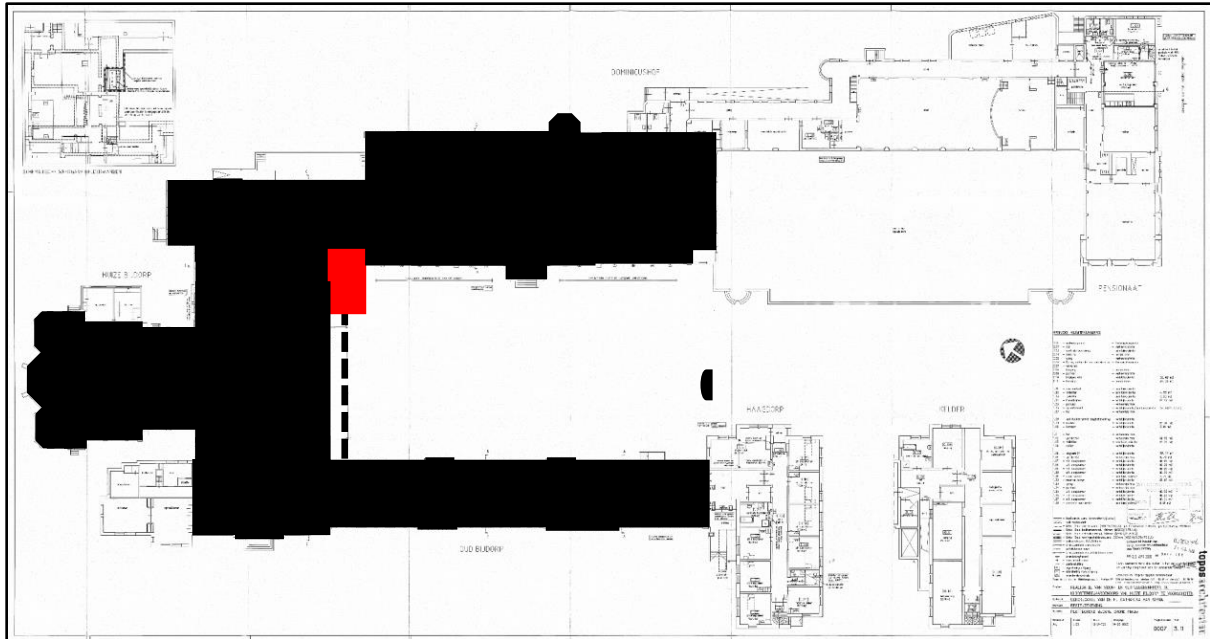
Dan volgt in de kroniek van 1927 een beschrijving van funderingsherstel:<sup>38</sup> *'Belangrijke herstellingen moesten er in de vacantie plaats hebben van de fundeering van het pensioonaat. Door de vermeerdering van 't aantal watermolens in de polder van Voorschoten was 't peil van 't grondwater beduidend lager geworden dan vroeger. Daardoor waren de koppen der heipalen, die nu boven 't water uitstaken, verweerd, zoo dat de muren begonnen te verzakken wat een groote scheur veroorzaakte. Ofschoon 't karweitje zich eerste heel kostbaar en gevaarlijk liet aanzien, is alles toch op 't eind nog meegevallen, dank aan de hulp van den goeden H. Jozef, die door de communitieit gedurende de werkzaamheden iederen dag speciaal daarvoor was aangeropen.'* Enkele jaren volgde herstel van de funderingen van het pensioonaat (kroniek 1934):<sup>39</sup> *'De fundamente van het pensioonaat eischten groote reparatie; daar de heipalen door het grondwater waren verrot, moest het verteerde gedeelte door beton worden vervangen en een ijzeren balk worden aangebracht, om het scheuren van de muren te ondervangen.'*



*Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 435 opgemaakt juli 1925 (kadaster). Op deze kaart staan een aanbouw tegen landhuis en keukengebouw, het nieuwe washuis en een wagenschuur.*

<sup>38</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1927/ 23

<sup>39</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1934/ 102



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend in rood is de aanbouw tegen het keukengebouw in 1924.*

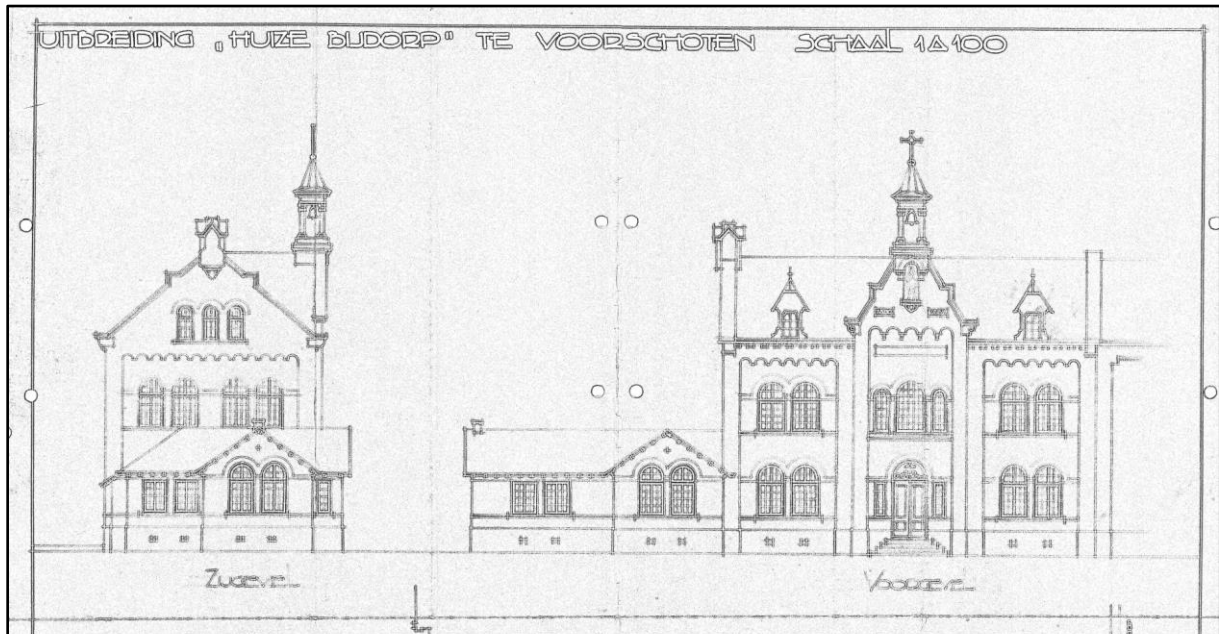


*Luchtfoto van het complex 'Huize Bijdorp', Ansicht uit 1931 (collectie auteur).*

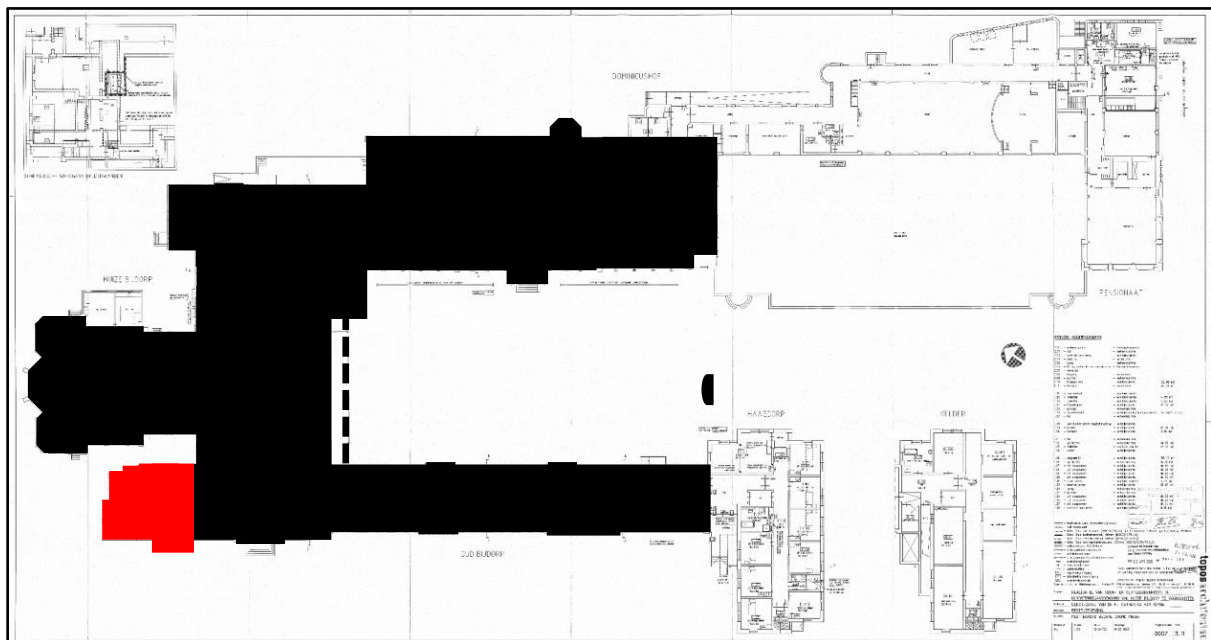
Een bescheiden uitbreiding – maar door zijn locatie naast de hoofdentree – beeldbepalende wijziging van het complex was de bouw van een verblijf met spreekkamer naast de spreekkamer, vermoedelijk het verblijf voor de rector. In de kroniek ontbreekt een beschrijving. Wel is duidelijk dat de oude erker voor de rector gesloopt moest worden (1904). De oorspronkelijke functie was al verloren gegaan. Hij behoorde bij de administratiekantoren. De vergunnings-

tekening uit 1935 laat een zelfstandige woonverblijf zien, bestaande uit woonkamers-en-suite, een slaapkamer en een badkamer. Verder had het gebouw een spreekkamer, nu ingericht als slaapkamer. De interieur-afwerking is nog grotendeels behouden.

Opmerkelijk is dat het kadaster deze uitbreiding niet heeft geregistreerd, pas in 1950 volgde de inschrijving.



*Gedeelte van de bouw aanvraag voor een uitbreiding van het entreegebouw, vergunning 28 juni 1935 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn.*



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend in rood is de aanbouw tegen het entreegebouw in 1935.*

### 3.10. Modernisering van de kapel vanaf 1933

In de jaren dertig is de kapel gemoderniseerd, waarbij de neogotische uitmontering is versoberd. Het koor kreeg nieuwe, kleinere vensters en een lager gewelf. Vermoedelijk is het nieuwe gewelf onder het bestaande stenen gewelf aangebracht, want op zolder zijn de hoge en steile bakstenen steekcapen van het oude gewelf nog zichtbaar. De interieur-afwerking is vernieuwd, inclusief het pleisterwerk, het hoofdaltaar en enkele beelden. Ook elders in de kapel zijn neogotische ornamenten verwijderd, zoals de huiven boven beelden. Verder zijn nieuwe beelden geplaatst. In 1939 is de kapel overschilderd, waarmee de neogotische decoraties aan het zicht onttrokken werden door dikke lagen kalkwitseel. Twee schilderijen uit 1919 bleven behouden, namelijk achter het orgel. Op de triomfboog – het kader van het koor – zijn nieuwe schilderijen aangebracht. Deze verbouwing wordt verder beschreven in het hoofdstuk over de kapel.



Het mortelbakje en de troffel, gebruikt door mgr. J. Aengenent bij de inwijding van nieuwe altaar op 23 maart 1933 (Huize Bijdorp, museumkamer). Met deze troffel is de eerste steen gelegd.

De kroniek van 1933<sup>40</sup> staat een verslag over de moderniseringswerkzaamheden van het koor van de kapel: *‘Begin van de slooperswerk. Enkele uren zijn voldoende om een leegte te brengen in ons geliefd heiligdom. Een planken schutting sluit het presbyterium af en een keurig noodaltaar daarvoor opgericht, slaagt er in om het gemis eenisgzsins te vergoeden. En – altaar en communiebank kregen een nieuwe bestemming. De kapel van Sambeek prijkte weldra met beide kostbare stukken en onze goede oud-strijderessen zegenen den dag, waarop het begin gemaakt werd aan het feestgeschenk voor onze Zeer Eerw. Zilveren Bruid.*

....

<sup>40</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1933/ 85-96

*Nu volgde een tijd van kloppen en hameren; van breken en opbouwen. De groote gothieke ramen werden uitgebroken, het gewelf verlaagd, de muren en vloer afgebikt en al eischte een korte, maar vinnige ijsperiode nog een veertien dagen op zoodat alle werkzaamheden aan den bouw stil lagen, toch werd het werk in den gestelden termijn voltooid. Er werden offers voor gebracht, overgewerkt, nachtwerk verricht; maar half maar verkreeg men het verlangde resultaat. Na het wegbreken van de schutting, de groote voldoening, dat de vernieuwing een heerlijke verbetering is geworden. De nieuwe ramen glas-in-lood, stellen de hoofdliedewerken van de Congregatie voor, n.l. Het Onderwijs, de Ziekenverpleging en die van Ouden-vandagen. De daarmee gepaard gaande verandering in het gewelf in het presbyterium, dat ruim een meter is vergroot, de electriche verlichting, die aan het geheel is aangepast, de nieuwe vloer, alles in stemmige lijn en kleur gehouden vormt een waardige omgeving voor de nieuwe woonplaats van Koning Christus. Een bronzen hek sluit het geheel af.*

*... Een massief diep zwarte altaarsteen en tafel van zwaar gepolijst hardsteen met dito altaartreden en een retabel met geschilderde houten paneelen maken de dragers uit van een vergulden tabernakelkast, het kostbaar verblijf voor onzen Heiland (ontwerper architect P. de Bruijn Wassenaar). In een kernachtig woord zette de Rector de wording en uitvoering van dit geschenk uiteen, dat de eenige wensch van Moeder Priorin voor haar feest in vervulling deed gaan. Men had Z. Ew. als bouwheer alle vertrouwen geschonken, het was Z.Ew. nu een genoeg als rentmeester rekenschap af te leggen van de gaven hem ter beschikking gesteld. Daarom was ieders aandeel in het cadeau door de aanwijzing met een kaartje aangegeven. Daarbij waren nog te bewonderen 3 stel kandelaars met één voor 'sanctus'- en één voor paaschaars, een gebronsde godslamp en wierrookvat met scheepje, ampullen met blaadje, pax -emblemen, een altaarklok, enz. Tevens waren verschillende reliquiehouders ontworpen en ten geschenke gegeven om een dagelijksche openbare vereering der reliquieën van de Heiligen te bevorderen. In den avond arriveerde ZH Exc. Mons. J. Angenent met zijn secretaris voor de feestelijkheden van morgen. Z.H.Exc. werd door de voltallige Raad der Congr. en de Priorin van Huize Bijdorp ontvangen, waarna de vernieuwde kapel zeer tot genoegen door de Eerw. Geestelijken in oogenschouw werd genomen.'*

De werkzaamheden werden voortgezet in de tweede helft van de jaren dertig, mede ingegeven door de geplande uitbreiding van de schoolfaciliteiten en pensioonaat (MMS):<sup>41</sup> *'September. De dag van de opening der MMS is op 8 Sept. Bepaald; maar er is geen plaats op Bijdorp voor het groote aantal, dat verwacht wordt! Nieuwe eikenhouten banken moeten de plaats van fraai gebeeldhouwde banken innemen; dan kunnen er 90 pensionarissen plaats vinden in de kapel. Ze zijn nog juist gereed voor het entréé en ze ontsieren gelukkig niet door lengte en breedten.'*

Het overschilderen van de kapel en vernieuwen van beelden zorgde voor een radicale verandering van het beeld:<sup>42</sup> *'Februari – de bestaande beelden van het H. Hart en OLVr. van Lourdes worden vervangen door beeldhouwwerk van Wim Nijs, voorstellende het H. Hartbeeld en een Madonna met Kind. Het eerste is een geschenk van Architect de Bruyn. Eind augustus werd een begin gemaakt met het schilderen van de geheel kapel. Een verplaatsbare steiger ontsierde bijna drie maanden de kapelruimte, doch het werk vlotte; zoodat de blanke wanden en het licht gewelf spoedig lieten zien dat er een fijn geheel zou ontstaan.*

<sup>41</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1937/ 146

<sup>42</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1939/ 174

*Lijnen en bogen werden eer hersteld en het geheel bouwwerk ontdaan van randen en kleuren, herleefde in eerste staat.*

*Nadat door de Firma N. Winnubst en zonen te Wassenaar de grond was gelegd, kwam de kunstenaar Wim Nijs met een sobere tekening in grijs en goud de versiering aanbrengen. Alles tot een fijn, mooi geheel, passend bij altaar en beeldhouwwerk.'*

In hetzelfde jaar is ook het houtsnijwerk van het meubilair in de kerk vereenvoudigd, waarmee de meest 'opzichtige' neogotische kenmerken verdwenen. Zo zijn alle torentjes van de koorbanken en de huiven van de beelden verwijderd.<sup>43</sup>



*Het interieur van de kapel, ansichtkaart omstreeks 1962 (collectie auteur).*

De aanpassingen van kort na de Tweede Wereldoorlog vormen een verdergaande versobering van het neogotische interieur. Direct na de tweede wereldoorlog kreeg de kapel een nieuw orgel ter gelegenheid van het zilveren ambtsjubileum van Priorin Sebastiana Feye.<sup>44</sup> In 1958 bleek het alweer noodzakelijk om de kapel te schilderen, nu werd gekozen voor licht-crème kleur. Verder zijn een '*Nieuwe kruisweg, beeld van de H. Jozef en licht-ornamenten ... aangebracht.*'<sup>45</sup> .. En vier jaar later verdween de rijk geschakeerde tegelvloer: '*Bij gelegenheid van het Zilveren Professiefeest van Moeder Priorin schonken de Oversten van de Congregatie in het Priesterkoor twee glas-in-lood ramen met de voorstelling van de H. Dominicus en H. Catharina. Ook een zwart marmere vloer in de kapel in plaats van de gekleurde tegels.*'<sup>46</sup>

<sup>43</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 14

<sup>44</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 20

<sup>45</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1958/ 155

<sup>46</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1962/ 170



### 3.11. Verbouwing van pensionaat en bouw van nieuw pensionaat

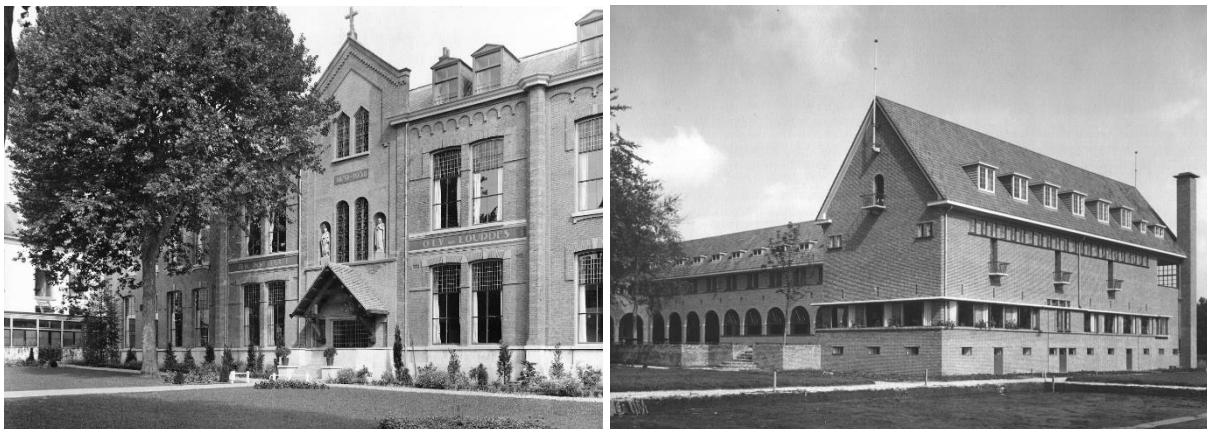
De onderwijsdiscussies in de 19<sup>de</sup> eeuw leidden in 1863 tot een wet op het Middelbaar Onderwijs, ten tijde van het ministerschap van J.R. Thorbecke. Dit leidde tot de stichting van vele Hogere Burgerscholen (HBS) in talloze steden. Eén van artikelen in de wet maakte ook de stichting van gesubsidieerde meisjesscholen mogelijk door gemeenten, provincie of stichtingen. Het enige nadeel was dat de eindtermen hiervoor onvoldoende waren omschreven, zodat er geen examen volgde maar een getuigschrift. In 1935 veranderde deze ondergeschikte status van de MMS door invoering van een uniform lesprogramma in combinatie met examenvooraardelen. Dat was voor de Zusters aanleiding om hun ULO (met Franse inslag) uit te breiden met een MMS.

In januari 1937 presenteerde de priorin de plannen voor de bouw van een uitbreiding van het complex 'Huize Bijdorp', bestaande uit een gymnastieklokaal annex toneelzaal, waarboven chambrettes voor internen en een refter. Het bestaande pensionaatsgebouw met onderwijslokalen op de begane grond en de slaapzaal op de verdieping moest geheel gemoderniseerd worden. De plannen zijn getekend door de architect P. de Bruyn uit Wassenaar. Op 31 december is het gebouw voltooid.

De gesloopte veranda tegen de kop van het pensionaat is overgeplaatst naar de speelplaats van de dorpsnormaalschool.<sup>47</sup>

Per 1 maart 1941 is de MMS wettelijk erkend. Dat hield wel in dat er lekenonderwijzers aangehouden moesten worden voor de vakken, die de zusters niet konden geven.<sup>48</sup>

In 1972 vond de laatste examenzitting plaats van de MMS Bijdorp, waarbij alle 33 kandidaten geslaagd bleken te zijn. Het was de laatste zitting in deze setting, omdat de MMS vanaf dat moment in het St Lucascollege voortgezet werd. De MMS had 34 jaar bestaan sinds de oprichting in 1938, waarbij 902 eindexamens met goed gevolg zijn afgelegd. Slechts 44 leerlingen hebben de eindstreep niet gehaald. Ook het pensionaat hield op in haar bestaan. Dat was gesticht in 1879.<sup>49</sup>



*Links: het pensionaat na de verbouwingen van 1937-'38 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK\_AR-Z040-3011-08).*

*Rechts: het nieuwe pensionaat, circa 1938 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK\_AR-Z040-3011-04).*

<sup>47</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 13

<sup>48</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 15

<sup>49</sup> Voorschotense courant, juni 1972 (kopie), nr. 47



*Eén van de kamertjes in het nieuwe pensionaat in 1937, ingekleurde Ansicht 1936 (collectie auteur).*

In de kroniek van 1937 staat een uitgebreide en bloemrijke omschrijving van de bouw van het nieuwe pensionaat.<sup>50</sup> *‘Het nieuw gebouwde pensionaat is voltooid. Keurig van bouwtrant en frisch van kleur ligt het daar in de landelijke omgeving, achter de oude gebouwen als een type van stijl en goede smaak, van onverminderde toewijding en zorg. Aan alles is gedacht. En zoo noodigt het niet alleen de oude trant te moderniseeren; maar het steekt de oogen uit en eischt vernieuwing naast zicht.*

*De architect P.A. de Bruyn heeft er met zijn fijn maatgevoel een pronkstukje van gemaakt, al stonden hem slechts de eenvoudigste materialen ten dienste.*

*De eerst gevormde plannen, hoewel van veel grooter opvatting, moesten plaats maken voor de meer praktisch ingedeeld, doch veel eenvoudiger teekeningen, aan wier uitvoering de aannemers firma Evers te Heemstede de eerste hand legde op 1 Maart 1937.*

*Er moesten natuurlijk slachtoffers vallen: de 15 oude reuzen vielen onder de hakbijl en voor de mooie veranda moest een bestemming worden gezocht op de speelplaats van de dorpsbe-waarschool.*

*1 April werd de 1<sup>ste</sup> der 460 heipalen in de grond geheid; als blijde herinnering werd hiervan een photo gemaakt. Tot eind April werden de werkzaamheden bemoeilijkt door slecht weer, aanhoudende regen met weinig opklaring van korte duur. Daarbij kwam nog pech met de heipalen; zoo zelfs dat op 23 April door de ZE. Moeder Priorin (in) een communiteitsgebed werd verzocht en St Josefs hulp gevraagd, opdat de resteerde palen aan Belgie's grens zouden worden vrijgegeven. 23 April werd een begin gemaakt met het betonstorten voor de fundeering.*

*3 Mei kon het heien worden voortgezet en met het metselwerk begonnen.*

*8 Juli. De vlag in top – begin van kapping. Intusschen was de recreatiezaal omgebouwd in een aan alle eischen des tijds voldoende huishoudlokaal. Geheel vernieuwd en verjongd is die afdeeling op zich zelf een lust voor het oog en een in alle opzichten praktisch ingerichte huishoudschool. October volgde de inwijding en ingebruikneming.*

*30 en 31 October: Groote verhuizing van 't pensionaat naar de nieuwe bouw. Allerheiligen was wel een dag bij uitstek van Gods zegen over dat eerste gedeelte af te smeeken. Plechtig trokken de rijen pensionaatszusters voor de Oversten uit, die den Hoogerw. Rector begeleidten ter inwijding.*

*2 Nov. werden in gebruik genomen de slaapkamertjes en de muziekkamertjes. Voorts werd met man en macht gewerkt om het gymnastieklokaal vóór Dec. in orde te hebben; opdat St. Nicolaas zijn intrede zou kunnen doen in de fraaie aula. Die wensch werd vervuld en nadat de goede Sint ...*

*Kerstvacantie. Inwijding van de beide recreatiezalen met vestiaires, die met de gansche bouw wedijveren in goede smaak en fijne toon. Een heerlijk vredig uitzicht over de weilanden en lanen en daarbij tot in de laatste puntjes verzorgd om ze gezellig te maken.*

*Moge Gods zegen op de nieuwe plannen rusten, dat wenschen en bidden wij!*

De herbesteding van het oude pensionaat tot schoollokalen op de begane grond en eerste verdieping en de inrichting van een nieuwe slaapzaal op zonder, de modernisering van entree en trappenhuis en de vervanging van alle ramen komt uitvoerig aan de orde in het deelrapport over het pensionaat. In het deelrapport over het nieuwe pensionaat komt de nieuwbouw uitvoerig aan de orde. Dit gebouw bevatte het merendeel van de gemeenschappelijk ruimten op de begane grond, afgezien van de grote refter. De verdieping en zolders waren ingericht als slaapvertrekken.

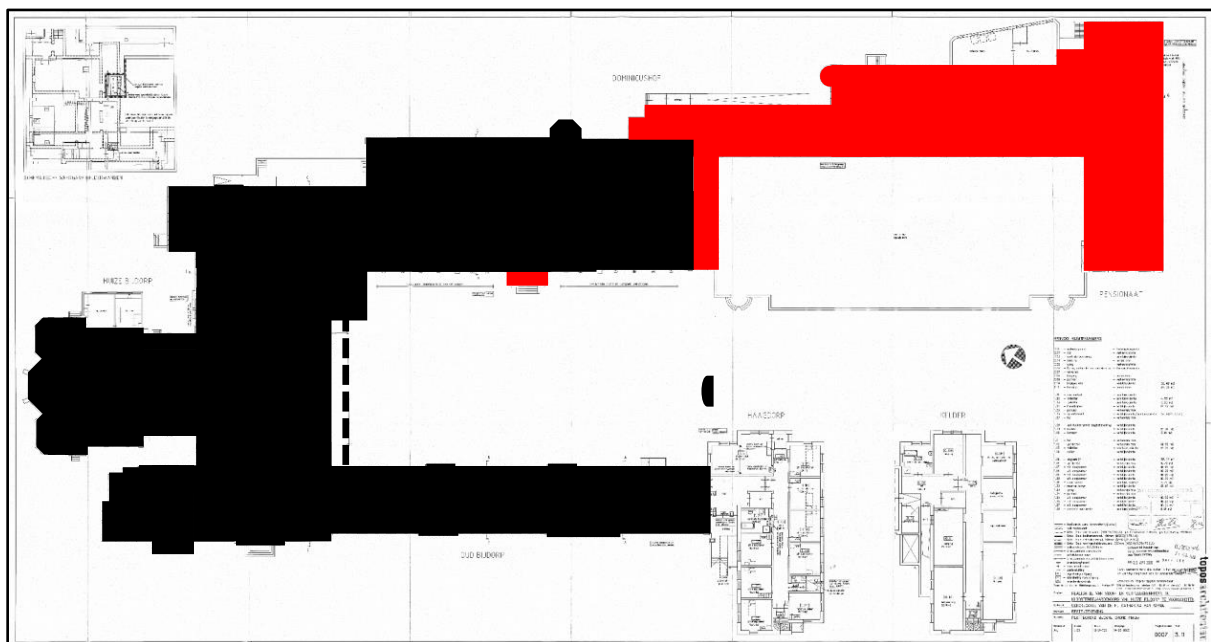
---

<sup>50</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1937/ 149 -152

Met de terreininrichting in 1938 werd deze bouwperiode afgerond:<sup>51</sup> ‘Ook werden de omgeving en het gansche uitzicht van het pensionaat dit jaar veel verfraaid door de nieuwe aanleg van het parterre, het sportveld, en de aanplanting om de gebouwen. Zelfs werd het platte dak van de waschkeuken van een hekwerk voorzien en beplant met klimop, een zeer groote verbetering voor het aanzicht vanuit de tuin.’



De Maasbode 31-05-1938, artikel over de start van MMS-onderwijs in 'Huize Bijdorp' ([www.delpher.nl](http://www.delpher.nl)).



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat het nieuwe pensionaat uit 1937 aangegeven. Het oude pensionaat is heringericht, hetgeen op deze tekening alleen herkenbaar is aan de wijziging van de entree.

<sup>51</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1938/ 166

### 3.12. Oorlogsperiode en wederopbouw

Het uitbreken van de tweede wereldoorlog op 1 september 1939 betekende voor Huize Bijdorp inkwartiering van 350 soldaten van het Nederlandse leger. Verzet hiertegen was niet mogelijk, omdat de school rijkssubsidie ontving. Dat was nog maar een begin van alle ellende tijdens de tweede wereldoorlog.

Ruim anderhalf jaar lang functioneerde Huize Bijdorp nog als voorheen. Maar de kroniek van 1942 getuigt van een volgende inkwartiering:<sup>52</sup> *‘27 April. Hedenavond ontvingen we bezoek van den Burgemeester met enige Duitse militairen. Dat voorspelde niet veel goeds en waarvoor we reeds lang gevreesd hadden (mededelingen van andere pensionaten en kloosters) werd nu harde werkelijkheid.*

*Ons Pensionaat zou door de Duitse weermacht in beslag genomen worden. Woensdag 29 April om 12 uur moet het gebouw leeg zijn, doch reeds op Dinsdag 28 April zouden de militairen in het Pensionaat komen om alles te installeren. ....*

*Woensdag 29 April klokslag 12 uur trokken de eerste troepen Bijdorp binnen (die van het Russisch front kwamen).’*

De Duitsers hadden het nieuwe pensionaat als domicilie gekozen, vooral omdat een tamelijk zelfstandig functionerend deel van het gebouw was. Maar de aanwezigheid van de Duitsers tekende zich ook elders op het terrein, zo blijkt uit de kroniek van 1942:<sup>53</sup> *‘Door de militaire bezetting is in de voortuin een wagenloods gezet groot 48 x 24 M. Daarvoor moesten helaas 3 beuken, 1 eik, 1 jonge plataan en 3 andere jonge boompjes worden omgehakt. Op het tennisveld kwam een loods 48 x 24 M, de omrastering moest worden verwijderd, de tegels worden als vloer gebruikt. Verder kwamen versperringen van prikkeldraad en verplaatsbare barricaden op ons terrein.’*

Korte tijd later vonden nog meer werkzaamheden in de tuin plaats:<sup>54</sup> *‘October. Is de loods in de voortuin (...) afgebroken. Er werden nu 10 munitiebunkers gebouwd, stenen huisjes met betonnen vloer en dak, die in November klaar waren. Deze staan verspreid tussen oprijlaanstraatweg en theelland. Dit stuk grond is afgezet met prikkeldraad en barricaden en dus voor ons verboden terrein. Daarom heeft men voor de kinderen een bruggetje gemaakt naast de paviljoens. Wanneer de kinderen zich nu naar de paviljoens begeven, verlaten zij Bijdorp over de oprijlaan gaan over de straatweg en komen weer over het bruggetje weer op Bijdorps grond.*

*December. Maakten de Dtsche soldaten twee loopgraven in de parterre, één bij de cour, de ander bij het Noviciaat. Men was nog niet diep gegraven toen er als water in de loopgraaf stond, en is het werk stopgezet.’*

*‘In Januari [1943] zijn nog 6 munitiebunkers gebouwd in de voortuin, zodat er nu totaal 16 stuks onze tuin sieren?’<sup>55</sup>*

<sup>52</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1941/ 13

<sup>53</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1942/ 19

<sup>54</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1942/ 25

<sup>55</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1943/ 30



*De brand van het Nieuwe Pensionaat in de nacht van 22 op 23 juli 1942 (gemeentearchief Voorschoten-Wassenaar, beeldbank nr. VS01186).*

De nacht van 22 op 23 juli 1942 bracht nog meer onheil in de vorm van een uitslaande brand in het nieuwe pensionaat, veroorzaakt door een Duitse soldaat die in bed had liggen roken. Het woord dronkenschap ontbreekt in de verslagen, maar er wordt wel een relatie gelegd met de viering van de 50<sup>ste</sup> verjaardag van de Rijkscommissaris van Nederland, Arthur Seyss-Inquart (Stannern 22 juli 1892 – Neurenberg 16 oktober 1946). De kroniek omschrijft de gebeurtenis als volgt:<sup>56</sup> *‘In de nacht van 22 op 23 Juli brak een grote brand uit in het Pensionaat, dat door de Duitse weermacht was bezet. Ongeveer half twee werd de brand ontdekt, doch deze breidde zich zo snel uit, dat spoedig de nieuwe vleugel in lichter laaie stond. De brandweer van Voorschoten, Leiden, Den Haag en Wassenaar kwamen met 5 spuiten om de brand te blussen. Men vreesde dat ook de oude vleugel en het klooster door vlammen zouden worden aangetast. Daarom werd zoveel mogelijk alles in veiligheid gebracht.*

---

<sup>56</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1942/ 20

*Het Ons Heer bracht Pater Louweling, Kruisheer naar de dorpsschool (Rector Bekkers was op retraite). Zusters novicen en postulanten pakken het allernoodzakelijkste in een kussen-sloop en droegen dir onder stromende regen, alsook monstrans, en kostbaarheden van de kapel eveneens naar de school in het dorp.*

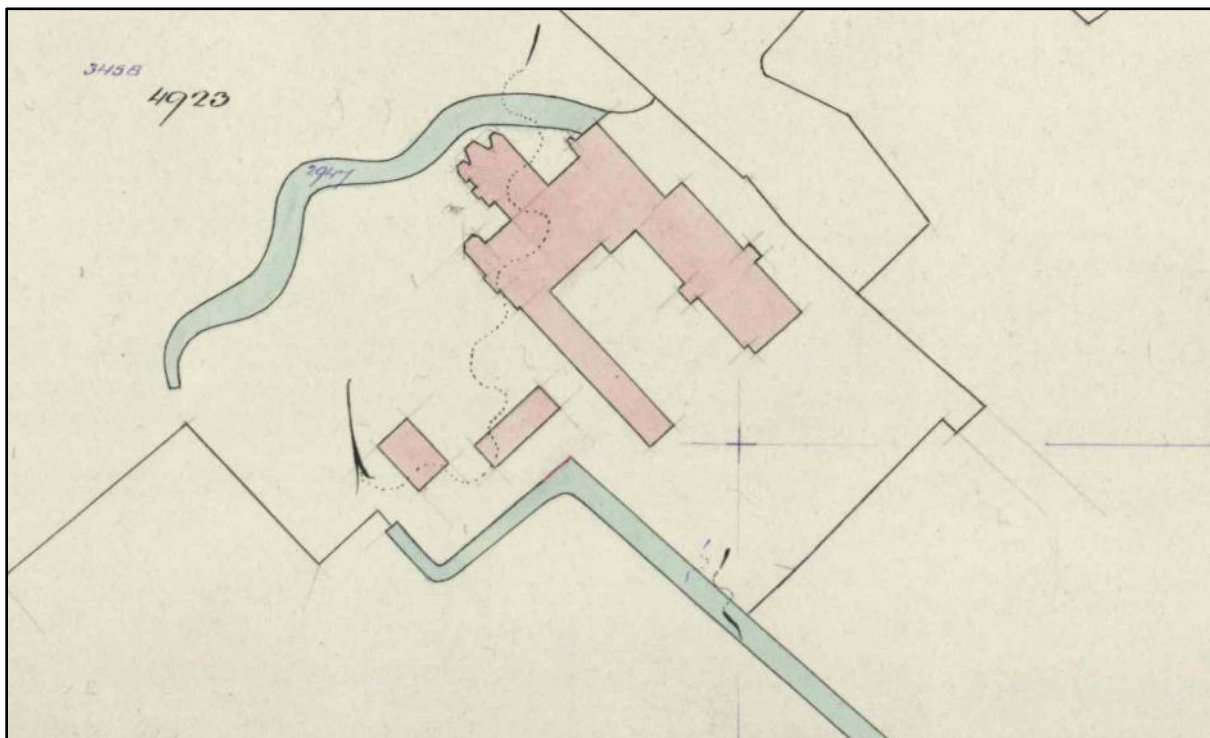
*De katholieke dochter van het dorp Dr Kerkhof kwam spoedig zijn hulp aanbieden en bracht Zr. Thoam en Zr. Justina met de auto naar zijn huis en wat oude en gebrekkige Zusters bij burgers in het dorp.*

*Om vier uur was men de brand in zoverre meester dat voor uitbreiding niet gevreesd behoefde te worden. Het Ons Heer werd terug gehaald en een H. Mis uit dankbaarheid opgedragen. Hiervoor was alle reden, want was de wind in de tegenovergestelde richting geweest, van het geheel gebouwencomplex zou niets meer over geweest zijn. Nu is het geheel internaat uitgebreid, dak er af, alleen de muren zijn blijven staan.*

*Geen der Zusters bekwam enig letsel. Helaas valt er onder de Duitse militairen een slachtoffer te betreuren, die verbrand is. [later in ander handschrift en met een balpen toegevoegd: men vermoedt dat hij met een brandende sigaret is gaan slapen] Moeder Priorin was op visitatie in Tiel en werd 's nachts per telefoon van het droevig nieuws in kennis gesteld.*

*Reeds de volgende dag wilden de Duitse weermacht eenige lokalen van het Noviciaat, Rectoraat of St. Martinus. Moeder Priorin heeft echter een houten keet voor de [Lourdes]grot laten plaatsen waarmede de Dtsch genoeg namen.'*

Uit het verslag blijkt al dat het 19<sup>de</sup>-eeuwse pensionaat met moeite kon worden gespaard, hoewel niet geheel ongedeerd. Het oostelijke deel van dat gebouw had roet-, rook- en waterschade te zien. Daarvan zijn nog sporen op de vliering zichtbaar. Verder valt te zien dat de spanten zijn schoongemaakt.



Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 667 opgemaakt juli 1942 (kadaster). Op deze kaart ontbreekt niet alleen het ruïneuze nieuwe pensionaat maar ook het bijgebouw aan het entreegebouw (rector-gebouw).

In 1943 moesten de zusters het klooster verlaten omdat het toen geheel gevorderd werd voor inkwartiering van circa 500 man. De kroniek van 1943 verhaalt:<sup>57</sup> [Op] 24 Augustus ontvingen we van de Gemeente aanzegging dat de Duitse Weermacht ons klooster opvorderde en 9 September geheel ontruimd moest zijn. Boerderij, tuin en de noodlocalen bij de koepel mochten we behouden terwijl Van Steijn ook in zijn huisje kon blijven wonen. Het was een ware jobstijding! Van rechtskundig wijze is nog een poging aangewend om de vordering ongedaan te maken. Voor die intentie hebben we dag en nacht de Rozenkrans geboden, maar op 31 Augustus kwam het bericht dat de vordering toch doorging, echter met een uitstel tot 18 Sep.’

De zusters verlieten het klooster met medeneming van zoveel mogelijk van hun bezittingen. De kapel werd verzegeled.<sup>58</sup> Op 1 april 1945 werd Blijdorp vrijgeven. Het klooster was niet alleen deels uitgebrand, maar ook uitgewoond en sterk vervuild. Schoonmaak door de gemeentelijke ‘ontsmettingsdienst’ bleek noodzakelijk.<sup>59</sup> De zusters konden hun klooster weer in gebruik nemen op 5 juli. Bijna onmiddellijk is men ook begonnen met verdere werkzaamheden en aanpassingen aan het gebouw, mede veroorzaakt door het feit dat het nieuwe pensionaat nog niet beschikbaar was.

In de kroniek van 1945 worden diverse werkzaamheden benoemd: ‘Er werden enige veranderingen aangebracht: de trap bij de refter werd weggebroken waardoor het atrium breder werd en kapstokken kwamen. Het trapgat in de gang bij de recreatiekamer werd dichtgemaakt en de ruimte werd benut om twee kasten te maken. De doorloop die toegang gaf tot de broodkamer en parterre werd administratie of St. Albertus terwijl in de muur van de gang een toegang naar de broodkamer werd gemaakt. In het portaaltjes van de kinderrefter kwam een uitgang naar de parterre. Verder werd de eerste spreekkamer als keukentje ingericht voor de gastzusters. Maar we vroegen ons af wanneer weer naar Bijdorp zouden terugkeren.’<sup>60</sup> ‘Het pensionaat was ook vreselijk toegetakeld door de bezetter. Om dus met September te beginnen, moeten alle zeilen bijgezet worden. Het nieuwe gedeelte, dat was afgebrand, kon voorlopig niet opgebouwd worden. Met de beschikbare ruimte moest dus gewoekerd worden om in honderden internen te kunnen plaatsen.

Daarom werden de volgende veranderingen aangebracht.

In de refter werd een muur gemetseld, om daardoor een gedeelte af te scheiden, dat als dienkeuken gebruikt kon worden.

De twee handwerkclassen werden als recreatiezalen ingericht. De huishoudkeuken werd door een muur in tweeën gesplitst om als klaslokalen gebruikt te worden. Op de benedenverdieping werden twee klaslokalen als slaapzaal voor de kleintjes gebruikt, idem op de eerste verdieping. Op de zolder kwamen de cartonnen chambretten die in het Bondsgebouw hadden gestaan en op de witte dortoire sliepen de grootste kinderen.

Nadat het Pensionaat was ingezegend begonnen we op 10 September met 108 interne en 113 externe leerlingen.’<sup>61</sup>

De herbouw van het nieuwe pensionaat tussen 1946 en 1948 wordt in de kronieken slechts globaal beschreven. Uit de bouwtekeningen blijkt dat er vier herbouwfases zijn geweest, alle

<sup>57</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1943/ 31

<sup>58</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 17

<sup>59</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 47, pag 19

<sup>60</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1945/ 65

<sup>61</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1945/ 68



gesubsidieerd in het kader van de wederopbouw. Alle plannen van de oorspronkelijke architect P.N. de Bruijn zijn daartoe beoordeeld door een supervisor, hier het architectenbureau Verhagen, Kuiper en Gouwetor. De stempels van dit bureau staan op de tekeningen. Deze wederopbouw komt in het rapport over het nieuwe pensionaat verder aan de orde, inclusief de kleine maar wel opvallende wijzigingen in het plan.

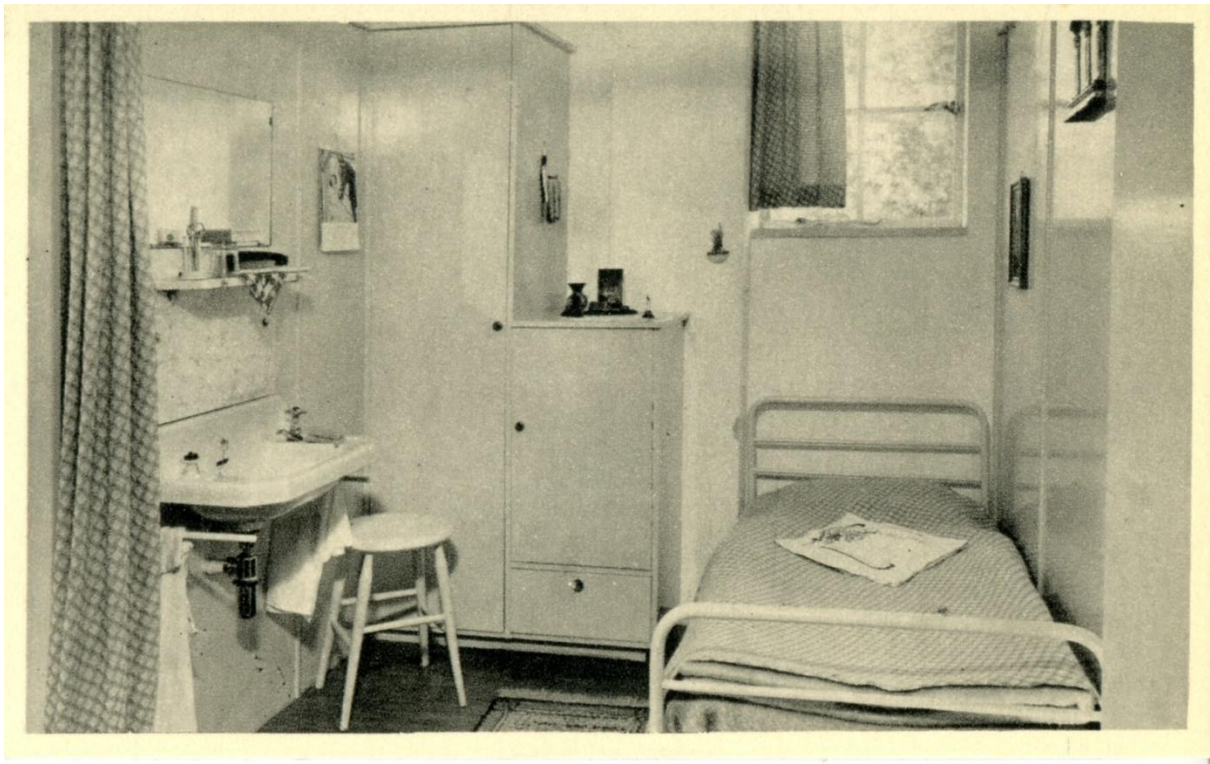
Hier volstaat het verslag in de kroniek:<sup>62</sup> *'In de voortuin zijn er dit jaar 'n zestal bunkers afgebroken, er staan er nu nog twaalf verspreid plus de schuilkelder en van laatstgenoemde nog een achter het Noviciaat.*

*Vorderingen bouw Pensionaat*

*De gymnastiekzaal is eindelijk klaar gekomen. Op 8 Juli wijdde Mgr. Bekkers de zaal in. Die dag werd tevens de naamdag van Mgr. Bekkers gevierd. De kinderen voerden het stuk 'Elckerlyc' op, terwijl onder leiding van Mevr. Steadowska enige rythmische dansen werden vertoond.*

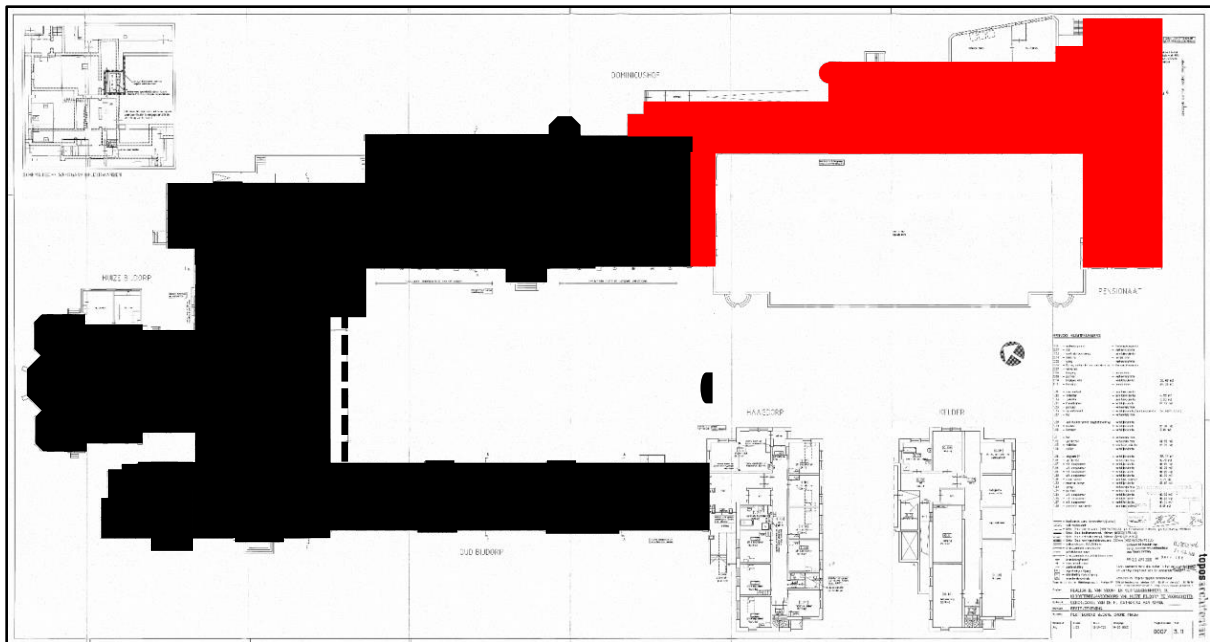
*In September waren op de eerste verdieping ook acht kamertjes klaar gekomen, die door de kinderen in gebruik werden genomen.*

*16 September werd de vlag op het dak gehesen. We hopen dat in het volgend jaar het Pensionaat weer geheel opgebouwd is.'*

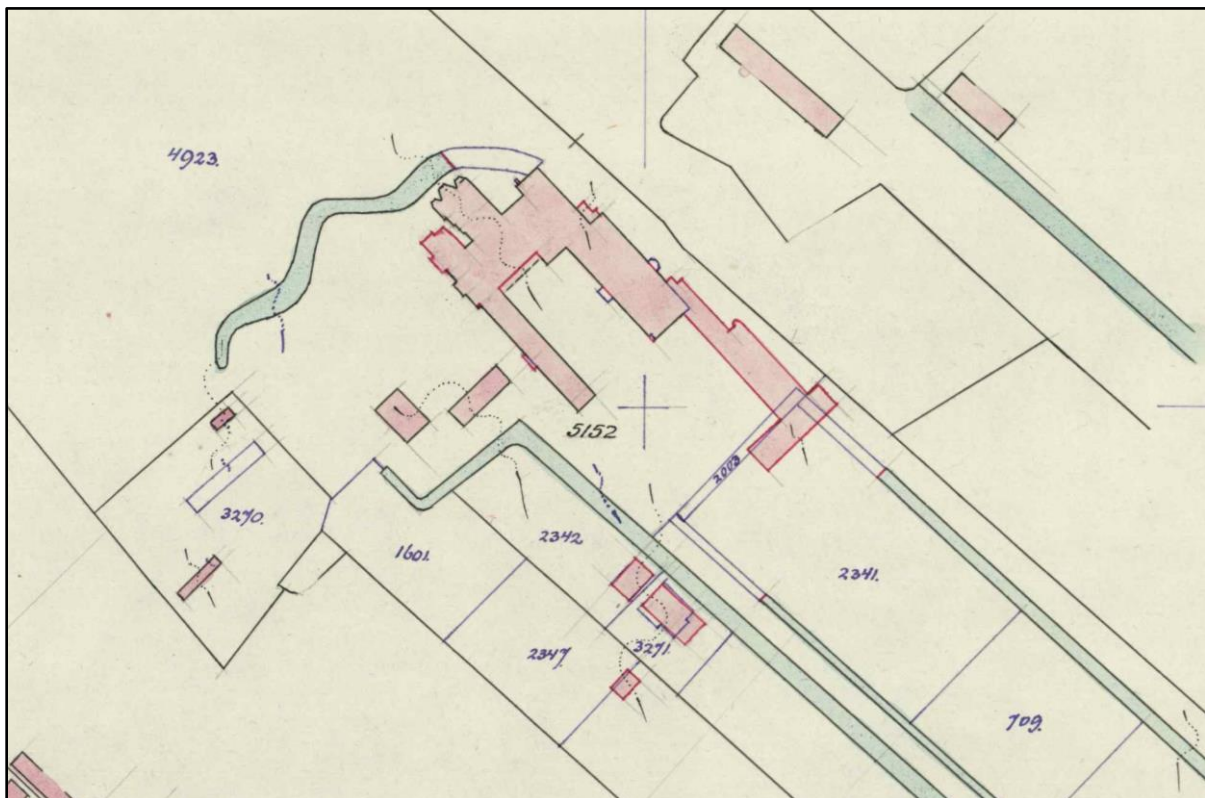


*Chambre in het nieuwe pensionaat, ansichtkaart omstreeks 1950 (collectie auteur).*

<sup>62</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1947/ 83



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat het herbouwde nieuwe pensionaat uit 1937/ 1946- '48 aangegeven.

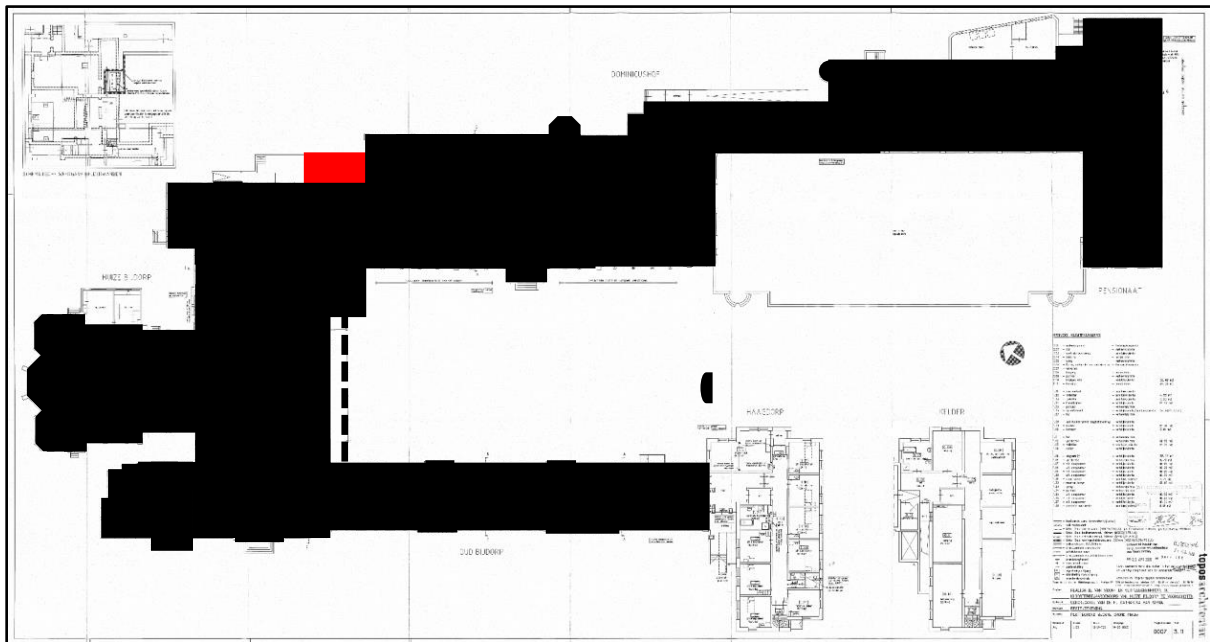


Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 732 opgemaakt sept 1950 (kadaster). Op deze kaart staan alle nieuwe gebouwen uit de periode 1930-1950 ingetekend.

### 3.13. Vele verbouwingen vanaf 1950

De kadastriskaart van 1950 geeft een overzicht van alle toevoegingen van kort na de tweede wereldoorlog, inclusief enkele 'vergeten' gebouwen zoals de aanbouw van het entreegebouw (rector-gebouw). Belangrijke aanpassingen zijn het herbouwde nieuwe pensionaat (1946-'48),

de administratief wijziging van de galerij tegen de achtergevel van het landhuis en de toevoeging van een cv-ruimte. Een kleine aanpassing is de registratie van de keldertrap tegen de zuidelijke langsgevel van het noviciaat.



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat de cv-ruimte uit 1950 aangegeven.*

De toevoeging van de cv-ruimte tegen het keukengebouw heeft te maken met de ingrijpende modernisering van de keuken, die uitvoerig zijn beschreven in de kroniek van 1950.<sup>63</sup> *'Door deze grote veranderingen [red.: van de eerder beschreven installaties] was het nodig de keukens te verbouwen in verband met de te plaatsen apparaten. Op de 3<sup>de</sup> Paasdag werd de keukens ontruimd en de stenen waskeukens als noodkeukens ingericht. Hier stonden diverse gas-toestellen waarop het eten gedurende 4 maanden is gekookt en gebraden. 29 Maart begonnen de eerste werkzaamheden in de kelder onder de keukens, 'n stenen opstandje werd gemetseld voor de oliestookketel, daarna kwamen de diverse watertanks met leidingen. In de keukens werd het muurtje weggebroken dat de afscheiding maakte tussen het portaal van de gang. Door het bijtrekken van deze ruimte werd de keukens een mooi symmetrisch geheel. Men dacht eerste dat het muurtje niet als stut diende, doch dit bleek achteraf wel het geval te zijn. Daarop moest er nog 'n ijzeren balk aanbracht worden. De kasten werden verplaatst naar de muur, waar eerst de warmkasten gemetseld waren en de bestaande kasten weggebroken. De muren afgebikt en met witte tegels betegeld. Langs de wand kwam een granieten aanrecht met twee gootstenen. In het midden van de keukens werd de bestaande werktafel iets kleiner gemaakt en van 'n granieten bovenplaat voorzien. De vloer werden eveneens met graniet belegd en koperen strippen om het scheuren te voorkomen. Verder werd de keukens in crème-kleur geschilderd, zodat apparaten en keukens in dezelfde tint gehouden zijn. Ook het plafond moest vernieuwd worden, vóór het bloemenhokje, werd een tank gelegd die 5000 liter olie kan bevatten. 16 Juli werd de keukens door Mgr. Bekkers ingewijd.*

...

<sup>63</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1950/ 104

*De badkamer van het klooster heeft ook een verandering ondergaan. Dit vertrek is door 'n muurtje in tweeën gesplitst. Het eerste gedeelte wordt als badkamer, het tweede als afwaskeukentje gebruikt. In de badkamer kwam een nieuwe badkuip met hand-douche in het keukentje 'n granieten aanrecht met gootsteen en warm-koud-waterkraan. In de buitenmuur werden twee raampjes gemaakt.*

....

*In April ging het houten paviljoen, dat aan de straatkant stond naar Volendam.*

*In Juni werd de schuilkelder achter het Noviciaat gesloopt en het puin gebruikt om het dempen der sloten langs het nieuwe sportveld*

*In Augustus is er 'n nieuw plafond gemaakt in de kinderrefter, die, daarna geschilderd is. Ook de recreatiekamer van de 'kleintjes' is opnieuw geschilderd.'*

De modernisering van de hoofdentree geschiedde in 1951:<sup>64</sup> .... *'De hoofdingang werd gemoderniseerd. Het glazen portiekje werd afgebroken, 'n glas-in-lood beschutting kwam hiervoor in de plaats. In het glas-in-lood raampje boven de ingang staat het Dominicaanse wapen. De nieuwe eikenhouten deuren met ijzeren beslag maken het geheel ijzeren beslag maken het geheel tot 'n smaakvol entree.'*

Vanaf het midden van de jaren vijftig worden de zolders en slaapgelegenheden stapsgewijs gemoderniseerd. In 1954 werd de berging en kofferzolder van het pensionaat heringericht, gecombineerd met herschikkingen elders in het gebouw: *'Het grootste gedeelte van de Pensionaatzolder, die de verbinding vormt tussen Klooster en Pensionaat is als overblijflokaal ingericht. Van board is rondom 'n betimmering en plafond gemaakt. Op de beneden-verdieping is in kamer voor de directrice en conciërge gebouwd. De muur van de gang is weggebroken, ruimten van toilets en berghok bijgetrokken en de bogen onder de balustraden gedeeltelijke dichtgemetseld. De deur is naar voren geplaatst. Rechts van de ingang is de conciërge-kamer gebouwd en daarnaast 'n kleed- en toiletgelegenheid voor de docenten. De toilets op de cour zijn rechts van de conciërge-kamer geplaatst.'*<sup>65</sup> In 1957 volgde een deel van het landhuis: *'Op de zolder zijn de bestaande cellen afgebroken, 'n plafond aangebracht en 10 cellen gemaakt met centrale verwarming en 'n wasbak met stromend water op iedere cel.'*<sup>66</sup>

En in 1958: *'De administratie-kamer van het klooster is opgeknapt. De houten betimmering eruit gebroken, de muren die er achter verborgen waren gestucadoord, 'n ijzeren balk in het plafond aangebracht. Tot slot in licht grijs geschilderd. Ook is er een nieuwe vloer gemaakt.*

...

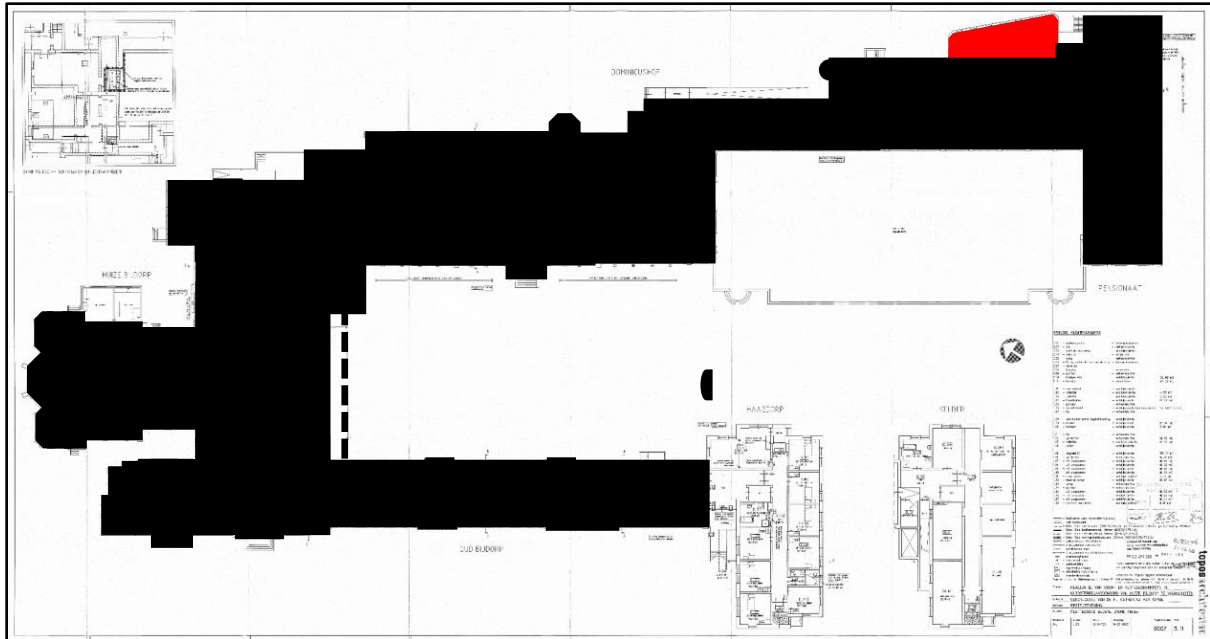
*Het dormitorium op de eerste verdieping op de eerste verdieping is geheel gerestaureerd. De bestaande cellen aan de parterrekant zijn uitgebroken en groter gemaakt. De uitgangsdeur naar het balkon is afgeschoten en van de uitgang een cel gemaakt. Totaal zijn er nu 7 cellen. Het plafond is met board afgeschoten en lager gemaakt. Aan de .. (?) van de cellen is een W.C. gemaakt. De vroegere cellen zonder buitenraam worden als kasten gebruikt.'*<sup>67</sup>

<sup>64</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1951/ 119

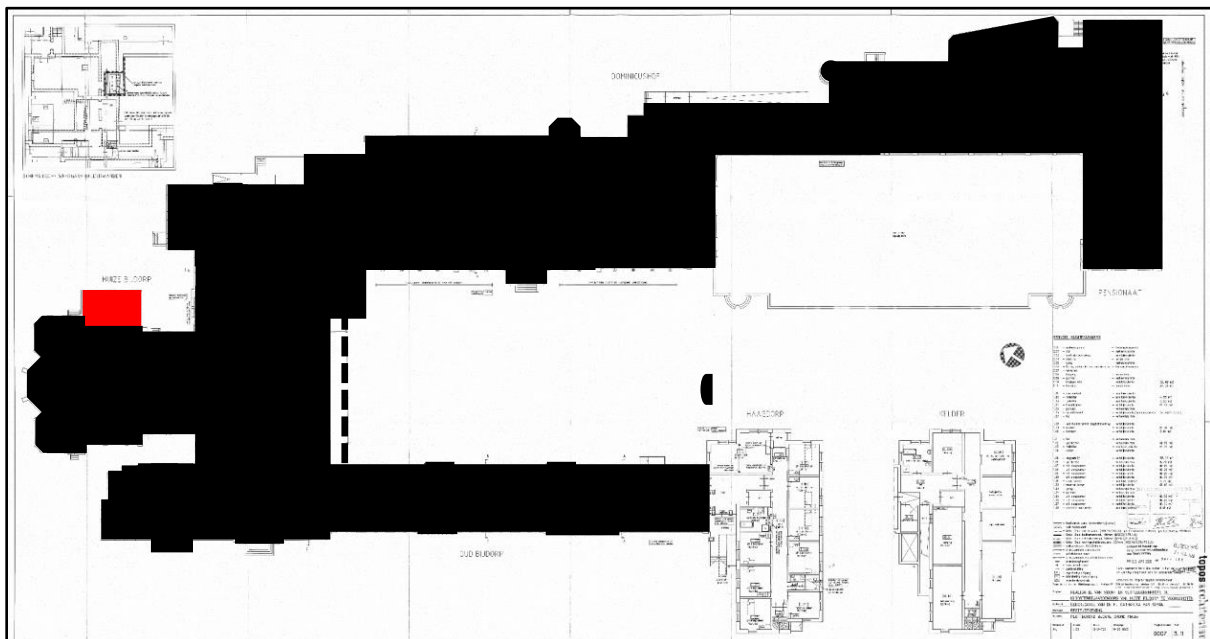
<sup>65</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1954/ 139

<sup>66</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1957/ 151

<sup>67</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1958/ 155



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat de kleed- en doucheruimte aangegeven, gebouwd in 1960 (vergunning) en kadastraal geregistreerd in 1979 (kadaster). Niet getekend zijn de houten noodgebouwen.



De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat de aanbouw tegen de kapel getekend, die in 1964 is gerealiseerd voor de berging van de paramenten.

In 1964 schrijft de kroniek: 'Op de tweede verdieping van het Noviciaat werd de oude cellen (van het H. Hart dormitorium) weggebroken en 25 kamertjes als slaapgelegenheid voor de gasten van de bungalow gebouwd.'<sup>68</sup>

<sup>68</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1964/ 181

*De gang van het klooster op de eerste verdieping is verbouwd. Het plafond is lager gemaakt, de wanden met asbestplaten bekleed en geheel geschilderd. De vloer is met nieuw marmoleum belegd.*

*Aan de sacristie zijn twee vertrekken bijgebouwd waar de paramenten bewaard worden. Deze moesten tot nu toe in de bibliotheek opgeborgen worden.<sup>69</sup>*



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). In rood staat het gebouw 'Haagdorp' getekend, gerealiseerd in 1978. Ook de vernieuwde galerij en serre staan aangegeven (1979).*

### 3.14. Nieuwbouw Haagdorp (1978)

Vooralsnog de laatste (grote) uitbreiding van het complex 'Huize Bijdorp' was de bouw van het gebouw 'Haagdorp' tegen de oostelijke kop van het noviciaat. De aanleiding hiervoor was de sluiting van de gemeenschap van het Sint-Thomasklooster uit Den Haag. De start en voltooiing van de werkzaamheden worden in slechts een paar woorden afgedaan in de kroniek, de bouwaanvraag bij de gemeente geeft met honderden pagina's tekeningen, details en berekeningen veel meer gegevens over de bouw. Dat voert hier veel te ver.

*'In juni [1976] werd een gedeelte van de vijver tegenover het washuis i.v.m. de bouw van 'Haagdorp' gedempt. In deze gemeenschap gaat de gemeenschap van het Sint-Thomasklooster uit Den Haag zich vestigen. ....*

*Op 8 augustus ging om 14u30 de eerste heipaal voor 'Haagdorp' de grond in. Daarbij waren, behalve architect De Bruijn en aannemer Hugh [opvolger van de aannemer Niersman, red.] tegenwoordig: Zr. Victorine Kuijpers. Overste van het St.-Thomasklooster, Zr. Ambrosius van Veen, die filmde.*

*Op 19 augustus was het heiwerk klaar. Daarna begon het graven voor kelders en lift, waarbij een wel werd ontdekt die op een zondagmorgen alles onder water zette, zodat de brandweer moest komen helpen.*

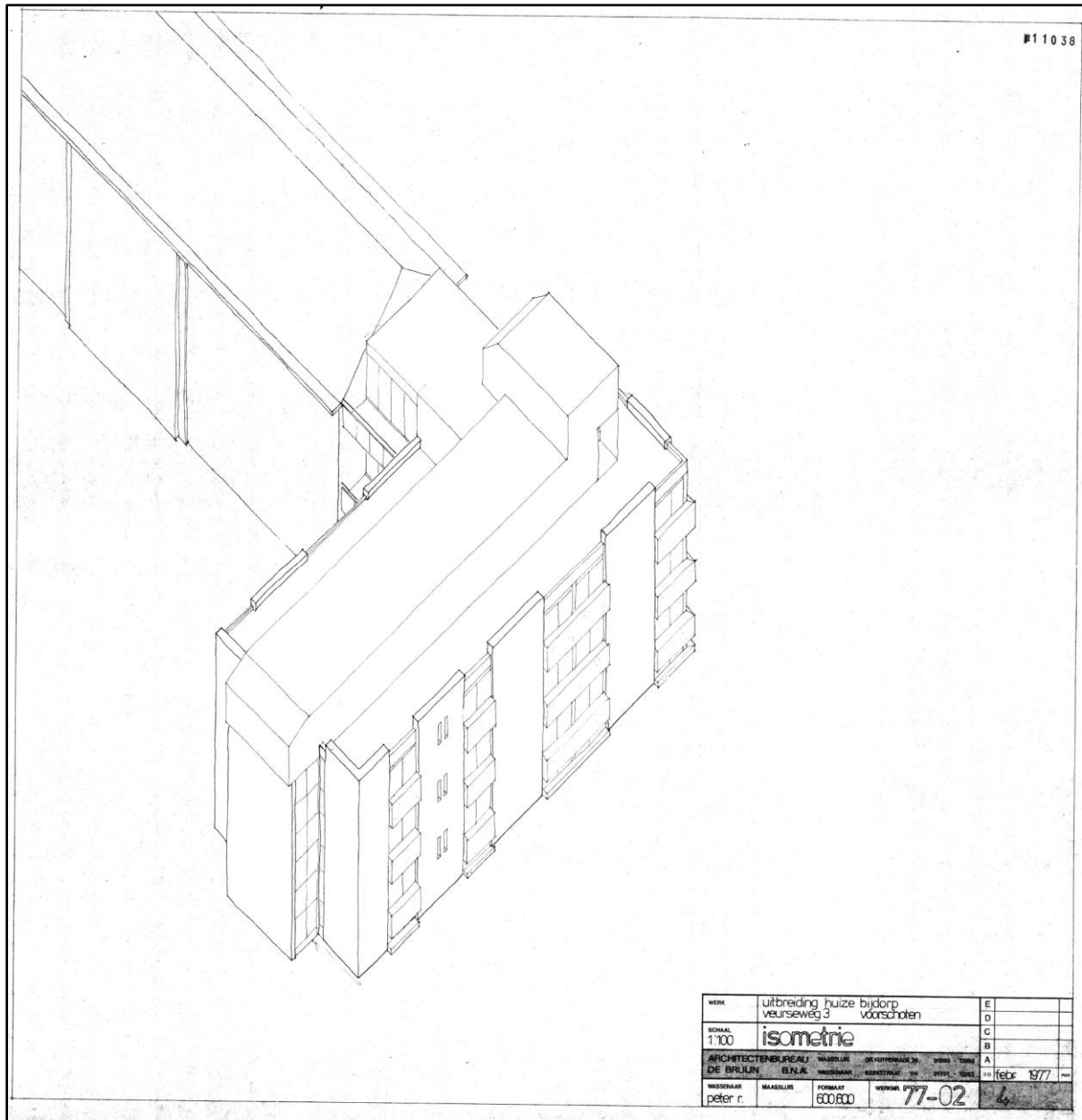
<sup>69</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1964/ 191

Eind november was het grondwerk klaar en kon er beton gestort worden.<sup>70</sup>

De voltooiing in 1978 leverde de volgende tekst in de Kroniek:<sup>71</sup>

*Juli, do 13. Daags voor de bouwvakvakantie plaatst Moeder-Priorin Edelberta de Barbanson de vlag op 't hoogste punt van 'Haagdorp'.*

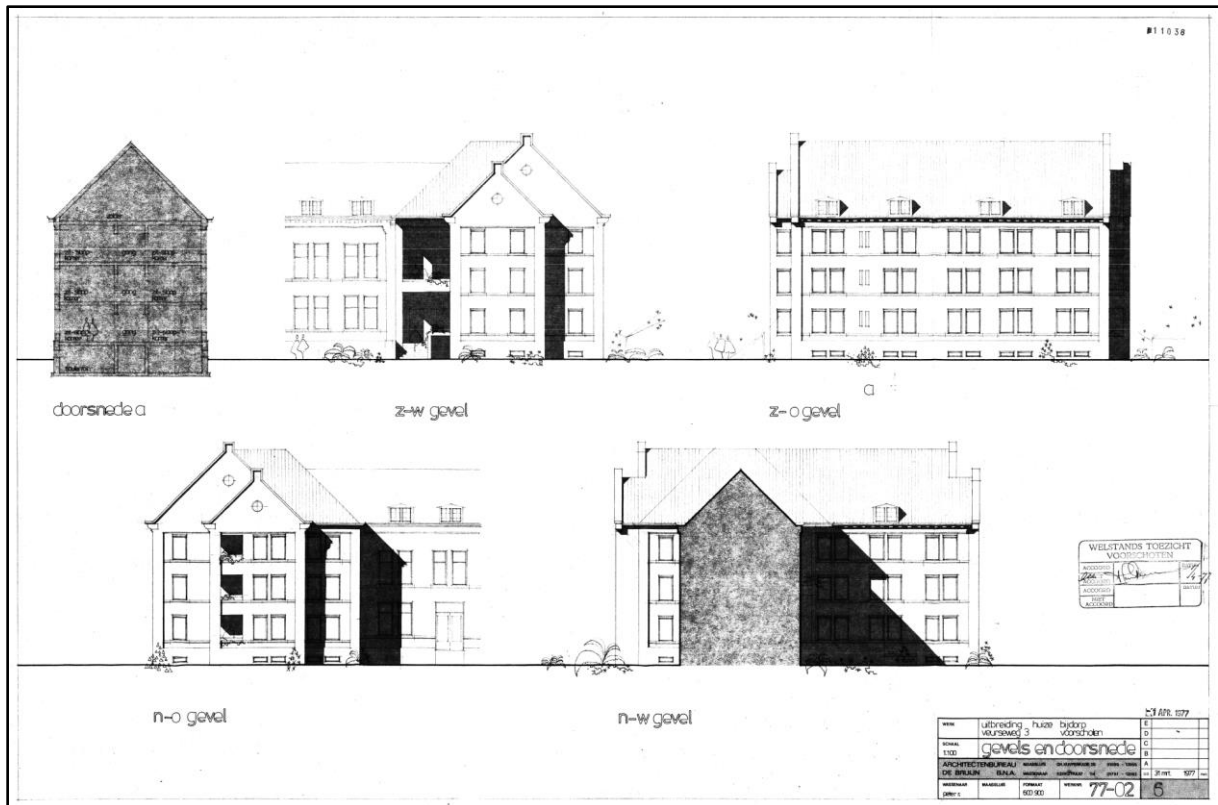
*Okt./nov. 'Haagdorp' is gevoegd. De stellingen worden verwijderd.*



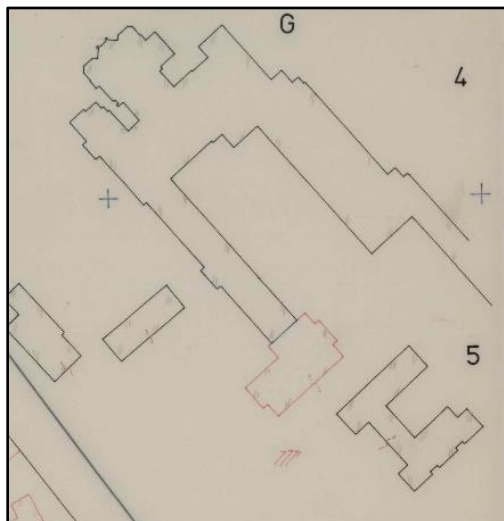
Voorontwerp voor 'Haagdorp', tekening architectenbureau De Bruijn in 1977 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen: 25 april 2002).

<sup>70</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1976/ 259

<sup>71</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1978/ 268



Bouwaanvraag voor de bouw van het gebouw 'Haagdorp', vergunning 20 juli 1977 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door architectenbureau De Bruijn uit Wassenaar. Deze tekening is het exemplaar dat is voorgelegd aan de welstandscommissie. Afgebeeld zijn de gevels.



Links: hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 1158 vervaardigd mei 1979 (kadaster). Ingetekend is het nieuwe gebouw 'Haagdorp'.  
Rechts: het gebouw 'Haagdorp'.



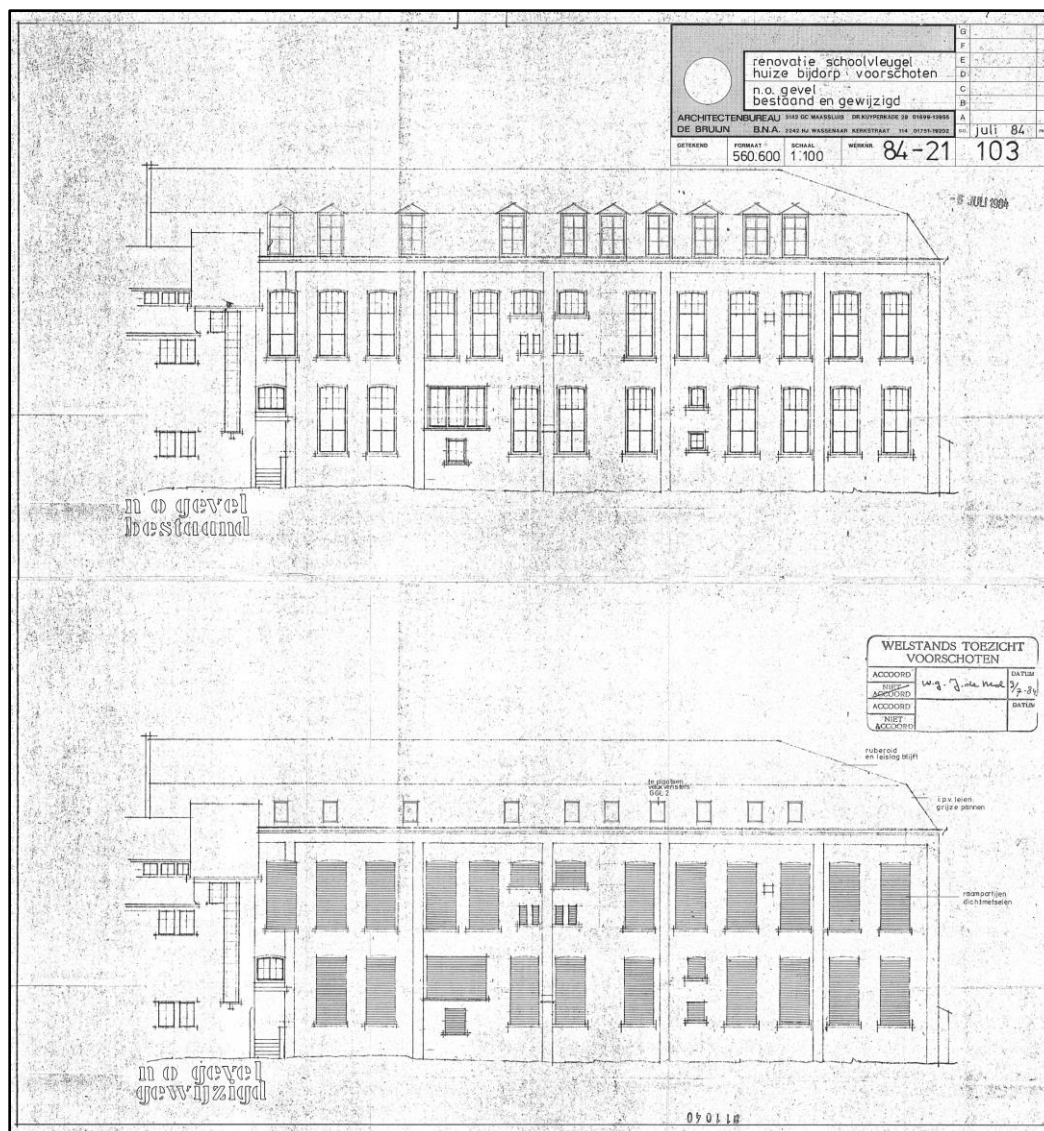
### 3.15. Herbestemming vanaf de jaren zeventig

Aan het einde van de jaren zestig vonden aanpassingen plaats in het onderwijsstelsel. Dat had tot gevolg dat veel scholen werden samengevoegd, geherstructureerd en nieuw ingericht. In Voorschoten werd besloten om de MMS Bijdorp samen te voegen met het St. Lucascollege. De opheffing van de MMS Bijdorp vond plaats in 1972. Dit was aanleiding voor een herbestemming en grondige verbouwing van het nieuwe pensionaat in de periode 1972-'74, waarbij op de eerste verdieping en zolders individuele slaapkamers voor kloosterzusters zijn gemaakt. De eerste verdieping van de oostvleugel werd opgedeeld in kantoren voor het bestuur (bestuursafdeling). Verder hebben aanpassingen in de indeling van de gevels plaatsgevonden, vooral in de oostgevel van de oostvleugel. Deze aanpassingen zijn getekend door het architectenbureau De Bruijn BNA. Korte tijd later zijn de stalen ramen vervangen (7 december 1979).



*Bouwaanvraag voor herinrichting van de begane grond en eerste verdieping van de oostvleugel (gevels, nieuwe situatie), vergunning 12 juli 1972 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn.*

Het oude pensionaat bleef nog tot 1984 in gebruik als een nevenvestiging van het St. Lucascollege. Nadien kwam het gebouw leeg te staan. Het plan uit 1979 getuigt van pogingen om leegstaande ruimten op de begane grond een nieuw gebruik te geven, zoals de herbestemming van de refter tot een zelfstandig functionerende en toegankelijke conferentiezaal. Het is onduidelijk of dit plan is uitgevoerd, want de bouwaanvraag uit 1985 is hieraan identiek, afgezien van het feit dat nu ook de buiten gebruikstelling van de lokalen aan de noordzijde is aangegeven. Alle vensters in de noordgevel werden geblinderd. Dit plan is uitgevoerd. Gaandeweg kregen de lokalen op de begane grond andere functies, zoals werkplaats, opslagruimten voor meubels en dergelijke.

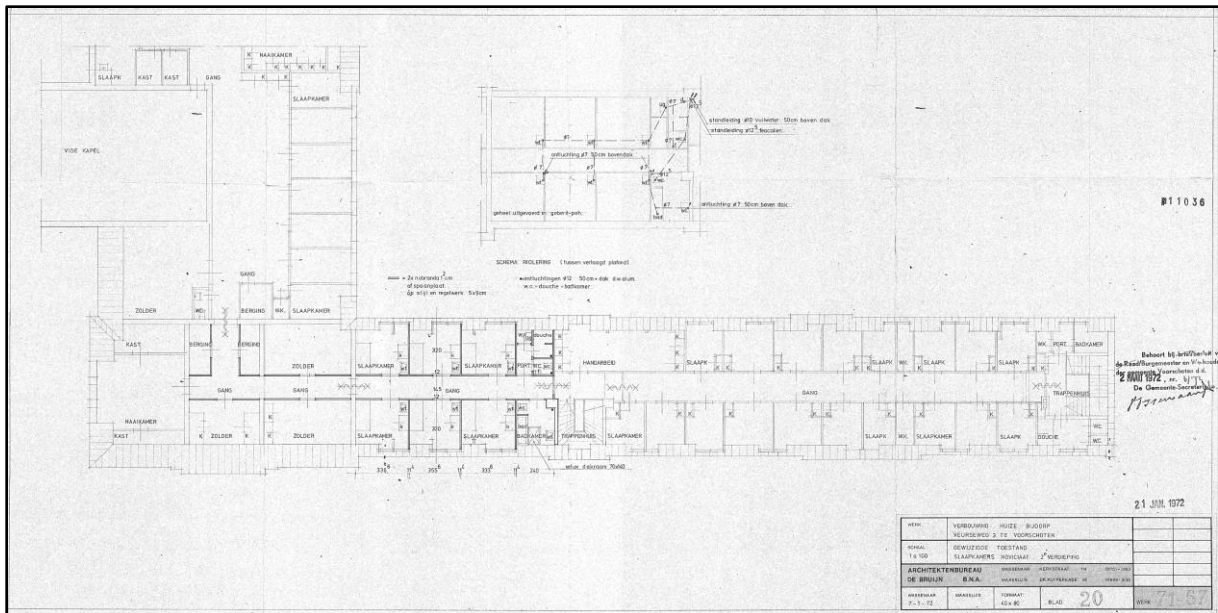


Bouwaanvraag voor herinrichting van de refter op de begane grond van het pensionaat tot een conferentiezaal en buiten gebruikstelling van een aantal lokalen, vergunning 25 januari 1985 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Onderdeel van deze aanvraag is het blinderen van alle vensters in de noordgevel.

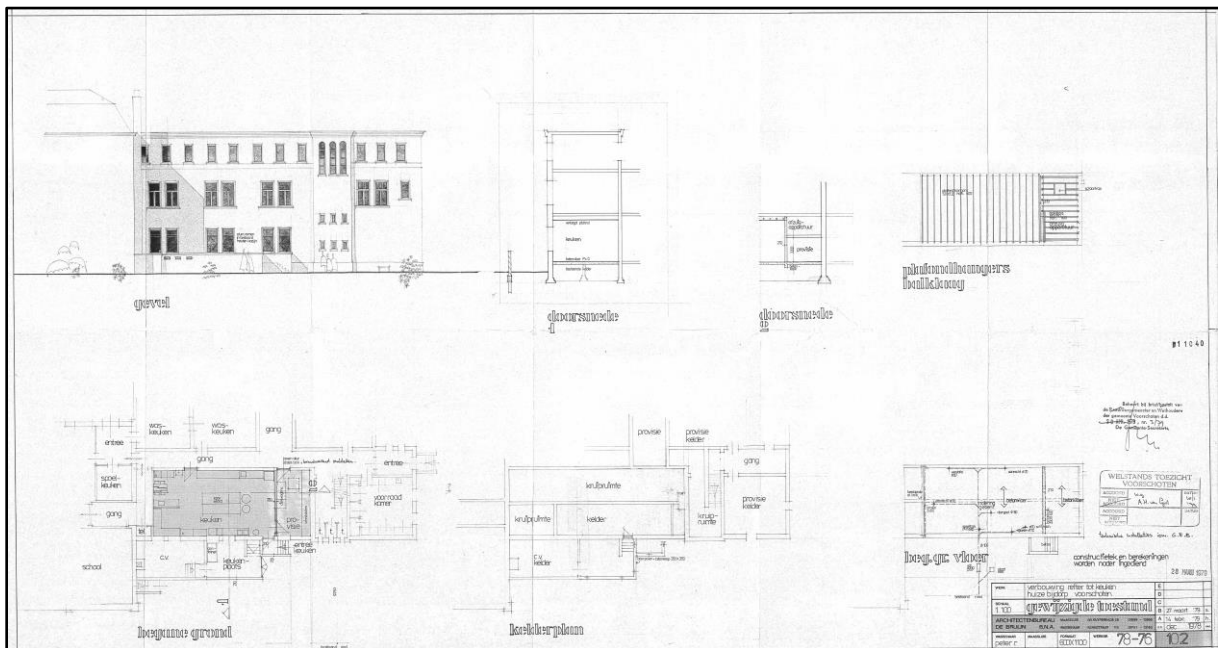
Het noviciaat werd in de periode 1973-'75 herbestemd tot kloosterbejaardenoord 'Oud Bijdorp'.<sup>72</sup> Daartoe zijn zitslaapkamers ingericht op de eerste verdieping en zolder, gecombineerd met vernieuwing van vensters en dakkapellen. In de jaren zeventig en tachtig hebben ook diverse modernisering in de indeling en het interieur van het landhuis, entreegebouw en keukengebouw plaatsgevonden. De kroniek noemt in 1972 de verbouwingen op de hoek van keukengebouw en landhuis:<sup>73</sup> 'In februari werd begonnen met het bouwen van 6 slaapkamers op de 2<sup>e</sup> verdieping van het klooster, linkervleugel en gang die naar de naaikamer van de Congr. loopt.' Meest opvallend in het landhuis zijn echter de inrichting van een nieuwe recreatiezaal en kamer van de priorin en de vernieuwing van de veranda, waarvoor vergunning is verleend op december 1979. Het ontwerp kwam opnieuw van het architectenbureau De Bruijn.

<sup>72</sup> Vereniging Leefbaar Voorschoten, *Huize Bijdorp*, Voorschoten 2003, pag 23

<sup>73</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1972/ 219



Bouwaanvraag voor herinrichting van een aantal extra slaapkamers op de zolder en plaatsing van dakkapellen, vergunning 2 maart 1972 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau P.N. de Bruijn. Afgebeeld is de gewijzigde plattegrond van de zolder, waarbij de resterende slaapcellen zijn vervangen door slaapkamers en een lokaal voor handenarbeid. De zolder van het entreegebouw is heringe-deeld tot een naaikamer en bergingen.



Bouwaanvraag voor verbouwing van de refter op de begane grond tot een keuken, vergunning 28 april 1978 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau P.N. de Bruijn. De ramen zijn vervangen in aluminium.

De vele verbouwingen worden ook genoemd in de kroniek. Om niet in een eindeloze opsomming te vervallen worden hier slechts enkele opvallende – dat wil zeggen nog steeds herkenbare – ingrepen genoemd. In de deelrapporten zijn per gebouw meer bijzonderheden te vinden.

*‘Diezelfde maand [januari 1976] werd het oude balkon aan de parterrekant van de voormalige villa gesloopt. Van februari tot mei werkte men aan een nieuw balkon met glazen lichtkoepels. In het najaar werden daaraan zonneschermen bevestigd, alles ten gerieve van de bewoners van ‘oud-Bijdorp’ die er dankbaar gebruik van maken.*

*Voor de gemeenschap van ‘Bijdorp’ werd het eronder liggende terras vergroot en opnieuw betegeld. Het pad langs het voormalige noviciaat werd verlengd. Op zij daarvan werden struiken aangelegd.’<sup>74</sup>*

*‘Maart 1978. De conferentiezaal in het voormalig noviciaat is opgeknapt: een stukje eraf voor een gangetje naar de goederenlift (OB-washuis); plafond verlaagd; nieuwe ramen met nieuwe vitrage. De gang erlangs die uitziet op de parterre heeft twee branddeuren: één naar het voorhuis en één naar ‘Haagdorp’. De ramen in deze gang zijn vernieuwd en hebben ondoorzichtige vitrage gekregen. De toiletten zijn vergroot. Wegens gevaar is de keldertrap buiten gebruik gesteld.*

*Najaar 1978. In de refter van ‘Bijdorp’ komt een schot, dat de ruimte bij het laatste raam afscheidt. De voormalige kinderrefter wordt in tweeën verdeeld, krijgt nieuwe ramen, een verlaagd plafond en een afwaskeuken met uitgang naar de parterre.*

*Bij deze verbouwing stuit men op verschillende ernstige mankementen, wat niet te verwonderen is bij een gebouw, waarvoor de eerste steen gelegd werd in 1879.’<sup>75</sup>*

*‘Op 20 maart [1979] betrok ‘Bijdorp’ de nieuwe refter (=voormalige kinderrefter) die d.m.v. een houten schuifwand in tweeën gedeeld is. Het achterste gedeelte is bestemd voor gasten en komt uit in een portaal met garderobe en toiletten. In dit portaal bevindt zich nog de gedenksteen van de eerste-steen legging voor het pensioonaat op 19-III-1879, dus precies 100 jaar geleden!*

*Zowel in het gasten-, als in het zustersgedeelte staan vier reftertafels, elk met acht stoelen uit de recreatiekamer. Voor de laatste zijn 36 nieuwe Leskistoelen aangeschaft à f 194,- passend bij de reeds aanwezige 15 fauteuils, alsmede een wanmeubel van dezelfde firma à f 995,- dat tijdelijk in spreekkamers is geplaatst.*

*De oude refter wordt verbouwd tot keuken, wat letterlijk veel voeten in de aarde heeft, nl het inheien van zeven palen voor het toegangsbordes. ...*

*Op 22 nov. werd de nieuwe keuken in gebruik genomen door de drie koks: Henk van Leeuwen, Riemer van Hal en Kees v.d. Weiden.’<sup>76</sup>*

*‘4 juli [1980]; Afscheid van de aannemersfirma Niersman die hier tachtig jaar gewerkt heeft. Dhr. Hugh, zwager van de Gebroeders Niersman, sprake een welgemeende dankwoord en schonk een fraaie plantenbak voor de parterre.*

*29 sept. Men begint de oude keuken te slopen. Weer wordt de broodkamer verplaatst, nu naar de vroegere kamer verplaatst, nu naar de vroegere kamer der Priorin op de eerste plaats. De nieuwe Overste-kamer bevindt zich parterre op de plaats van Sint Albertus, het voormalige kantoor. Nu is Catharina kantoor geworden met een ingewikkeld telefoontoestel.’<sup>77</sup>*

<sup>74</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1976/ 259

<sup>75</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1978/ 268

<sup>76</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1979/ 275

<sup>77</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1980/ 282

*In maart [1981] kwam de verbouwing de oude keuken gereed, waarvan twee personeelskamers (met toiletten, douche en garderobe) en 'n broodkamer gemaakt zijn. Bovendien ontstond er ruimte voor een flink magazijn met 'verdieping'.<sup>78</sup>*

In de kroniek van 1982 staat een beschrijving van een renovatie van het interieur van de kapel: *'De steigers komen in de kapel, want deze moet geschilderd worden. Ons eigen personeel verwijdert met zorg de eikenhouten 'kinderbanken' die in 1933 aangeschaft waren.*

*De conferentiezaal op de eerste verdieping wordt ingericht als noodkapel en biedt plaats aan honderd personen.*

*25 maart: De kapel is klaar. Met vreugde keren wij erin terug. De nieuwe stoelen, die de kinderbanken moeten vervangen, zijn nog niet klaar. Daarom behelpen wij ons nog met 56 donkerbruine stoelen uit de conferentiezaal. Onze timmerman Hans Nieuwland heeft van hout der kinderbanken twee praktische standaardjes gemaakt voor de informatie-borden op de zijaltaren.*

*20 mei: Zeventig nieuwe zitstoelen arriveren uit Kerkrade; zeven per rij, gescheiden door bakjes voor de gebeden-boeken.*

*De stoelen zijn van donkerbruin hout met donker-beige bekleding. Het oksaal krijgt er twintig, zodat er nu eenheid van meubilair is.<sup>79</sup>*

In oktober van hetzelfde jaar vermeldt de kroniek: *'Oktober: Er wordt een begin gemaakt met de verbouwing in het Sint-Dominicus-dormitorium. Daarom moet het dak eerst grondig gerepareerd worden en bedekt met kunstleien. Er komen vijf kamers elk met vier ramen. Isolatiemateriaal zorgt voor geluiddempig en voorkomt warmteverlies.'*

De kroniek van 1990 meldt: *'Het gehele jaar is er gewerkt aan de face-lift van de gevel. Van de spreekkamers 3-4-5 is één grote ontvangst-zaal gemaakt, die nog niet geheel klaar is. Ten gevolge daarvan is de bibliotheek die in kamer 5 gehuisvest was, in maart overgeplaatst naar een klaslokaal op de eerste verdieping van de voormalige school. Op 2 april werden de aansluitende leslokalen personeelskamers.*

*In de benedengang werden de plafonds verlaagd en werd het materiaal ter beveiliging tegen brand vervangen. Dit laatste geschiedde door de heren Ravensteiger en Nieuwland.<sup>80</sup>*

Onderdeel van deze verbouwingen was de inrichting van een nieuwe balie bij de hoofdentree (1991). Verder zijn enkele kantoren op de begane grond van het pensioonaat tot stand gekomen.<sup>81</sup>

In 1995-'96 zijn de leegstaande lokalen op de eerste verdieping en de zolders in het pensioonaat en nieuwe pensioonaat herbestemd en heringericht tot 'woon- en verpleegeenheden in het klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp' (appartementen). Dat werd de nieuwe functie van het complex. De plannen hiervoor zijn getekend door Topos architecten. Aanbesteding vond plaats op 10 maart 1995. Ruim een jaar later, namelijk 20 maart 1996 vond de inzegening plaats van het zogenaamde Dominicushof.<sup>82</sup>

<sup>78</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1981/ 287

<sup>79</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1982/ 297

<sup>80</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1990/ 334

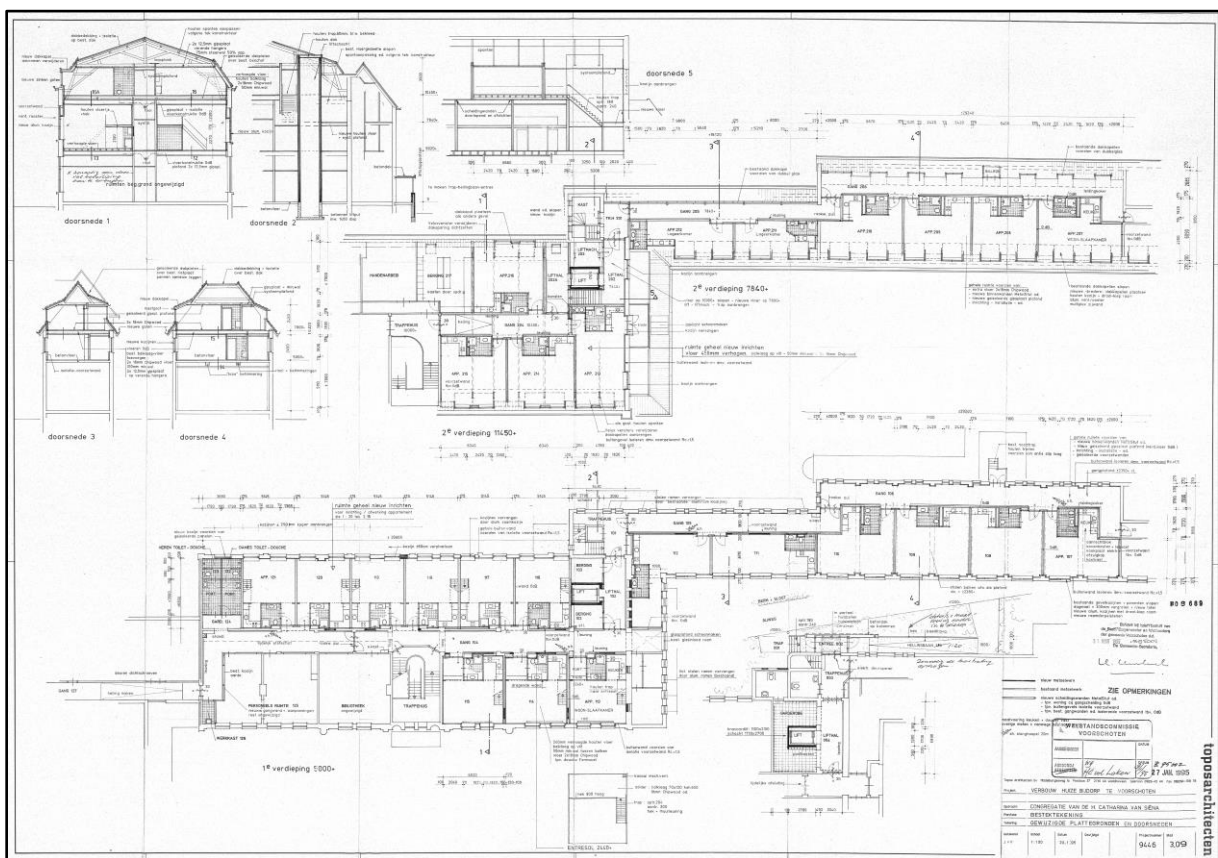
<sup>81</sup> ENK\_AR-Z040-41

<sup>82</sup> ENK\_AR-Z040-41

De begane grond bleef bij deze verbouwingen min of meer ongewijzigd. Wel kreeg de refter zijn oude functie weer terug, namelijk gezamenlijke eetzaal.

Een tweede reeks appartementen kwam tot stand bij de verbouwing in 2002-2005, toen ook de eerste (en tweede) verdieping en kapverdieping van het landhuis, keukengebouw en het noviciaat ingericht zijn tot appartementen voor het klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp.<sup>83</sup>

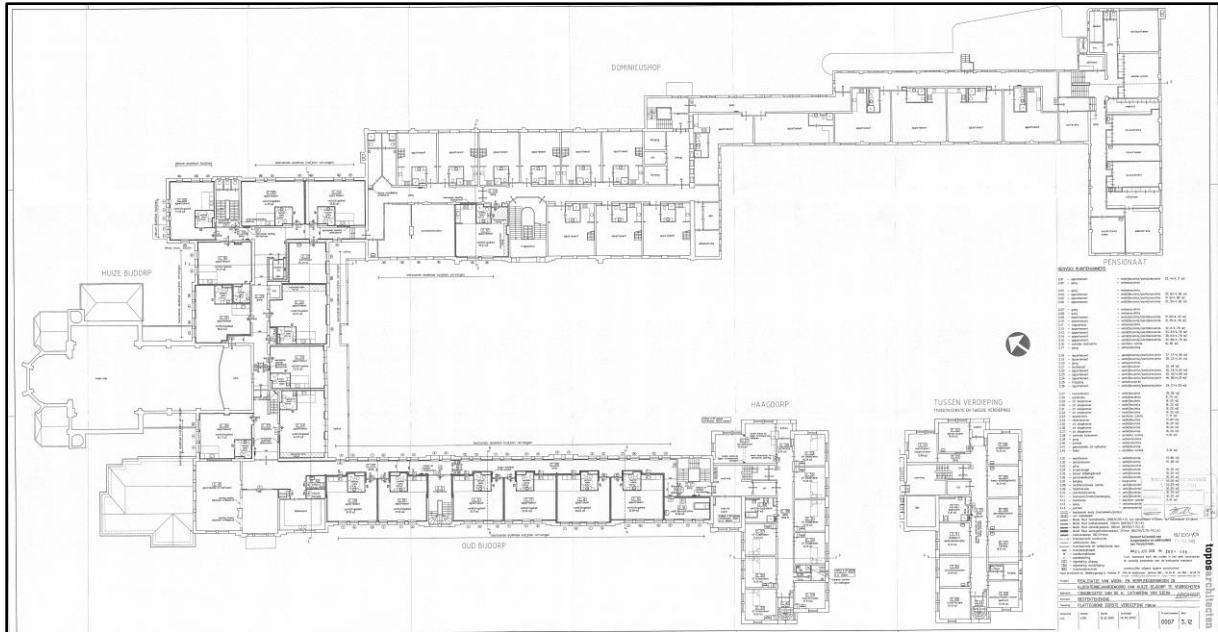
De verbouwingen uit de jaren zeventig en negentig van de 20<sup>ste</sup> eeuw en 2002 worden ook nog verder uitgewerkt per gebouw, aangezien ze de huidige indeling en afwerking nog in belangrijke mate bepalen. Hier kan al worden genoemd dat alle ramen van de nieuwe appartementen en de bijbehorende gangen zijn vervangen in aluminium, ook de aluminium exemplaren uit de jaren zeventig. Op de zolders zijn nieuwe dakkapellen tot stand gekomen, eveneens met aluminium ramen. Ook elders in het complex hebben aanpassingen plaatsgevonden.



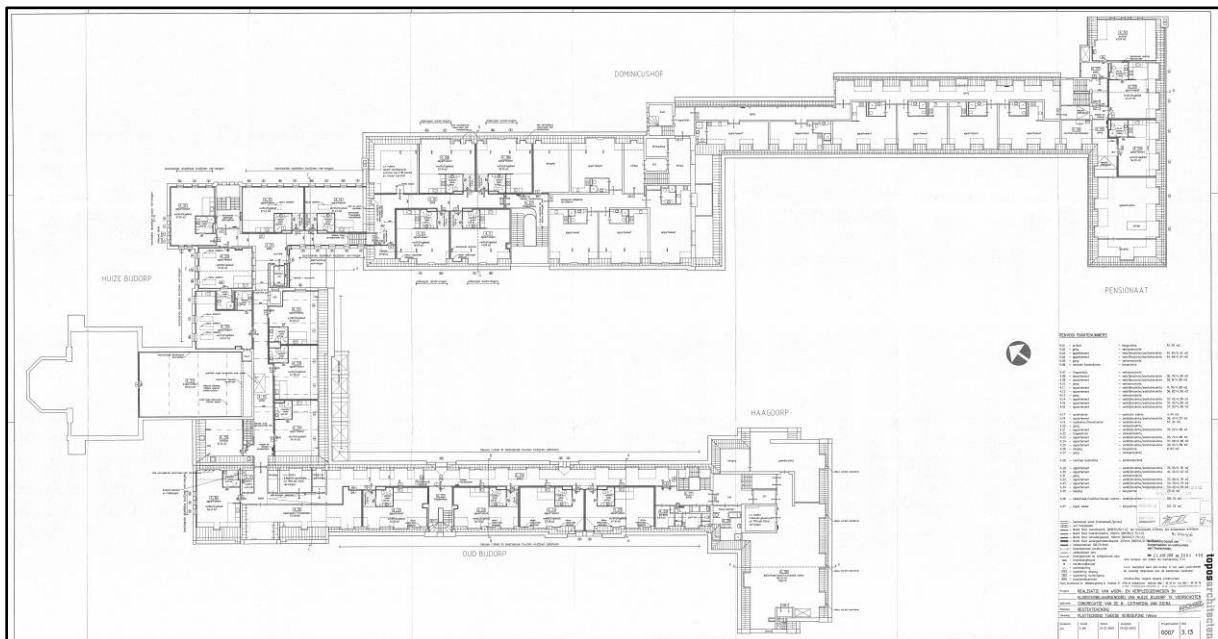
*Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en kapverdieping van het pensionaat en nieuwe pensionaat tot appartementen, vergunning 31 maart 1995 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten.*

*Afgebeeld zijn de plattegronden van de begane grond (rechtsonder, fragment rondom de nieuwe lift), de eerste verdieping en zolderverdieping. Linksboven staan doorsneden.*

<sup>83</sup> Vereniging Leefbaar Voorschoten, *Huize Bijdorp*, Voorschoten 2003, pag 23



*Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en zolderverdieping van het complex tot appartementen, vergunning 25 april 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten  
Afgebeeld is de eerste verdieping.*



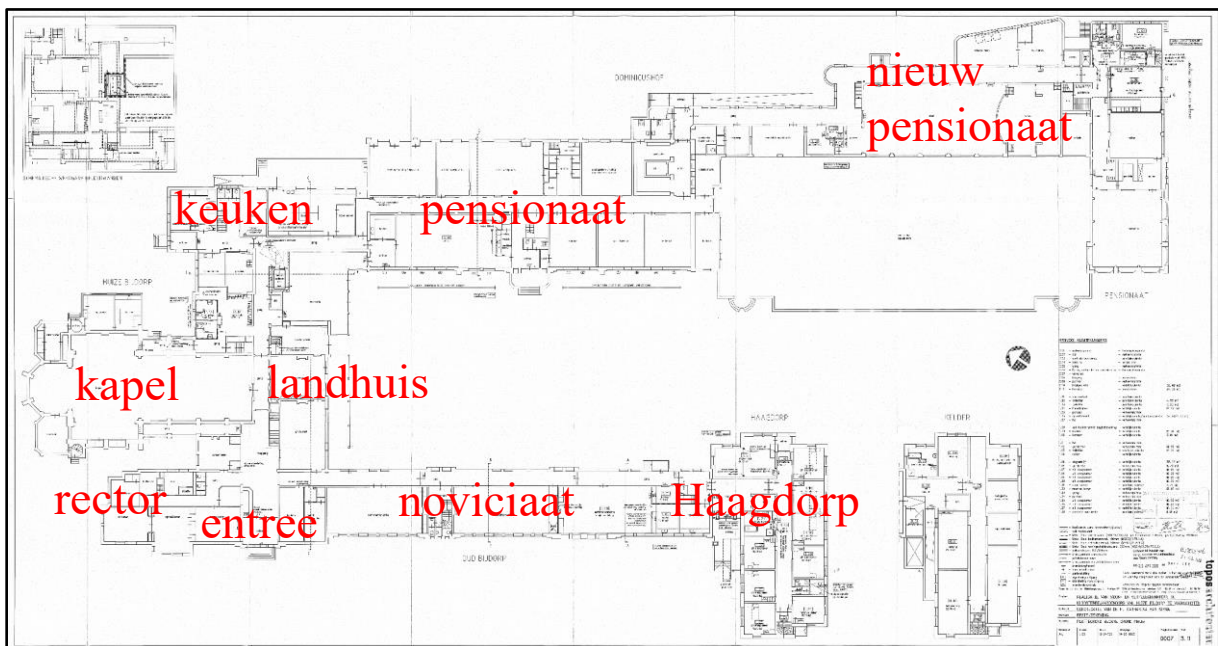
*Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en zolderverdieping van het complex tot appartementen, vergunning 25 april 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten  
Afgebeeld is de zolderverdieping.*

## 4. Deelrapporten

Het hoofdgebouw is samengesteld uit verschillende gebouwen, elk met een eigen functie en karakteristiek. Daarom is de bouwhistorische verkenning verder opgedeeld in een aantal samenhangende onderdelen:

- Huize Bijdorp: Landhuis & Kapel
- Huize Bijdorp: Entreegebouw, noviciaat en rector-gebouw
- Huize Bijdorp: Pensionaat
- Huize Bijdorp: Keukengebouw
- Huize Bijdorp: Nieuwe Pensionaat

Hiervan zijn afzonderlijke rapporten gemaakt, de deelrapporten.



*De begane grond van het complex 'Huize Bijdorp', naar een tekening van Topos architecten uit 2001 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Ingetekend zijn de samenstellende onderdelen.*



## 5. Gemeentelijk monument 'Huize Bijdorp' (omschrijving)



### Congregatie Van De Heilige Catharina Van Siena

Veurseweg 3  
2251 AA Voorschoten

<b>Datum</b>	maandag 24 september 2018	<b>Datum verzending</b>	26 SEP. 2018
<b>Uw kenmerk</b>		<b>Behandelaar</b>	Mark Veliscek
<b>Ons zaaknummer</b>	Z -23337-vs / UIT-28105	<b>Bijlage</b>	5

**Onderwerp** Start aanwijzingsprocedure gemeentelijk monument Veurseweg 3, Huize Bijdorp te Voorschoten

Geachte heer / mevrouw,

Voorschoten is een unieke gemeente met een rijke historie en wij vinden dat die identiteit ook voor de toekomst herkenbaar moet blijven.

Bijgevoegd treft u een concept redengevende omschrijving met waardestelling van uw pand. Hierin staat precies wat van belang is en wat mogelijk beschermd gaat worden en waarom. Dit is niet alleen van belang voor u als eigenaar, maar ook voor een door u in te schakelen architect of aannemer bij een eventuele verbouwing. Het betekent niet dat u niks meer mag veranderen aan uw pand, maar bij verbouwingen zal de Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed aan de hand van de redengevende omschrijving met waardestelling aan het college advies uitbrengen of en op welke wijze de cultuurhistorische waarden worden gerespecteerd.

#### Procedure

Met dit schrijven start formeel de aanwijzingsprocedure op basis van artikel 3 van de erfgoedverordening 2010 gemeente Voorschoten. Het betreft Huize Bijdorp, Veurseweg 3, 2251 AA, te Voorschoten, kadastraal bekend als B 9186, B9184. Wij stellen u hierbij formeel in de gelegenheid om binnen 30 dagen na verzending van deze brief schriftelijk, dan wel mondeling, uw zienswijze over de omschrijving met waardestelling aan ons kenbaar te maken. Dit is mogelijk via de meegestuurde formulieren of tijdens een persoonlijk gesprek, na telefonische afspraak. Vervolgens zullen wij met inachtneming van de ingebrachte adviezen en zienswijzen, een besluit nemen over het al dan niet beschermen van het genoemde object als gemeentelijk monument. Tegen dit besluit kunnen belanghebbenden binnen zes weken bezwaar aantekenen.

Vanaf heden zijn, in gevolge artikel 4, de artikelen 10 tot en met 14 van toepassing op bovenvermeld pand. Deze zogenaamde voorbescherming houdt in dat voor iedere wijziging een omgevingsvergunning activiteit "Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten" moet worden aangevraagd.

#### Gemeente Voorschoten

Leidseweg 25 | Postbus 393, 2250 AJ Voorschoten | T 14071 | E gemeente@voorschoten.nl | www.voorschoten.nl  
BTW NL 001797621B01 | KvK 27381083 | IBAN NL43 BNGH 0285 0796 70 | BIC BNGHNL2G



De tekst van de Erfgoedverordening 2010 Gemeente Voorschoten vindt u op de gemeentelijke website [www.voorschoten.nl](http://www.voorschoten.nl). Bijgevoegd is een lijst met veel gestelde vragen over de aanwijzing van gemeentelijke monumenten en twee antwoordformulieren.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u nog vragen hebben over de procedure dan kunt u contact opnemen met de heer M. Velišček, telefoon 088-6549762.

Met vriendelijke groet,  
het college van burgemeester en wethouders,

A. R. de Graaf,  
gemeentesecretaris

P.J. Bouvy-Koene,  
burgemeester

Bijlagen:  
Redengevende omschrijving  
Kadastrale aanduiding  
Luchtfoto  
Lijst met veel gestelde vragen  
Antwoordformulieren

**Gemeente Voorschoten**

Leidseweg 25 | Postbus 393, 2250 AJ Voorschoten | T 14071 | E [gemeente@voorschoten.nl](mailto:gemeente@voorschoten.nl) | [www.voorschoten.nl](http://www.voorschoten.nl)  
BTW NL 001797621B01 | KvK 27381083 | IBAN NL43 BNGH 0285 0796 70 | BIC BNGHNL2G

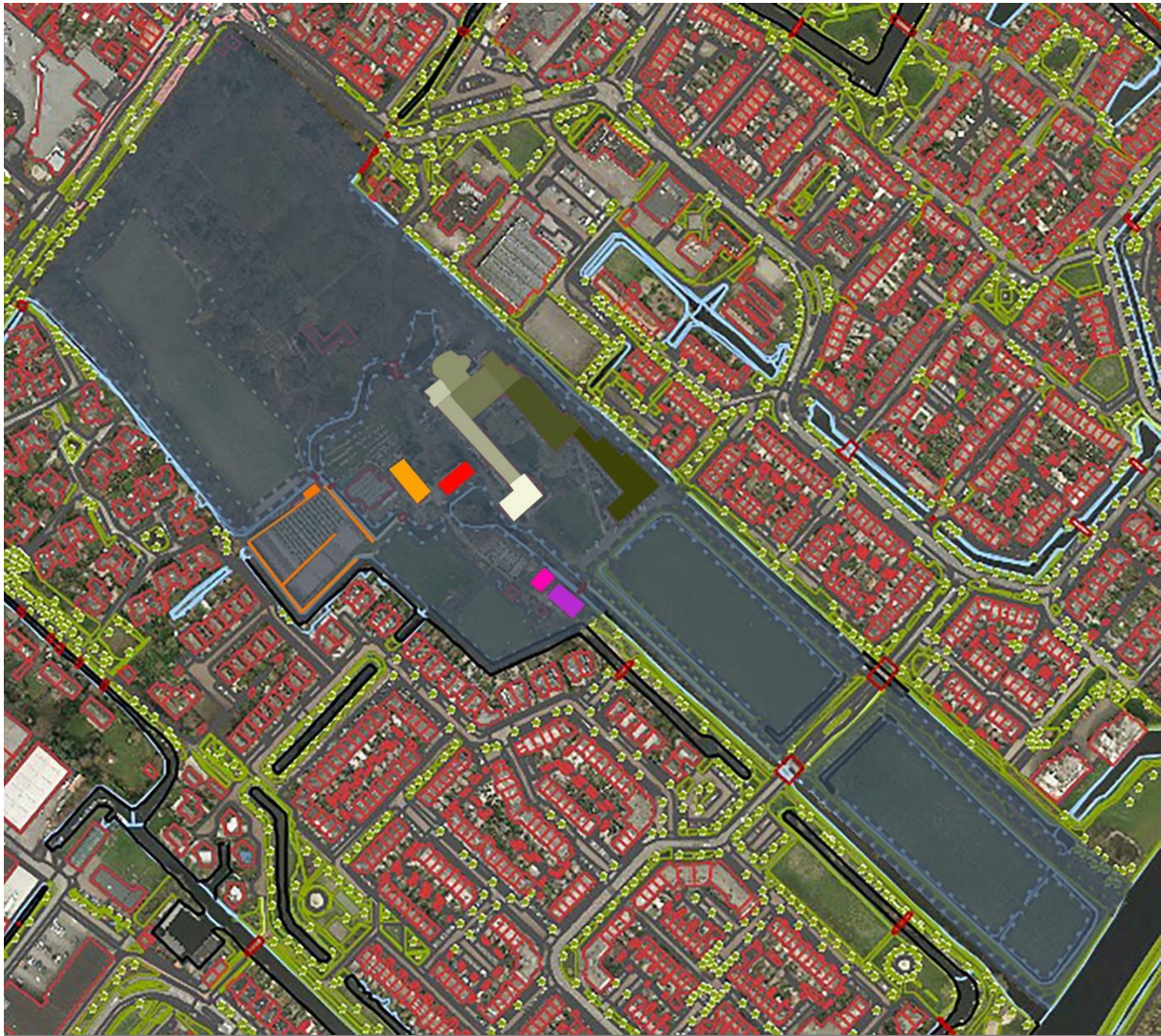
**Complexbeschrijving Huize Bijdorp, bouwwerken en parkaanleg<sup>84</sup>****Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	nee
Complexonderdelen	Hek 1697 (RM 38011), Hoofdgebouw (1), Wagenschuur met kas en oranjerie (2), Moestuין met schuur en tuinmuren (3), Wasserij (4), Wagenschuur (5), Stal (6), Park- en groenaanleg met tuinbeelden en begraafplaats (7)
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats, klooster met meisjesschool (pensioonaat)
Huidige functie	Klooster bejaardenoord (KBO)
Datering / bouwjaar	Boerenhofstede vanaf de 15 <sup>e</sup> eeuw, buitenplaats begin 17 <sup>e</sup> eeuw, klooster sinds 1879.

**Omvang bescherming**

De bescherming betreft het TOEGANGSHEK (RM), het (samengesteld) HOOFDGEBOUW (1), de KAS/ORANJERIE met STAL (2), de TUINMUREN met de MOESTUINSCHUUR (3) de WASSERIJ (4), de BOERDERIJSCHUUR (5) met BOERDERIJSTAL (6) en de PARK- EN GROENAANLEG met tuinbeelden en begraafplaats (7). Het interieur maakt deel uit van de bescherming voor wat betreft de oorspronkelijke indeling en detaillering. Het gaat hierbij wat betreft het hoofdcomplex met name om het interieur van het voormalig landhuis en de kapel. Wat betreft de bijgebouwen gaat het ten minste om het interieur van de kas (oranjerie) uit 1869, de waterij en de stal. Zie de beschrijvingen op onderdelen. De naoorlogse bebouwing is voor bescherming van ondergeschikt belang.

<sup>84</sup> Tekst geleverd door M. Velišček, gemeente Voorschoten (2 februari 2021).



- |   |                            |   |                                  |
|---|----------------------------|---|----------------------------------|
| 1 | Hoofdgebouw                | 2 | Wagenschuur met kas en oranjerie |
|   | ■ Herenhuis                | 3 | ■ Tuinmuren met moestuinmuur     |
|   | ■ Kapel                    | 4 | ■ Wasserij                       |
|   | ■ Noviciaat                | 5 | ■ Wagenschuur                    |
|   | ■ Aanbouw 1937             | 6 | ■ Stal                           |
|   | ■ Refter                   | 7 | ■ Park- en groenaanleg           |
|   | ■ Meisjesspensionaat       |   |                                  |
|   | ■ Middelbare meisjesschool |   |                                  |
|   | ■ Uitreiding 1978          |   |                                  |

## Inleiding

### *Het Voorschotense buitenplaatsenlandschap*

Op de strandwal langs de Vliet ontstonden in de Middeleeuwen versterkte huizen en kastelen, zoals Duivenvoorde en Ter Horst. Vanaf de 16<sup>de</sup> eeuw werden deze kastelen verbouwd tot aantrekkelijke(r) buitenverblijven. Daarnaast werden boerderijen opgekocht door rijke stedelingen en maakte men deze geschikt als buitenverblijf, zoals bijvoorbeeld het 16<sup>de</sup>-eeuwse Vredenhoef. Onder invloed van de bloeiende economie waren er steeds meer hooggeplaatste burgers, zoals regenten, maar ook rijke kooplieden, die gronden verwierven waar indrukwekkend buitenplaatsen verreesen. Voorschoten telde op het hoogtepunt van deze ontwikkeling ongeveer twintig oude en nieuwe buitenplaatsen.

In eerste instantie hadden de gronden rondom de buitenhuizen vooral een functionele inrichting ter ondersteuning van de inkomsten en het onderhoud van het buiten. Naarmate de welvaart groeide, investeerden welgestelden in toenemende mate in hun buitenplaats en groeide de aandacht voor de tuincultuur. De tuinen werden volgens de laatste mode aangelegd met een formele aanleg in de 17<sup>de</sup> en begin 18<sup>de</sup> eeuw, om vervolgens vanaf het einde van de 18<sup>de</sup> eeuw langzaam aan zich te ontwikkelen in landschapsstijl aangelegde parken. Buitenplaatsen bleven tot begin 19<sup>de</sup> eeuw echte zomerverblijven, onbewoond in de herfst en de winter. Tijdens de Napoleontische tijd kwam de instandhouding van buitenplaatsen onder druk te staan. Veel buitenplaatsen werden afgebroken. Toch kwamen er in deze periode in Voorschoten ook weer buitenplaatsen bij, zoals Klein Langenhorst, Klein Roucoop en Klein Stadwijk. Kenmerkend voor Voorschoten is dat er relatief veel (restanten en de daarbij behorende structuren) van kastelen en buitenplaatsen te vinden zijn, waarvan de oudste, Duivenvoorde, teruggaat tot de 13<sup>de</sup> eeuw. De buitenplaatsen vormen belangrijke, cultuurhistorisch waardevolle groene longen in de stedelijke structuur van de regio. De cultuurhistorische waarde geldt voor de gebouwen als Berbice, Duivenvoorde, Ter Wadding, Bijdorp, Ter Horst en Beresteijn, maar ook voor de parkstructuren waarbij het huis is verdwenen (Rosenburgh, Haagwijk, Klein Stadwijk, Vredenhoef, Adegeest).

### *Buitenplaats Bijdorp*

De geschiedenis van Bijdorp gaat terug tot de middeleeuwen toen het bezit was van Dirk van Hoogstraat en behoorde bij Lipsen (Ter Lips). In de 16<sup>de</sup> eeuw lag op de locatie van het huidige Bijdorp een boerenhofstede. Het eigendom behoorde waarschijnlijk aan Jacob Florisz Oem van Wijngaarden (1525-1604) die ook het aan de overzijde van de Heerweg (Veurseweg) gelegen Ter Lips in eigendom had. Via zijn dochter Maria, kwam in 1604 de hofstede in het bezit van de Groningse familie (Joachim) Rengers. Hun nazaten verkochten de boerenhofstede in 1634 met ca. drie hectare grond aan de Leidse advocaat Gerard Meerman. Het huis bleef in de familie en werd pas na overerving in 1696 gedwongen verkocht.

Het jaar daarop kwam het in handen van mr. Johan de Bije (1649-1715, advocaat lid van de Leidse raad en vroedschap, kapitein van de schutterij) en Anna Oorthoorn (1644-1700). Uit de verkoopakte blijkt dat de boerenhofstede is uitgegroeid tot de buitenplaats Bijdorp. De naam verwijst naar de nabije ligging bij het dorp, maar is ook een verwijzing naar de naam van de nieuwe eigenaar. Het omvat een landhuis, koetshuis, paardenstal en tuinmanswoning. De gronden worden in de transportakte omschreven als: 'boomgaarden, plantagies, een laan en verder getimmerten daarop staande', 'teelland en weiland'. Met 'plantagies' wordt bedoeld op de (sier)tuinaanleg. Oorthoorn en De Bije plaatsten in het koopjaar het huidige toegangshek aan de Veurseweg. Ook voegden zij twee theekoepels toe aan de buitenplaats: een aan de zijde van de Veurseweg (gesloopt bij de verbreding van de Veurseweg in 1952) en een op de dijk aan de zijde van de Vliet (verdwenen na 1832). Van de buitenplaats uit de tijd van De Bije en Oorthoorn is een vogelvlucht overgeleverd, voorzien van het familiewapen, die sterk overeenkomt met de omschrijving van 1697. De nieuwe theehuizen zijn in de hoofdas van de tuinaanleg ingetekend, aan het einde en aan het begin. Het is niet bekend of de formele tuinen, met de imposante vijver (*miroir d'eau*) al in 1697 waren aangelegd of dat De Bije en zijn vrouw daarvoor verantwoordelijk waren en de tuinen hebben uitgebreid. Het plaatsen van de theekoepels echter doet vermoeden, dat ze zich zeker hebben bezig gehouden met de tuinen (overigens wordt de vijver niet genoemd in de verkoopaktes). De tuinen zijn aangelegd binnen de strakke lijnen van polderverkaveling, geaccentueerd door lange bomenlanen. De laan vanaf het nieuwe ingangshek is kaarsrecht en leidt naar een van de bijgebouwen, vermoedelijk een van de 'getimmerten', mogelijk voor tuingereedschap of planten. In het laatste geval zou

het een of de voorganger zijn van de huidige kas/oranjerie. Gelet op de situering tegenover een grachtje met watervogels en een stenen boogbrug moet het bouwwerk wel een representatieve functie hebben gehad binnen de tuinaanleg. Het koetshuis met de stalling is waarschijnlijk het bouwwerk tegenover de hoofdingang. Op de vogelvlucht is te zien hoe hier het vierspan binnenkomt. Het kleinere gebouw naast de stalling is dan de tuinmanswoning. De boomgaard is ommuurd en verder zijn op de prent een siervaas, hoge hagen, parterres de broderie, berceaus, hekwerken en andere tuinelementen waarneembaar.

Na het overlijden van de beide echtelieden werd in 1716 het buiten verkocht. De volgende beschrijving in een koopakte dateert van 27 maart 1771. Naast eerder genoemde bouwwerken, koetshuis met stalling en tuinmanswoning, wordt ook een oranjerie vermeld. Als bouwheer hiervan komen maar liefst vier eigenaren in aanmerking (de vierde het minst plausibel): Francis Greenwood (1717-1730), Paulus Poursoij (1730-1739), Mattheus Hoeufft van Oyen (1739-1765), Heer van Oyen, luitenant-generaal der Cavalerie) en zijn broer Leonardus (1765-1771). Maar zeker niet mag worden uitgesloten dat het pand aan de oprijlaan al als zodanig dienst deed of later is ingericht als oranjerie.

Theehuizen worden in de akte van 1771 niet genoemd, terwijl het theehuis aan de Vliet, wel nog voorkomt op de kadastrale minuutkaart van 1811-1832; of het gaat om een nieuw exemplaar dat na 1771 is gebouwd, is niet bekend. Verder geeft de kadastrale minuut bij benadering een goed beeld van de buitenplaats, zoals die zich vanaf 1793 ontwikkelde, toen mr. Pieter Changuion (1731-1804, raad en schepenen van Leiden) eigenaar was. Hij was opdrachtgever van de huidige vroeg landschappelijke tuinaanleg. Deze tuin met de nog bewaard gebleven slingerivier legde Changuion aan, nadat hij het aangrenzende Dorpwijk had verworven. De eigen boomgaarden en moestuinen werden omgespit, maar die van Dorpwijk bleven in stand, dan wel werden verder ontwikkeld. Mogelijk dat met de theehuizen aan de Veurseweg hetzelfde gebeurde of Changuion liet een nieuw tuinhuis op Dorpwijk oprichten. Ook het bouwwerk waartegen de huidige kas/oranjerie is gebouwd behoorde tot de aankoop. Het lijkt er op dat dit een restant is van een langhuisboerderij, die op de kadastrale minuut aangeduid wordt als 'huis en erf', (boerderij Arij Langkeek 1790). Mede op grond van het metselwerk is een datering in het midden van de 18<sup>de</sup> eeuw aannemelijk. Het hoofdhuis tenslotte, heeft nog steeds zijn rechthoekige hoofdvorm, zoals die op de vogelvlucht-perspectief van ca. 1700 voorkomt. Zij bestaat uit vijf bij drie venstereenheden breed. Uit een foto van ca. 1875 blijkt dat de risalerende entreepartij voor 1832 aan weerszijden is voorzien van een éénlaags uitbouw. Na overlijden van Changuion komen een neef en drie nichten van zijn echtgenote, jonkvrouw Anna Arendina Van der Hoeven (1738-1799) op Bijdorp wonen.

Na het overlijden van de laatste nicht, Susanna Arnoldina (1777-1862) wordt op een veiling in maart 1863 voor f 35.000 de uit Amsterdam afkomstige tabaksplanter in Nederlands-Indië, Johannes Fahrensbach (1826-1875) de nieuwe eigenaar. In 1869 is tegen het overgebleven 18<sup>de</sup>-eeuwse stalgedeelte een verwarmde kas aangebouwd, waarvan zijn zoon, Leo, de eerste steen legde. Dit is het laatst gebouwde en nog bestaande gebouw dat behoort tot de buitenplaats Bijdorp. Verder heeft Fahrensbach de veranda aan de langs tuinzijde (oost) van het hoofdhuis toegevoegd; mogelijk is hij ook verantwoordelijk voor de tweelaags aanbouw aan de noordzijde<sup>85</sup>

Samenvattend zijn behalve de huidige kas/oranjerie met schuur overblijfselen van het huis, het moestuincomplex met tuinmuren met een schuur en de parkaanleg met slingerivier uit de tijd van de buitenplaats (Bijdorp en Dorpwijk) behouden. Van de 17<sup>de</sup>-eeuwse tuinaanleg op de vogelvluchtperspectief zijn alleen de hoofdstructuur met de watergangen naar de Vliet nog aanwezig. Ook de agrarisch landschappelijke elementen als de weilanden en het (hak)hout herinneren aan de vroegere periode.

Na het overlijden van Fahrensbach (tijdens een pelgrimstocht in Lourdes) werd het huis op 22 oktober 1875 te koop gezet. Uit de verkoopadvertentie blijkt dat het huis bestond uit 13 kamers en 2 kelders en ook een veranda bezat. Verder worden genoemd: een stal voor vijf paarden, een koetshuis, een koetsiers- en tuinmanswoning, koepel-volière, bloem- en broeikasten, druivenmuren, boomgaard, bosch- en weiland. De streng gelovige familie Fahrensbach had nauwe banden met de rooms-katholieke kerk en was medeoprichter van de Laurentiuskerk aan de Leidseweg. Na het overlijden van de heer Fahrensbach verkocht zijn weduwe, Lucia Maria Paulina Kervel, met hulp

---

<sup>85</sup> Zie daarvoor de 19<sup>de</sup>-eeuwse foto's in het archief van Bijdorp.

van pastoor Bongaerts het buiten aan de Congregatie van de Heilige Catharina van Senen, waartoe ook een nicht van de familie Fahrensbach behoorde, zuster Gabrielle Kervel.

De congregatie was in 1841 door Lucia (1908-1890) en Maria Elisabeth Pinkers (1810-1848) te Rotterdam gesticht en was geïnspireerd op de leer van de H. Dominicus. Dit is de reden dat de zusters beter bekend staan als de 'zusters Dominicanessen van Voorschoten' én dat de Heilige Dominicus veelvuldig is afgebeeld. Het in het landhuis gevestigde klooster werd toegewijd aan 'Onze Lieve Vrouw Koningin van de Rozenkrans'.

De congregatie richtte een school op voor 'jonge juffrouwen van deftige stand om ze een beschaafde en godsdienstige opleiding te geven'. Met de inkomsten kon de congregatie armere dorpsscholen ondersteunen. Bij verkoop bepaalde de familie dat de meisjesschool Onze Lieve Vrouwe Lourdes (OLV Lourdes) moest heten, naar de overlijdensplaats van de heer Fahrensbach en dat de kamer in het huis waar de familie gelukkig was geweest, de 'Oude Zaal', ongewijzigd zou blijven zolang de congregatie erin gehuisvest was.

Mei 1876 werd gestart met het pensionaat (meisjesinternaat/kostschool) in het door mgr. Van Thiele gewijde voormalige landhuis; kort daarna kwam er ook een noviciaat (voor novicen in hun proeftijd). Vanuit het moederhuis in Schiedam, werd de bouw begeleid van het pensionaat, dat door de uit die stad afkomstige architecten Martinus Wouterlood & Adrianus Berkelaar was ontworpen. Van Wouterlood zijn onder meer twee rijksmonumenten bekend: Het eclectische herenhuis Warande 123 (Schiedam) en branderij en distilleerderij Westfrankelandsestraat 11 (1872)

Aannemer was A.D. Wempe uit Leiden. De eerste steen legde op 19 maart 1879 Maria Leeuwenburg, de eerste pensionaire.

In 1887-1888 kwamen fasegewijs voor het noviciaat twee nieuwe vleugels klaar naar ontwerp van de Rotterdamse architect T.L. Kanters. Aannemers waren A. van den Boogaard en G. van Lent uit Stompwijk en F.H. Joseph uit Utrecht. De eerste steen hiervan werd op 7 juni 1887 gelegd. Op 8 mei 1888 vond de plechtige inzegening van het nieuwe novicitaatsgebouw plaats.

Naar een ontwerp van het Rotterdamse architectenbureau Margry & Snickers werd in 1895 de huidige kapel gewijd door mgr. C.J.M. Bottemanne, bisschop van Haarlem. De nieuwe kapel verving de toenmalige kapel uit 1882 en kon tot stand komen nadat een van de zusters een erfenis had ontvangen. Vanaf 1888 was Huize Bijdorp het moederhuis van de congregatie. Het pensionaatsgebouw heeft tussen 1879 en 1972 gefunctioneerd. In 1937 werd het pensionaat uitgebreid en vanaf 1938 werd de meisjesschool een middelbare meisjesschool (MMS). Aan de zijde van de binnenhof (zuidzijde) werd een verhoogde schooltuin ingericht.

In 1924 kwam het washuis tot stand. In 1930 werd door P. Kort jr., aannemer te Rijnsburg, een aanvraag ingediend voor een koestal, varkensschuur, paardenstal en koetshuis. Vanaf 1932 zijn alle bouwwerken, aanbouwen en verbouwingen ontworpen door de Wassenaarse architect P.N. de Bruijn, met uitzondering van de aanbouw van 2 garages in 1962 aan de kas/oranjerie door aannemer Niersman. Petrus (roepnaam Piet) Nicolaas de Bruijn (1898-1968) was de zoon van de gemeentelijke bouwopzichter De Bruijn en trad in zijn vaders voetsporen met een opleiding op de ambachtsschool technisch tekenen. Daarna werkte hij zo'n tien jaar bij het bureau van architect J.T. Wouters. Zijn katholieke geloofsovertuiging speelde een grote rol in zijn leven en in zijn werk, waarin relatief veel katholieke scholen en kloosters voorkomen. Hij werkte alleen maar ook in samenwerking met anderen, onder wie architect Piet van der Klaauw. In Voorschoten ontwierp hij een woonblok aan de Leidseweg noord. Hij ontwierp in Wassenaar onder meer in 1919 het huis Domus Apex aan de Kerkstraat 53 (GM), in 1925 het huis 't Berkje aan de Rust en Vreugdlaan 13 (GM) en in 1928 de winkel-woning op de hoek Burchtlaan 30, 32, Kerkstraat 51b (Beeldbepalend object). Na zijn overlijden nam zijn zoon Lou de rol als huisarchitect over.

Tijdens WOII werden soldaten in het pensionaat gestationeerd. In 1942 namen de Duitsers de voortuin in gebruik en later dat jaar vorderden ze de gebouwen. In hetzelfde jaar werd het nieuwe schoolgebouw zwaar getroffen om pas na de oorlog onder leiding van De Bruijn weer geheel te worden herbouwd.

Tussen 1952-1958 werd ten behoeve van de tram de Veurseweg verbreed. Het theehuis dat op de kop van de Papelaan (het oude Dorpwijk) stond, werd gesloopt; evenals de dienstwoning; ook werd het entreehek toen 10 meter naar achteren verplaatst; een nieuwe dienstwoning (Veurseweg

1) kwam er voor terug, die in tegenstelling tot de oude dienstwoning, haaks op de Veurseweg werd georiënteerd. De tuinman verhuisde naar de dienstwoning aan de Koninklijke Marinelaan (in 1958 gebouwd). In 1972 werden het pensioonaat en de MMS opgeheven. De school was daarna tot 1984 in gebruik bij het Lucascollege. Vanaf 1972 werd gestart met de verbouw van de gebouwen tot appartementen voor de zusters, te beginnen met het pensioonaat. In 1976 werd het mortuarium bij de bestaande begraafplaats gebouwd. Deze valt, evenals de in 1977-1979 gebouwde dwarsvleug (Haagdorp) buiten de bescherming (ontwerp De Bruijn). Dat geldt ook voor de aanpassingen die tussen 2002-2004 plaatsvonden tijdens een algehele renovatie en verbouwing van het complex t.b.v. kloosterverzorgingstehuis en communiciteit van Bijdorp.

## **Stedenbouwkundige aspecten**

Bijdorp ligt tussen de Vliet en de Oude Heerweg (Veurseweg) op de meest oostelijke strandwal in dit kustgebied. De ligging op de strandwal is kenmerkend voor buitenplaatsen in de regio Zuid- en Noord-Holland. De Vliet en de Heerweg vormden een belangrijk aspect in de bereikbaarheid en de keuze van de vestigingslocatie van de buitenplaats. Ze vormden de koppeling van de buitenplaats met de infrastructuur van de regio. De oude opvaart vanaf de Vliet is in de huidige situatie nog steeds aanwezig aan de zuidzijde van het perceel. Aan de noordzijde wordt het parkbos begrensd door de Koninklijke Marinelaan en een naoorlogse woonwijk. Ook aan de zuidzijde grenst Bijdorp aan naoorlogse woonwijken, waaronder het groene Roucooppark. De weilanden aan de oostzijde, tussen het hoofdgebouw en de Vliet, worden doorsneden door de Valkeweg. Langs de weilanden zijn watergangen, waaronder de (ten minste uit de 17<sup>de</sup> eeuw stammende) vaarsloot naar de Vliet. De huidige ontsluiting van Bijdorp bevindt zich ten oosten van Koninklijke Marinelaan 6, in de vorm van een brug. De oorspronkelijke ontsluiting aan de Veurseweg is herkenbaar aan twee hardstenen hekpijlers met hekwerk, maar deze wordt niet meer als zodanig gebruikt.

## **Waardstelling**

De Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang:

Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;

- Als karakteristiek voorbeeld van een 17<sup>de</sup>-eeuwse buitenplaats met tuinen en bijgebouwen die zich uitstrekten tussen de Vliet en de Veurseweg, vanaf de 19<sup>de</sup> eeuw ontwikkeld als kloostercomplex;
- Vanwege de ontwikkelingsgeschiedenis van het kloosterleven in Voorschoten;
- Vanwege de bewaard gebleven kern van het hoofdgebouw uit de 17<sup>de</sup> eeuw en de diverse kloosteronderdelen, waaronder een pensioonaat, noviciaat en kapel uit het laatste kwart van de 19<sup>de</sup> eeuw
- Vanwege de bewaard gebleven bijbehorende bouwwerken als de moestuin(muren) met schuur en de kas/oranjerie met schuur;
- Vanwege de gaaf bewaarde structurelementen als de opvaart, de hakhoutlanen en aangrenzende weilanden;
- Vanwege de bijzondere landschappelijke aanleg van het park met daarin aanwezige historische beplanting;



**Veurseweg 3, hoofdgebouw**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	Nee
Complexonderdeel	Hoofdgebouw (1)
Oorspronkelijke functie	Landhuis, klooster met meisjesschool
Huidige functie	Klooster, bejaardenoord (KBO)
Datering / bouwjaar	buitenplaats begin 17 <sup>de</sup> eeuw, pensionaat 1876; klooster sinds 1879.

**Inleiding**

De Congregatie van de Heilige Catharina van Senen – bekend onder de naam ‘zusters Dominicanessen van Voorschoten’ begon in 1876 in het oude landhuis een school voor ‘jonge juffrouwen van deftige stand om ze een beschaafde en godsdienstige opleiding te geven’. Bij de verkoop van het landhuis aan de congregatie was als eis gesteld dat de ‘Oude Zaal’ in het herenhuis waar de familie gelukkig was geweest ongewijzigd zou blijven. Hieraan is tot nu toe gehoor gegeven. De instelling – OLV van Lourdes genaamd - omvatte een noviciaat (waar de novicen verbleven gedurende hun proeftijd) en een pensionaat (meisjesinternaat). De school van het pensionaat, in 1937 uitgebreid, was vanaf 1938 een middelbare meisjesschool. Het pensionaatsgebouw heeft tussen 1879 en 1972 gefunctioneerd, met een intermezzo tijdens de Tweede Wereldoorlog toen soldaten in het pensionaat waren ingekwartierd. Het schoolgebouw uit 1937 werd in 1942 bijna geheel verwoest en na de oorlog herbouwd. In 1972 werden het pensionaat en de MMS opgeheven. Daarna werd de school tot 1984 gebruikt als onderdeel van het Lucascollege. Vanaf 1987 heeft het gebouw geen onderwijsfunctie meer. In 1977-1979 werd aan het noviciaat een dwarsvleugel toegevoegd (Haagdorp), voor bescherming van ondergeschikt belang. Tussen 2002 en 2004 werd het hele hoofdgebouw omgebouwd ten behoeve van het kloosterverzorgingshuis en de gemeenschap van Bijdorp, het voormalig pensionaat nu de Dominicushof.

***Bouwgeschiedenis***

De kern van het hoofdgebouw is het oude landhuis. Van dit huis is de bouwgeschiedenis niet goed bekend. Op de prent van rond 1700 wordt een huis afgebeeld op rechthoekige plattegrond, met souterrain en bel-etage onder een schilddak, de lange zijgevel naar de Veurseweg vijf vensterassen breed, de korte kopse kant met de voorgevel en centrale stoep, drie (smalle) vensterassen. De kadastrale minuutkaart toont begin 19<sup>de</sup> eeuw een rechthoek met twee hoekuitbouwen aan de kopse voorgevel; daarmee is het souterrain onder het maaiveld terecht te komen en de centrale stoep gesloopt.

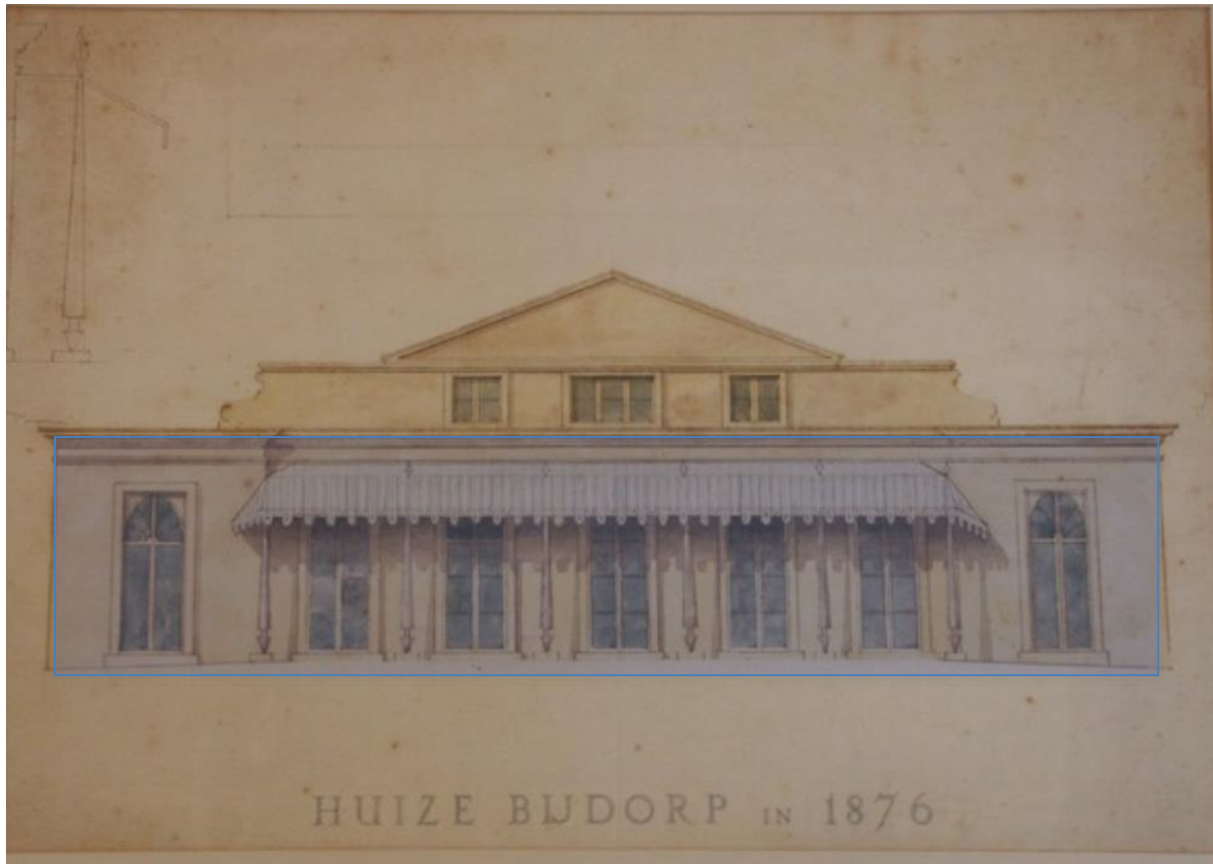
Het huis wordt in de koopadvertentie van 22 oktober 1875 omschreven met een warande, dertien kamers en twee verwulfd kelders. Op een zeer schetsmatig tekeningetje is een huis afgebeeld met twee bouwlagen, zeven vensterassen breed. Daarnaast is er een aquarel uit 1876 overgeleverd (obj. nr 3370-90) waarop een eenlaags gebouw, vijf centrale vensterassen en twee hoekrisalieten met elk een vensteras, onder een flauw hellende kap met mezzanino te zien is. De vorm en de nokrichting van dit zadeldak komen niet overeen met de oudere prent, evenmin met de latere foto's. De oudste foto, gedateerd 1876 laat twee bouwlagen een schilddak zien en nog geen uitbouw aan de achterzijde. De twee foto's daarop (gedateerd 1877, waarvan een zeker onjuist) tonen de situatie na de eerste uitbreiding aan de achterzijde.



1821 (gedateerd).

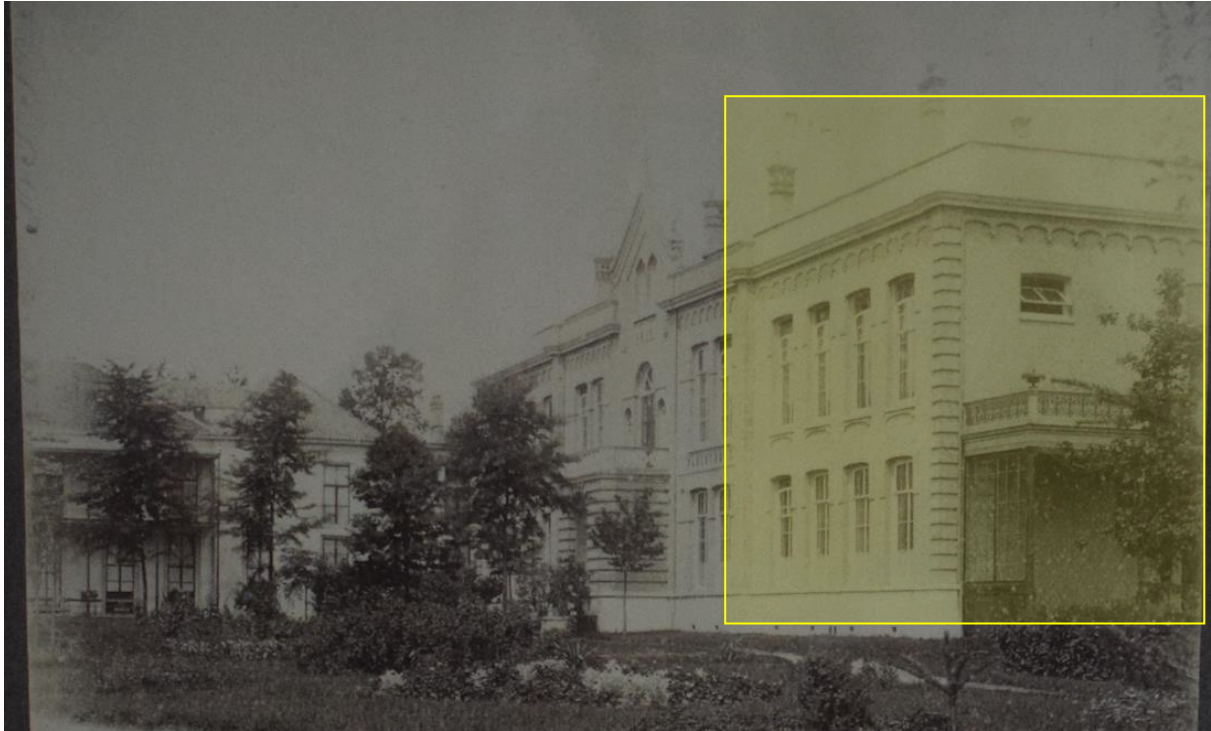


Zijgevel naar de Veurseweg en voorgevel. De hoekuitbouwen zijn al te zien op de kadastrale minuutkaart. De vijf vensterassen komen overeen met de toestand van rond 1700. De kap is een dubbel schilddak met zakgoot, met de verdieping na 1821 gewijzigd in de 19<sup>de</sup> eeuw. Het blok aan de achterzijde, onder een eigen kap is rond 1877 gerealiseerd, in wezen een optopping van een eenlaags, een vensteras breed zijvleugeltje.



De zijgevel naar de Vliet. Eerste uitbreiding 1877 (geel), rechts nog net zichtbaar het in 1879 aangebouwde pensionaat (rood), door middel van een muur of een enkele kamer verbonden met het oude huis. Hier zou de refter komen. De datering van de foto van 1877 is niet correct. De tekening met mezzanino vertoont gelijkens met de 1821 gedateerde tekening, maar de kapvorm en -richting wijkt sterk af. Het lijkt er dus op dat in de periode van Fahrensbach over de middelste vijf vensterassen een nieuwe verdieping met dubbele kap is gebouwd. Ook de muurankers op de verdieping, zichtbaar op de foto op de vorige pagina lijken daar op te duiden.

Na de bescheiden eerste uitbreiding volgde in 1879 aan de NO-zijde een geheel nieuwe vleugel ten behoeve van het pensioonaat (eerste steen maart, ontwerp voor 25 juli 1878, Wouterlood en Berkelaar, Schiedam, inzegening 1880), drie jaar later gevolgd door een kapel aan de achterzijde van het landhuis. In 1887 volgde een vleugel aan de andere zijde van het landhuis met daarin het noviciaat (eerste steen 7 juni, architect T.L. Kanters, Van den Boomgaard en Lent aannemers). Het pensioonaat werd in 1888 uitgebreid met een vleugel, ook naar een ontwerp van Kanters).



In geel de uitbreiding van het pensioonaat in 1888. Aan de overzijde is inmiddels het noviciaat verzezen. Het hoofdhuis is nog herkenbaar als zelfstandig bouwlichaam. Dat is tegenwoordig met de naoorlogse uitbreidingen veel minder het geval. De beide vleugels en het centrale bouwlichaam vormen samen een gebouw.

Na deze uitbreidingen fungeerde Bijdorp als moederhuis van de congregatie in Nederland. In 1895 werd de kapel uit 1882 alweer vervangen (wijding 6 juni), de nieuwe kapel betaald uit een erfenis van een der zusters. In de volgende decennia zou het hoofdgebouw nog diverse malen worden vergroot en verbouwd. De belangrijkste is de nieuwe, moderne school, die aan het pensioonaat werd gebouwd (ontwerp 1937 door P.N. de Bruyn). Daarbij werd het entreeportaal van het oudste deel gesloopt en de openslaande deuren naar het balkon vervangen door twee rondboogvensters met glas-in-lood. Twee jaar later werd een kleine aanbouw tegen het noviciaat gerealiseerd in dezelfde stijl als de oudere vleugel. De zogenoemde refter is in de stukken of niet of foutief gedateerd en er is geen bouwdoos van, maar 1948 is aannemelijk. Het gaat dan niet om een refter (die zich wel op deze locatie heeft bevonden) maar om een uitbreiding van het pensioonaat (Kerkcollectie digitaal). In deze jaren werd ook de zware oorlogsschade aan de meisjesschool hersteld. De laatste grote uitbreiding betrof de nieuwe (dwars)vleugel van het noviciaat in 1977-1979 (Haagdorp, voor bescherming van ondergeschikt belang).

#### *Architecten*

Van Wouterlood en Berkelaar is niet veel bekend, behalve dat ze uit Schiedam komen, de locatie van waar de zusters naar Voorschoten waren uitgevlogen. De Rotterdamse architect en aannemer Th. L. Kanters (1842-1897) verantwoordelijk voor de bouwwerken vanaf 1887 is wel bekend. Hij was een van de oprichters van de Rotterdamse Vereniging Bouwkunst en Vriendschap in 1885 en bouwde vooral veel pakhuizen en fabrieksgebouwen in Rotterdam. Hij ontwierp in 1886 ook het klooster met schoolgebouw van de zusters Dominicanessen aan de Korte Haven 127 te Schiedam, dat als rijksmonument is beschermd. De kapel met traptoren en sacristie is in 1894 ontworpen

door het Rotterdamse architectenbureau Gebr. Margry & Snickers. Dit bureau, gespecialiseerd in de (katholieke) neogotiek was in 1868 opgericht door E.J. Margry (1841-1892), vanaf 1880 geassocieerd met zijn broer A.A.J. Margry (1857-1911) en J.M. Snickers (1851-1918). Zijn neef Jos Margry, net als Snickers een leerling van P.J.H. Cuypers was vanaf 1909 werkzaam voor het bureau, vanaf 1911, toen zijn oom overleed, als zelfstandig architect. Aan het bureau was, net als bij het bureau van Cuypers, een atelier verbonden dat de inrichting van de kerken verzorgde, waardoor een eenheid van interieur, meubilair en versiering werd verkregen. Het bureau ontwierp vele kerken, kloosters, gestichten en ziekenhuizen.

Vanaf 1932 worden alle bouwwerken, aanbouwen en verbouwingen ontworpen door de Wassenare architect P.N. de Bruijn. Petrus (roepnaam Piet) Nicolaas de Bruijn (1898-1968) was de zoon van de gemeentelijke bouwopzichter De Bruijn en trad in zijn vaders voetsporen met een opleiding op de ambachtsschool technisch tekenen.

Daarna werkte hij zo'n tien jaar bij het bureau van architect J.T. Wouters. Zijn katholieke geloofsovertuiging speelde een grote rol in zijn leven en in zijn werk, waarin relatief veel katholieke scholen en kloosters voorkomen. Hij werkte alleen maar ook in samenwerking met anderen, onder wie architect Piet van der Klaauw. In Voorschoten ontwierp hij een woonblok aan de Leidseweg noord. Hij ontwierp in Wassenaar onder meer in 1919 het huis Domus Apex aan de Kerkstraat 53 (GM), in 1925 het huis 't Berkje aan de Rust en Vreugdlaan 13 (GM) en in 1928 de winkel-woning op de hoek Burchtlaan 30, 32, Kerkstraat 51b (Beeldbepalend object).

De eerste verbouwing die De Bruijn ontwierp is het verkleinen van de ramen in de kapel in 1932. Ook was hij in 1936 verantwoordelijk voor de aanbouw aan de zuidwestzijde met onder meer een woning en boekhouderskamer en spreekkamers; dit is het huidige rectoraat. Al snel volgde het ontwerp voor de uitbreiding van het pensionaat, de latere Middelbare meisjesschool, ontwerp februari 1937. In 1960 tekent hij een aanbouw aan de Middelbare meisjesschool ten behoeve van was- en kleedruimte na het sporten. In de jaren '60 vinden verschillende wijzigingen plaats zoals een aanbouw aan de kapel, het wijzigen van dakkapellen, wijzigen van gevels (raamindelingen) en het plaatsen van een lift. Vanaf 1972 werd gestart met de verbouw van de gebouwen tot appartementen voor de zusters, te beginnen met het pensionaat waarna in 1977 Haagdorps volgde. Vanaf 1995 worden alle opdrachten verstrekt aan Topos architecten. Zij voeren enkele grote renovaties uit; waaronder die van 2002-2004. De ingrepen na de herbouw van de school zijn voor bescherming van ondergeschikt belang.

## **Stedenbouwkundige aspecten**

Het klooster is vrij gelegen op het terrein van de voormalige buitenplaats en neemt daarmee dezelfde positionering in als het oude landhuis. De relatie met het omringende groen is echter fundamenteel verschillend. Vanuit het oude landhuis waren zichtlijnen op de moes- en siertuinen, op de landerijen en later op de parkaanleg. Het kloostergebouw heeft het oude huis ingepakt en de zichtrelaties zijn meer naar binnen gekeerd. De zichtlijnen naar het klooster vanaf de kant van de Veurseweg doen recht aan de landschappelijke aanleg van het park, terwijl de zichtlijnen vanaf de Valkeweg door de nieuwbouw geblokkeerd worden. De zichtlijnen vanaf het klooster (nieuwbouw) naar de Vliet zijn nog wijds en open. Onafhankelijk van de parkaanleg is sprake van gevarieerde open ruimtes, waaronder de schooltuin.

## **Beschrijving**

Het oorspronkelijke landhuis vormt in rudiment de kern van het samengestelde rechthoekig hoofgebouw. Alleen nader bouwhistorisch (destructief) onderzoek zou kunnen uitwijzen in hoeverre andere delen van het oude landhuis bewaard zijn gebleven. De zijgevel op de begane grond (ZO) is het enige geveldeel dat nu in het zicht is. Dit geveldeel wordt gekenmerkt door 19<sup>de</sup>-eeuwse gevelopeningen met Empireramen. Het rechthoekig grondvlak is nog als zodanig herkenbaar. Van hieruit is de kloosterplattegrond verder ontwikkeld en heeft een samengestelde U-vormige plattegrond gekregen. De beschrijving van het hoofgebouw is onderverdeeld naar bouwdeel en (oorspronkelijke) functie.

Herenhuis

Het oorspronkelijke landhuis is in de huidige situatie aan drie zijden ingebouwd door het pensioonaat, de kapel en het noviciaat (N, W, Z). De oostzijde van het (deels onderkelderde) herenhuis is gepleisterd en voorzien van een zandsteenkleur. De vijf vensterassen van het middendeel (tekening 1876) zijn nog herkenbaar aanwezig. De (vergroete) hoekrisalieten zijn opgegaan in de diverse uitbreidingen, net als de verdieping en de kap. De veranda is als kenmerk bewaard gebleven, maar ingrijpend gewijzigd. Het schilddak is voorzien van leien in een maasdekking. In de dakgoot staat over de volle breedte van de dakvoet een (moderne) dakkapel (voor bescherming van ondergeschikt belang). Ook aan de noordzijde staat een grote dakkapel, waardoor het lijkt of het dak recht wordt beëindigd. De oorspronkelijke houten, openslaande deuren zijn voorzien van een zesruits roede-verdeling en bovenlichten die bijna even hoog zijn als de deuren zelf. De roede-verdeling van de bovenlichten is uitgevoerd in rijk versierd snijwerk in de vorm van een korenaar. In de 'Oude Zaal' is de situatie van 1876 bewaard gebleven, waaronder de stucplafonds, glas-in-lood ramen, marmeren schouw met gestucte boezem, eiken paneeldeuren met schelpmotief, alle in Lodewijkstijl (van voor de kloosterperiode) en binnenschuifdeuren aan de terraszijde. Een tweede vertrek is eveneens in oude stijl behouden en bevat eveneens een marmeren schouw en stucplafonds met bloem- en bladmotieven. De betegeling van de haarden stamt uit de jaren '30. Ook in deze tweede ruimte zijn schuifdeuren en houten panelen aanwezig. In de rest van het gebouw zijn enkele deuren en marmeren vloerplaten behouden. Aangrenzend aan deze ruimte bevindt zich een hal met trap.

Kapel

De kapel is opgetrokken in Neogotische stijl op een kruisvormige plattegrond, waarvan de absis een 3/8<sup>ste</sup> koorsluiting heeft, met in de (ingekorte) lancetvensters glas-in-lood. De gevels zijn opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband met een natuurstenen plint en rijkelijk voorzien van rondboog- en spitsboognissen. Over de gevels lopen kunst- of natuurstenen banden, tandlijsten en andere sierlijke metseltoepassingen. De kozijnen zijn uitgevoerd als natuursteen traceringen, waarin glas-in-lood is gevat. De traptorens van de kapel en de dakruiter zijn bekroond met kruisbloemen. Het dak zelf is voorzien van leien in Maasdekking en wordt op verschillende plekken bekroond door pinakels. Aan de zuidmuur is een beeld van Sint Thomas aangebracht (*summa Theologica*). Het samenhangende interieur van de kapel is sober qua kleurstelling, zandsteenkleur met een rood accent ter plaatse van de ribben en een donkere gele kleur. Langs de wanden van het schip staan eikenhouten banken evenwijdig aan de muur. Deze zijn voorzien van houtsnijwerk. Ook de lambrisering en de glasdeuren – voorzien van glas-in-lood – zijn decoratief bewerkt. Bijzonder zijn de glasdeuren van de biechtstoelen (of kasten) met heiligenbeelden op de hoeken. De kruising is voorzien van een stergewelf, de rest is voorzien van een kruisribgewelf. Het interieur is in traveeën verdeeld door muurpijlers met kolonnetten voorzien van bladkapitelen. Het verlaagde koor heeft drie glas-in-lood ramen, aan de kruisingzijde beschilderd met engelen. De kapel heeft een houten halve verdieping. Ook tot het samenhangende interieur behoren het doopvont en de afwerking van de sacristie.

Meisjespensionaat

Het meisjespensionaat 'Notre dame de Lourdes', in een eclectische stijl met zowel Romaanse, Gotische als Renaissance kenmerken, is over twee bouwlagen opgetrokken op een rechthoekige plattegrond onder een zadeldak met een steekkap boven de entree en (moderne) dakkapellen. De steekkap wordt als een overkapping boven de entree herhaald. Boven deze overkapping zijn twee lancetvensters, geflankeerd door twee lagere rondboognissen, met links Dominicus met een boek (*summa Theologica*) en een hond, rechts de heilige Maria. In de top zijn twee keperboogvormige vensters opgenomen. De horizontale accenten bestaan uit gele cordonlijsten en een brede natuurstenen band met de tekst: 'Meisjesinstituut O.L.V. van Lourdes'. Tussen de vensters is een natuurstenen herinneringssteen aangebracht met de jaartallen: '1879 – 1938'. De entree is te bereiken via een natuurstenen bordestrap met vier treden, geflankeerd door lage postamenten. De rood bakstenen gevel is symmetrische geleed (na de toegevoegde aanbouw), de entree in een middenrisaliet geflankeerd door een gekoppelde vensteras tussen gemetselde bloklisenen en een (gepleisterd) rondboogfries. Eenzelfde omlijsting is om de zijvleugels, onderverdeeld in vier vensterassen, met zesruits vensters (vervangen), natuurstenen lamberslijsten en sluit- en aanzetstenen in de omgezette segmentbogen. Ook de plint is in natuursteen uitgevoerd. Het dak is gedekt met zwart gesmoorde holle pannen.

De beide zijgevels zijn ingebouwd tussen de MMS en het oude herenhuis. De achtergevel is een veel eenvoudiger gemetselde gevel met spaarnissen en staande kozijnen met bovenlichten (vervanging van de oorspronkelijke). In het interieur zijn de betegelde lambriseringen, paneeldeuren en de trappenhuizen in een zekere samenhang ontworpen, vermoedelijk eerste helft 20<sup>ste</sup> eeuw. Het glas-in-lood is ouder en evenzeer van belang. De blokvormige uitbreiding uit 1948 is sober, in (sier)metselwerk opgetrokken onder een plat dak, de vensters recht beëindigd.

#### Noviciaat

Het noviciaat is net als het pensionaat opgericht in een overwegend eclectische stijl, dezelfde hoofdvorm (rechthoekig, twee bouwlagen, deels onderkelderd en ook de gevelschema's zijn sterk vergelijkbaar, echter niet symmetrisch. De hoofdgevel is naar buiten gekeerd de travee met de entree geflankeerd door traveeën met gekoppelde rondboogvensters, omlijst door lisenen en rondboogfriezen. De centrale, risalerende travee heeft de entree en het venster daarboven in drieën, onder een *fastigium* (juk), op de verdieping rondboogvensters (triforium). De geveltop – met schouderstukken - van de steekkap wordt bekroond door een klokkenstoel, boven een nis met heiligenbeeld (ANNO 1887). Rechts van het blok met de entree zijn drie omlijste geveldelen met drie paar gekoppelde recht beëindigde vensters, onderling gescheiden ook weer door risalieten met steekkapen, de middelste met een enkel paar en een tondo, de buitenste met een dubbel paar vensters. De dakkapellen van het blok met de entree zijn nog oorspronkelijk. Rechts van het blok met entree is de eenlaags uitbreiding van 1937 onder een dwars geplaatst schilddak, in dezelfde stijl en detaillering als het oudere gebouw. Kenmerken zijn de natuurstenen (en gele) banden, vensterdorpels, plint en sluitstenen. De achtergevel aan de binnentuin is aanmerkelijk soberder (dus letterlijk tegenovergesteld aan het pensionaat) met ook hier recht beëindigde, gekoppelde vensters geleed door twee steekkapen boven smalle risalieten. Van het interieur vertoont in verschillende vertrekken nog de oorspronkelijke paneeldeuren, vaste kasten, natuurstenen schoorsteenmantels en tegelwerk. Verder zijn ook de trappen met leuning van het trappenhuis vermeldenswaard

#### Middelbare meisjesschool

De middelbare meisjesschool dateert uit 1937/1948 (tekening, herbouw) en is opgericht op een L-vormige plattegrond over twee bouwlagen onder een schilddak, in een Zakelijk expressionistische bouwstijl (Nieuwe Haagse School-architectuur) met een voor het interbellum kenmerkende soberheid. Veel van de stijlkenmerken zijn met de herbouw verloren gegaan. De korte poot van de L is in zijn geheel vanaf de grond herbouwd. De gevel is opgetrokken in gele baksteen in een kettingverband. De muurtjes van het voorplein zijn op dezelfde wijze opgemetseld. Het dak is gedekt met gesmoorde verbeterde holle pannen. De gevels aan de pleinzijde worden op de begane grond gedomineerd door grote rondboog gevelopeningen. De bovenlichten van de kozijnen hebben een 'rijzende zon'-motief. Op de verdieping zijn liggende kozijnen met een verticale roededriedeling aangebracht, waarbij de verticale glasdelen een ongelijke breedte krijgen. De buitenzijde van de L-vorm heeft meer eenvoudige, liggende kozijnen met verticale roededriedeling, waarboven op de begane grond ook een zware betonnen latei is aangebracht. De kap wordt gedomineerd door verschillende soorten dakkapellen, waarvan de kapellen aan de pleinzijde nog origineel zijn. Van het interieur zijn behalve de plattegronden het glas-in-lood, de betegelde vloeren en lambriseringen, alsmede de trappenhuizen bewaard gebleven.



## Waardestelling

Het hoofdgebouw aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van het voormalig landgoed Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van de voormalige buitenplaats, het hoofdgebouw waarop alle andere onderdelen zijn afgestemd;
- Vanwege het in de kern bewaard gebleven landhuis als 17<sup>de</sup>-eeuws classicistisch herenhuis met ornamentiek uit de 19<sup>de</sup> eeuw;
- Vanwege het gaaf bewaarde interieuresemble van de oude zaal (woonkamer Fahrensbach, 19<sup>de</sup> eeuw);
- Vanwege de bijzondere en gaaf bewaarde architectuur van het kloosterensemble, kapel, pensioonaat en noviciaat in neogotische stijl.
- Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur, in samenhang met de inrichting van de kapel;
- Als herinnering aan het onderwijs in Voorschoten;
- De middelbare meisjesschool als relatief gaaf bewaard voorbeeld van een school in sober Zakelijk Expressionistische stijl (Nieuwe Haagse School);
- Als herinnering aan het Rooms-Katholieke leven in Voorschoten;

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	Nee
Complexonderdeel	Wagenshuur met kas en orangerie (2)
Oorspronkelijke functie	Boerderij/Kas/Orangerie
Huidige functie	Kas en schuur
Datering / bouwjaar	Circa 1790/1869

**Inleiding**

De te verwarmen orangerie met glazen kas dateert uit 1869 en is tegen een ouder bouwwerk aan gebouwd. Dit bouwwerk is een restant van de huismanswoning van de boerderij van Arij Langkeek, circa 1790 gebouwd op Dorpwijk (zuidwestelijk van de stal tot aan de Veurseweg) en in 1793 door mr. Pieter Changuion bij Bijdorp getrokken. De garage aan de andere kant van dit oudere bouwdeel is voor bescherming van ondergeschikt belang. De eerste steen werd gelegd door Leonardus Fahrensbach (1864-1904), op vijfjarige leeftijd, zoon van Johannes Franciscus Fahrensbach (1826-1875) en Lucia Kervel (1829-1891),

**Stedenbouwkundige aspecten**

De wagenshuur met kas en orangerie is ten zuidwesten van het oorspronkelijke hoofgebouw gesitueerd, de gevels parallel aan die van het oude landhuis en georiënteerd op de moestuin. Deze setting is in zijn geheel terug te voeren tot de periode van het oude landhuis. Belangrijk element daarbij is de moerbeï tegen de zuidgevel. Stichtingsteen in het midden van de oostelijke langsgewel: 23 mei 1869 Leo Fahrensbach

**Architectonische beschrijving**

De kas met schuurgedeelte bestaat uit twee delen: een gemetseld, rechthoekig eenlaags gebouw onder een schilddak en aan de oostzijde een eenlaags bouwwerk onder een zadeldak, waarvan de vrije lange zijde, een kopse kant en een dakschild als glazen kas zijn uitgevoerd, de andere

geveldelen gemetseld en het andere dakschild gesloten. Het in een kruisverband gemetselde schuurgedeelte heeft aan de voorgevel drie deur- en twee vensteropeningen. Het gebruik op de hoeken van kopklezoren toont aan dat het metselwerk 18<sup>de</sup>-eeuws is. Het schilddak is gedekt met gesmoorde holle pannen (niet oorspronkelijk). Aan de andere zijde is het gebouw ingeklemd tussen andere bouwsels. Binnen is het gebouw sober en nauwelijks afgewerkt. Er is een eenvoudig houten balkenplafond zichtbaar. Op de moerbalken zijn restanten van een gelige verflaag zichtbaar.

In de gemetselde kopse kant van de kas/orangerie is een grote (dubbele) deurontsluiting, mogelijk om de kuisplanten naar binnen te rijden.

Het metselwerk van deze (halve) kopse kant loopt door als omlopende plint met hoekpenanten en hardstenen dorpel, ter ondersteuning van het glazen deel, de eigenlijke kas. In de kas wordt de glasconstructie gedragen door sierlijke, gietijzeren kolommetjes, de onderzijde een kegelvorm, op natuurstenen poeren. De kas is binnen in verschillende plantvakken verdeeld door gemetselde muurtjes. Aan de westzijde zijn in het plafond sleutelstukken met een kraaldeel en cassette aangebracht ter ondersteuning van de door de muur stekende vloerdelen van de zoldervloer van het naastgelegen gebouwtje. Er is een verbinding tussen de twee gebouwen opgenomen bestaande uit een lage paneeldeur met zware geprofileerde omlijsting.

## **Waardstelling**

De wagenshuur met kas en orangerie aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van de voormalige buitenplaats Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als ensemble onderdeel, kenmerkend voor de inrichting van buitenplaatsen en landgoederen, in samenhang met de overige onderdelen van de voormalig buitenplaats, specifiek in relatie tot de moestuin, de gebouwen in de moestuin en de moestuinmuur;
- Vanwege de bijzondere typologie en de bijzondere architectonische vormgeving;
- Vanwege het fraaie interieur van de kas/orangerie;
- Vanwege de gave hoofdvorm en detaillering;
- Vanwege de ouderdom en de zeldzaamheid.

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	Nee
Complexonderdeel	Moestuin met schuur en tuinmuren (3)
Oorspronkelijke functie	Moestuin
Huidige functie	Moestuin
Datering / bouwjaar	18 <sup>de</sup> /19 <sup>de</sup> eeuw

**Inleiding**

De ommuurde moestuinen met schuur behoren tot het ensemble van de oude buitenplaats, tot 1793 Dorpwijk, daarna door mr. Pieter Changuion bij Bijdorp getrokken, net als de nabijgelegen woning/boederij waartegen later de kas/oranjerie is aangebouwd. De schuur is vermoedelijk een restant van een 18<sup>de</sup>-eeuwse dienstwoning en is als zodanig herkenbaar op de kadastrale minuut. Op een archieftekening (1930, 1947) zijn drie opstallen binnen de ommuring ingetekend; blijkens een luchtfoto uit ca. 1938 zijn dit kassen.

**Stedenbouwkundige aspecten**

De moestuin is gelegen aan de landgoedzijde binnen de oorspronkelijke context van de wei- en hooilanden en de sloten. Aan het zuidwesten en zuidoosten is de moestuin ingeklemd door de nieuwe woonwijken van Voorschoten, min of meer afgeschermd door de muren. De moestuin is ten zuidwesten van het oude landhuis (Bijdorp) gepositioneerd. De schuur bevindt zich aan de noordwest zijde van de muur. Dit deel grenst aan het weiland en een bosperceel dat deels ook een agrarische functie heeft gehad; en nu (2018) ook deels weer heeft.

**Architectonische beschrijving**

De moestuinmuren omsluit nagenoeg een geheel vierkant met een grote onderbreking in het zuidoosten tegenover de woonwijk. Een binnenmuur loopt evenwijdig aan de buitenmuren en kent ook een (smallere) onderbreking (doorgang). De moestuinmuren zijn in fases tot stand gekomen;

opgetrokken uit grauwe en rode baksteen, deels voorzien van steunberen en afdekking met gesmoorde dakpannen; deels is reparatiewerk herkenbaar. Het oudste deel dateert uit de 18<sup>de</sup> eeuw. Dit deel bevindt zich ter plaatse van het met hederabegroeide gebouwtje en loopt vanaf daar in zuidelijk en oostelijke richting rondom de moestuin. In de muur zitten sporen van balken. Hier heeft een deel van een bouwwerk aan vastgezet. Het schuurtje is op een rechthoekige plattegrond, onder een zadeldak gedekt met gesmoorde kruispannen.

## **Waardstelling**

De moestuin met schuur en tuinmuren aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van de voormalige buitenplaats Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als ensemble onderdeel, kenmerkend voor de inrichting van buitenplaatsen en landgoederen, in samenhang met de overige onderdelen van het voormalig landgoed, specifiek in relatie tot de kas/oranjerie;
- Vanwege de bijzondere typologie van de muren;
- Vanwege de ouderdom van de diverse delen en de zeldzaamheid.

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	Nee
Complexonderdeel	Wasserij (4)
Oorspronkelijke functie	Wasserij
Huidige functie	Wasserij
Datering / bouwjaar	1924

**Inleiding**

Er is geen bouwdossier van de waterrij maar op basis van stilistische kenmerken (Haagse School) kan deze worden gedateerd op de interbellumperiode. Deze datering komt overeen met de eerste steenlegging van september 1924.

**Stedenbouwkundige aspecten**

De nabij de waterkom gesitueerde waterrij is geheel vrijstaand en (haaks) geplaatst tussen de vleugel van het noviciaat en de kas/oranjerie.

**Architectonische beschrijving**

De waterrij is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond, twee bouwlagen onder een plat dak met overstek, de voorgevel op het zuidoosten. De meest opvallende karakteristiek is de kloeke, vierkante, ingesneden schoorsteen. De horizontale indeling is helder van opzet, geaccentueerd door kantsteens gemetselde, donkere, omlopende banden en tweekleurig metselwerk. De eerste omlopende band is boven het basement waarbij de onderdorpels zijn uitgemetseld. De band loopt

om de entreepartij en gaat over in de strek hierboven. Boven de flankerende vensters zijn dezelfde strekken, maar los van de omlopende band. Waar de band bij de entree onderbroken wordt zijn hardstenen blokken. De hoofdingeling van de liggende vensters en de entree is in achten. In een soort mezzanino zijn in het gevelvlak van de begane grond boven de vensters twee kleinere vensters geplaatst (nu dichtgezet). Direct hierboven is de tweede (donker)rood bakstenen band met daarboven een vlak om en om uitgemetselde, decoratieve metsellagen. De lage, liggende vensters met ladderroeden zijn eveneens achtdelig en voorzien van een uitgemetselde dorpel. De derde band is boven deze vensters onder de dakrand. De achtergevel is vergelijkbaar van opzet, maar niet symmetrisch (de rechter zijde enigszins afwijkend, in twee vensters) en de centrale as als middenrisaliet - vermoedelijk van het trappenhuis – uitgemetseld. De indeling van het interieur is gaaf bewaard gebleven.

Bijzonder zijn de twee ingegraven kanonslopen, op ongeveer een halve meter van de hoeken, half decoratief, half ter bescherming van het metselwerk. Een soortgelijke kanonsloop is ingegraven op de hoek van de stenen brug van het Oude Hof te Bergen (N.H.).

## **Waardestelling**

De wasserij aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van de voormalige buitenplaats Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van het voormalig landgoed, specifiek in relatie tot het tot klooster verbouwde landhuis;
- Vanwege de bijzondere typologie en de bijzondere architectonische vormgeving uit de Interbellumperiode met kenmerken van de Nieuwe Haagse Schoolstijl.

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	Nee
Complexonderdeel	Wagenschuur (5)
Oorspronkelijke functie	Wagenschuur
Huidige functie	Wagenschuur
Datering / bouwjaar	1930

**Inleiding**

De WAGENSCHUUR en stal voor gemengd vee zijn in de interbellumperiode opgericht door het klooster, maar passen binnen de oorspronkelijke opzet van de buitenplaats. De wagenschuur lijkt te zijn ingetekend in een plattegrond van 1947 (BWT dossier 1930), maar het is goed denkbaar dat de schuur tegelijkertijd met de stal van 1930 is gebouwd (aannemer P. Kort, Rijnsburg). Behalve varkens bood de stal ook ruimte aan paarden en koeien als ook aan een kleine wagenschuur.

**Stedenbouwkundige aspecten**

De agrarische opstallen staan op het gebied van het voormalige Dorpwijk, aan de verkavelingsloot die de grens vormt met Bijdorp. De opstallen staan in elkaars verlengde ten zuidoosten van het hoofdgebouw tussen de hooilanden en de moestuin in. De gierput is tegen de stal aan geplaatst. De nokrichting van de wagenschuur staat dwars op de vaarsloot die richting de Vliet gaat.

**Architectonische beschrijving**

De halfopen schuur is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond, onder een zadeldak. De half open constructie bestaat uit vier gebinten met twee open en een gesloten vak. De kopse kanten en



de achterzijde zijn geheel gesloten (geteerde planken). Het zadeldak is gedekt met zwart gemoorde kruispannen. In de schuur zijn 18<sup>de</sup>-eeuwse paneeldeuren gebruikt als afscheiding van de verschillende compartimenten.

## **Waardestelling**

De boerderijschuur aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van de voormalige buitenplaats Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als herinnering aan de agrarische functie van buitenplaatsen, deels voortgezet vanuit het klooster;
- Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van het voormalig landgoed, specifiek in relatie tot het tot klooster verbouwde landhuis, meer specifiek in combinatie met de boerderijschuur;
- Vanwege de bijzondere typologie en de sobere, functionele vormgeving.

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	nee
Complexonderdeel	Stal (6)
Oorspronkelijke functie	Stal
Huidige functie	Stal
Datering / bouwjaar	1930

**Inleiding**

De wagenshuur en STAL voor gemengd vee zijn in de interbellumperiode opgericht door het klooster, maar passen binnen de oorspronkelijke opzet van de buitenplaats. De wagenshuur lijkt te zijn ingetekend in een plattegrond van 1947 (BWT dossier 1930), maar het is goed denkbaar dat de schuur tegelijkertijd met de stal van 1930 is gebouwd (aannemer P. Kort, Rijnsburg). Behalve varkens bood de stal ook ruimte aan paarden en koeien als ook aan een kleine wagenshuur.

**Stedenbouwkundige aspecten**

De agrarische opstallen staan op het gebied van het voormalige Dorpwijk, aan de verkavelingssloot die de grens vormt met Bijdorp. De opstallen staan in elkaars verlengde ten zuidoosten van het hoofdgebouw tussen de hooilanden en de moestuin in. De gierput is tegen de stal aan geplaatst. De nokrichting van de stal is evenwijdig aan de vaarsloot die richting de Vliet gaat.

**Architectonische beschrijving**

De stal is op een rechthoekige plattegrond in een bruinrood bakstenen kruisverband opgetrokken onder een met oude holle pannen gedekt zadeldak. De kapconstructie wordt gedragen door standvinken (op poeren) en de bouwmuren. In de stallen is de grup nog aanwezig.

De plintzone is afgescheiden door middel van een rollaag. De kopse kant is symmetrisch, een centrale mandeur tussen en onder twee getoogde (stal)vensters met gemetselde onderdorpels. Ook in de lange gevels zijn (dezelfde) stalvensters opgenomen, de reeks onderbroken door de deuren van het boenhok (in elkaars verlengde). Aan de kant van de varkensstal zijn ook mestdeuropeningen, onder de lichtvensters.

## **Waardestelling**

De stal aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van de voormalige buitenplaats Bijdorp:

- Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;
- Als herinnering aan de agrarische functie van buitenplaatsen, deels voortgezet vanuit het klooster;
- Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van het voormalig landgoed, specifiek in relatie tot het tot klooster verbouwde landhuis, meer specifiek in combinatie met de boerderijschuur;
- Vanwege de gave hoofdvorm en detaillering;
- Vanwege de bijzondere typologie en de sobere, functionele vormgeving.

**Veurseweg 3**

Adres	Veurseweg 3
Postcode	2251 AA
Kadastraal nummer	B 9186, B9184
Naam	Huize Bijdorp
Beschermd gezicht	nee
Complexonderdeel	Park- en groenaanleg (7) met tuinbeelden en zonnwijzer
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats
Huidige functie	Park
Datering / bouwjaar	17 <sup>de</sup> , 18 <sup>de</sup> , 19 <sup>de</sup> , 20 <sup>ste</sup> eeuw

**Inleiding**

De PARK- en TUINAANLEG met TUINBEELDEN en ZONNEWIJZER van Bijdorp is niet een enkel ontwerp, maar bestaat uit diverse onderdelen, te onderscheiden naar aard en functie. Vanuit de oude buitenplaats is een agrarisch weiland, hakhout, een hooiweide en een moestuin overgebleven. Ook tot de buitenplaats behoort de latere aanleg in vroege landschapsstijl van het park aan de zijde van de Veurseweg ca. 1790. Deze kwam tot stand, nadat Pieter Changuion de ten zuiden van Bijdorp gelegen boerderij (Dorpwijk) bij de buitenplaats voegde. In de zuidwesthoek van de buitenplaats legde hij rondom een open weide een bosgedeelte aan met een slingerend padenpatroon.

Oorspronkelijk was hier een formele tuinaanleg, geheel naar de heersende mode van rond 1700. Toen de formele tuinaanleg reeds was vervangen door een structuur in landschapsstijl heeft in de periode van het klooster binnen de bestaande structuur een verjonging van het park plaatsgevonden, waarbij het bos zijn structuur met slingerend padenpatroon heeft gekregen. Daarbij horen ook bloemperken met planten en struiken die rond 1900 in de mode waren. Deze tuinaanleg werd ook voortgezet in de binnenplaats van de kloostertuin. Begin van de 20<sup>ste</sup> eeuw is aan het eind van de vaarsloot, ter hoogte van de wasserij een komvormige waterpartij aangelegd met een eilandje. Tot de fase van het klooster behoren de schooltuin en de begraafplaats, alsook

de later ingebrachte tuinelementen als de heiligenbeelden en de beide bruggen (over de vijver en een toegangsbrug). Van de verfijnde tuinaanleg met bloemperken en kuipplanten (o.a. agaven) en onderbeplanting resteert alleen de beplanting met rododendrons, beuken- en eikenbomen, waarbij het landschappelijke karakter behouden is gebleven. Bij de aanleg was de Voorschotense Kweekerij Boschgeest betrokken

De bruggen alsook de begraafplaats, zijn voor bescherming van ondergeschikt belang.

### **Stedenbouwkundige aspecten**

De weilanden zijn achter het voormalige landhuis gelegen, tussen huis en Vliet en worden begrensd door de oorspronkelijke poldersloten, herinnerend aan de ontginning van dit gebied. De Valkeweg doorsnijdt de weilanden, waardoor de samenhang enigszins verloren is geraakt. Dit is ondervangen door de aanleg van een brug, waardoor een rondgang rond de weilanden mogelijk is gebleven. Aan de voorzijde van het landhuis is het landschapspark, terwijl de moestuinen en de boomgaard ten zuidwesten van het landhuis zijn gesitueerd, in het (oorspronkelijk) belendende perceel, ingepakt door de nieuwe woonwijk. De begraafplaats en de kloostertuin bevinden zich tussen de moestuinen en de agrarische gebieden, dicht op het kloostergebouw.

### **Architectonische beschrijving**

Het park is aangelegd in een vroege landschapstijl, met kronkelige paden en hoog opgaande bomen. Ook de waterpartijen zijn onregelmatig gevormd. Belangrijk element daarbij is de serpentinevormige vijver, die ligt ten westen van de kapel en in zuidelijke richting doorloopt. Ten westen hiervan ligt het bosgebied met o.a. een open weide gedeelte waardoor een slingerend padenpatroon zijn beloop vindt, dat nu grotendeels vervaagd is. Dichter op het klooster is de aanleg meer 'gecultiveerd'. De weilanden zijn uit de aard der zaak, rechthoekig tussen kaarsrechte poldersloten. Ook de moestuin bevindt zich binnen de strakke recht kaders van de muren. Hiermee is de landschappelijke indeling grotendeels gelijk aan de situatie op de kadastrale kaart van 1811 – 1832. Langs de randen is geriefhout geplant, ook historisch verantwoord. De recente 'retraite' route achter het vakantiehuis is voor de bescherming van ondergeschikt belang.



De beelden van Maria (della Pace, ten westen van de recreatiewoning) en Dominicus (met hond, ten oosten van de uitbreiding woon- en verpleegeenheden van 2002, Dominicus met lelie in de binnenhof) staan in het park. De zonnwijzer op sokkel staat ten noorden van de recreatiewoning. Tot de specifiek monumentale bomen behoren twee platanen op de binnenhof, een moerbeï bij de kas, twee beuken en een linde. Ook de beeldbepalende boomgroep met eik, beuk en linde staat op de lijst van beschermde bomen.

## **Waardestelling**

De park- en groenaanleg is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang:

Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;

- Als voorbeeld van een 17<sup>de</sup>-eeuwse buitenplaats met tuinen en bijgebouwen die zich uitstrekte tussen de Vliet en de Veurseweg (kas, moestuin e.d.);
- Vanwege de ontwikkeling naar een vroege landschapstuin;
- vanwege de gaaf bewaarde structurelementen als de opvaart, de hakhoutlanen en aangrenzende weilanden;
- vanwege de tuinelementen uit de periode van het klooster, tuinbeelden en zonnwijzer
- vanwege de historische beplanting op het terrein;

## **Bijlagen**

Luchtfoto en kadastrale kaart

## **Bronvermelding**

Gemeentearchief

Monumenten Inventarisatie Project (MIP) Zuid-Holland, *Regiobeschrijvingen, historische geografische beschrijvingen, gebieden met bijzondere waarden, bebouwingskarakteristieken en inventarisatie, Provinciaal bestuur Zuid-Holland 's Gravenhage 1988-1994*

M. Eggermont-Molenaar, *Een beschaafde en godsdienstige opleiding; in en om de MMS te Huize Bijdorp*, Voorschoten, Leiden 2014

J.A. Graafland (inleiding), *Bibliotheek voor de Moderne Hollandsche Architectuur, vijfde deel, aflevering 2, Jos, Margry, architect te Rotterdam, uitgevoerde werken, projecten enz.*, Schueler Bussum 1916

C. Huguenin-Borsje, *Huize "Bijdorp"; De geschiedenis van Boerenhove tot Klooster en haar bewoners*, Vereniging Leefbaar Voorschoten 2003.

P.C. van de Kamp, *Bouwhistorisch onderzoek naar de voornlige buitenplaats Bijdorp in Voorschoten, met de nadruk op de aanwezige oranjerie*, Hogeschool Utrecht/Rijksdienst voor de Monumentenzorg, afstudeerverslag 2005-2006.

C. Scheffer, 'Bijdorp', in: J. Stöver, *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland*, Leiden/Zuthpen 2000, 252-253.

C. Scheffer, R. van Lot, *Boerenerfgoed; het boerderijenboek van Voorschoten en Wassenaar*, Hollandsche Rading, 205

C. Scheffer, 'Bijdorp', in: *Sporen in het landschap; een speurtocht naar oude buitens in het gebied van Voorschoten*, uitgave Leefbaar Voorschoten t.g.v. Open Monumentendag 2008, 26-30.

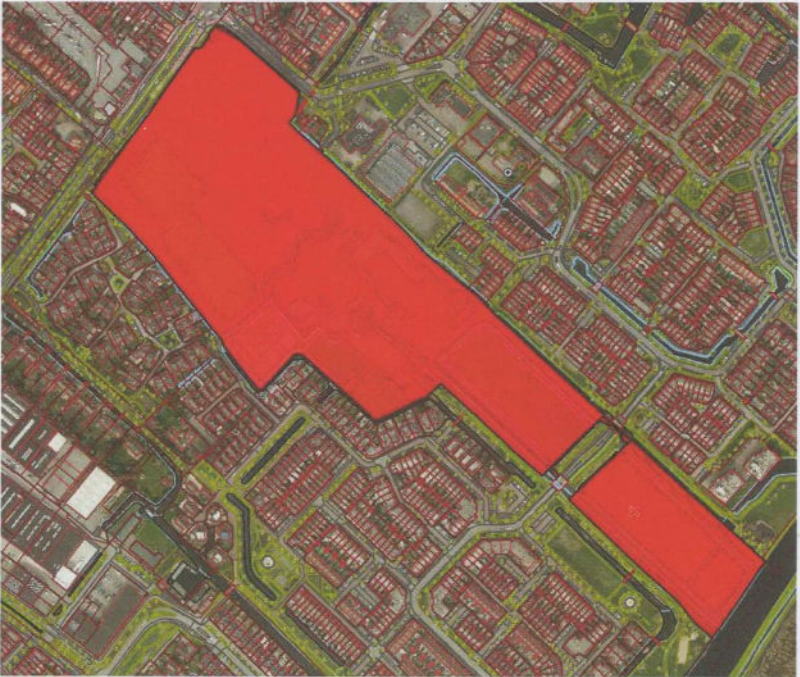
Kerkcollectie Digitaal, Erfgoed inkerken en kloosters, *Voorschoten Huize Bijdorp*, nummer 3370, Catharijneconvent Utrecht



Joorprikken: Zichtbare Selecteer: deels/geheel Selectie: 4 Schaal: 1:3869 Breedte: 2.06 km X: 90013 Y: 459877 m

IMGeo - Onbegroeid		Kadastraal object	Locatie	Aantekening	Zakelijk recht	Eigenaar	BRK Totaal					
Nr	Kadastrale aand.	App. volgnr.	Cultuur	Onbebouwd	Grootte	Soort grootte	Koopjaar	Koopsoort	Ind.	Meer objecten	BRK Kad. obj. adres	BRK Aantekening
1	VST00B9184		Terrein (grasland)	17125	Vastgesteld	0		0	BRK Kad. obj. adres	BRK Aantekening		
2	VST00B9185			88575	Vastgesteld	0		0	BRK Kad. obj. adres	BRK Aantekening		













**Voorschoten, Veurseweg 3**  
**Huize Bijdorp: Landhuis & Kapel**

bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve  
Acaciastraat 12 bis A, 3551 BG Utrecht  
tel: 030 - 2430147 en 06 - 11360167  
[jvanderhoeve@telfort.nl](mailto:jvanderhoeve@telfort.nl)



# 1. Inhoud

1	1. Inhoud
2	2. Voorwoord
3	3. Bouwgeschiedenis van het landhuis/ klooster
3	3.1. Het landhuis (tot 1876)
6	3.2. Herbestemming tot klooster (vanaf 1877)
16	4. Beschrijving exterieur van het landhuis/ klooster
16	4.1. Bouwmassa
16	4.2. Gevels
20	5. Beschrijving interieur van het landhuis/ klooster
20	5.1. Kelder
24	5.2. Begane grond
31	5.3. Eerste verdieping
32	5.4. Kapverdieping
34	6. Waardstelling van het landhuis/ klooster
34	6.1. Gemeentelijk monument
35	6.2. Waardstelling
39	7. Bouwgeschiedenis van de kapel
48	8. Beschrijving exterieur van de kapel
52	9. Beschrijving interieur van de kapel
61	10. Waardstelling van het landhuis/ klooster
61	10.1. Gemeentelijk monument
62	10.2. Waardstelling
	Waardstellingsrepresentatietekeningen I-III

## 2. Voorwoord

Deze bouwhistorische verkenning met waardestelling van ‘Huize Bijdorp’ is in het laatste kwartaal van 2020 opgesteld in opdracht van de Congregatie van de H. Catharina van Siëna, zusters Dominicanessen van Voorschoten, vertegenwoordigd in dezen door P.J.J. Meijs. De uitvoering van het onderzoek en de rapportage waren in handen van het *bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve* (Utrecht).

Het hoofdgebouw is bezocht op 17 september, 8 oktober en 14 oktober. Uitgesloten waren de privé-appartementen. Deze zijn voorzien van dekvloeren, voorzetwanden en verlaagde plafonds. Om desondanks een indruk te verkrijgen is in september één leegstaand appartement bezocht (B 252), gesitueerd op de kapverdieping van het landhuis. In het pensionaat en het nieuwe pensionaat hebben inspecties plaatsgevonden boven verlaagde plafonds om resten van oude interieur-afwerkingen vast te leggen. Dit is samen T. van Ettinger uitgevoerd. Alle foto’s zijn van eigen hand, tenzij anders genoemd.

Het archiefonderzoek werd beperkt door de coronamaatregelen die van overheidswege zijn opgelegd. Het huisarchief was gelukkig zonder beperkingen raadpleegbaar, ondergebracht in het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven (ENK) in het Kruisherenklooster in St. Agatha bij Cuijk. De belangrijkste bron voor de geschiedenis van de congregatie is de ‘kroniek’, een soort dagboek. Veel van de andere archieven waren digitaal raadpleegbaar, waaronder het bouwtekeningenarchief van de gemeente Voorschoten en diverse beeldbanken. Het kadastraal onderzoek is verricht door *H. Wierds, Historisch Onderzoeksbureau* (Groningen).

Binnen de genoemde beperkingen was het niet mogelijk om ook de 19<sup>de</sup>-eeuwse bouwtekeningen te achterhalen, uitgezonderd het entreegebouw-noviciaat en keukengebouw. Voor de andere gebouwen kon gelukkig gebruik gemaakt worden van de weergave van de bestaande toestand bij latere verbouwingen. Daarmee zijn voldoende gegevens verworven voor een analyse van de bouwgeschiedenis en een onderbouwde waardestelling.

Dit rapport maakt deel uit van een reeks samenhangende rapporten:

- Huize Bijdorp: Hoofdgebouw (inleiding)
- Huize Bijdorp: Landhuis & Kapel
- Huize Bijdorp: Entreegebouw, noviciaat en rector-gebouw
- Huize Bijdorp: Pensionaat
- Huize Bijdorp: Keukengebouw
- Huize Bijdorp: Nieuwe Pensionaat
- Huize Bijdorp: Bijgebouwen

Het onderzoek was niet mogelijk zonder ondersteuning en hulp. Hen wil ik op deze wijze en bij dezen bedanken. Het bezoek ter plaatse is mogelijk gemaakt door P.J.J. Meijs en T. van Ettinger. Veel dank gaat ook naar alle bewoners en personeel, die mij ontvangen, begeleid en – waar nodig – geassisteerd hebben bij mijn onderzoek. Verder gaat dank uit naar E. van Holland van Cob-Web en M. Piercy van Bouwaccent voor hun ondersteuning.

Ook de medewerkers van de (digitaal) geraadpleegde archieven dank ik voor de geleverde hulp. Speciaal moeten de medewerkers van het ENK genoemd worden, die onvermoeibaar stukken hebben gehaald en per ommegaande reproducties hebben geleverd.

Utrecht, 7 februari 2021

Jan van der Hoeve



### 3. Bouwgeschiedenis van het landhuis/ klooster

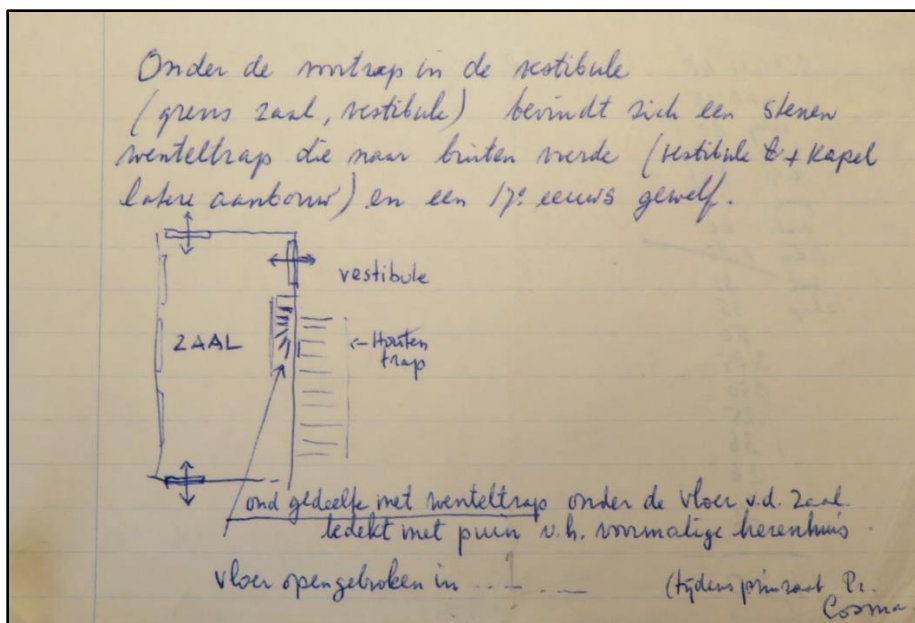
Het landhuis vormt sinds 1876 de kern van het kloostercomplex, maar is nauwelijks meer als zelfstandig gebouw te herkennen. Alleen de achtergevel aan de zijde van de binnenhof en enkele kamers op de begane grond herinneren nog aan het landhuis, zij het in gewijzigde vorm. De verbouwingen zijn moeilijk te volgen, omdat veel bouwtekeningen ontbreken. De ingrijpende verbouwingen uit de jaren zeventig, 1995-'96 en 2002-'04 verhullen veel van de bouwsporen, zodat ook daar weinig houvast aan valt te ontleen. In het rapport 'Hoofdgebouw (inleiding) is al een overzicht van de bouw- en gebruiksgeschiedenis opgenomen, zodat hier een samenvatting volstaat.

#### 3.1. Het landhuis (tot 1876)

In zijn oorspronkelijke vorm stamt het gebouw uit de 17<sup>de</sup> eeuw, gelet op de eigendoms-geschiedenis vermoedelijk uit circa 1634. De oudst bekende afbeelding van het landgoed en landhuis dateert uit circa 1700. Dan is sprake van een geheel onderkelderd, eenlaags gebouw met een omlopend schilddak. Het grondplan is rechthoekig. De gevels bevatten klooster- en kruisvensters, voorzien van halve luiken (groen beschilderd aan de buitenzijde, rood aan de binnenzijde). Noemenswaard is de entree in de rechterzijgevel, geplaatst in een middenrisaliet met een trapbordes. Aan de oostzijde had het huis een dakopbouw, een gedeeltelijke eerste verdieping op de zolder. In het huidige gebouw zijn hiervan substantiële resten bewaard gebleven. Delen van de gevels, binnenwanden en balklagen moeten nog aanwezig zijn. De meest duidelijke aanwijzingen zijn de gevonden funderingen van de kelders onder de vloer van de ontvangstruimte, waaronder muurwerk, aanzetten van gewelven en een bakstenen trap. De ontvangstruimte op de begane grond heeft bovendien (omstucte) moer- en kinderbinten, wellicht geldt dat ook de aanpalende ruimten.



*Het landhuis in zijn 17<sup>de</sup>-eeuwse vorm, zoals afgebeeld op een vogelvluchtperspectief van het landgoed omstreeks 1700 (Universiteit Leiden, nr. UBLCKA\_COLLBN\_Port\_13\_N\_67). De entree is in een middenrisaliet opgenomen.*



Schets van de gevonden funderingen van een kelder, trap en gewelf, behorend bij een brief van zuster Jacqueline aan zuster Samuela Bombeke, 20 januari 1991 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, AR-Z040-44).

Uit de vroege 18<sup>de</sup> eeuw stamt een deel van de interieur-afwerking van het landhuis, zoals het stucplafond van de ontvangstruimte in Lodewijk-XIV-stijl, lambriseringen, diverse kozijnen en (eikenhouten) deuren in de ontvangstruimte, het museum en de gang. De ruimten op de bel-etage moeten gewijzigd zijn door verlaging van de begane-grond-vloer, hetgeen ten koste ging van de onderliggende kelder. Het nieuwe vloerniveau van de begane grond lag daarmee ongeveer ter hoogte van het maaiveld.



Het stucplafond van de ontvangstkamer uit de vroege 18<sup>de</sup> eeuw.

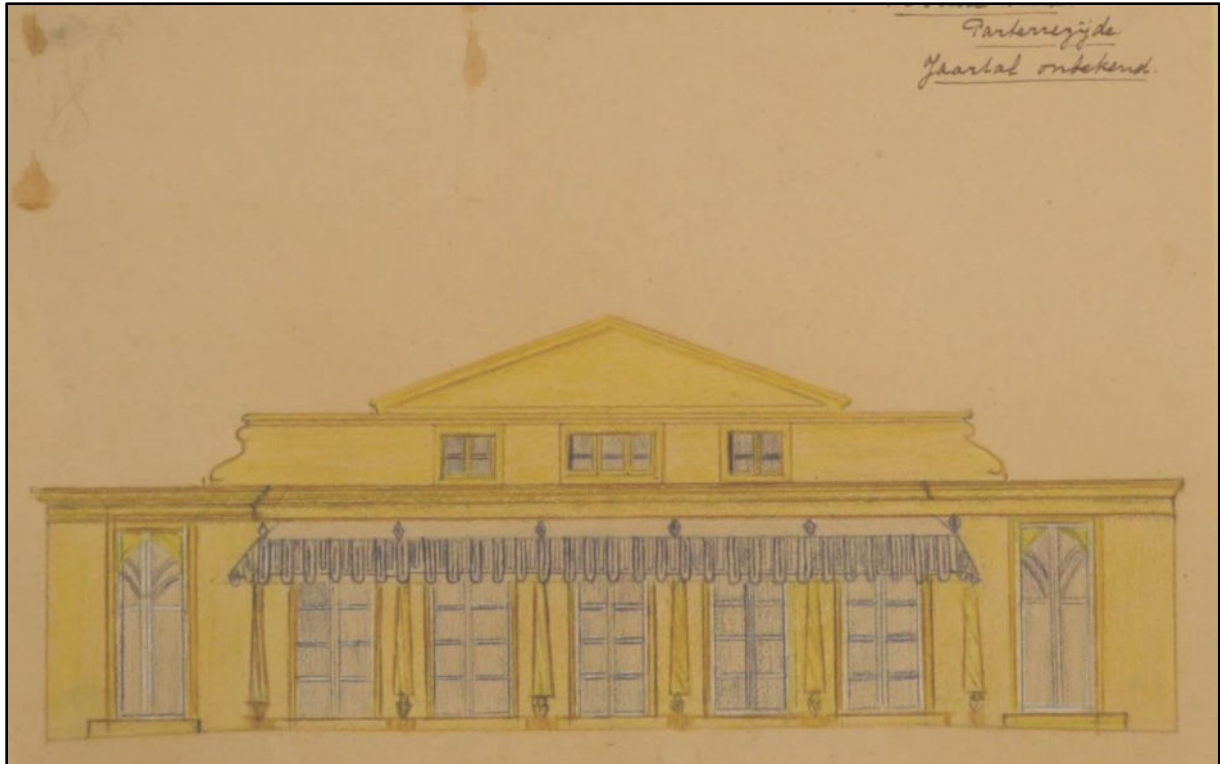


Uitsnede uit de kadastrale minuut uit circa 1830 (RCE beeldbank, nr. MIN08219B01). Het landhuis had aan de zuidzijde twee smalle aanbouwen, die de entree flankeren.

Omstreeks 1800 moet het landhuis aan weerszijden zijn uitgebreid, wellicht in twee opeenvolgende bouwfases. Ter weerszijden van de entree in de zuidgevel zijn twee kleine paviljoens gerealiseerd. Deze staan afgebeeld op de kadastrale minuut uit circa 1830. Aan de noordzijde bevindt zich een onderkelderde aanbouw. Hiervan is in elk geval nog de kelder behouden, waarvan de balklaag bestaat uit grenenhouten balken en bakstenen troggewelfjes.

De gevels moeten in deze periode ook zijn gemoderniseerd, waarbij deurkozijnen met tuindeurstellen en vensters met hoge schuiframen zijn geplaatst, alle voorzien van sierlijke bovenlichten in empirestijl. Om de bouwsporen in de gevels te camoufleren is gekozen voor een gepleisterde afwerking met een beschildering. Tegen de achtergevel stond een veranda op pijlvormige kolommen. Interessant is dat het dak aan de achterzijde schuil ging achter een attiek met fronton, de opvolger van de 17<sup>de</sup>-eeuwse dakopbouw. Aan de voorzijde is een attiek toegevoegd.

Er zijn in het huisarchief twee afbeeldingen behouden gebleven, waarvan de herkomst en datering onduidelijk zijn. De onderschriften doen vermoeden dat het de toestand is waarin de zusters dominicanessen van Siena het gebouw verwierven in 1876.



*Parterrezijde  
Jaartal onbekend.*

*Tekening van het landhuis in 1876, vermoedelijk omstreeks 1970 hertekend door een van de zusters (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK\_AR-Z040-40). Een tweede exemplaar is afgebeeld in het overzicht van de bouwgeschiedenis.*



*De voormalige woonkamer van Farensbach als ontvangstkamer van het klooster, foto uit circa 1900 (ENK\_AR-Z040-3010-03).*



*Het hoofdgebouw van het klooster gezien vanuit het oosten, foto omstreeks 1880 (huisarchief). Ingetekend is de bouwfaseren. Op deze foto is op de begane grond de oudste kern herkenbaar (rood) met de twee aanbouwen uit circa 1800 (blauw). De achtergevel heeft hoge vensteropeningen met sierlijke bovenlichten. De aanbouw uit 1877 (groen) aan de rechterzijde onderscheidt zich door afwijkende vensters. De eerste verdieping uit 1877 heeft een reeks balkondeuren, die toegang geven aan de vernieuwde veranda met balkon (circa 1879).*

*Rechts is de gang naar het pensionaat herkenbaar, gebouwd in 1879. Deze gang met trappenhuis is onderdeel van het 'keukengebouw'.*



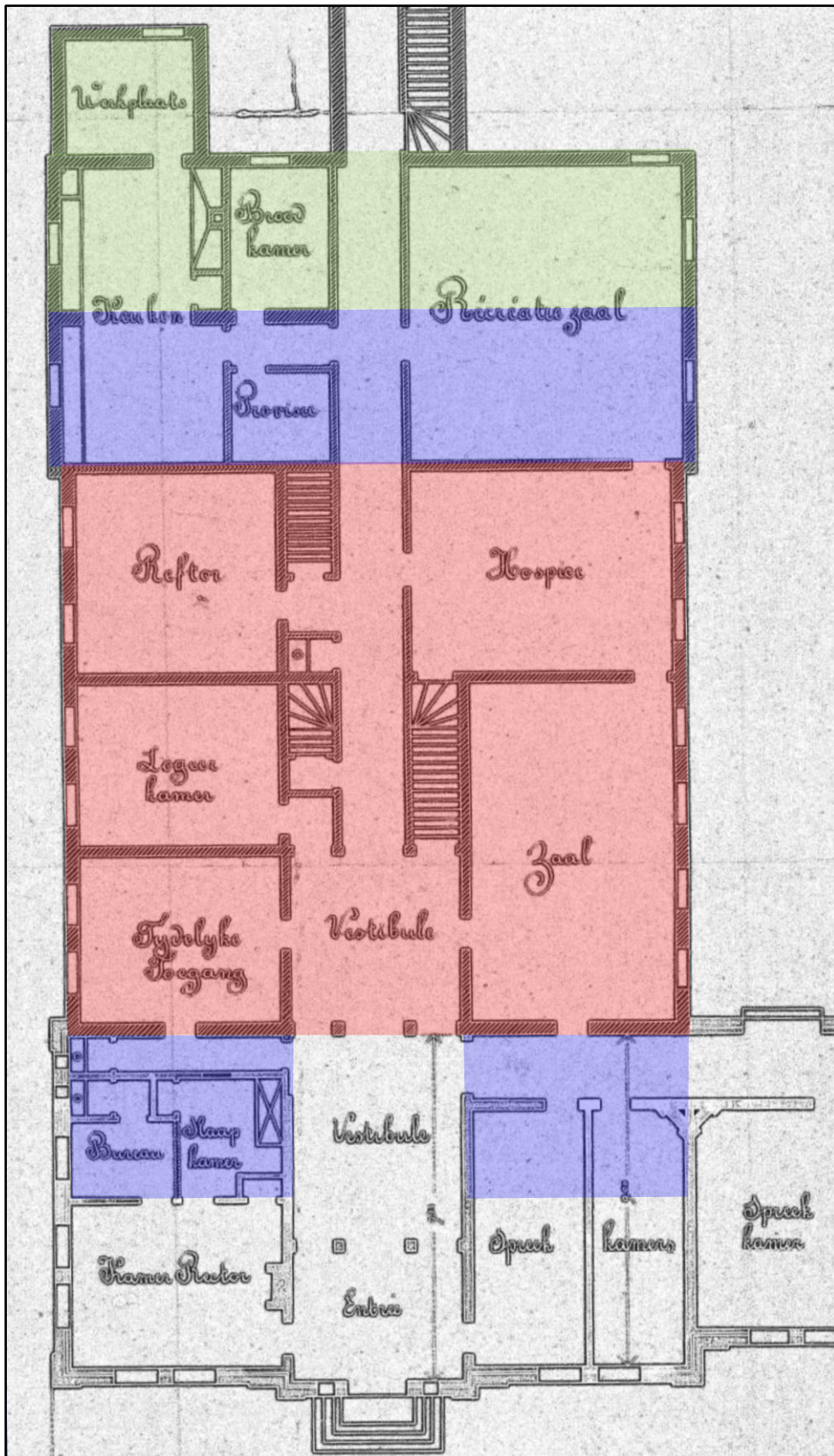
*Het hoofdgebouw van het klooster gezien vanuit het zuidwesten, foto omstreeks 1880 (huisarchief). Herkenbaar is het verhoogde landhuis, voorzien van een 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw met oudere kern (links) en twee kleine vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouwen ter weerszijden van de hoofdentree (rechts).*



*De voormalige woonkamer van Farensbach als spreekkamer van het klooster, Ansichtkaart uit het eerste kwart van de 20<sup>ste</sup> eeuw (collectie auteur).*



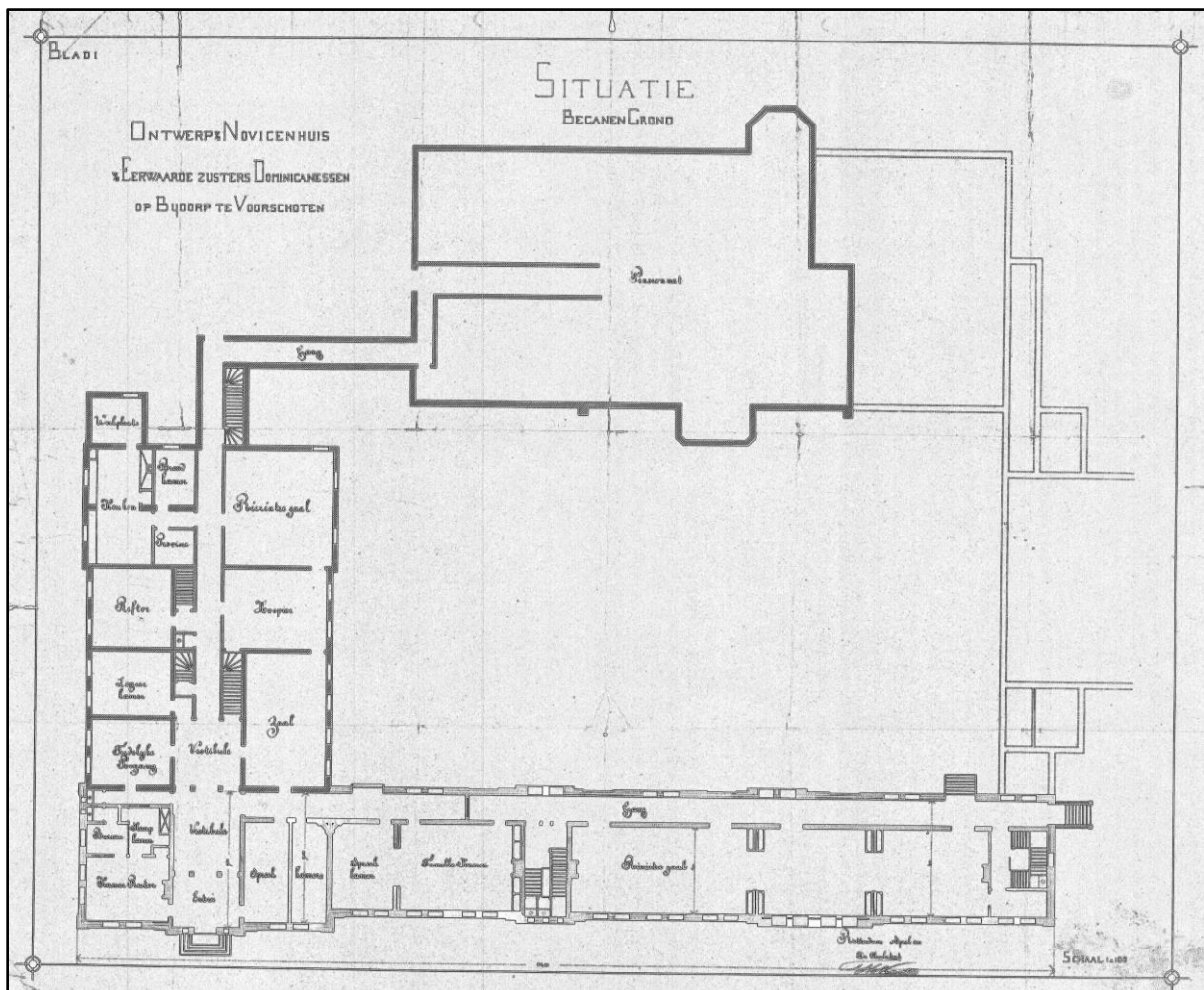
*De voormalige woonkamer van Farensbach als spreekkamer van het klooster, Ansichtkaart uit het eerste kwart van de 20<sup>ste</sup> eeuw (collectie auteur). De kleine veranderingen in de inrichting tonen zich het beste in de nieuwe lamp.*



De aansluiting van het entreegebouw op het landhuis, fragment van de bouwtekening voor de bouw van het entreegebouw en noviciaat, behorende bij de primaire bouw in 1887 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Afgebeeld is de begane grond. Ingetekend zijn de bouwfasen van het landhuis (rood: 17<sup>de</sup>-eeuwse kern, blauw: aanbouwen uit de vroege 19<sup>de</sup> eeuw, groen: circa 1877).

### 3.2. Herbestemming tot klooster (vanaf 1877)

Enkele jaren na aankoop door de zusters dominicanessen van Siena is het landhuis compleet gewijzigd. Het is daarmee het hoofdgebouw van het klooster geworden, de kern van het huidige complex. Met de verbouwingen (circa 1877) is het landhuis een tweelaags gebouw met een dubbel schilddak geworden, voorzien van een tweelaags aanbouw met een schilddak aan de noordzijde en twee platgedekte eenlaags aanbouwen ter weerszijden van de hoofdentree (zuidzijde, circa 1800). Op de begane grond zijn indeling en interieur-afwerking vernieuwd, afgezien van de 'woonkamer'. Bij de verkoop van het huis aan de zuster was namelijk overeengekomen dat deze woonkamer van de laatste particuliere eigenaar, Farensbach ongewijzigd behouden moest blijven. Zelfs het meubilair is nog aanwezig. De naastgelegen 'museumruimte' is gemoderniseerd met een laat-19<sup>de</sup>-eeuws stucplafond en schouw (circa 1880). De eerste verdieping werd ontsloten door middel van een nieuwe trap, een trap die later als benepen werd omschreven. Met de bouw van het pensionaat (1879) kwam een tweelaags verbindingsgang tot stand. Deze sloot aan op de middengangen op de begane grond en eerste verdieping van het landhuis.



Bouwtekening voor de bouw van het entreegebouw en noviciaat, behorende bij de primaire bouw in 1887 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Afgebeeld is de begane grond van het landhuis (midden, links), het pensionaat (boven) en entreegebouw/ noviciaat (onder).

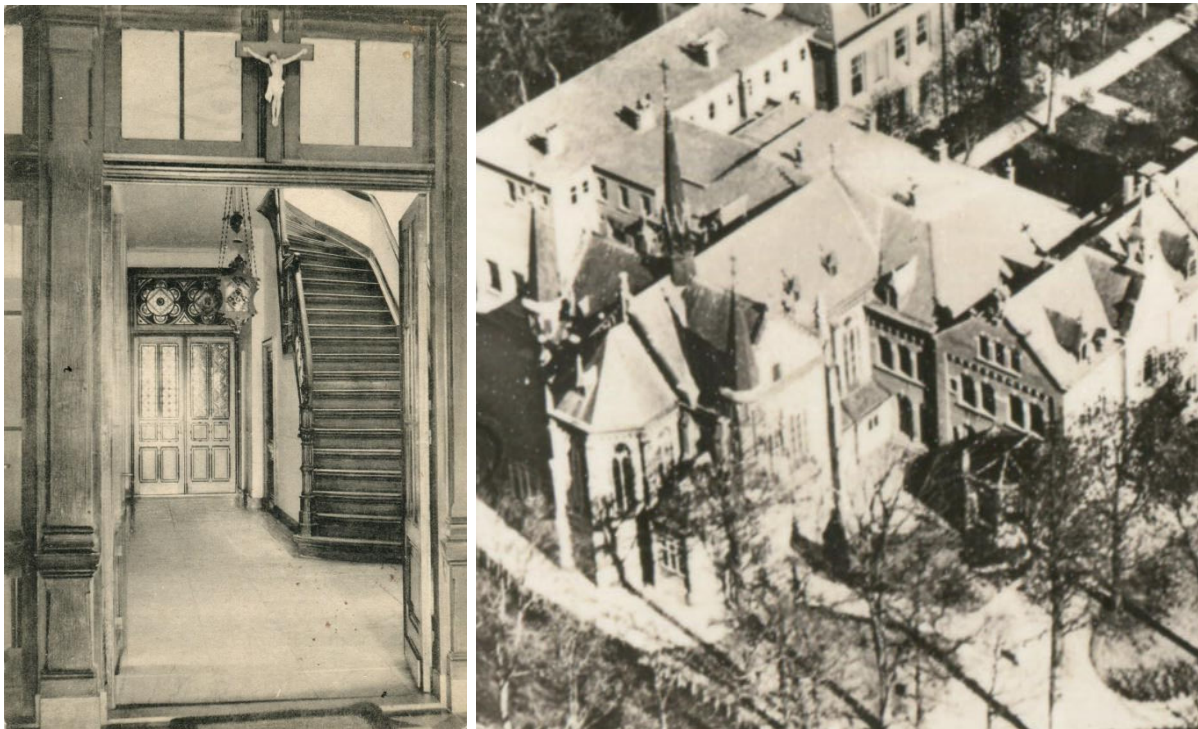


Een belangrijke wijziging voor het landhuis was de bouw van de zuidvleugel, bestaande uit een noviciaat met entreegebouw (1887). Voor het entreegebouw moesten de beide aanbouwen uit circa 1800 ter weerszijden van de oude entree verdwijnen.

Met de aanhechting en vergroting van de kapel (1894/ 1919) hebben opnieuw stevige verbouwingen plaatsgevonden, die nader worden toegelicht in het hoofdstuk over de kapel. De kapel doorsnijdt de bouwmassa van het landhuis. In deze periode moet het dak van het landhuis zijn huidige vorm hebben gekregen, een kap met plat en vier schilden. De kapconstructie moet daarbij geheel zijn vervangen. Er valt in de huidige constructie immers niets meer te herkennen van het dubbele schilddak uit de late 19<sup>de</sup> eeuw. De gevels ter weerszijden van de kapel zijn vernieuwd in eclectische stijl (1894), passend bij het noviciaat, de kapel en het pensioonaat. Het landhuis werd op die wijze aan de buitenzijde meer onderdeel van het totale complex.

Ook de indeling en het interieur moeten in deze periode zijn aangepast. Zo is de trap tussen de begane grond en eerste verdieping vernieuwd.

In 1894 is een ‘onderaardsche gang’ onder de veranda gerealiseerd als verbinding tussen het landhuis en noviciaat. Dat gaf mogelijkheid tot een betere scheiding tussen de ‘profesten’ en de novicen, een essentieel onderdeel van het functioneren van het kloostercomplex.



*Links:* de entreehal van het landhuis met de trap naar de eerste verdieping, ansichtkaart uit circa 1920 (collectie auteur). Deze trap dateert vermoedelijk uit 1919.

*Rechts:* uitsnede uit een luchtfoto van het complex, ansichtkaart 1931 (collectie auteur). Op deze foto valt te zien dat het landhuis intussen een nieuwe kap heeft, een kap met plat en schilden in plaats van de evenwijdige schilddaken. Ter weerszijden van de kapel zijn de gevels uitgevoerd in een eclectische stijl (1894), waarmee het landhuis beter is ingepast in het totale complex.



*Bouwaanvraag voor een inrichting van een nieuwe recreatiezaal en vernieuwing van de veranda, vergunning 7 december 1979 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn.*

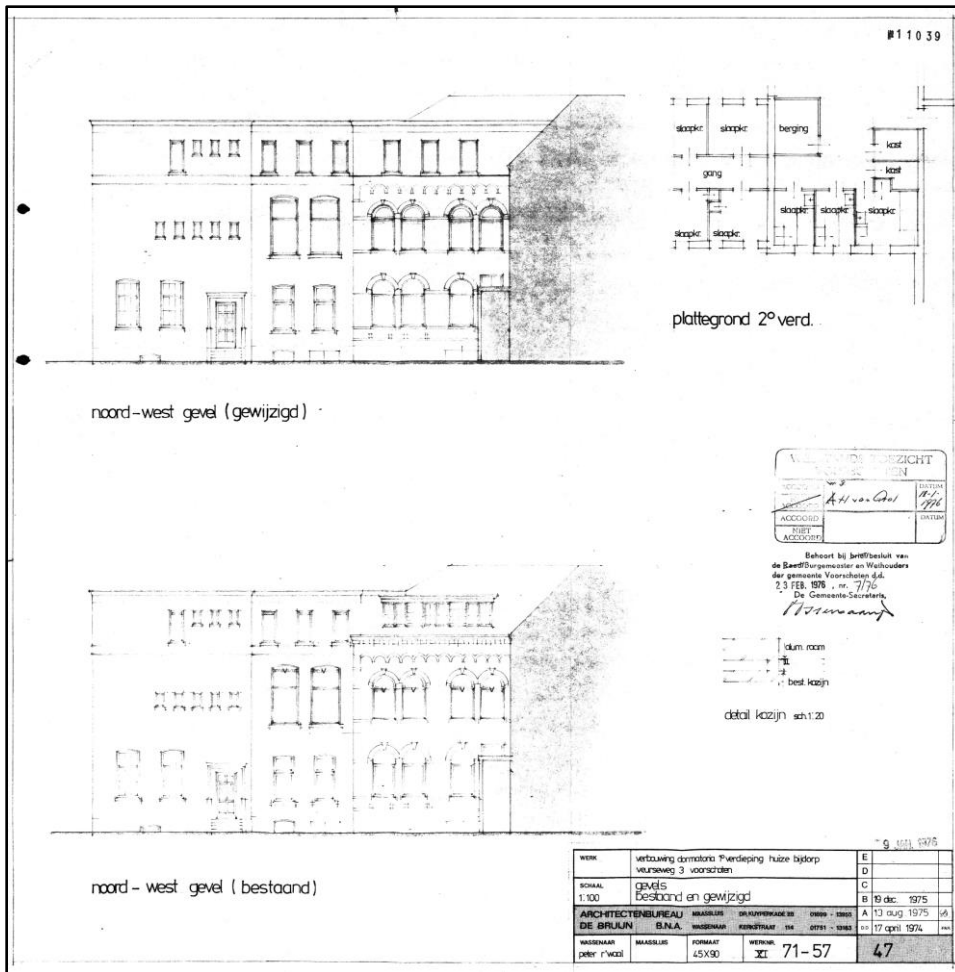
*Afgebeeld is de achtergevel van het landhuis in bestaande toestand. Links is de (17<sup>de</sup>- en 19<sup>de</sup>-eeuwse) kern van het landhuis te zien, voorzien van een veranda uit de jaren twintig. De brede dakkapel getuigt van een herinrichting van de slaapgelegenheden (circa 1930). Rechts is de 19<sup>de</sup>-eeuwse uitbreiding van het landhuis te zien, die doorloopt in het keukengebouw. De eenlaags erker dateert uit 1923.*



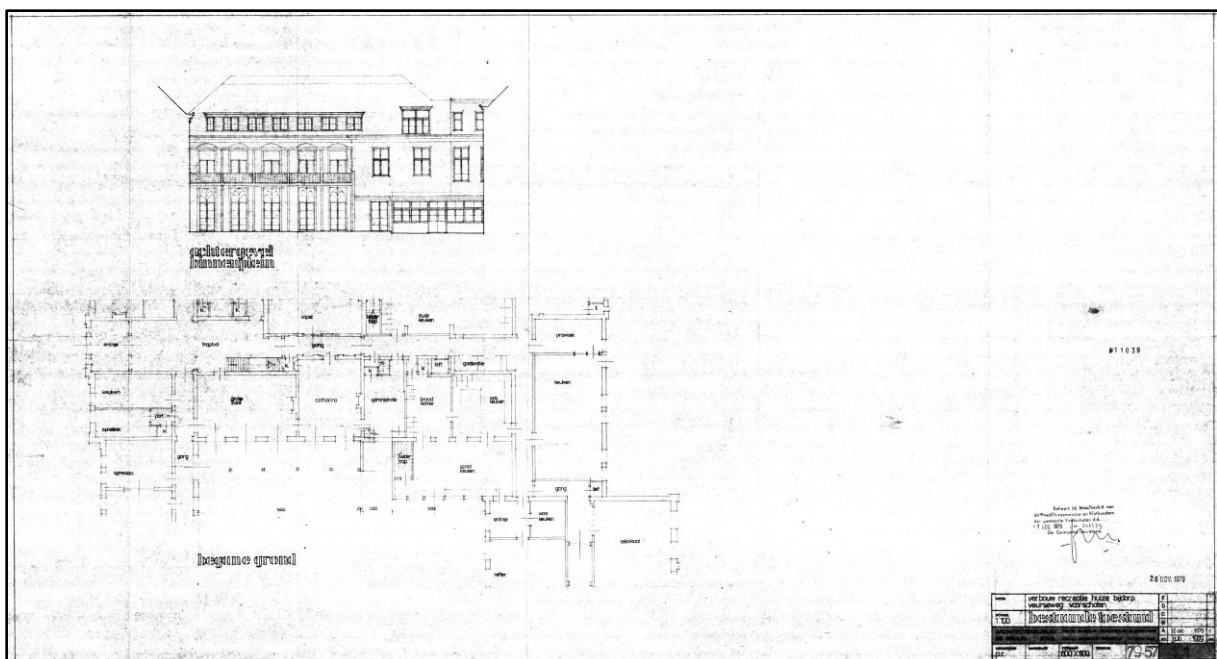
*Het pensionaat na de verbouwingen van 1937-'38 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK\_AR-Z040-3011-08). In de marge staat de eenlaags erker-aanbouw van het landhuis afgebeeld.*

Gedurende de 20<sup>ste</sup> eeuw hebben veel aanpassingen plaatsgevonden in de indeling en interieur-afwerking van het landhuis en aangrenzende bouwdelen. Bij de herinrichting van een dienstruimte bij de vernieuwde keuken is in 1923 een eenlaags erker-aanbouw tegen de oostgevel van het landhuis tot stand gekomen, gelegen aan de binnenhof. Deze aanbouw bevatte een waskeuken en broodkamer. Het naastgelegen balkon moest geheel vernieuwd worden, alsook de daaronder gelegen open veranda. Een directe toegang tot de kelders en ondergrondse verbinding met het noviciaat werd mogelijk door toevoeging van een keldertrap, de houten keldertrap die vanaf de middengang bereikbaar is. Gelijktijdig zijn de woonkamers op de begane grond gerenoveerd.

De zolders zijn in de jaren twintig of dertig van de 20<sup>ste</sup> eeuw ingericht tot slaapcellen, waarvoor op het achterschild van het landhuis een brede dakkapel is toegevoegd. In 1976 is een deel van het dak aan de voor- of westzijde vervangen door een extra verdieping, de tweede verdieping met zitslaapkamers.

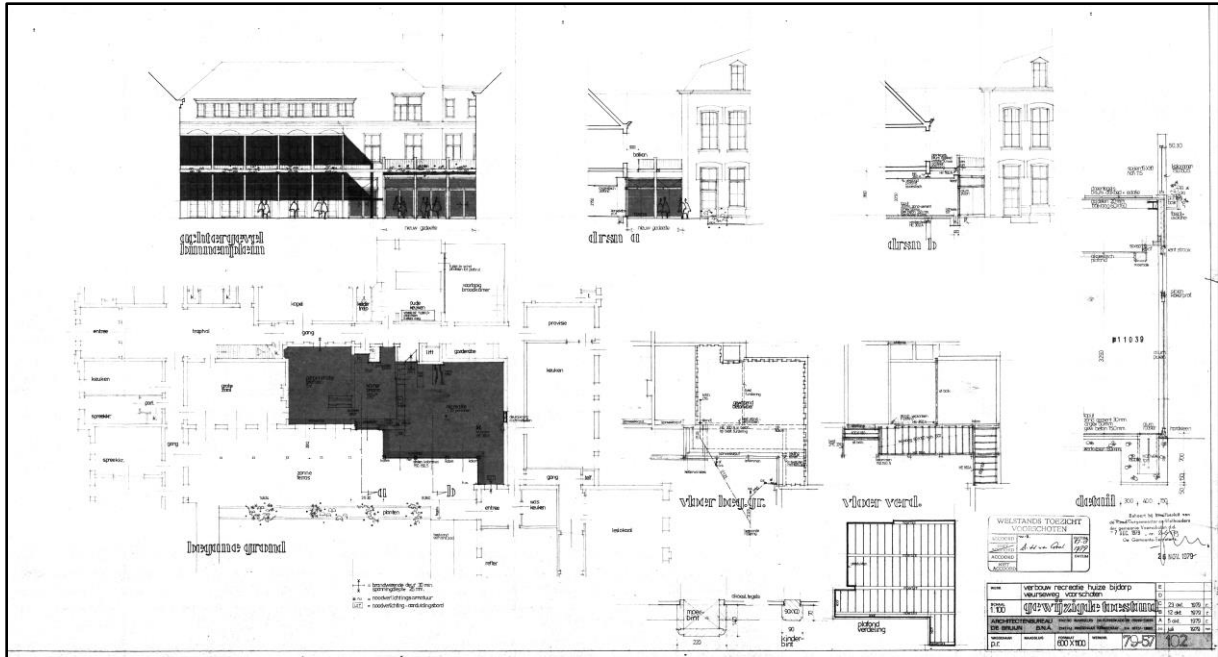


Bouwaanvraag voor verhoging van een deel van het landhuis met een extra verdieping, aansluitend op het 'keukengebouw', vergunning 23 februari 1976 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau P.N. de Bruijn.

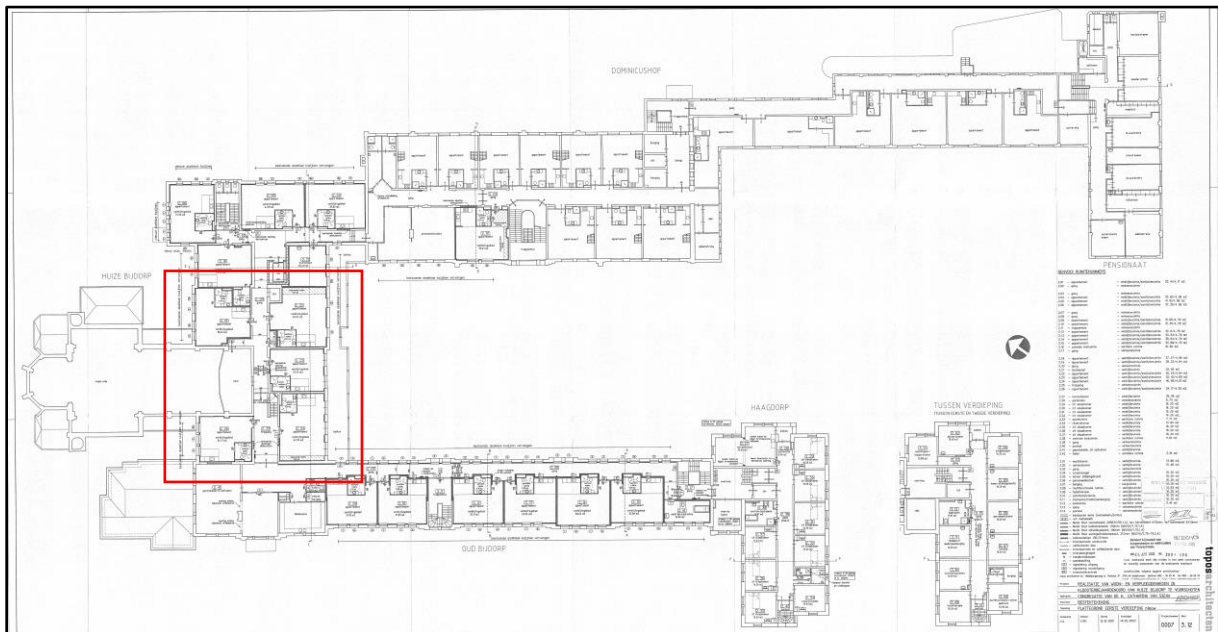


Bouwaanvraag voor een inrichting van een nieuwe recreatiezaal en vernieuwing van de veranda, vergunning 7 december 1979 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn.

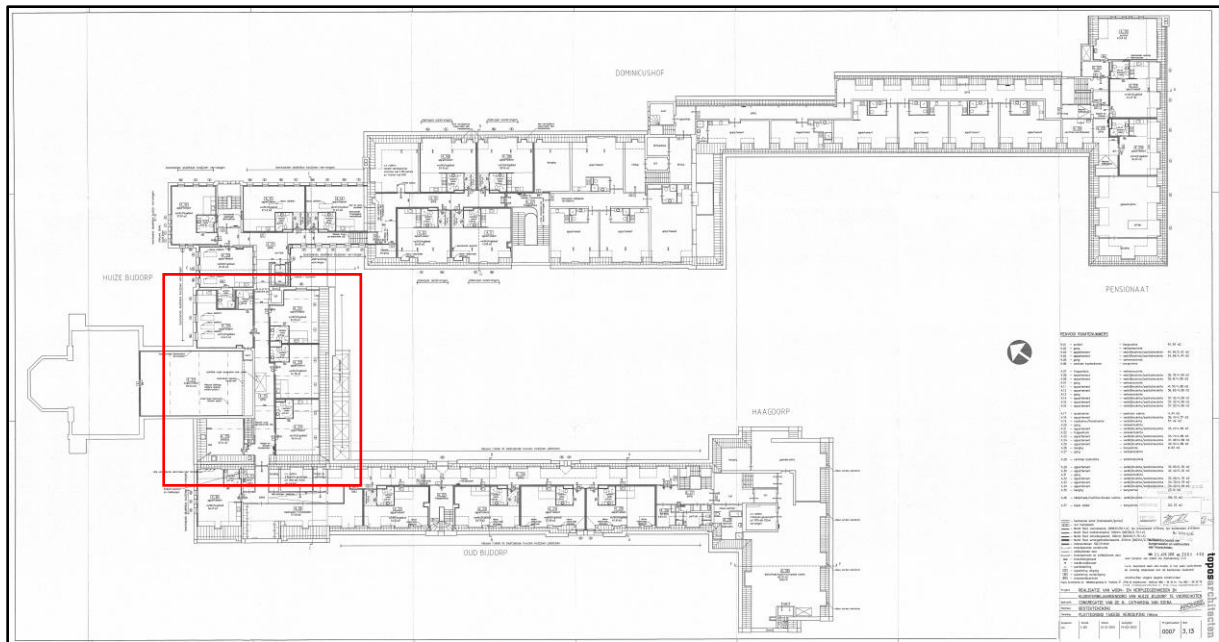
Afgebeeld is de plattegrond van de begane grond (onder) en westgevel van het landhuis (boven) in bestaande toestand.



*Bouwaanvraag voor een inrichting van een nieuwe recreatiezaal en kamer van de priorin en vernieuwing van de veranda, vergunning 7 december 1979 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Afgebeeld is de plattegrond van de begane grond (onder) en westgevel van het landhuis (boven) in vernieuwde toestand. De museumkamer is aangeduid als administratiekantoor.*



*Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en zolderverdieping van het complex tot appartementen, vergunning 25 april 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten. Afgebeeld is de eerste verdieping.*



*Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en zolderverdieping van het complex tot appartementen, vergunning 25 april 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten. Afgebeeld is de zolderverdieping.*

In de jaren zeventig en tachtig van de 20<sup>ste</sup> eeuw hebben diverse modernisering en in het interieur plaatsgevonden, die – voor zover relevant – benoemd worden in de beschrijvingen. Op deze plek moeten in elk geval de inrichting van een nieuwe recreatiezaal en kamer van de priorin en de vernieuwing van de veranda worden genoemd, waarvoor vergunning is verleend op december 1979. Het ontwerp kwam opnieuw van het architectenbureau De Bruijn. De nieuwe recreatiezaal koppelt het landhuis met de ‘keukenaanbouw’. Deze koppeling is in 2002-‘04 nog versterkt door de gepleisterde afwerking van de achtergevel van het keukengebouw.

In 1994 is het administratiekantoor naast de woonkamer van Farensbach heringericht tot een museumkamer, hetgeen beschreven wordt in de kroniek: *‘In de maand maart [1994] hebben Z. Marie-Henri en Z. Marie-Liduine het zgn. Museum ingericht v/d kamer tegenover de hoofdingang v/d kapel. In de vitrines v/d wad werden de poppen geplaatst, die Z. Damianan Binnekade b.g.v. het 150-jarig bestaan v/d Congregatie had gemaakt. Ze zijn gekleed i/d verschillende costuums, di we i/d loop van die anderhalve eeuw hebben gedragen. In 4 grote los staande vitrines werden divers curiosa en oude voorwerpen geplaatst, uit kapel, Antillen en bibliotheek. Een grote spiegel met aan weerszijden een staande engel, afkomstig uit R’dam Walunburg, verfraaien de schoorsteenmantel.’<sup>1</sup>*

In 1995-’96 zijn de leegstaande lokalen op de eerste verdieping en de zolders van het Pensionaat herbestemd en heringericht tot ‘woon- en verpleegeenheden in het klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp’ (appartementen). De plannen hiervoor zijn getekend door Topos architecten. Een tweede reeks appartementen kwam tot stand bij de verbouwing in 2002-‘04, toen ook het landhuis en noviciaat ingericht werden tot appartementen. Onderdeel hiervan was de vernieuwing van de ramen in aluminium, evenals de vervanging van de dakkapel op het achterschild van het landhuis.

<sup>1</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1994/ 23

## 4. Beschrijving exterieur van het landhuis/ klooster

### 4.1. Bouwmassa

Het landhuis is de kern van het kloostercomplex ‘Huize Bijdorp’, oorspronkelijk een landhuis op een royaal landgoed vlak ten zuiden van het dorp Voorschoten. Het is in de late 19<sup>de</sup> eeuw en vroege 20<sup>ste</sup> eeuw volledig geïntegreerd in het kloostercomplex met pensionaat, keukengebouw en noviciaat.

Met enige moeite valt het landhuis nog te herkennen als een rechthoekig tweelaags gebouw met een kap met plat en vier schilden. De bouwmassa wordt aan de voorzijde doorsneden door de kapel (1894/ 1919). Aansluitend daarop is een deel van het dak verhoogd tot drie bouwlagen met een plat dak (1976). Verder is aan de oostzijde een ophoging zichtbaar, behorende bij een lift (1968).<sup>2</sup> Tegen de achtergevel staat een tweelaags galerij met balkon, die aansluit op eenlaags aanbouw met een balkon (1979).

### 4.2. Gevels

De gevel aan de zijde van de binnenhof (oostgevel) is de meest herkenbare gevel van het landhuis. Er is sprake van een gepleisterde tweelaags langgevel, voorzien van een gebroken-witte beschildering. Hiertegen aan staat een tweelaags stalen galerij uit 1979, opvolger van een meermaals gewijzigd laat-19<sup>de</sup>-eeuwse exemplaar. In de opbouw van de achtergevel valt nog een driedeling te herkennen, namelijk links het verhoogde 17<sup>de</sup>-eeuwse gebouw, dan de 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw en rechts een ‘opvulling’ uit 1919/ circa 1925. Het laatstgenoemde deel is feitelijk onderdeel van het keukengebouw, de verbinding tussen landhuis en pensionaat. Het lijkt onderdeel van het landhuis door de gepleisterde afwerking en beschildering.

De verhoogde 17<sup>de</sup>-eeuwse kern heeft op de begane grond een vijftal deuropeningen, bestaande uit de (verlengde) vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kozijnen, naar buiten draaiende deurstellen (1923) met glaspanelen, een kalf (1923) en een sierlijk bovenlicht (vroege 19<sup>de</sup> eeuw/ circa 1800). Het valt duidelijk te herkennen dat de kozijnen zijn aangepast op deze naar buiten draaiende deuren, niet alleen door de bochtscharnieren maar door ook de aansluiting van het kalf op de stijlen. Alle kozijnen zijn afgezet met een lijst. Het middelste kozijn heeft een afwijkende lijst, namelijk op de negge in plaats van in de negge. Mogelijk was dit vanouds de enige deuropening. De flankerende kozijnen waren oorspronkelijk vensterkozijnen, zo worden ze omschreven in de kroniek van 1923; deze moeten in het genoemde jaar zijn verlengd/aangepast tot deuropeningen. De eerste verdieping heeft zware vensterkozijnen (circa 1880), voorzien van nieuwe ramen (2002). Het dakschild wordt ingenomen door een brede dakopbouw, voorzien van een reeks vensters (voor de zolder-appartementen). Deze dakkapel stamt in aanzet uit de jaren twintig, maar is geheel vernieuwd in 2002.

De 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw heeft op de begane grond een aluminium pui, die doorloopt in de eenlaags aanbouw in de hoek tussen landhuis en pensionaat. Deze puien horen bij de kamer van de priorin en de vernieuwde recreatiezaal (1979). De eerste verdieping bevat soortgelijke vensters als de verhoogde 17<sup>de</sup>-eeuwse kern, eveneens met aluminium ramen uit 2002.

Het dakschild wordt gedekt door leien in Maasdekking. De lift valt te herkennen in de opbouw in het dak.

---

<sup>2</sup> Gemeente Voorschoten, bouwvergunningen: bouwvergunning voor een lift, 30 mei 1968.



*De achtergevel van het landhuis/ klooster, gezien vanaf de binnenhof.*



*De oostgevel van het landhuis, gezien van de binnenhof. Links is de verhoogde 17<sup>de</sup>-eeuwse kern herkenbaar, rechts daarna de 19<sup>de</sup>-eeuwse uitbreiding. Rechts in de hoek tussen het landhuis en het pensioonaat staat een onderdeel van het keukengebouw met een erker (1919/ 1923). Ook het laatstgenoemde deel van deze gevel heeft een geschilderde pleister-afwerking, zodat dit bouwdeel zich niet meer onderscheidt van het landhuis.*



Links: de begane grond van de oostgevel van het landhuis, voorzien van hoge kozijnen met tuindeuren (1923) en een sierlijke bovenlichten (vroeg 19<sup>de</sup> eeuw). Vermoedelijk was er vóór 1923 sprake van vensters met schuiframen. Alleen het middelste kozijn was vermoedelijk vanouds een deur.

Rechts: één van de kniescharnieren van de tuindeuren op de begane grond van de oostgevel van het landhuis.



Links: één van de 19<sup>de</sup>-eeuwse vensters op de eerste verdieping van het landhuis, voorzien een aluminiumraam uit 2002-'04. Op de voorgrond staat de tweelaags veranda uit 1979.

Rechts: de dakkapel op het oostelijke dakschild van het landhuis, oorspronkelijk uit 1923 maar totaal vernieuwd in 2002-'04.





*Links:* het noordelijk deel van de westgevel van het landhuis, vernieuwd in eclectische stijl in 1895. Kenmerkend zijn de rondboogvensters, de spekbanden, aanzet- en sluitstenen in de ontlastingsbogen en het afsluitende boogfries. De verhoging van deze gevel – tweede verdieping – stamt uit 1976. Links sluit de gevel van het keukengebouw aan, eveneens verhoogd tot drie bouwlagen (circa 1925).

*Rechts:* het zuidelijke deel van de westgevel van het landhuis, vernieuwd in eclectische stijl in 1895. Kenmerkend zijn de rondboogvensters en -deuren, de spekbanden, aanzet- en sluitstenen in de ontlastingsbogen en het afsluitende boogfries. Op het dakschild is nog een originele dakkapel zichtbaar.

De westgevel van het landhuis is aan weerszijden van de kapel vernieuwd in de late 19<sup>de</sup> eeuw (1895?). Deze beide geveldelen zijn uitgevoerd in schoon metselwerk, voorzien van een uitkragende borstwering op een boogfries. Natuursteen is gebruikt voor spekbanden, aanzet- en sluitblokken in de bogen en de consoles en sluitstenen van het boogfries. Aan de zijde van het entreegebouw (zuidzijde) wordt de gevel afgesloten door een houten gootlijst. Aan de andere zijde (noordzijde) is de gevel verhoogd met een extra bouwlaag (1976).

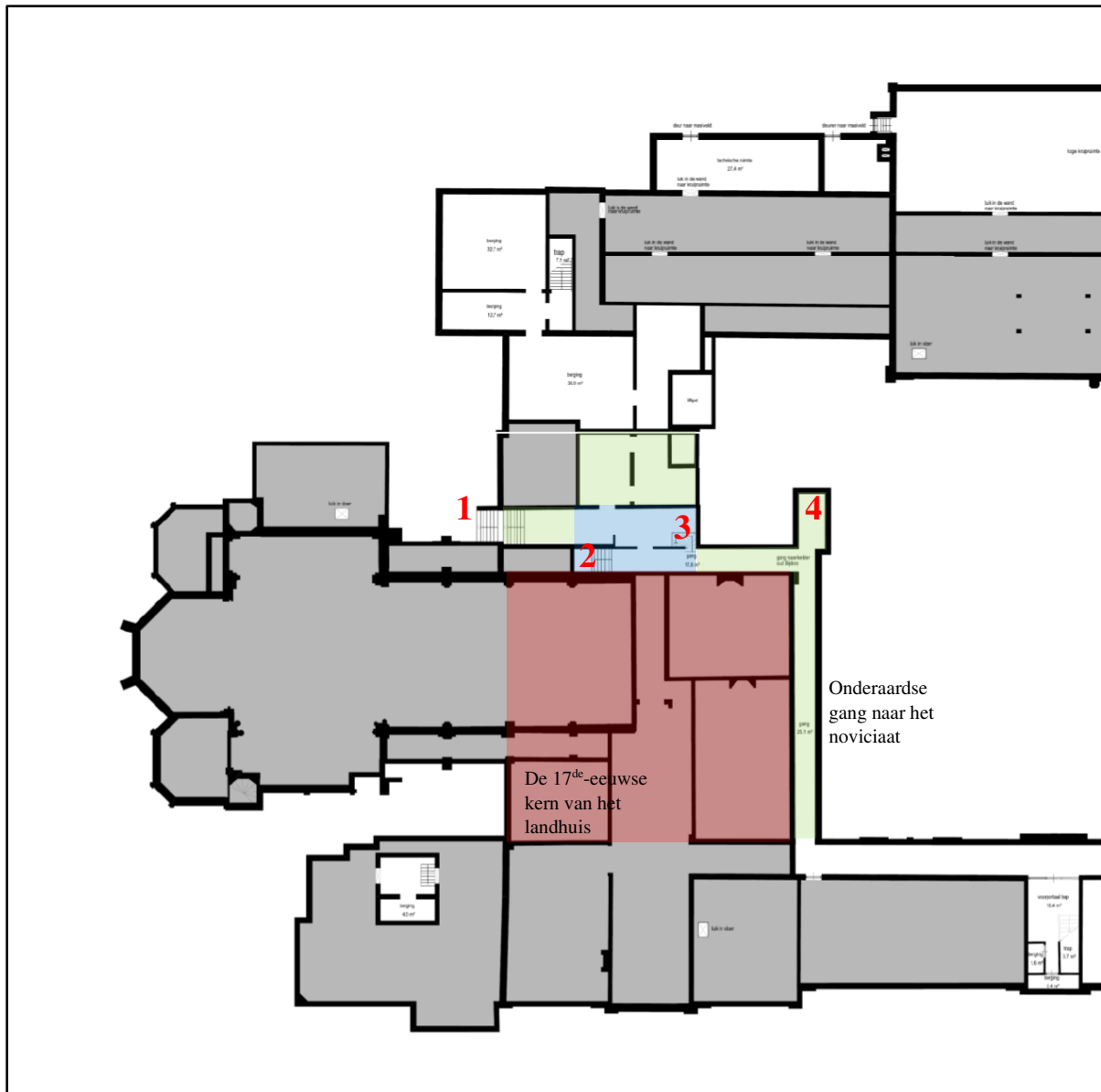
Op de begane grond bevinden zich rondboogopeningen met deurstellen respectievelijk enkelvoudige vensters met halfronde bovenlichten, alle gemoderniseerd in 2002-'04. Op de eerste verdieping zijn dit rondboogvensters met enkelvoudige ramen met halfronde bovenlichten, eveneens uit 2002-'04. De tweede verdieping van het noordelijke deel van de gevel bevat enkelvoudige vensters, waarvan de ramen zijn vernieuwd in 2002-'04.

Het dakschild aan de zuidzijde heeft een originele dakkapel met afgewolfde steekkap.

## 5. Beschrijving interieur van het landhuis/ klooster

### 5.1. Kelder

Het 17<sup>de</sup>-eeuwse huis was geheel onderkelderd met een souterrain, zoals blijkt uit de vogelvluchtplattegrond uit circa 1700. Door de verlaging van het vloerpeil van de bel-etage (vermoedelijk vroege 18<sup>de</sup> eeuw) is deze kelder in onbruik geraakt; de gewelven moeten zijn ingeslagen. Er zijn resten van gewelven gevonden, toen de vloer van de 'woonkamer' in 1969 is gerepareerd.



*Opmeting van de kelders onder het landhuis, Alphaplan 2015 (huisarchieff). In rood zijn de verdwenen kelders onder het 17<sup>de</sup>-eeuwse landhuis aangegeven, waarvan alleen archeologische resten aanwezig zijn (muurwerk, kolommen, gewelven, vloeren e.d.). Lichtblauw gekleurd is de kelder van de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw aan de noordzijde, voorzien van houten balken met bakstenen troggewelfjes. De kelders van de aanbouwen uit 1876 en 1894 zijn groen gekleurd, deze hebben stalen balken en bakstenen troggewelfjes. Rechts is de onderaardse gang uit 1894 zichtbaar. De nummers verwijzen naar trappen.*



Links: de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder onder het landhuis met doorzicht in de gang naar de buitentrap (westgevel van landhuis, nr. 1)<sup>3</sup>, late 19<sup>de</sup> eeuw.

Rechts: de balklaag van grenenhouten balken met bakstenen troggewelfjes in de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder. Links op de voorgrond is een secundaire raveling te zien.



Links: detail van de balklaag van grenenhouten balken met bakstenen troggewelfjes in de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder onder het landhuis. De inkeping in de balk verwijst naar de aansluiting van een bakstenen troggewelf.

Rechts: overzicht van de balklaag van de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder.

De noordelijke aanbouw van het huis heeft een kelder uit de vroege 19<sup>de</sup> eeuw, die dus lager ligt dan de 17<sup>de</sup>-eeuwse kelders. Deze vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder heeft een enkelvoudige grenenhouten balklaag met bakstenen troggewelfjes. De gemetselde wanden zijn gepleisterd en gekalkwit. De laat-19<sup>de</sup>-eeuwse uitbreiding hiervan heeft ijzeren balken met troggewelfjes. Deze kelder wordt ontsloten door twee trappen, gelegen ter weerszijden van de gang op de begane grond (nummers 2 en 3)<sup>4</sup>. De gemetselde trap naast de kapel (2) is de entree van de ‘onderaardsche gang’, vermoedelijk uit 1894. De houten trap (3) is een eenvoudige houten diensttrap, die de balklaag doorsnijdt. Deze stamt uit 1923. De buitentrap (1) stamt vermoedelijk ook uit de late 19<sup>de</sup> eeuw, maar is wel gemoderniseerd.

<sup>3</sup> Deze nummers verwijzen naar de plattegrond op pagina 20 van dit rapport.

<sup>4</sup> Zie noot 3.



Links: de laat-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder onder het landhuis (circa 1877). Herkenbaar is de balklaag van ijzeren balken met stenen troggewelfjes. De dwarswandjes horen vermoedelijk bij installaties.

Rechts: de gang naar de buitentoegang, vermoedelijk uit circa 1877. Ook deze gang heeft een balklaag van stalen balken en bakstenen troggewelfjes.

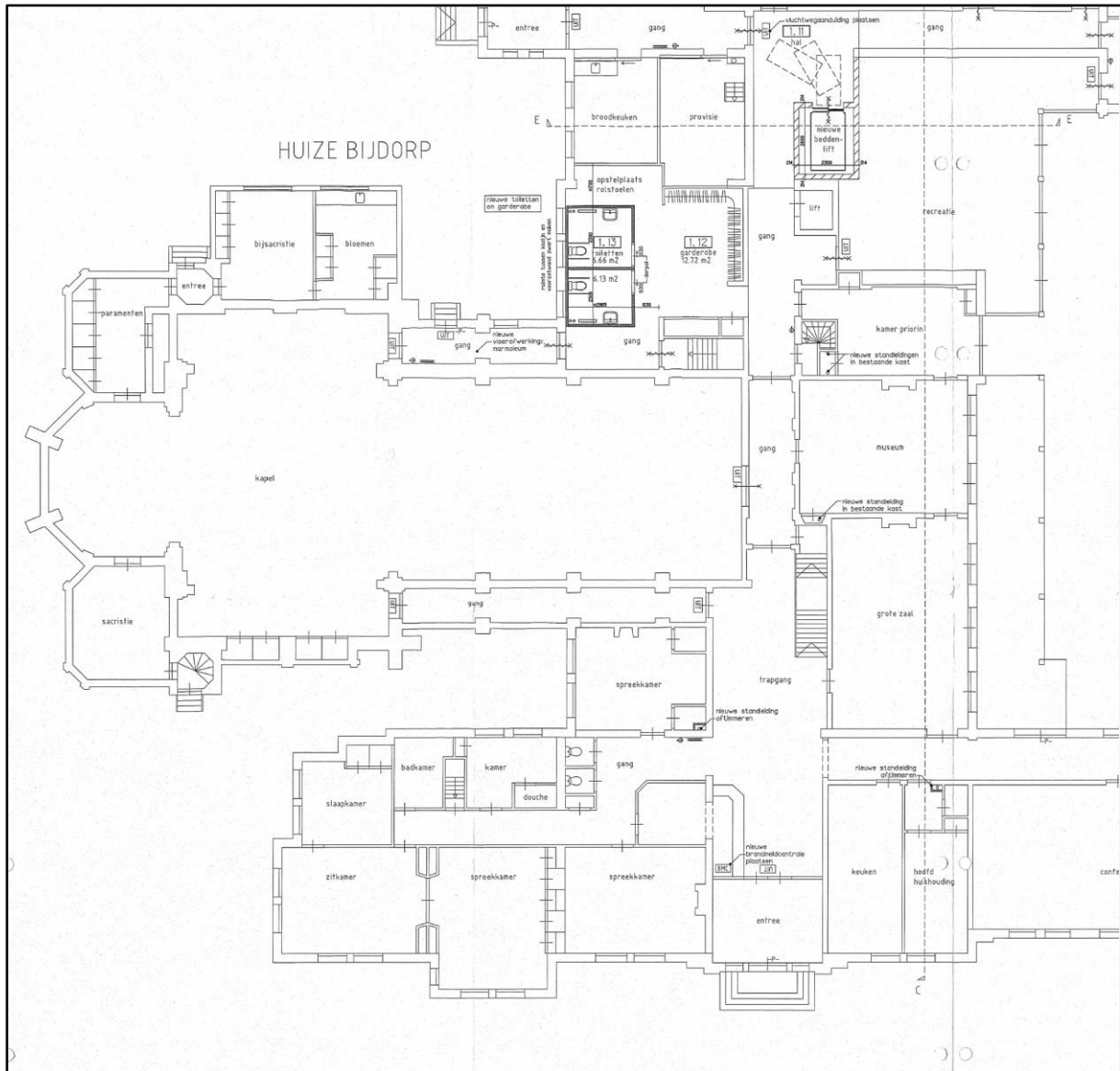


Links: de trap naar de 'onderaardsche gang' uit 1894, gelegen naast de kapel (trap 2).

Midden: de aansluiting tussen de noordelijke en oostelijke vleugel van de 'onderaardsche gang' (1894) tussen landhuis en noviciaat.

Rechts: de oostelijke vleugel van de 'onderaardsche gang' (1894) tussen het landhuis en noviciaat, gelegen onder de veranda.

Meest bijzondere onderdeel in dat keldercomplex is de ‘keldergang’ of ‘onderaardsche gang’ uit 1894, die een verbinding vormt tussen de kelders van het noviciaat en het landhuis. Deze keldergang ligt onder de veranda aan de zijde van de binnenhof. De uitvoering is eenvoudig, namelijk een vloer van dubbel hard gebakken tegels, gepleisterde en gewitte wanden en stalen balken met troggewelfjes. Een deel van het plafond is afgewerkt met houten delen. Licht wordt verkregen door de glasplaten in het plafond. Wateroverlast heeft meermalen genoodzaakt tot herstellingen en aanpassingen. Er zijn twee trappen als toegang herkenbaar, namelijk een trap naast de kapel (2) en een buitentrap (4). Van die laatste is alleen nog een wolfskuil aanwezig.

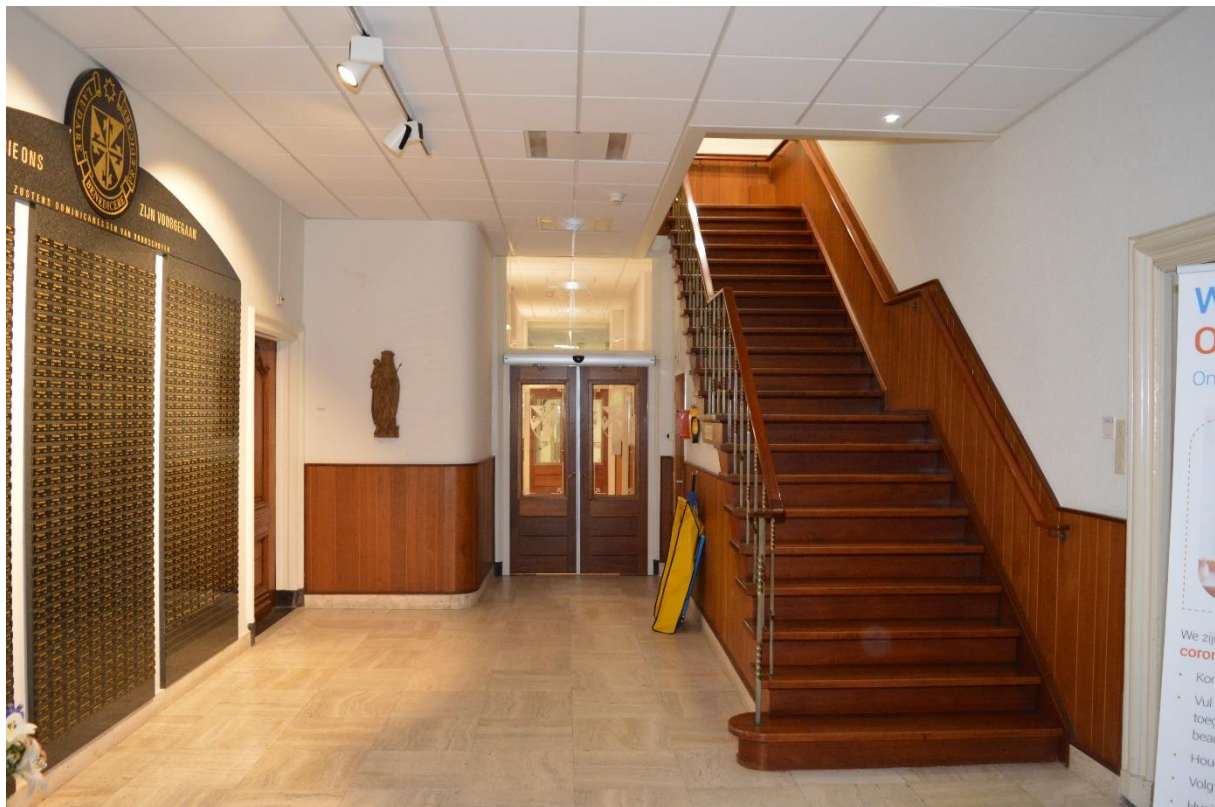


*Opmeting van de begane grond, uitsnede uit een bouwaanvraag uit 2002 door Topos architecten (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen).*

## 5.2. Begane grond

Op de begane grond valt de opzet van het landhuis nauwelijks meer te herkennen. Alleen de entreehal met (vernieuwde en verlengde) trap en aansluitende gang, de ontvangstzaal en de museumzaal zijn nog herkenbaar onderdeel van het landhuis. De aansluiting van de kapel heeft links van de gang (gezien vanuit de entree) grondige aanpassingen in de plattegrond veroorzaakt. Uit deze periode dateert ook de spreekkamer.

In de entreehal is de laat-19<sup>e</sup>-eeuws opzet nog herkenbaar, inclusief de plaats van de trap en de aansluiting op de gang. De interieur-afwerking is geheel vernieuwd omstreeks 1925 (tegel-lambriseringen), circa 1974 en circa 2000. De trap stamt vermoedelijk uit de jaren zeventig van de 20<sup>ste</sup> eeuw, hij is langer en rechter dan het exemplaar uit 1919. Ook de aansluitende gang heeft een nieuwe afwerking, voornamelijk uit de jaren zeventig en later. Wel zijn er nog enkele deurkozijnen met eikenhouten paneeldeuren in Lodewijk-XIV-stijl in deze gang aanwezig, respectievelijk als ontsluiting van de gang naast de kapel (verplaatst?), de ontvangstruimte en de museumzaal (beide origineel). Kenmerkend zijn de gesneden decoraties en de geelkoperen draaiknoppen en sloten. Enkele deuren hebben nog hun zware 18<sup>de</sup>-eeuwse knieën, die getuigen van het feit dat ze nooit zijn verhangen. Ook de kapel is toegankelijk via een breed deurkozijn met een stel eikenhouten paneeldeuren naar 18<sup>de</sup>-eeuws model. Deze deuren zijn vermoedelijk in 1919 gemonteerd op de neogotische deuren van de kapel (1895?). Verder is er nog een vermoedelijk 19<sup>de</sup>-eeuws kozijn met een opgeklampte deur met geprofileerde lijsten op de buitenzijde, die toegang geeft tot een bergruimte onder de trap.



*Overzicht van de entreehal en aansluitende middengang van het landhuis. De interieur-afwerking stamt voornamelijk uit de jaren zeventig en 2002. Links op de wand de herinneringstafel met de namen van de ontvallen zusters.*



*Links:* één van de vroeg-18<sup>de</sup>-eeuwse kozijnen met een eikenhouten paneeldeur met gesneden ornamenten op de begane grond van het landhuis. Dit is de toegang tot een gang naast de kapel (1895).

*Midden:* het brede deurkozijn met een stel paneeldeuren met gesneden ornamenten, dat toegang geeft vanuit het landhuis tot de kapel. Het kozijn en betimmering stammen uit 1919, de deuren kunnen 18<sup>de</sup>-eeuws zijn. Ze zijn tegen een neogotische deurstel van de kapel (1895) geplaatst, die briefpanelen en glas-in-lood bevat. Daarboven bevindt zich nog een blind spitsboog-bovenlicht met glas-in-lood

*Rechts:* de berging onder de trap tussen de begane grond en eerste verdieping van het landhuis, voorzien van een opgeklampte deur met geprofileerde lijsten op de buitenzijde (19<sup>de</sup> eeuw?).

De ontvangstkamer is de oude huiskamer van het landhuis, de huiskamer van Farensbach. Het ongewijzigde behoud hiervan was een voorwaarde bij de verkoop aan de Zusters in 1876. Deze kamer heeft een zoldering van moer- en kinderbinten (17<sup>de</sup> eeuw), omkleed met een rijk gedecoreerd stucplafond uit de vroege 18<sup>de</sup> eeuw. Tegen de kopwand staat een schouw met een grijsmarmeren schoorsteenmantel en een gestucte boezem met sierlijke decoraties, beide uit de vroege 19<sup>de</sup> eeuw. Het tegelwerk in de stookmond dateert uit circa 1923. De wanden hebben een vroeg-18<sup>de</sup>-eeuwse eikenhouten paneellambrisering, daarboven pleisterwerk. Vóór 1923 was er sprake van behang, veel meer passend bij een woonhuisinterieur uit de 19<sup>de</sup> eeuw. In 1923 zijn de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse schuiframen vervangen door openslaande tuindeuren met een soortgelijke roedenverdeling, voorzien van binnenschuifluiken. De bovenlichten uit de vroege 19<sup>de</sup> eeuw bleven behouden. Vermoedelijk zijn de oude luiken vermaakt tot binnenschuifluiken, hoewel de kroniek een vernieuwing suggereert. De vensterwandbetimmering dateert eveneens uit 1923.

De vloer is vernieuwd in 1923 en in 1969.<sup>5</sup> Bij die laatste gelegenheid heeft één van de zusters waarnemingen gedaan en een schets gemaakt, die van groot belang zijn voor de bouwgeschiedenis. Zuster Jacqueline heeft resten van muurwerk, gewelven en een 'wenteltrap' (trap met kwart?) gezien, die te dateren waren in de 17<sup>de</sup> eeuw.<sup>6</sup> Die datering werd bevestigd door de vondst van tegels. Dat betekent dus dat de huidige ontvangstkamer is ontstaan door verlagging van de vloer, gecombineerd met de sloop van de onderliggende keldergewelven. Dat moet zijn gebeurd in de vroege 18<sup>de</sup> eeuw, dus gelijk met de toevoeging van de eikenhouten

<sup>5</sup> Het jaartal 1969 is onzeker (gebaseerd op de herinnering van zuster Jacqueline). De kroniek beschrijft een restauratie van deze kamer in 1967, ENK\_AR-Z040, nr. 379: Kroniek 1967/200.

<sup>6</sup> ENK, AR-Z040-44

deuren, lambriseringen en stucplafonds. Het plafond bevindt zich nog op het 17<sup>de</sup>-eeuwse niveau, getuige de omklede moer- en kinderbinten.



*De ontvangstkamer op de begane grond van het landhuis, gezien naar de schouw. De inrichting van de kamer heeft een 19<sup>de</sup>-eeuwse sfeer.*



*De vensterwand in de ontvangstkamer op de begane grond van het landhuis, bestaande uit hoge deurkozijnen met schuifluiken en sierlijke vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse bovenlichten.*





*Links:* een van de deurkozijnen in de ontvangstkamer van het landhuis, voorzien van tuindeuren en een kalf (1923), sierlijk bovenlicht (vroege 19<sup>de</sup> eeuw) en schuifluiken (1923).

*Rechts:* de schouw van de ontvangstkamer in het landhuis, waarvan de schoorsteenmantel en de stucdecoraties uit de vroege 19<sup>de</sup> eeuw stammen.

Bijzonder is het feit dat het 19<sup>de</sup>-eeuwse meubilair in deze kamer behouden is gebleven als herinnering aan de laatste privé-bewoning door de familie Farensbach. Wel hebben nadien nog aanvullingen plaatsgevonden. Zo zijn er enkele geschenken aan de zusters te vinden, waaronder de Japanse vazen die in 1882 zijn geschonken bij de inwijding van eerste kapel.

Een deurkozijn met een eikenhouten paneel deur in Lodewijk-XIV-stijl leidt naar de naastgelegen 'museumkamer'. Ook deze kamer heeft zijn 18<sup>de</sup>-eeuws opzet behouden. Mogelijk zijn ook hier de moer- en kinderbinten behouden, maar dat is niet duidelijk door het toegevoegde vlakke 19<sup>de</sup>-eeuws stucplafond met perklijst, midden- en hoekdecoraties (circa 1877). Ook hier is sprake van een eikenhouten lambrisering uit de vroege 18<sup>de</sup> eeuw. De eikenhouten wandbetimmering op de buitengevel is van jongere datum, namelijk 1923. Deze is aangebracht bij plaatsing van de schuifluiken (1923) voor de gewijzigde vensters. Net als in de naastgelegen ontvangstruimte zijn de schuiframen vervangen door deuren met glas-invulling. In de lambrisering is verder een recente vernieuwing te zien, ter plaatse van de kast onder de trap in de entreehal. Hier moet een deur hebben gezeten. Nog niet genoemd is de schouw, die in zijn huidige vorm uit de late 19<sup>de</sup> eeuw stamt. Pal ernaast een deurkozijn met een 18<sup>de</sup>-eeuwse paneel deur in Lodewijk-XIV-stijl. Deze leidde naar de kamer van de priorin.



*De vensterwand in de museumkamer op de begane grond van het landhuis, bestaande uit eikenhouten betimmeringen, hoge deurkozijnen met schuifluiken en sierlijke vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse bovenlichten.*



*Overzicht van de museumkamer op de begane grond van het landhuis, gezien naar de gangwand. Herkenbaar is een 18<sup>de</sup>-eeuwse paneellambrisering en een deurkozijn met een eikenhouten paneeldeur met sierlijk snijwerk (Lodewijk-XIV-stijl).*



*Links: de schouw van de museumkamer op de begane grond in het landhuis, waarvan de schoorsteenmantel en de (vlakke) stucdecoratie en kroonlijst uit de late 19<sup>de</sup> eeuw stammen.*

*Rechts: het stucplafond met middendecoratie, perklijst en hoekstukken in de museumkamer, late 19<sup>de</sup> eeuw (circa 1877).*

Naast de museumkamer bevinden zich een smal kantoor (kamer van de priorin) en de vernieuwde recreatiezaal, deels in de 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw van het landhuis en deels in het ‘keukengebouw’ (1919). De erker is een toevoeging uit 1923. Deze ruimten hebben hun huidige vorm gekregen bij de verbouwingen van 1979.



*Links: het kantoor – de kamer van de priorin – in de 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw van het landhuis, heringericht in 1979. Op de achtergrond is de dichtgezette deuropening naar de museumkamer te zien, bestaande uit een (herplaatst) 18<sup>de</sup>-eeuwse deurkozijn en eikenhouten paneeldeur.*

*Rechts: de recreatiezaal op de begane grond van de 19<sup>de</sup>-eeuwse aanbouw van het landhuis, overlopend in een ruimte in het keukengebouw (1919) en de erker (1923). De afwerking van moer- en kinderbalken dateert uit 1979.*

Het landhuis wordt doorsneden door de kapel met bijbehorende langsgangen (‘sluipgangen’ naar het transept), zodat de hoofdentree zich in de middengang bevindt. Ter weerszijden hiervan bevinden zich nog twee kamers. Eén hiervan heeft zijn 19<sup>de</sup>-eeuwse hoofdopzet behouden (1894). Dit is een spreekkamer. Van de 19<sup>de</sup>-eeuwse interieur-afwerking zijn de schouw (mantel vernieuwd omstreeks 1974), de kastenwand en het stucplafond met perklijst en middendecoratie in neorenaissancestijl (1894) behouden. Het middenstuk valt als een luxe catalogusproduct te herkennen. Opmerkelijk is dat deze kamer niet (meer?) toegankelijk is vanuit de

gang, maar vanuit het entreegebouw (1887). De entree heeft een laat-19<sup>de</sup>-eeuwse uitvoering, zowel het kozijn met lijstwerk als de paneeldeur. Deze 19<sup>de</sup>-eeuwse paneeldeur heeft een bijzondere uitvoering, vooral door de blokjes in de hoeken van de panelen.

De andere ruimte naast de kapel is gelijktijdig met de begane grond van het 'keukengebouw' in 1980 volledig nieuw opgedeeld en heringericht. Hierin zijn geen bijzonderheden gesignaleerd. Hier bevindt zich de toegang tot de kelder, behorende bij de 'onderaardsche gang' tussen het landhuis en noviciaat.



Links: de schouw in de spreekkamer op de begane grond van het landhuis, gelegen ten zuiden naast de kapel. De afwerking van de ruimte dateert voornamelijk uit 1894-'95. De schoorsteenmantel ontbreekt (1974).

Rechts: de kastenwand in de spreekkamer op de begane grond.



De middendecoratie van het stucplafond in de spreekkamer op de begane grond van het landhuis, gelegen naast de kapel. Er is sprake van een luxe catalogusproduct in neorenaissancestijl uit 1894-'95, afkomstig uit de Siberling-catalogus (blad 16).<sup>7</sup>

<sup>7</sup> <https://stucgilde.nl/silberling-pdf/>

### 5.3. Eerste verdieping.

De eerste verdieping van het landhuis is tot stand gekomen omstreeks 1877, toen het landhuis is verbouwd tot klooster. De aansluiting van de kapel toont ook hier weer een doorsnijding van de plattegrond (1894). Alleen de middengang hoort nog tot de 19<sup>de</sup>-eeuwse opzet, hetgeen blijkt uit de positie van de trap en de (overigens in 1919 gewijzigde) ontsluiting van het orgelbalkon. De verdere indeling is tot stand gekomen bij de inrichting tot appartementen in 2002.



Links: de ruimte op de begane grond van het landhuis, gelegen ten noorden naast de kapel. Hij is in 1980 opgedeeld en heringericht.

Rechts: de lift op de eerste verdieping met rechts de middengang van het landhuis.



Links: de middengang op de eerste verdieping van het landhuis, geflankeerd door de appartementen van 2002-'04. De schuifdeur aan de rechterzijde markeert de aanlanding van de trap tussen begane grond en eerste verdieping.

Midden: de entree van het orgelbalkon (doxaal) in de middengang op de eerste verdieping van het landhuis, bestaande uit een spitsboogkozijn met een paneeldeur en bovenlicht met glas-in-lood. Deze toegang stamt uit 1919. Een soortgelijke toegang op de begane grond is daar bekleed met een deurstel in vroeg-18<sup>de</sup>-eeuwse vormen.

Rechts: de ruimten op de eerste verdieping van het landhuis ter weerszijden van het orgelbalkon zijn toegankelijk via spitsboogkozijnen, waarin paneeldeuren en bovenlichten met glas-in-lood.

#### 5.4. Kapverdieping

De kap van het landhuis is tot stand gekomen als dubbel schilddak omstreeks 1880, maar klaarblijkelijk geheel vernieuwd voor de aansluiting van de kapel in 1894/ 1919. Toen moet de huidige kap met plat en schilden tot stand zijn gekomen. De kapconstructie dateert ook uit deze periode, maar is daarna nog versterkt door het aanbrengen van schoren.

Op de zolder zijn appartementen uit circa 2002-'04 aanwezig, evenals een aantal dienstruimten (1974 en 2002-'04). Daarin zijn geen bijzonderheden gesignaleerd. Ook de vloering vertoont geen bijzonderheden. Dit is een berg- en opslagruimte.



Links: een van de spantbenen in een berging op de zolder van het landhuis, behorende tot de kapconstructie uit de late 19<sup>de</sup> eeuw.

Rechts: het bovenste deel van de kapconstructie op de vloering van het landhuis. Naast de kast zijn diagonale versterkingen te zien.



*Links: appartement B252 op de zolder van het landhuis, ingericht in 2002. Deze foto is gemaakt tijdens leegstand van het appartement.*

*Rechts: appartement B252 op de zolder van het landhuis. Herkenbaar is de doorlopende dakkapel op het achterdakschild. De kapconstructie toont zich in de reeks van de spantbenen.*



*Deeloverzicht van de vliering van het landhuis. De kapconstructie is versterkt in vermoedelijk 2002. Deze berging is ingericht als berging, opslag en installatieruimte.*

## 6. Waardestelling van het landhuis/ klooster

### 6.1. Gemeentelijk monument

Het landhuis is als onderdeel van het complex Huize Bijdorp sinds 15 oktober 2019 beschermd als gemeentelijk monument onder nummer Z23337.<sup>8</sup> Het beschermde complex bestaat uit het hoofdgebouw (1), wagenschuur met kas en oranjerie (2), moestuin met schuur en tuinmuren (3), wasserij (4), wagenschuur (5), stal (6), park- en groenaanleg met tuinbeelden en begraafplaats (7).

Het landhuis behoort tot onderdeel 1, het hoofdgebouw. De beschrijving is zeer uitgebreid. Daarom wordt hieronder alleen de relevante tekst uit de beschrijving en de waardestelling geciteerd.<sup>9</sup>

#### *Beschrijving landhuis:*

*“Herenhuis. Het oorspronkelijke landhuis is in de huidige situatie aan drie zijden ingebouwd door het pensionaat, de kapel en het noviciaat (N, W, Z). De oostzijde van het (deels onderkelderde) herenhuis is gepleisterd en voorzien van een zandsteenkleur. De vijf vensterassen van het middendeel (tekening 1876) zijn nog herkenbaar aanwezig. De (vergrote) hoekrisalieten zijn opgegaan in de diverse uitbreidingen, net als de verdieping en de kap. De veranda is als kenmerk bewaard gebleven, maar ingrijpend gewijzigd. Het schilddak is voorzien van leien in een maasdekking. In de dakgoot staat over de volle breedte van de dakvoet een (moderne) dakkapel (voor bescherming van ondergeschikt belang). Ook aan de noordzijde staat een grote dakkapel, waardoor het lijkt of het dak recht wordt beëindigd. De oorspronkelijke houten, openslaande deuren zijn voorzien van een zesruits roedeversdeling en bovenlichten die bijna even hoog zijn als de deuren zelf. De roedeversdeling van de bovenlichten is uitgevoerd in rijk versierd snijwerk in de vorm van een korenaar. In de 'Oude Zaal' is de situatie van 1876 bewaard gebleven, waaronder de stucplafonds, glas-in-lood ramen, marmeren schouw met gestucte boezem, eiken paneeldeuren met schelpmotief, alle in Lodewijkstijl (van voor de kloosterperiode) en binnenschuifdeuren aan de terraszijde. Een tweede vertrek is eveneens in oude stijl behouden en bevat eveneens een marmeren schouw en stucplafonds met bloem- en bladmotieven. De betegeling van de haarden stamt uit de jaren '30. Ook in deze tweede ruimte zijn schuifdeuren en houten panelen aanwezig. In de rest van het gebouw zijn enkele deuren en marmeren vloerplaten behouden. Aangrenzend aan deze ruimte bevindt zich een hal met trap.”*

#### *Waardestelling Hoofdgebouw (incl. landhuis):*

*“Het hoofdgebouw aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van het voormalig landgoed Bijdorp:*

- *Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;*
- *Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van de voormalige buitenplaats, het hoofdgebouw waarop alle andere onderdelen zijn afgestemd;*
- *Vanwege het in de kern bewaard gebleven landhuis als 17de-eeuws classicistisch herenhuis met ornamentiek uit de 19de eeuw;*

<sup>8</sup> [https://www.voorschoten.nl/inwoners-voorschoten/beleid-cultureel-erfgoed\\_41343/](https://www.voorschoten.nl/inwoners-voorschoten/beleid-cultureel-erfgoed_41343/)

<sup>9</sup> In de beschrijving als gemeentelijk monument is sprake van herenhuis en landhuis. In dit rapport is gekozen voor landhuis, mede vanwege het bijbehorende landgoed.



- Vanwege het gaaf bewaarde interieurensemble van de oude zaal (woonkamer Fahrensbach, 19de eeuw);
- Vanwege de bijzondere en gaaf bewaarde architectuur van het kloosterensemble, kapel, pensionaat en noviciaat in neogotische stijl.
- Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur, in samenhang met de inrichting van de kapel;
- Als herinnering aan het onderwijs in Voorschoten;
- De middelbare meisjesschool als relatief gaaf bewaard voorbeeld van een school in sober Zakelijk Expressionistische stijl (Nieuwe Haagse School);
- Als herinnering aan het Rooms-Katholieke leven in Voorschoten”

## 6.2. Waardestelling

Voor de plaatsing als gemeentelijke monument heeft een ‘externe waardestelling’ plaatsgevonden, een vergelijking van een beredeneerde selectie van gebouwen en complexen in Voorschoten op basis van hun cultuurhistorische waarden. De plaatsing van het keukengebouw als onderdeel van het hoofdgebouw is gebaseerd op:

- Herinnering aan de geschiedenis van het rooms-katholieke leven in Voorschoten (klooster en school)
- Samenhang als onderdeel van het hele complex van Huize Bijdorp, een landhuis dat in de 19<sup>de</sup> eeuw is getransformeerd tot een klooster met school.
- Vanwege het in de kern bewaard gebleven landhuis als 17de-eeuws classicistisch herenhuis met ornamentiek uit de 19de eeuw;
- Vanwege het gaaf bewaarde interieurensemble van de oude zaal (woonkamer Fahrensbach, 19de eeuw);

Hoewel het landhuis als ‘bouwkundige eenheid’ in zijn geheel is beschermd als gemeentelijk monument, hebben niet alle aspecten en onderdelen automatisch dezelfde cultuurhistorische betekenis voor het gebouw. Daarom heeft nog een ‘interne waardestelling’ plaatsgevonden, waarin een classificatie van waarden plaatsvindt van de samenstellende onderdelen van dit gebouw. Daarbij is steeds de vraag welke onderdelen en aspecten meer of minder bijdragen aan de afleesbaarheid van het ‘verhaal van dit specifieke gebouw’. Volgens de methode uit de ‘Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek’ uit 2009<sup>10</sup> vindt daarvoor een classificatie plaats in:

- Hoge monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of betekenis van het object (‘afleesbaarheid van het verhaal van het gebouw’).
- Positieve monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van belang voor de structuur en/of betekenis van het object.
- Indifferentie monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van relatief weinig of geen belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

## Samenvatting bouw- en gebruiksgeschiedenis

Belangrijkste beoordelingscriterium bij de interne waardestelling is het ‘verhaal van het gebouw’, dat is gebaseerd op de bouw- en gebruiksgeschiedenis. Deze geschiedenis is in de voorafgaande hoofdstukken uitvoerig aan de orde geweest, daarom volgt hier een korte samenvatting.

<sup>10</sup> Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Stichting bouwhistorie Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Atelier Rijksbouwmeester en Rijksgebouwendienst, *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek*, Den Haag 2009.

Kern van het huidige complex is een 17<sup>de</sup>-eeuws particulier landhuis. Van dat gebouw zijn in de ondergrond en begane grond restanten behouden zijn gebleven, zowel in muurwerk als balklagen (moer- en kinderbinten). In de vroege 18<sup>de</sup> eeuw en vroege 19<sup>de</sup> eeuw hebben aanpassingen plaatsgevonden, waarvan restanten in het interieur herkenbaar zijn. Te noemen zijn vensters met bovenlichten (achtergevel), een kelder, betimmeringen, deurkozijnen met paneeldeuren, schouwen en stucplafonds.

Na overname door de zusters Dominicanessen in 1877 werd het gebouw vergroot, verhoogd en heringericht tot een hoofdgebouw van een klooster met school en pensionaat. Bijzonder is dat de woonkamer van de laatste particuliere eigenaar bleef behouden, inclusief het bijbehorende voornamelijk 19<sup>de</sup>-eeuwse meubilair. In 1894 kwam een kapel tegen de voorgevel tot stand, die het gebouw doorsnijdt. In 1919 is de kapel nog uitgebreid. Gelijk met de bouw van de kapel zijn een deel van de voorgevel, enkele aangrenzende ruimten en de kap van het landhuis vernieuwd.

Het nijpende ruimte gebrek zorgde voor continue aanpassingen in gebruik, daarmee ook wijzigingen in indeling en afwerking. In de jaren twintig hebben aanpassingen op de begane grond plaatsgevonden, mede vanwege de herinrichting van het naastgelegen keukengebouw. Een erker uit die tijd is nog steeds onderdeel van het gebouw, weliswaar geheel vernieuwd in 1979. Een doorlopende dakkapel op het achterdakschild getuigt van aanpassingen in de slaapruimten. Een volgende serie van aanpassingen is geschied in de jaren zeventig en tachtig. Op de begane grond zijn de entree gemoderniseerd, een grotere recreatiezaal ingericht en enkele andere ruimten tot stand gekomen.

In 2002-'04 zijn op de eerste verdieping en zolder appartementen ingericht, waarbij de indeling en afwerking geheel vernieuwd zijn. De zolders zijn in gebruik als bergingen en installatieruimten, waarbij ook vernieuwingen hebben plaatsgevonden.

### **Uitgangspunten en waarden**

Belangrijke waarden van het landhuis liggen in de herkenbare onderdelen van het (particulier bewoonde) landhuis tussen de 17<sup>de</sup> eeuw en het derde kwart van de 19<sup>de</sup> eeuw. Dat betreft de kelderresten, het muurwerk en de (samengestelde) balklagen van het 17<sup>de</sup>-eeuwse gebouw, maar ook de resterende interieur-afwerkingen uit de vroege 18<sup>de</sup> en vroege 19<sup>de</sup> eeuw (betimmeringen, stucplafonds, deurkozijnen en eikenhouten deuren, schouwen, vensters met tuindeuren en bovenlichten). Deze hebben hoge monumentwaarden. Dat geldt ook voor de verplaatste interieur-onderdelen uit de genoemde periode, die bij de ingebruikname als klooster een nieuwe plek hebben gekregen.

De kelder met houten balken en bakstenen troggewelven heeft hoge monumentwaarden, omdat dit onderdeel is van de vroege-19<sup>de</sup>-eeuws uitbreidingen van het landhuis. Op de begane grond is deze aanbouw opgenomen in een grotere uitbreiding, later nog grotendeels vernieuwd. Er kunnen nog wel resten van een oude balklaag aanwezig zijn. Bijzonder is de ontvangst- of woonkamer, waarvan het interieur en meubilair uit de laatste fase van particuliere bewoning door de familie Farensbach bewaard zijn. Hier is sprake van een zeldzaam *interieur-ensemble*, waarvan het geheel en de samenstellende delen hoge monumentwaarden hebben.

In de late 19<sup>de</sup> eeuw is het landhuis verbouwd en uitgebreid tot hoofdgebouw van het klooster. Het is in eerste instantie verhoogd en uitgebreid, maar gaandeweg steeds meer onderdeel geworden van het complex. Deze ontwikkeling vertegenwoordigt hoge monumentwaarden. Opvallend is het verschil in voor- en achterzijde. De zelfstandige positie van het gebouw is

aan de achterzijde – de zijde van de binnenhof – nog goed herkenbaar door een afwijkende afwerking, namelijk pleisterwerk met beschildering (oorspronkelijk Bentheimergeel). De herkenbaarheid als zelfstandig gebouw is overigens verminderd door wijzigingen in de kap en het pleisteren van de aansluitende gevel (keukengebouw).

Aan de voorzijde – de westzijde – is het gebouw veel minder herkenbaar als zelfstandig gebouw, omdat daar de gevels in eclectische stijl zijn aangepast in aansluiting op de kapel. Daarmee heeft de inbedding van het landhuis in het 19<sup>de</sup>-eeuwse kloostergebouw vorm gekregen, althans aan de zichtzijde/ representatieve zijde. Ook dat heeft hoge monumentwaarden.

Van de constructie hebben de 17<sup>de</sup>-eeuwse balklagen hoge monumentwaarden als wezenlijk onderdeel van het landhuis in zijn oudste vorm. Een decoratieve beschildering moet niet worden uitgesloten. Ze zijn drager van 18<sup>de</sup>-eeuws en 19<sup>de</sup>-eeuws stucwerk. Er is een gereede verwachting dat ook de entree, gang en spreekkamer op de begane grond nog samengestelde balklagen uit deze periode hebben. De vermoede 19<sup>de</sup>-eeuwse balklagen van de uitbreiding aan de noordzijde hebben ook hoge monumentwaarden, vooral voor de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis. Deze balken kunnen zichtwerk zijn geweest, dus monochroom of decoratief beschilderd. De balklagen op de eerste verdieping stammen vermoedelijk uit de late 19<sup>de</sup> eeuw, hier is sprake van een positieve monumentwaarden. Ze zijn van belang voor de leesbaarheid van de bouwgeschiedenis, maar – gelet op de functie in het complex – ongetwijfeld eenvoudiger van opzet en afwerking dan op de begane grond. Vermoedelijk waren deze balken van meet af aan dragers van plafond-afwerkingen. De kapconstructie stamt uit de late 19<sup>de</sup> eeuw. Hij moet gewijzigd zijn bij aansluiting/ vergroting van de kapel en de herinrichting tot slaapcellen omstreeks 1920. Verder zijn jongere versterkingen zichtbaar. Mede gelet op deze aanpassingen worden positieve monumentwaarden toegekend.

Op de begane grond heeft de indeling hoofdzakelijk hoge monumentwaarden. Deze is gebaseerd op de structuur van het landhuis (17<sup>de</sup>-19<sup>de</sup> eeuw), aangepast bij de herbestemming tot klooster (late 19<sup>de</sup> eeuw) en inpassing van de kapel (1895/ 1919). De eerste verdieping heeft een soortgelijke indeling. Deze moet tot stand gekomen zijn bij de verhoging van het landhuis en herbestemming tot klooster in circa 1880. Ook hieraan worden hoge monumentwaarden toegekend. De gangen in het landhuis zijn verder onderdeel van een gangenstelsel doorheen alle 19<sup>de</sup>-eeuwse gebouwen van het complex.

De kelder heeft een complexe structuur. Onder het oude landhuis zijn alleen archeologische resten te verwachten, vanwege de verlaging van het vloerpeil van de begane grond ten koste van de kelders. De vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse kelder is herkenbaar aan de houten balklaag met bakstenen troggewelfjes. Deze heeft hoge monumentwaarden, omdat dit nu het enige herkenbare onderdeel is van de vroeg-19<sup>de</sup>-eeuwse uitbreidingen. Bijzonder onderdeel van de kelder is de ‘onderaardsche gang’ tussen klooster en noviciaat, voorzien van een eigen toegang en trap. Deze gang getuigt van het oorspronkelijke functioneren van het klooster, waarin de scheiding tussen profesten en novicen zoveel mogelijk in stand moest blijven. Dat is overigens ook de reden van de zijgangen langs het schip van het koor. Die maakten een directe ontsluiting van het transept mogelijk voor de pensionaires, zonder dat het zusterkoor in het schip hoefden te passeren (hoge monumentwaarden). Deze aspecten zijn zeer specifiek voor het gebruik als klooster en onderdeel van het verhaal van het gebruik, zodat er hoge monumentwaarden worden toegekend. De overige 19<sup>de</sup>-eeuwse kelders met stalen balken - met bakstenen

troggewelfjes – hebben positieve monumentwaarden. Ze zijn minder specifiek voor de bouwgeschiedenis, evenmin hebben ze een bijzondere opzet of constructie.

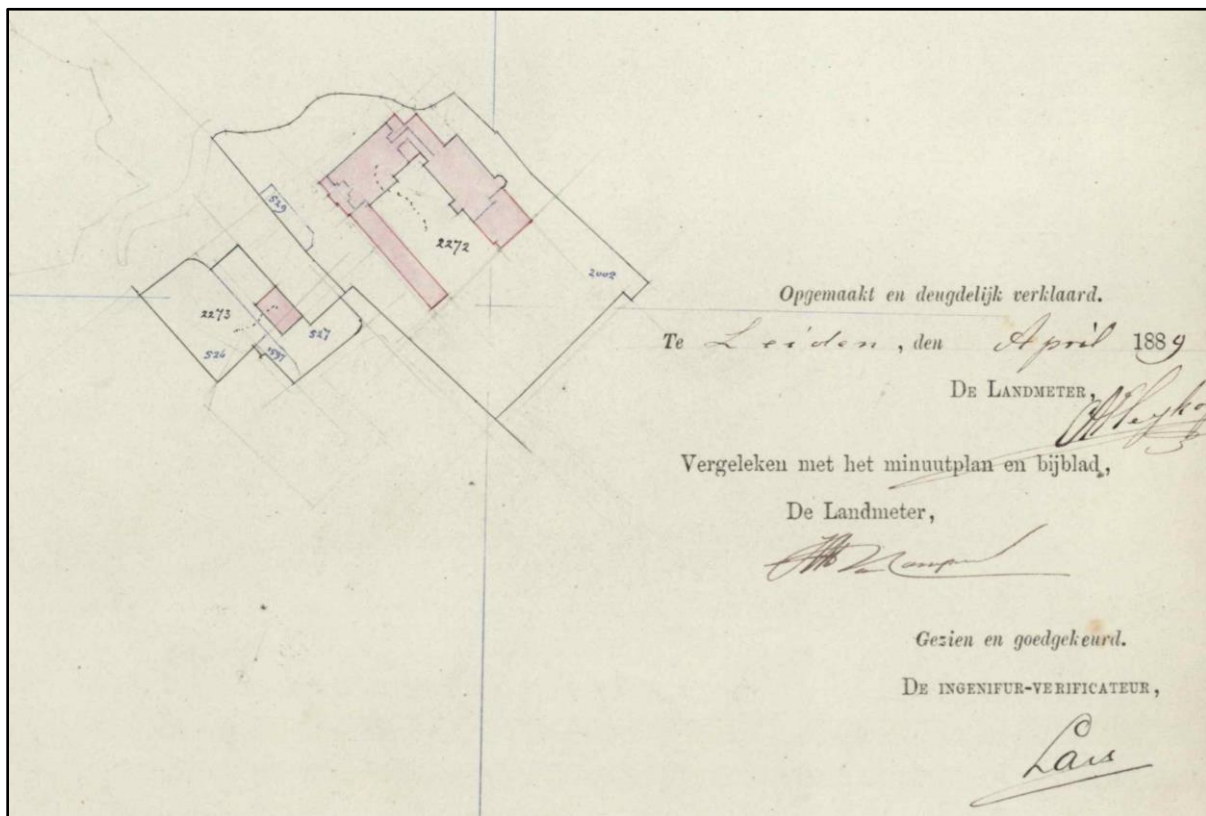
Uit de kloosterperiode zijn op de begane grond of eerste verdieping geen belangrijke ruimten of interieuronderdelen behouden, behalve de spreekkamer naast de entree (1894-95). De interieur-afwerking van kasten en stucplafond en (de romp van) de schouw hebben hoge monumentwaarden. De schouw draagt sterk bij aan de leesbaarheid van de oorspronkelijke opzet van deze kamer. Verder moeten nog genoemd worden de eikenhouten deuren van de hoofdentree van de kapel en het orgelbalkon met glas-in-lood, die hoge monumentwaarden hebben (1919).

In de jaren zeventig en later hebben grondige verbouwingen plaatsgevonden in indeling en afwerking. Deze hebben indifferente monumentwaarden. Ze zijn sober en eenvoudig ingepast, slechts rekening houdende met het oude casco en de plaatsing van de vensters. Alle vensters hebben aluminium ramen gekregen. De dakkapel uit de jaren twintig is geheel vernieuwd.

## 7. Bouwgeschiedenis van de kapel

In de eerste jaren van het klooster op 'Huize Bijdorp' functioneerde een van de kamers in het landhuis als kapel. Een nieuwe kapel kwam tot stand in 1882. Over deze kapel zijn (vooralsnog) geen nadere gegevens bekend. Wel kan geconcludeerd worden dat hij binnen de bouwmassa van landhuis lag. De kadasterkaarten van 1880 en 1889 laten namelijk geen aanbouwen zien. Verder weten we dat de oude kapel gesloopt is voor de bouw van de nieuwe kapel in 1894-'95. Tijdens de bouw is gebruik gemaakt van een noodkapel, die elders in het gebouw was ingericht.

De nieuwe kapel sloot dus niet aan op de westgevel (noordwestgevel), maar doorsneed de bouwmassa van het landhuis. Dat was de reden van sloop van de oude kapel.



Hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 169 opgemaakt april 1889 (Kadaster). Op deze kaart zijn de beide dwarsvleugels van het pensionaat en noviciaat herkenbaar. De kapel uit 1882 moet onderdeel zijn van de bouwmassa van het landhuis.

Aanleiding voor de bouw van de nieuwe kapel was de aanwijzing van Huize Bijdorp tot het moederhuis van de congregatie.<sup>11</sup> De ontwerpers waren de Rotterdamse architecten Margry en Snickers. Het neogotische gebouw bestond vermoedelijk van meet af aan uit een schip van drie traveeën, een viering met brede dwarsbeuken en driezijdig gesloten koor. De gehele kerkruimte is in steen overwelfd, namelijk bakstenen kruisrib- en stergewelven. Het koor werd geflankeerd door twee sacristie-aanbouwen en traptorentjes. De viering heeft achthoekige dakruiter met een steile spits. De kapel is gewijd aan de O.L.V. van de Rozenkrans.

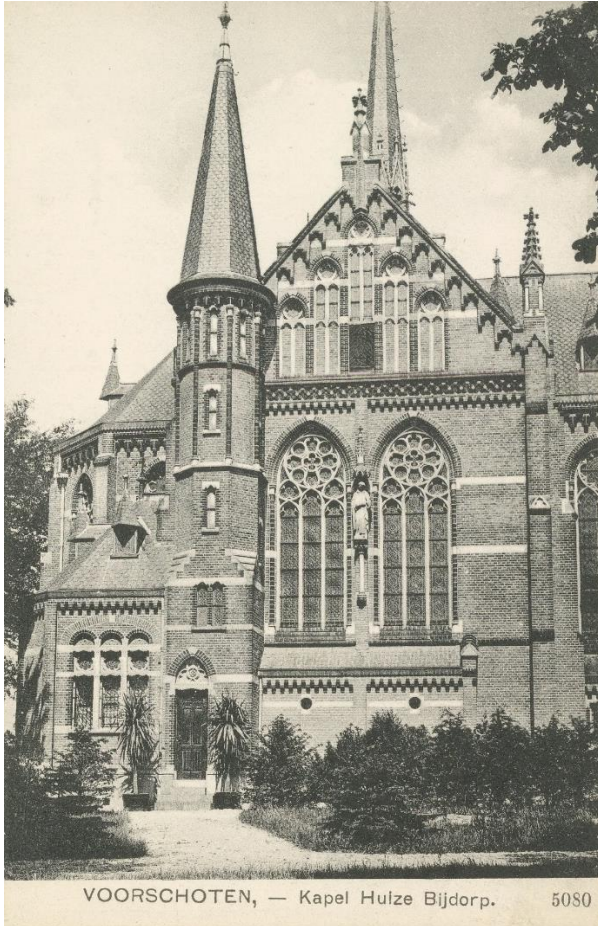
<sup>11</sup> Zie ook: Bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve, *Voorschoten, Veurseweg 3, Huize Bijdorp: Hoofdgebouw (Inleiding)*, Utrecht 2021 (rapport).



*De kapel vanuit het westen, ansichtkaart uit circa 1930 (www.huizebijdorp.nl). Dit is de meest representatieve zijde van het gebouw, waar het driezijdige koor wordt geflankeerd door de sacristieën. De dwarsbeuken worden gemarkeerd door traptoren met spitsen. De viering draagt een viering- of angelustorentje.*



*Interieur van de kapel, gezien naar het koor (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, AR-Z040-3010-04). Op de voorgrond zijn de eenvoudige banken voor de zusters zichtbaar, staande in het schip dat in gebruik was als zusterkoor. In de viering staan de banken van de pensionaires. Links het zijaltaar van St.-Joseph (1901). De beelden hebben neogotische huiven. Een decoratieve beschildering ontbreekt nog.*



*De zuidgevel van de kapel van Huize Bijdorp, Ansichtkaart uit het begin van de 20<sup>ste</sup> eeuw (Erfgoed Leiden, nr. LEI001008801). De kopgevels van de beide dwarsbeuken hebben een rijke decoratie in neogotische stijl. In de onderzone bevinden zich de twee uitgebouwde biechtstoelen.*

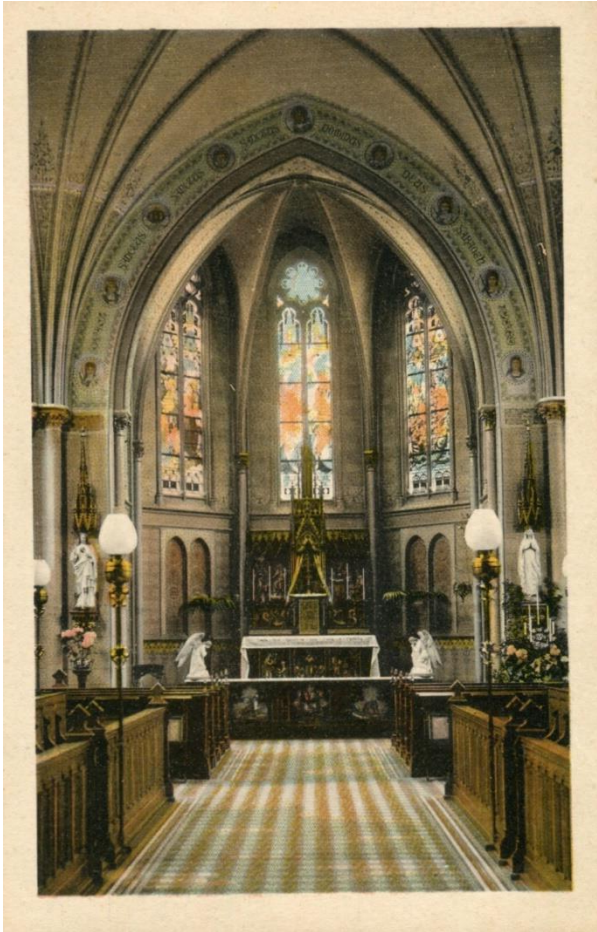
Het interieur was bij oplevering nog incompleet.<sup>12</sup> Gaandeweg zijn gebrandschilderde ramen, beelden, altaren en meubilair toegevoegd, veelal door schenkingen van pensionaires. Tot de originele uitmonstering horen de rijk gesneden neogotische biechtstoelen, die opgenomen zijn in een aanbouw tegen de zuidelijke dwarsbeuk. De kroniek noemt verder enkele schenkingen. Uit 1894 dateerden de kruiswegstaties, geschilderd op koperen platen. Ontwerper was de Johannes Wilhelmus (Guillaume) Deumens uit Venlo.<sup>13</sup> In 1901 is het St Josefaltaar geplaatst, uitgevoerd in neogotische stijl. Het derde gebrandschilderde raam is geplaatst 1902, de verrijzenis van de ‘Zaligmaker’. De twee oudere exemplaren bleven ongenoemd.

Tussen januari en juli 1914 werd de kapel gepolychromeerd naar ontwerp van J. Margry van het bureau firma Margry en Snickers. De benodigde gelden hiervoor werden geschonken door de familie Wenneker uit Den Haag. Deze beschildering bestond uit onder andere schijnvoegen, kleine decoraties in de schijnblokken, accenten van de ribben en banden, bloem- en bladdecoraties in de aanzetten van de gewelven, contouren van de beelden en invulling van nissen. De triomfboog heeft een versiering met medaillons met heiligenportretten (w.o. St Catharina) en teksten.<sup>14</sup> De tekst komt uit het vierde vaste misgezang van de H. Mis: ‘sanctus, sanctus, sanctus/ dominus deus sabaoth’ (heilig, heilig, heilig is de god der hemelse machten).

<sup>12</sup> De gegevens over het interieur zijn ontleend aan de kroniek, verwijzingen zijn te vinden in het rapport met overzicht van de bouwgeschiedenis van het hoofdgebouw (inleiding).

<sup>13</sup> Johannes Wilhelmus Deumens (Oirsbeek 1843 – Venlo 1909). Hij was kerkschilder en polychromeur. Eén van zijn belangrijkste bewaard gebleven werken is het geschilderde interieur van het Passionistenklooster in Kortrijk.

<sup>14</sup> <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sanctus>



Links: de interieurbeschildering van de kapel uit 1914, ansichtkaart circa 1920 (collectie auteur).  
Rechts: de beschildering is nog te herkennen onder de latere schilderlagen. Op deze foto zijn de schijnvoegen en decoraties van de blokken herkenbaar.



1916  
HET 75-JARIGE FEEST DER CONGREGATIE VAN DE H. CATHARINA VAN SENEN. ZUSTERS DOMINICANESSEN TE VOORSCHOTEN  
Een kiekje van de kapel, tijdens de Pontificale H. Mis, door Z. D. H. Mgr. Callier opgedragen.



Links: de kapel tijdens de viering van het 75-jarig bestaan van de congregatie, krantenknipsel zonder referentie (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, AR-Z040).  
Rechts: een van de zusters in de zuidelijke gang naast de kapel, circa 1940 (Wiel van der Randen, Spaarnestad, nr. 6001044).



De koorbanken in het schip (zusterkoor) zijn in 1915 vervangen door de huidige exemplaren in neogotische stijl, gemaakt naar ontwerp van architect Margry in 1915.<sup>15</sup> In 1919 is de kapel met enkele meters vergroot. Het bleek (financieel) niet mogelijk om het transept te vergroten om meer ruimte te verkrijgen voor het toegenomen aantal pensionnaires. Wel bleek het mogelijk om het schip te verlengen tot aan de middengang in het landhuis. De kroniek geeft aan dat *'Hiervoor moest echter de zeer soliede achtermuur der kapel [worden] omgehaald'*.<sup>16</sup> Er werd ruimte gewonnen voor 6 banken van elk 6 personen. De eikenhouten banken waren een geschenk van mejuffr. A. Dekkers te Bergen op Zoom. Door herinrichting kon het koor uitgebreid worden om meer zieken en zwakken desnoods met ruststoel en al herbergen. Tegelijk is een tweede gang naast het schip toegevoegd (noordelijke gang), waarmee een rechtstreekse verbinding met de ziekenkamer en het dormitorium tot stand kwam.

In 1933 werd het koor gemoderniseerd, naar ontwerp van de architect P.N. de Bruijn. Onder het bestaande gewelf is een veel lager gewelf (pleisterwerk op steengaas?) aangebracht, passend bij de veel kleinere en lager geplaatste vensters in het koor. De bestaande colonetten zijn behouden gebleven. De muren en vloeren zijn afgebikt. De nieuwe, kleinere ramen bevatten glas-in-lood met voorstellingen van de hoofdliefdewerken van de Congregatie, namelijk Onderwijs, Ziekenverpleging en Zorg voor Ouden-van-Dagen. Ze zijn gemaakt door de beroemde glazenier Joep Nicolaas. Een bronzen hek sluit het geheel af.

Het nieuwe altaar bestaat uit een gepolijste hardstenen tafel met dito altaarsteen, waarop een vijfvlak. Het middenpaneel verbeeldt de verheerlijkte Christus, de Middelaar en de Gekruisigde met een Koningskroon (geen doornenkroon). Hij wordt omringd door de vier dieren uit Openbaringen, die tevens symbool staan voor de Evangelisten: de leeuw, het rund, de mens en de adelaar. De groepen op de twee keer twee luiken ter weerszijden sluiten aan tot een grote stoet die opgaat in het gevolg van de H. Dominicus en de H. Catherina. Links zijn afgebeeld (1) de patroonheiligen van de zusters die een functie vervulden in 1933 (2) de Dominicanerorde met de heilige Maagd als koningin van de Rozenkrans en (3) de congregatie van de Heilige Catharina van Siena met hun patroonheiligen St Johannes de Doper, St. Thomas van Aquino, St Petrus van Verona en St Lucia en Agnes en (4) de patroonheiligen van de zusters die ervoor hebben gezorgd dat het vijfvlak werd geproduceerd. De achterzijde van de zijvleugels tonen in gesloten toestand een kring van biddende engelen om het kruis. Op de achtergrond is de verbeelding van het Hemelse Jeruzalem zichtbaar (Openbaringen). Het ontwerp is van Wim Nijs.

Op de altaarsteen staat de vergulde tabernakelkast, het 'kostbaar verblijf voor onzen Heiland'. Deze kast is uitgevoerd door de beroemde edelsmederij van gebroeders Brom te Utrecht, naar een ontwerp van P.N. de Bruijn.<sup>17</sup>

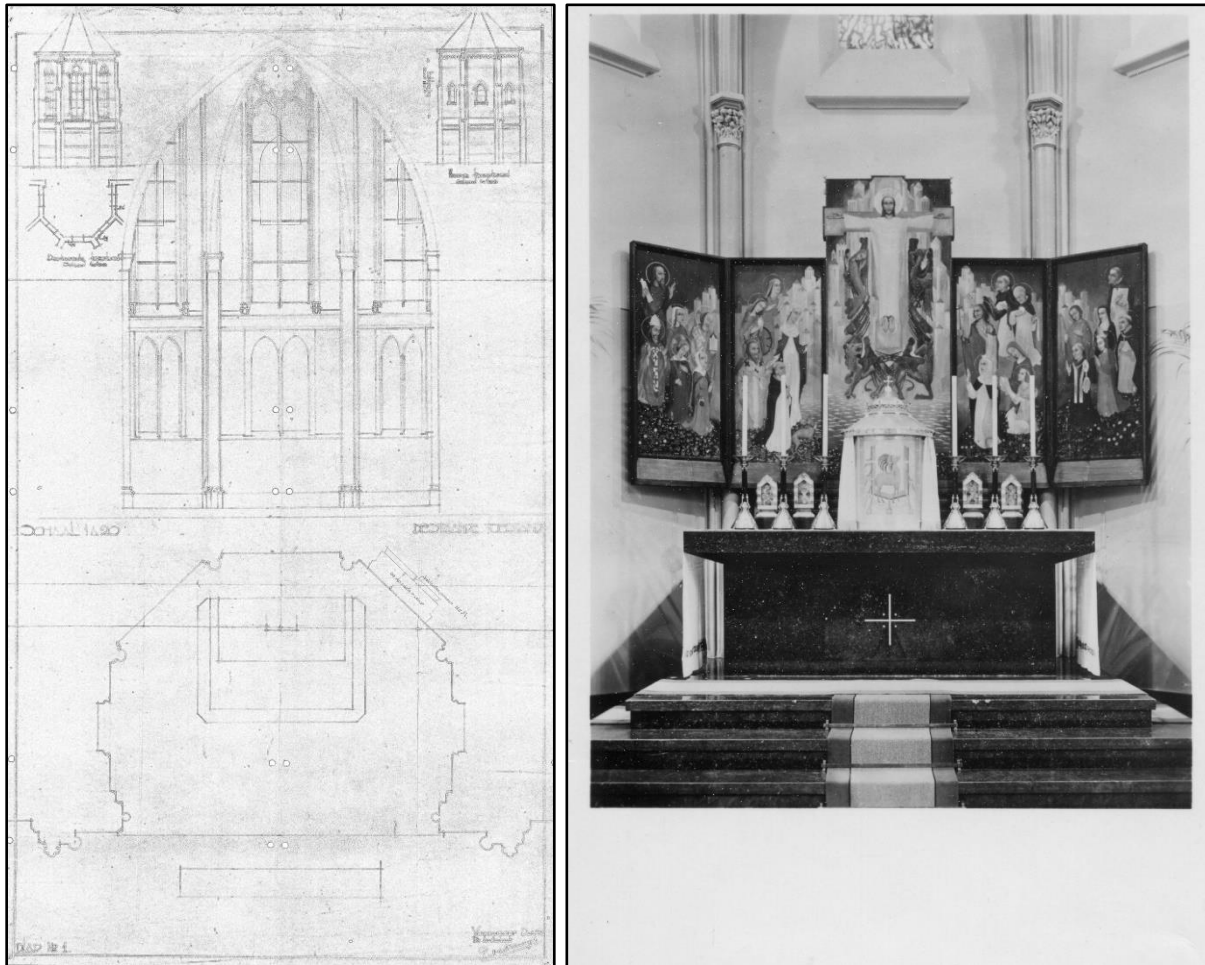
In 1937 zijn nieuwe eikenhouten banken in het transept geplaatst, waardoor plaats kwam voor in totaal 90 pensionarissen. De kroniek vermeldt: *'Ze ... ontsieren gelukkig niet door lengte en breedten'*. Op de foto's blijkt dat de middengang aanzienlijk smaller was geworden. Ook de koorbanken in het schip zijn in deze periode vereenvoudigd door het verwijderen van alle 'toerentjes'. Verder zijn de neogotische huiven boven de beelden zijn verwijderd. Twee jaar later zijn de neogotische beelden van het H. Hart en O.L.V. van Lourdes vervangen door

<sup>15</sup> H.C. Wendtlandt, 'Dominicanessen van Voorschoten', in: *Het Klooster*, no 18, Venlo 1928 (pag. 325-343).

<sup>16</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 380: Kroniek 1919/ 231

<sup>17</sup> Vereniging Leefbaar Voorschoten, *Huize Bijdorp*, Voorschoten 2003, pag 27

beeldhouwwerk van Wim Nijs, voorstellende het H. Hart en Madonna met Kind. Het eerstgenoemde beeld is een geschenk van Architect de Bruijn.



Links: bouwaanvraag voor modernisering van het koor van de kapel, vergunning 10 januari 1933 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn.  
Rechts: het nieuwe altaar (1933), ansichtkaart omstreeks 1940 (collectie auteur).

Eind augustus 1939 werd een begin gemaakt met het witten van de kapel. De kroniek merkt op dat ‘Lijnen en bogen werden in eer hersteld en het gehele bouwwerk ontdaan van randen en kleuren, herleefde in eerste staat.’ De decoratieve beschildering van 1914 had het dus slechts 25 jaar uitgehouden. De enige geschilderde decoraties waren nu engelen op de triomfboog (1939) en achter het orgel (1919).

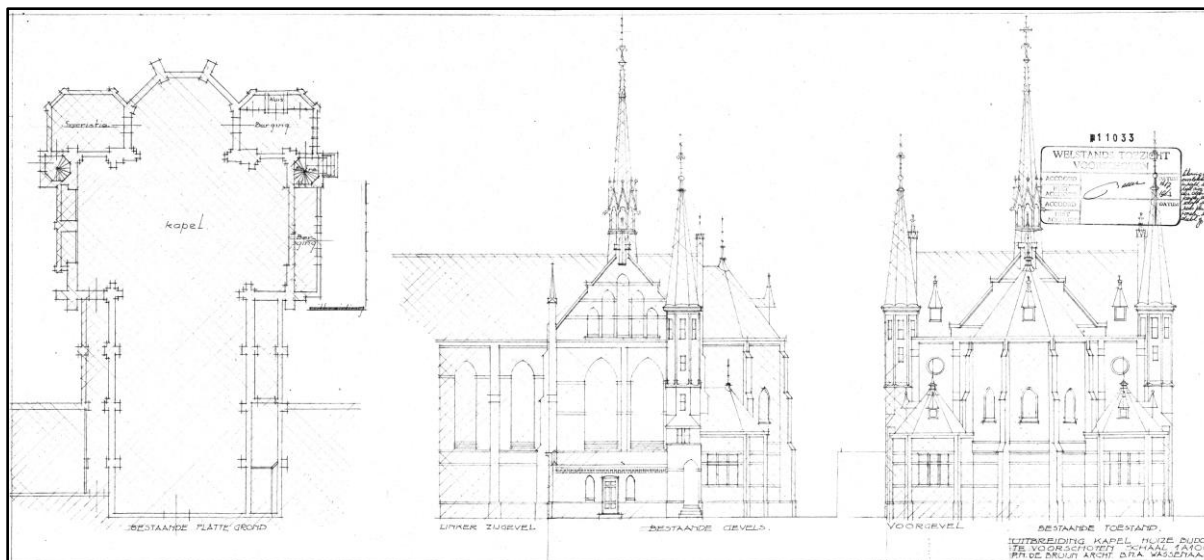
De herinrichting van het interieur ging na de oorlog verder. In 1947 kreeg de kapel een nieuw orgel. In 1958 zijn een nieuwe kruisweg, een beeld van de H. Jozef en licht-ornamenten aangebracht. Bij gelegenheid van het Zilveren Professiefest van Moeder Priorin in 1962 schonken de Oversten van de Congregatie in het Priesterkoor twee glas-in-lood ramen met de voorstelling van de H. Dominicus en H. Catharina. De gekleurde vloertegels zijn vervangen door een zwart marmeren vloer.



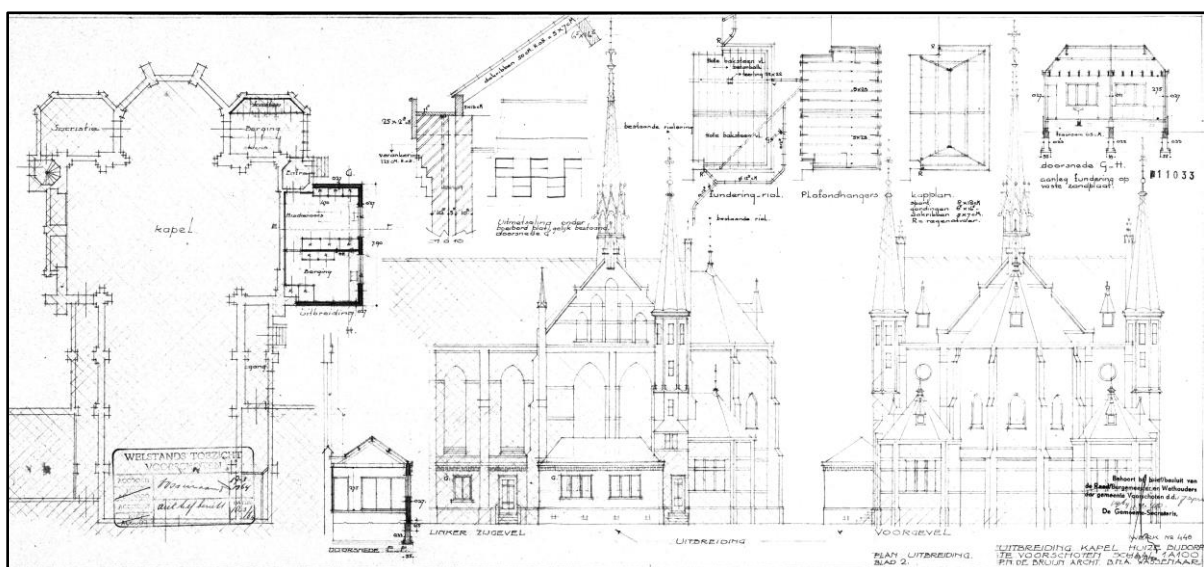
*De kapel omstreeks 1935 (foto Wiel van der Randen, Spaarnestad Photo, nr. 6001042). De vensters in het koor zijn geblindeerd, mogelijk is afwachting van het glas-in-lood.*



*Interieur van de kapel kort na 1960, ansichtkaart (collectie auteur). De datering is gebaseerd op de vernieuwde vloerafwerking. Het koor heeft een verlaagd gewelf, passend bij de kleinere vensters in de koorsluiting. Opmerkelijk zijn de strepen in het koorgewelf, die doen denken aan een stucgewelf op een houten lattenstelsel. Op deze foto heeft het interieur een geheel witte afwerking. Herkenbaar zijn de 'kinderbanken' uit 1937, de banken voor de pensionaires in het transept.*



Bouwaanvraag voor de bouw van een kapel met een misdienaarkamer en berging, vergunning 17 april 1964 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Afgebeeld is de bestaande toestand.



Bouwaanvraag voor de bouw van een kapel met een misdienaarkamer en berging, vergunning 17 april 1964 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Afgebeeld is de nieuwe toestand.

In 1958, 1982 en 1991 is de kapel opnieuw geschilderd.<sup>18</sup> De eikenhouten 'kinderbanken' uit 1937 in het transept zijn in 1982 verwijderd en vervangen door 70 nieuwe stoelen van donkerbruin hout met donker-beige bekleding. Het oksaal kreeg er twintig, zodat er nu eenheid van meubilair is.

In 1964 is een 'kapel met een misdienaarkamer en berging' tegen de noordelijke zijgevel van de kapel aangebouwd, een eenlaags aanbouw met een schilddak. De architectuur is aangepast

<sup>18</sup> ENK\_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1991/339: Tijdens deze werkzaamheden is een tijdelijke kapel in gebruik genomen, namelijk de conferentiezaal in het noviciaat: 'Aswoensdag: eerste Euch.-viering in de noodkapel (= conferentie-kamer) i.v. met de schildering van de kapel. 22 maart: laatste viering aldaar.'

op die van de kapel, zoals onder meer herkenbaar aan de baksteen en gootlijst. Het ontwerp is gemaakt door P.N. de Bruijn. Vergunning is verleend op 17 april 1964.

Sindsdien hebben weinig verbouwingen plaatsgevonden, afgezien van onderhoud. Zo zijn de glas-in-loodramen in 2018 gerestaureerd, waarbij aan de buitenzijde beschermende glaspanelen zijn geplaatst (vergunning 18 januari 2018). Ook zijn in het schip nieuwe verwarmingselementen geplaatst, waarop de kruiswegstaties zijn gemonteerd.



*De kapel.*

## 8. Beschrijving exterieur van de kapel

De kapel is een smalle eenbeukige neogotische kruiskerk met een iets lager 5/8 gesloten koor, georiënteerd op het westen. Het transept of de dwarsbeuk valt op door de grote breedte. Op de viering staat een hoge vieringtoren, voorzien van een naaldspits. Volgens de AHN<sup>19</sup> is de hoogte van de toren ruim 26 meter. De (omgekeerde) oriëntatie is gevolg van de locatie, haaks op het landhuis.



*De kapel vanuit het westen, zoals deze zich presenteert naar de entree van het complex. Deze kant van de kapel heeft een representatief uiterlijk door het koor, de flankerende 'zijkoren' (sacristieën) en de traptorens. De vieringtoren vormt een stevig accent.*

<sup>19</sup> <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

Deze westzijde is uitgewerkt als representatief front door de toevoeging van twee traptorentjes op de hoeken van de transeptarmen. Deze hebben een vierkant grondplan, dat via een achthoek overgaat naar een ronde vorm. Het koor wordt bovendien geflankeerd door twee lagere aanbouwen met een driezijde sluiting en dito schilddak, die in hun vorm lijken op zijkoren. Dit zijn de beide sacristieën. Opmerkelijk is dat de kapel een insnede maakt in het landhuis, die overigens is vergroot door een uitbreiding in 1919. Omdat een deel van het schip op die wijze aan het zicht is onttrokken, worden de langszijden van de kapel nog extra benadrukt door de aanwezigheid van de hoge en rijk uitgewerkte gevels van de transepten.

Het gehele gebouw is opgetrokken uit paarsrode machinale baksteen, gemetseld in kruisverband. De profielstenen zijn iets roder van kleur, zodat deze accenten vormen in de gevels. Dat is het meest sprekend bij de traptorens, waar de ronde opbouw wordt geleed door pilastertjes van profielsteen. Alle voegwerk is vernieuwd. De plint is uitgevoerd in hardsteen. Verder zijn er spekbanden, consoles, hoekblokken, lateien, sluitstenen van bogen van Franse kalksteen (Sauveniere?). Ook de harnassen van de spitsboog- en rondvensters van schip en transept in zijn in deze Franse kalksteen uitgevoerd. De daken zijn gedekt met leien in Maasdekking, voorheen als 'kruisdak' (koeverdak). De nokken hebben ijzeren pironen. De dakkapellen met steekappen met puntdakjes vormen accenten. De achzijdige toren loopt in een lijn door vanaf het basement tot de spits, onderbroken door een opengewerkte lantaarn voor de luidklok. De lantaarn wordt omgeven door acht topgeveltjes, voorzien van spitsboogvormige openingen. De oorspronkelijke hogels zijn verdwenen.

Alle gevels van de kapel worden geleed door verjongende steunberen, (natuurstenen) spekbanden, vertande lijsten en boogfriezen. De geveltoppen van de dwarsbeuken worden bovendien geleed door een extra tandlijst met een fries van vierpassen en klimmende spitsboognissen, deels ingevuld met glas-in-lood. De schouders van de geveltoppen bestaan uit doorstekende steunberen, bekroond door vaasvormige beëindigingen. De toppen worden benadrukt door een pilaster.

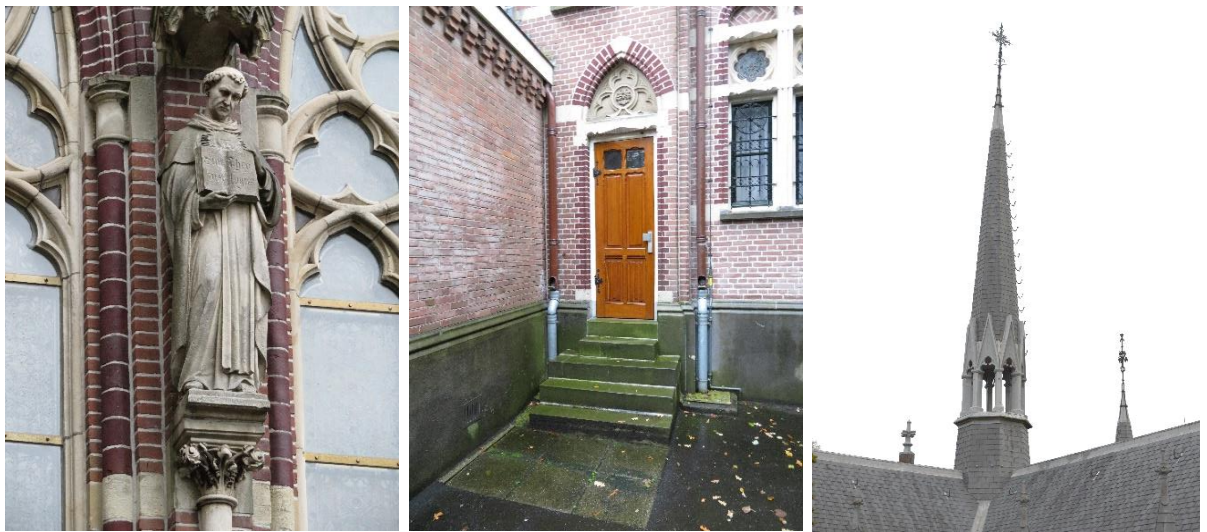


Links: de noordgevel van de kapel. De dwarsbeuk heeft een zeer manifieste architectuur, mede door de rijke afwerking van de geveltop en de traptoren. Tegen deze gevel staan een aanbouw, de kapel met de misdienaarskamer en berging (1964). De architectuur is in hoofdvorm afgestemd op die van de kapel.  
Rechts: de zuidelijke sacristie en toegang in de voet van de traptoren.



Links: het dak van de zuidelijke sacristie.

Rechts: het dak van de noordelijke sacristie.



Links: het beeld van St. Thomas van Aquino op de penant tussen de twee spitsboogvensters in de gevel van de zuidelijke dwarsbeuk van de kapel. Op het boek staat de tekst: 'summa theologiae'. Dit verwijst naar het bekendste en meest invloedrijke boek (1265) van deze heilige.

Midden: entree van de zuidelijke traptoren van de kapel. Links is de zijgevel van de misdienaarskapel zichtbaar (1964).

Rechts: de vieringtoren van de kapel.



Links: het boogfries van het koor.

Rechts: de kapel met een misdienaarkamer en berging (1964).



De binnenruimte van de kapel wordt verlicht door spitsboogvensters met pilastertjes van profielsteen in de neggen (met natuurstenen basementen en kapitelen), getrapte spitsbogen en natuurstenen harnassen, ingevuld met glas-in-lood. Die van de transepten zijn breder dan die van het schip. Het koor bevatte oorspronkelijk soortgelijke vensters als het schip. Deze zijn in 1933 vervangen door kleine spitsboogvenstertjes, voorzien van gebrandschilderd glas-in-lood met verbeeldingen van de werkzaamheden van de zusters Domicanessen (zie beschrijving interieur). Het omliggende metselwerk moet vernieuwd zijn (1933). De sacristieën hebben zesdelige kruisvensters, voorzien van hoge onderramen met glas-in-lood en bovenlichten met achtpassen in glas-in-lood. Een aantal van de onderramen is vanouds ingevuld in metselwerk, vanwege plaatsing van vaste kasten.

De traptorens hebben smalle verticale lichtspelen, ingevuld met glas-in-lood.

De kapel heeft enkele aanbouwen. De biechtstoelen zijn herkenbaar als uitbouwen tegen de zuidelijke transeptarm (1895). De gevels van het schip worden geflankeerd door twee lage aanbouwen met platte daken, die de gangen bevatten (zuidelijke gang: 1895, noordelijke gang: 1919). De gevels worden geleed door pilasters en een tandlijst. De vensters bevatten stolpramen, waarop glas-in-loodpanelen zijn bevestigd. De deurkozijnen bevatten paneeldeuren met glas-in-lood. Tegen de noordelijke transeptarm staat een kleine eenlaags aanbouw met een schilddak, een kapel met een misdienaarkamer en berging (1964). De bakstenen gevels worden afgesloten door een tandlijst. De vensters hebben een driedeling. In architectuur sluit deze aanbouw op de kapel.



Links: een travee van de zuidelijke gang tegen de kapel (1895). Ten behoeve van deze gang zijn de steunberen verbreed en voorzien van doorgangen. Elke travee is ingevuld met een eenlaags aanbouw. Rechts: de bovenste verdieping van de zuidelijke traptoren, geleed door ronde pilasters en een boogfries van profielstenen.

## 9. Beschrijving interieur van de kapel

De kapel bestaat uit een eenbeukig schip van viereneenhalve travee (zusterkoor), een transept (pensionaires) en een klein 5/8 gesloten koor. Het schip wordt overwelfd door een spitsboog-gewelf van een halve travee (1919) en vier smalle kruisgewelven (1895), het transept door twee kruisgewelven en een stergewelf (alle 1895) en het koor door een laag 5/8 gewelf (1933). Het koorgewelf wijkt duidelijk af door zijn geringere hoogte en flauwere beloop, vermoedelijk ook een afwijkende materialisatie (pleisterwerk op steengaas?). Dit moet onder het bestaande gewelf zijn aangebracht. Op een foto uit circa 1960 lijkt sprake te zijn van een stuc-gewelf; op de gewelfvelden lijkt een lattenstructuur afgetekend. Op de zolder is de vorm van het oorspronkelijke gewelf nog herkenbaar, voorzien van hoge bakstenen steekgewelven. Alle gewelven rusten op samengestelde colonetten of halfkolommen met sierlijke kapitelen, waarmee tevens de geleding in traveeën wordt benadrukt. In de transept-armen zijn de kapitelen opgenomen in een profielrand. De afzaten van de vensters en nissen worden gekoppeld door een profiellijst.



*Links:* het interieur van de kapel, gezien naar het koor. Het schip of zusterkoor op de voorgrond bevat de versoberde neogotische banken voor de zusters.

*Midden:* het interieur van de kapel, gezien naar de orgelgalerij.

*Rechts:* de zuidelijke dwarsarm van de kapel. Onder de vensters staan twee originele neogotische biechtstoelen, die opgenomen zijn in lage aanbouwen tegen de gevel.

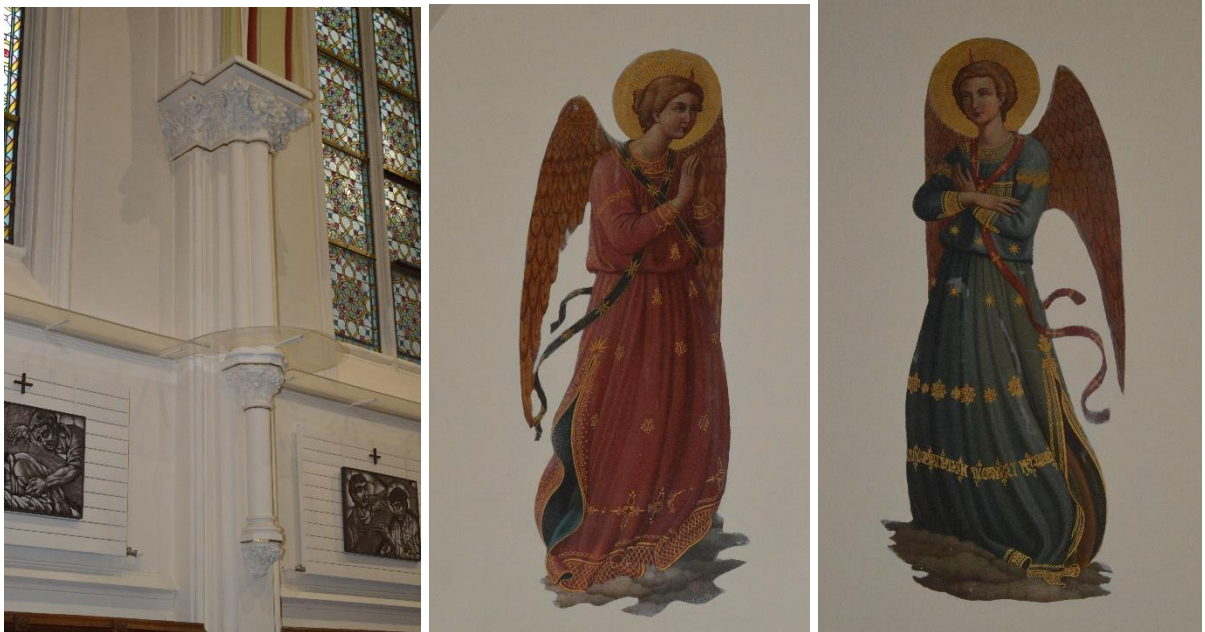
De wanden en gewelven zijn voorzien van pleisterwerk, voorzien van een witte beschildering met accenten in groenbeige, geel en rood (1991). Alleen de scheiboog of triomfboog tussen viering en koor heeft nog decoratieve schilderingen, namelijk engelen met banderolles waarop de teksten ‘deo nostro benedictio’ en ‘et honor et gloria’ (1933). Ook op de kopwand achter het orgel zijn nog twee engelen geschilderd, die uit 1919 moeten stammen. Deze wand behoort bij de uitbreiding van kapel. Noemenswaard is nog de entree deur van de kapel, die aan de zijde van de kapel een spitboogvorm heeft, deuren en een bovenlicht met glas-in-lood en aan de zijde van het landhuis een dubbele paneeldeur in 18<sup>de</sup>-eeuwse vormtaal. Deze deur met twee gezichten moet in 1919 tot stand zijn gekomen. Het schip en transept bevatten hoge spitsboogvensters en nissen, voorzien van een neogotische onderverdeling (harnassen) met

glas-in-lood. Het koor bevat kleine, hooggeplaatste spitsboogvenstertjes met gebrandschilderde ramen met de verbeelding van de werken van de congregatie: ouderenzorg, onderwijs en ziekenverpleging (1933).



Links: de kapitelen in de kapel zijn versierd met bloemen en bladwerk. In het transept loopt de versiering door in een fries.

Rechts: het interieur van de kapel was decoratief beschilderd (1914). Deze beschildering valt nog te herkennen onder de jongere schilderlagen. Op deze foto zijn schijnblokken en boogfriezen zichtbaar.



Links: een van de colonnetten in de kapel, behorend bij een scheiboog tussen twee gewelven. De perspexplaten moeten koudeval voorkomen. Links en rechts onder de vensters zijn radiatoren aanwezig.

Midden en Rechts: de twee geschilderde engelen ter weerszijden van het orgel (1919). De jongere schilderlagen zijn tegen deze decoraties aangezet, waardoor ze enigszins het karakter hebben van 'plakplaatjes'. De wand waarop deze engelen zijn geschilderd is tot stand gekomen bij uitbreiding van de kapel in 1919.

De vloer bestaat uit natuursteen tegels (1960). Het schip bevat verder een driezijdig uitkragend orgelbalkon, dat enigszins ongelukkig geplaatst is tegen de schalken van de gewelven (herplaatst of verplaatst in 1919?). De balustrade heeft een neogotische decoratie met onder andere briefpanelen (1894). Het orgel stamt uit 1947.

In het schip staan de eikenhouten koorbanken voor de zusters, geplaatst op oplopende treden. Deze banken behoren tot de oorspronkelijke inrichting, maar zijn wel versoberd door sloop van alle 'torentjes' en veel van het snijwerk (1933). Van de neogotische decoratie zijn de zijpanelen, rugschotten en voorschotten behouden. De staties zijn vernieuwd (1958), nu geplaatst op verwarmingselementen.



*De eikenhouten koorbanken (1895) voor de zusters in het schip van de kapel, geplaatst op oplopende treden. Deze neogotische banken waren aanvankelijk rijker gedecoreerd.*



*Links: het orgelbalkon met het orgel in de kapel. Het orgel staat in een nis met een spitsbooggewelf. Dit is de uitbreiding van de kapel uit 1919.*



*Rechts: een van de sierlijke consoles onder de driezijdige uitkraging van het orgelbalkon (1894/1919). Het huidige orgelbalkon is tot stand gekomen bij de uitbreiding van de kapel in 1919, maar gedeelten ervan zijn herplaatst.*

De uitgebouwde biechtstoelen in de zuidelijke dwarsbeuk hebben een rijke neogotische uitmonstering, evenals de beelden op de hoeken (1895). Vermoedelijk is alleen de bekroning

versoberd. De marmeren wijwaterbakjes zijn waarschijnlijk een geschenk uit circa 1900. Verder zijn er nog enkele laat-19<sup>de</sup>-eeuwse en vroeg-20<sup>ste</sup>-eeuwse beelden op eenvoudige consoles. De neogotische huiven zijn verdwenen in de jaren dertig van de 20<sup>ste</sup> eeuw. De twee ovale beeldsnijwerken van het H. Hart en een Madonna met kind zijn gemaakt door Wim Nijs (1939). Het altaar (1933) bestaat uit een tafel met een altaarsteen van gepolijste hardsteen, waarop een vergulde tabernakelkast. Beide zijn ontworpen door de architect P.N. de Bruijn. Op de altaarsteen staat een vijfluik, dat in het overzicht van de bouwgeschiedenis van de kapel uitvoerig is beschreven, omdat schilderingen verwijzen naar de congregatie en de schenkers.



Links: één van de eikenhouten biechtstoelen (1894) in de zuidtransept van de kapel, opgenomen in een uitbouw van de gevel.

Midden: een van witmarmeren wijwaterbakjes in de kapel.

Rechts: het hoofdaltaar in de kapel, gerealiseerd bij de herinrichting van het koor in 1933.



Overzicht van de kapconstructie van de kapel, gezien naar het zuidelijke transept (links) en noordelijke transept (rechts). Op de twee kruisende spanten van de viering staat het achthoekige torentje.

### Kapconstructie van de kapel

De kapconstructie van de kapel bestaat uit naaldhouten spanten met kreupele stijlen, kruislingse versterkingen en koppelbalken. Ter hoogte van de viering staan kruisende spanten met een overhoekse makelaar. Deze constructie wordt nog doorsneden door de voet van het

achtzijdige vieringtoentje. Op de spanten liggen gordingen, waarop het verticaal leibeschoot is getimmerd.

Het koor wordt afgescheiden door een bakstenen muur (staande op de scheiboog tussen schip en koor), waarin een kruipluik. Het koor heeft een soortgelijke constructie van diagonaal geplaatste halfspanten met kreupele stijlen. Deze spanten zijn gekoppeld door trekbalken. Hier valt te zien dat de oude gewelven met hoge steekcapen nog aanwezig zijn.



*Links: het spant in het zuidelijke transept van de kapel.*

*Rechts: aanzet van twee spanten in de kapconstructie van het koor van de kapel. Daaronder zijn de steekcapen van het gewelf zichtbaar, het gewelf uit 1933 moet daaronder zijn bevestigd.*

### Sacristieën

Ter weerszijden van het koor bevinden zich twee spiegelsymmetrische aanbouwen, beide met een sacristie. De zuidelijke sacristie is toegankelijk via een spitsboogkozijn, voorzien van een bovenlichtpaneel met glas-in-lood en spitsboogplaat. De wanden zijn gepleisterd, het stucplafond heeft een eenvoudige perklijst. In deze ruimte staan een neogotische credenskast en een vaste kast met paneeldeuren.



*Links: de eikenhouten glaspaneeldeur van de zuidelijke sacristie van de kapel (1894).*

*Midden: de credensafel in de zuidelijke sacristie van de kapel.*

*Rechts: de kastenwand in de zuidelijke sacristie van de kapel.*

De noordelijke sacristie is toegankelijk via een soortgelijke deur als de zuidelijke. Hier staan een vaste kast met paneeldeuren (liturgische gewaden). De kluis van de firma A.J. van der Cammen uit 1887 dient voor de opslag van het liturgisch vaatwerk. De verdere afwerking is vernieuwd. Deze sacristie dient tevens als ontsluiting voor een aanbouw tegen het transept, de kapel met misdienaarsruimte en berging (1964). De gehele inrichting en afwerking met gewolkte vloertegels, schoon metselwerk in gelige steen/ steenstrips en zachtboard-plafonds dateert uit het derde kwart van de 20<sup>ste</sup> eeuw. De ruimten bevatten onder meer kastenwanden, tafels en een aanrecht.



Links: de brandkast in de noordelijke sacristie van de kapel (1887).

Midden: kastenwand in de noordelijke sacristie van de kapel.

Rechts: doorzicht in de kamers van de kapel voor misdienaars en berging (1964), geplaatst tegen de noordgevel van de kapel. De interieur-afwerking dateert nog in belangrijke mate uit die periode.



Links: het onderste deel van de spiltrap in de zuidelijke traptoren van de kapel.

Rechts: het bovenste deel van de spiltrap in de zuidelijke traptoren van de kapel.

### Traptorens

De sacristieën worden geflankeerd door traptorens met naaldhouten spiltrappen, toegankelijk via deurkozijnen met paneeldeuren. De zuidelijke traptoren start op de begane grond, waar de vloer, wanden en spiltrap zijn afgewerkt. De vloer is betegeld in een sierlijk patroon, de wanden zijn gepleisterd en gewit. Dit deel van de trap heeft stootborden en is gelakt. Het bovenste

deel van het trappenhuis en de (open) spiltrap hebben geen afwerking. De wanden zijn alleen afgesmeerd. Dit deel van de trap leidt naar de zolder van de kapel. Het onderste deel van de trap ontsluit de zolder van de sacristie, die in gebruik is als berging voor (ongebruikte) onderdelen uit de kapel. Deze zolder heeft een zorgvuldig getimmerde houtconstructie, bestaande uit een 'waaier van halfspanten' met sloffen en kreupele stijlen die de driezijdige vorm van het dak volgen. Op de spanten liggen gordingen, voorzien van verticaal beschot met leien.

Van de noordelijke traptoren 'ontbreekt' het onderste deel (dit heeft ook nooit bestaan). De toegang bestaat uit een zolderluik in de sacristie. De zolder van de sacristie heeft een gelijke uitvoering als de zuidelijke sacristie. In het bovenste deel van de traptoren leidt een open spiltrap naar de kap van de kapel.



*Links: de kapconstructie van de zuidelijke sacristie van de kapel, bestaande uit een spant en vier waai-erend geplaatste halfspanten. Het leibescht is op de muurplaat, gordingen en nokbalk getimmerd.*  
*Rechts: een van de kleine dakkapellen op de kap van de zuidelijke sacristie van de kapel, voorzien van een raam met glas-in-lood.*





*Beëindiging van de (open) spiltrap in de noordelijke traptoren van de kapel.*



*De kapconstructie van de noordelijke sacristie van de kapel, bestaande uit een spant en vier waaierend geplaatste halfspanten. Het leibeschet is op de muurplaat, gordingen en nokbalk getimmerd.*

### **Gangen ter weerszijden van het schip**

Het schip wordt geflankeerd door twee lage aanbouwen, gangen tussen het landhuis en het transept. De zuidelijke gang hoort bij de oorspronkelijke opzet van 1895, de noordelijke is toegevoegd in 1919. Deze gangen in 1919 maakten het mogelijk om het transept te bereiken (ruimte voor de pensionnaires) zonder door het zusterkoor te gaan (ruimte voor de zusters). De toegangen vanuit de kapel bestaan uit eikenhouten kozijntjes met paneeldeuren met glas-in-lood, gevat in een spitsboognis. Beide gangen hebben een afwisseling van bogen (ter plaatse van de steunberen) en een gedrukt tongewelf. De wanden en gewelven zijn gepleisterd en gewit. De gevels bevatten deurkozijnen met paneelglasdeuren en vensters met stolpramen. Op de ramen zijn losse glas-in-lood-panels geplaatst. De zuidelijke gang heeft soortgelijke

vloertegels als de kapel, de noordelijke gang heeft een granitovloer met een strooirand en plint.

In de zuidelijke gang naast het schip bevindt zich een gedenksteen: ‘Deze steen is geplaatst door/ Zijne Excellentie Mgr B. Lorenzelli/ Internuntius van Z.H. Leo XIII/ ter herinnering aan de consecratie/ der Kloosterkerk/ door Z.D.H. Mgr CJM Bottemanne/ Bisschop van Haarlem/ – 6 juni 1895 –’



*Links: de toegang tot de noordelijke gang naast het schip van de kapel, gevat in een spitsboognis. De deur is ingevuld met briefpanelen, vierpaspanelen en glas-in-lood (1919).*

*Midden: de zuidelijke gang naast het schip van de kapel (1894- '95). De bogen markeren de plaats van de (vergrote) steunberen. Daartussen bevinden zich gedrukte tongewelven.*

*Rechts: de noordelijke gang naast het schip van de kapel (1919).*

## 10. Waardestelling

### 10.1. Gemeentelijk monument

De kapel is als onderdeel van het complex Huize Bijdorp sinds 15 oktober 2019 beschermd als gemeentelijk monument onder nummer Z23337.<sup>20</sup> Het beschermde complex bestaat uit het hoofdgebouw (1), wagenshuur met kas en oranjerie (2), moestuin met schuur en tuinmuren (3), wasserij (4), wagenshuur (5), stal (6), park- en groenaanleg met tuinbeelden en begraafplaats (7).

De kapel is onderdeel van onderdeel 1, het hoofdgebouw. De beschrijving is zeer uitgebreid, omdat het complex bestaat uit vele onderdelen. Daarom wordt hieronder alleen het voor het ‘pensionaat’ relevante deel uit de beschrijving en de waardestelling geciteerd.

#### *Beschrijving Kapel:*

*“De kapel is opgetrokken in Neogotische stijl op een kruisvormige plattegrond, waarvan de absis een 3/8ste koorsluiting heeft, met in de (ingekorte) lancetvensters glas-in-lood. De gevels zijn opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband met een natuurstenen plint en rijkelijk voorzien van rondboog- en spitsboognissen. Over de gevels lopen kunst- of natuurstenen banden, tandlijsten en andere sierlijke metseltoepassingen. De kozijnen zijn uitgevoerd als natuursteen traceringen, waarin glas-in-lood is gevat. De traptorens van de kapel en de dakruiter zijn bekrond met kruisbloemen. Het dak zelf is voorzien van leien in Maasdekking en wordt op verschillende plekken bekrond door pinakels. Aan de zuidmuur is een beeld van Sint Thomas aangebracht (summa Theologica). Het samenhangende interieur van de kapel is sober qua kleurstelling, zandsteenkleur met een rood accent ter plaatse van de ribben en een donkere gele kleur. Langs de wanden van het schip staan eikenhouten banken evenwijdig aan de muur. Deze zijn voorzien van houtsnijwerk. Ook de lambrisering en de glasdeuren - voorzien van glas-in-lood - zijn decoratief bewerkt. Bijzonder zijn de glasdeuren van de biechtstoelen (of kasten) met heiligenbeelden op de hoeken. De kruising is voorzien van een stergewelf, de rest is voorzien van een kruisribgewelf. Het interieur is in traveeën verdeeld door muurpijlers met kolonnetten voorzien van bladkapitelen. Het verlaagde koor heeft drie glas-in-lood ramen, aan de kruisingzijde beschilderd met engelen. De kapel heeft een houten halve verdieping. Ook tot het samenhangende interieur behoren het doopvont en de afwerking van de sacristie.”*

#### *Waardestelling Hoofdgebouw (incl. de kapel):*

*“Het hoofdgebouw aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van het voormalig landgoed Bijdorp:*

- *Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;*
- *Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van de voormalige buitenplaats, het hoofdgebouw waarop alle andere onderdelen zijn afgestemd;*
- *Vanwege het in de kern bewaard gebleven landhuis als 17de-eeuws classicistisch herenhuis met ornamentiek uit de 19de eeuw;*
- *Vanwege het gaaf bewaarde interieurensemble van de oude zaal (woonkamer*

<sup>20</sup> [https://www.voorschoten.nl/inwoners-voorschoten/beleid-cultureel-erfgoed\\_41343/](https://www.voorschoten.nl/inwoners-voorschoten/beleid-cultureel-erfgoed_41343/)

- *Fahrensbach, 19de eeuw*);
- *Vanwege de bijzondere en gaaf bewaarde architectuur van het kloosterensemble, kapel, pensionaat en noviciaat in neogotische stijl.*
- *Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur, in samenhang met de inrichting van de kapel;*
- *Als herinnering aan het onderwijs in Voorschoten;*
- *De middelbare meisjesschool als relatief gaaf bewaard voorbeeld van een school in sober Zakelijk Expressionistische stijl (Nieuwe Haagse School);*
- *Als herinnering aan het Rooms-Katholieke leven in Voorschoten”*

## 10.2. Waardestelling

Voor de plaatsing als gemeentelijke monument heeft een ‘externe waardestelling’ plaatsgevonden, een vergelijking van een beredeneerde selectie van gebouwen en complexen in Voorschoten op basis van hun cultuurhistorische waarden. De plaatsing van het nieuwe pensionaat is gebaseerd op:

- Herinnering aan de geschiedenis van het rooms-katholieke leven in Voorschoten (klooster en school)
- Samenhang als onderdeel van het hele complex van Huize Bijdorp, een landhuis dat in de 19<sup>de</sup> eeuw is getransformeerd tot een klooster met school.
- De architectuurhistorische samenhang van het kloosterensemble, bestaande uit kapel, pensionaat en noviciaat in neogotische stijl.
- Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur, in samenhang met de inrichting van de kapel;

Hoewel de kapel als ‘bouwkundige eenheid’ in zijn geheel is beschermd als gemeentelijk monument, hebben niet alle aspecten en onderdelen automatisch dezelfde cultuurhistorische betekenis voor het gebouw. Daarom heeft in het kader van een modernisering van het complex een ‘interne waardestelling’ plaatsgevonden, waarin een classificatie van waarden plaatsvindt van de samenstellende onderdelen van dit gebouw. Welke onderdelen en aspecten dragen meer of minder bij aan de afleesbaarheid van het ‘verhaal van dit specifieke gebouw’. Volgens de methode uit de ‘Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek’ uit 2009<sup>21</sup> vindt daarvoor een classificatie plaats in:

- Hoge monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of betekenis van het object (‘afleesbaarheid van het verhaal van het gebouw’).
- Positieve monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van belang voor de structuur en/of betekenis van het object.
- Indifferentie monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van relatief weinig of geen belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

### Samenvatting bouw- en gebruiksgeschiedenis

Belangrijkste beoordelingscriterium is het ‘verhaal van het gebouw’, dat is gebaseerd op de bouw- en gebruiksgeschiedenis. Deze geschiedenis is in de voorafgaande hoofdstukken uitvoerig aan de orde geweest, daarom volgt hier een korte samenvatting.

<sup>21</sup> Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Stichting bouwhistorie Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Atelier Rijksbouwmeester en Rijksgebouwendienst, *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek*, Den Haag 2009.

De kapel is tot stand gekomen in 1894-'95, naar ontwerp van het bureau Margry & Snickers. Exterieur, interieur en meubilair zijn in neogotische stijl uitgevoerd. Het gebouw had tegen de zuidzijde van het schip een gang, waarmee het transept rechtstreeks toegankelijk was. Het transept was namelijk de plek voor de pensionnaires, het schip of 'zusterkoor' voor de zusters. Na oplevering hebben nog diverse aanvullingen van het interieur plaatsgevonden, mede door schenkingen. Feitelijk vormden de decoratieve beschildering van het interieur in 1914 en de plaatsing van de nieuwe koorbanken (1915) de voltooiing van de eerste bouwfase.

In 1919 vond een kleine uitbreiding aan de oostzijde plaats, waarmee de kapel zonder voorruimte aangesloten werd op de middengangen op de begane grond en verdieping van het (voormalige) landhuis. Deze uitbreiding valt nog te herkennen aan de afwijkende gewelfvorm, een spitstongewelf in plaats van een kruisgewelf. Het orgelbalkon moet zijn aangepast met hergebruik van de bestaande borstwering. Tegen de noordgevel van het schip is een tweede gang gebouwd, waarmee de scheiding tussen profesten en pensionnaires nog beter kon worden behartigd.

In de jaren dertig heeft een modernisering van het interieur plaatsgevonden, waarmee het neogotisch karakter werd verminderd. Het koor kreeg een nieuwe uitmontering, bestaande uit een verlaagd gewelf, kleinere vensters en een nieuw altaar. De decoratieve beschildering verdween onder witte schilderlagen. Alleen op de triomfboog zijn nieuwe beschilderingen aangebracht. Enkele neogotische beelden zijn vervangen, ander verloren hun huiven. De banken in het schip zijn versoberd door verwijderen van snijwerk. Het koor kreeg nieuw glas-in-lood.

Ook hebben nog aanpassingen plaatsgevonden in het meubilair. In 1937 zijn nieuwe banken geplaatst in transept vanwege het toegenomen aantal pensionnaires. Het orgel dateert uit 1947. Verder zijn de vloer vernieuwd (1960), een bijgebouw gerealiseerd (1964), de banken uit 1937 vervangen door losse stoelen (1982) en een nieuwe kruisweg aangebracht.

### **Uitgangspunten en waarden**

Op basis van dit overzicht van de bouw- en gebruiksgeschiedenis zijn heldere uitgangspunten bij de waardestelling te destilleren.

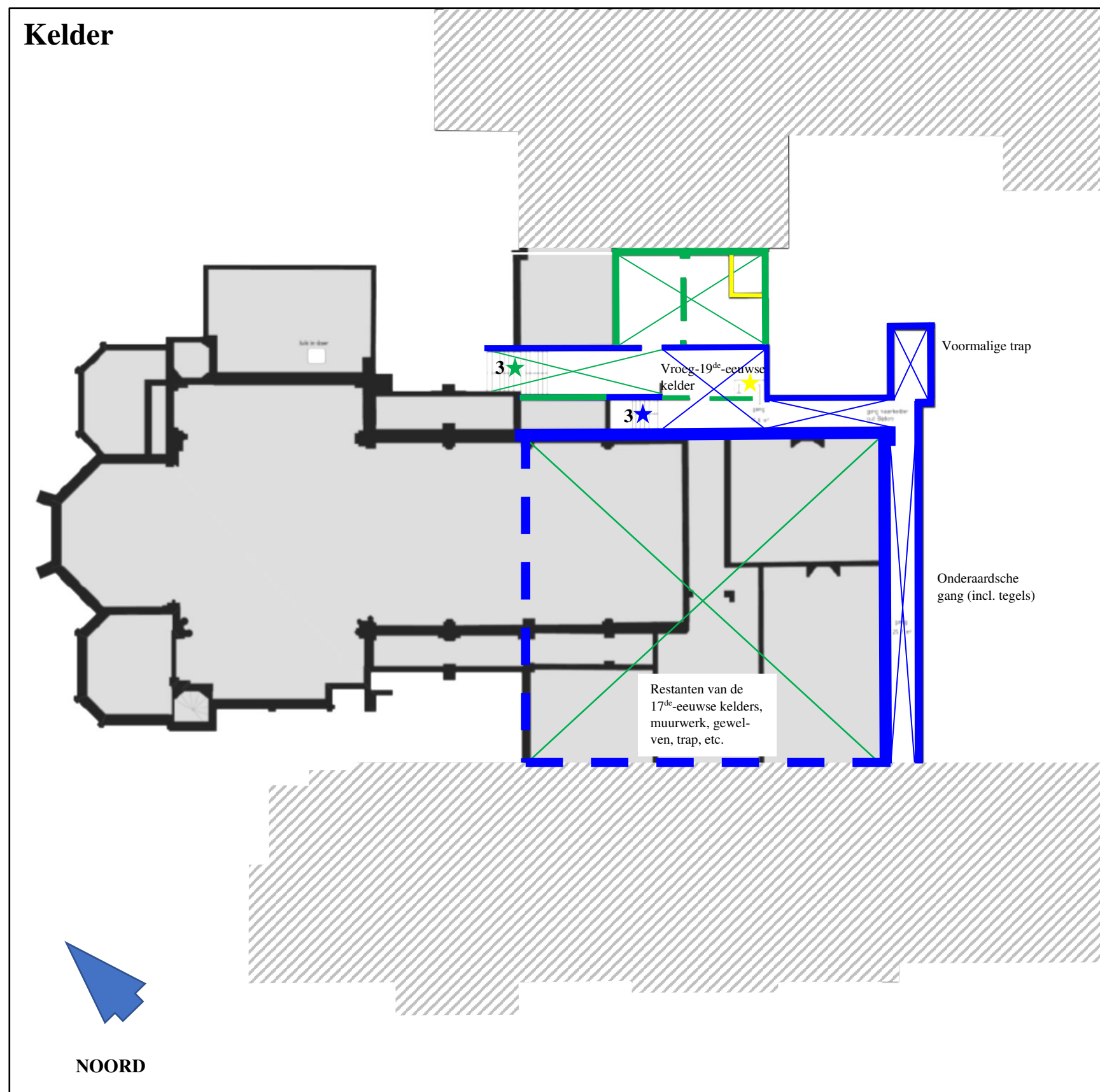
De kapel ontleent hoge monumentwaarden aan de oorspronkelijke opzet van exterieur en interieur in een rijk gedecoreerde neogotische stijl. Het is een kenmerkend ontwerp voor het bureau van Margry & Snickers, een van de toonaangevende architectenbureaus voor neogotische kerkelijke gebouwen in de late 19<sup>de</sup> eeuw. Onderdeel van de kapel zijn de bijbehorende sacristieën, de beide traptorens op de hoeken van de dwarsbeuken, de zuidelijke gang (naast het schip) en de vieringtoren. De uitbreiding van het kerkship (1919) en de noordelijke gang (1919) zijn in dezelfde stijl uitgevoerd, waarmee ze een wezenlijk onderdeel zijn van de neogotische kapel.

Ook het neogotische interieur heeft hoge monumentwaarden, evenals het meubilair in die stijl. Er is sprake van een (onvolledig/ aangepast) ensemble in zijn oorspronkelijke context. Hiertoe behoren de glas-in-loodramen, de neogotische banken van de zusters (zusterkoor/ schip), de biechtstoelen, vaste kasten in de sacristieën, een credenstafel en het orgelbalkon. Verder zijn er nog enkele beelden en wijwaterbakjes. De decoratieve schilderijen in schip en transept (1914) zijn nog aanwezig onder de witte beschildering. Op het orgelbalkon zijn de enige twee neogotische schilderijen behouden (1919). De deurkozijnen, deuren en bovenlichten hebben hoge monumentwaarden vanwege hun passende neogotische uitvoering en glas-in-lood.

De beide traptorentjes bevatten ambachtelijk uitgevoerde spiltrappen naar de daken van de beide sacristieën en het dak van de kapel. De kapconstructies van kapel en aanbouwen zijn ambachtelijk en traditioneel in opzet, materialisatie en uitvoering. Ook deze elementen hebben hoge monumentwaarden.

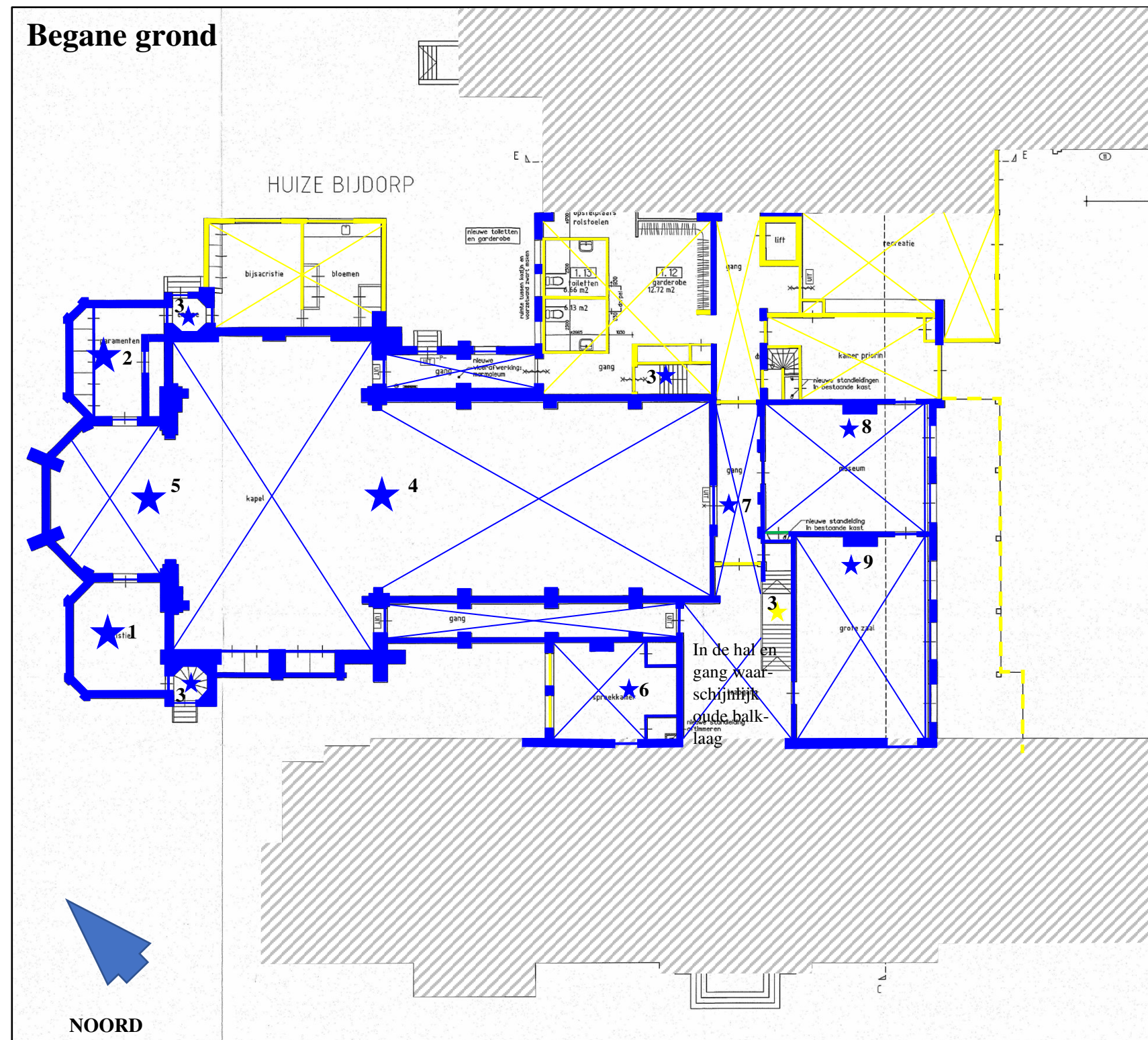
Binnen het ensemble van de interieur-afwerking neemt het koor een bijzondere plek in, niet alleen door de religieuze betekenis. Ook de modernisering uit de jaren dertig hebben hoge monumentwaarden. Feitelijk is er sprake van een 'deel-ensemble'. Het koor vertoont namelijk een opvallende modernisering uit de jaren dertig, die zich enerzijds manifesteert als een versobering van de oorspronkelijke neogotische opzet maar anderzijds als een bijzondere aanvulling van hoge (ontwerp)kwaliteit. In het koor zijn vloer, wanden en gewelf vernieuwd, inclusief de vensters met glas-in-lood. De meeste zorg is besteed aan het altaar met het bijzondere altaarstuk, tabernakel en het glas-in-lood (met verbeeldingen van de werken van de zusters). De afbeeldingen verwijzen naar de kloosterorde, de congregatie en de goede werken van de zusters. Het ontwerp van verbouwing en inrichting is getekend door de 'huisarchitect' P.N. de Bruijn, die hiermee blijk gaf van een zeer breed oeuvre. De uitvoering was in handen van de beste en meest toonaangevende kunstenaars en bedrijven in die periode, waaronder Joep Nicolaas en de Utrechtse edelsmederij Brom (Bernulphusgilde).

De toevoegingen van na de tweede wereldoorlog hebben veel minder betekenis in de context van deze samenhangende neogotische afwerking en inrichting en het ingevoegde ensemble uit de jaren dertig. Ze hebben ook minder zelfstandige betekenis. Dat geldt voor de vloerafwerking, de losse stoelen in het transept, het orgel en kruisweg (positieve monumentwaarden). De aangebouwde kapel voor misdienaars en berging (1964) heeft indifferente monumentwaarden, vanwege de schrale architectuur en materialisatie evenals de ongelukkige positie ten opzichte van de representatieve gevelarchitectuur van de noordelijke dwarsbeuk.



	hoge monumentwaarden
	positieve monumentwaarden
	indifferente monumentwaarden
	monumentwaarden van plafonduafwerking (3 categorieën)
	contour
	interieur-afwerking (3 categorieën)

*Waardestellingsrepresentatietekening van de kelders van het landhuis en de kapel van Huize Bijdorp, ingetekend op een opmetingstekening van Alhaplan uit 2015 (huisarchieff).*  
*Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden.*  
*De kruizen markeren de plafonduafwerking, hier tevens de constructie..*  
*De nummers verwijzen naar:*  
 (3) Trappen



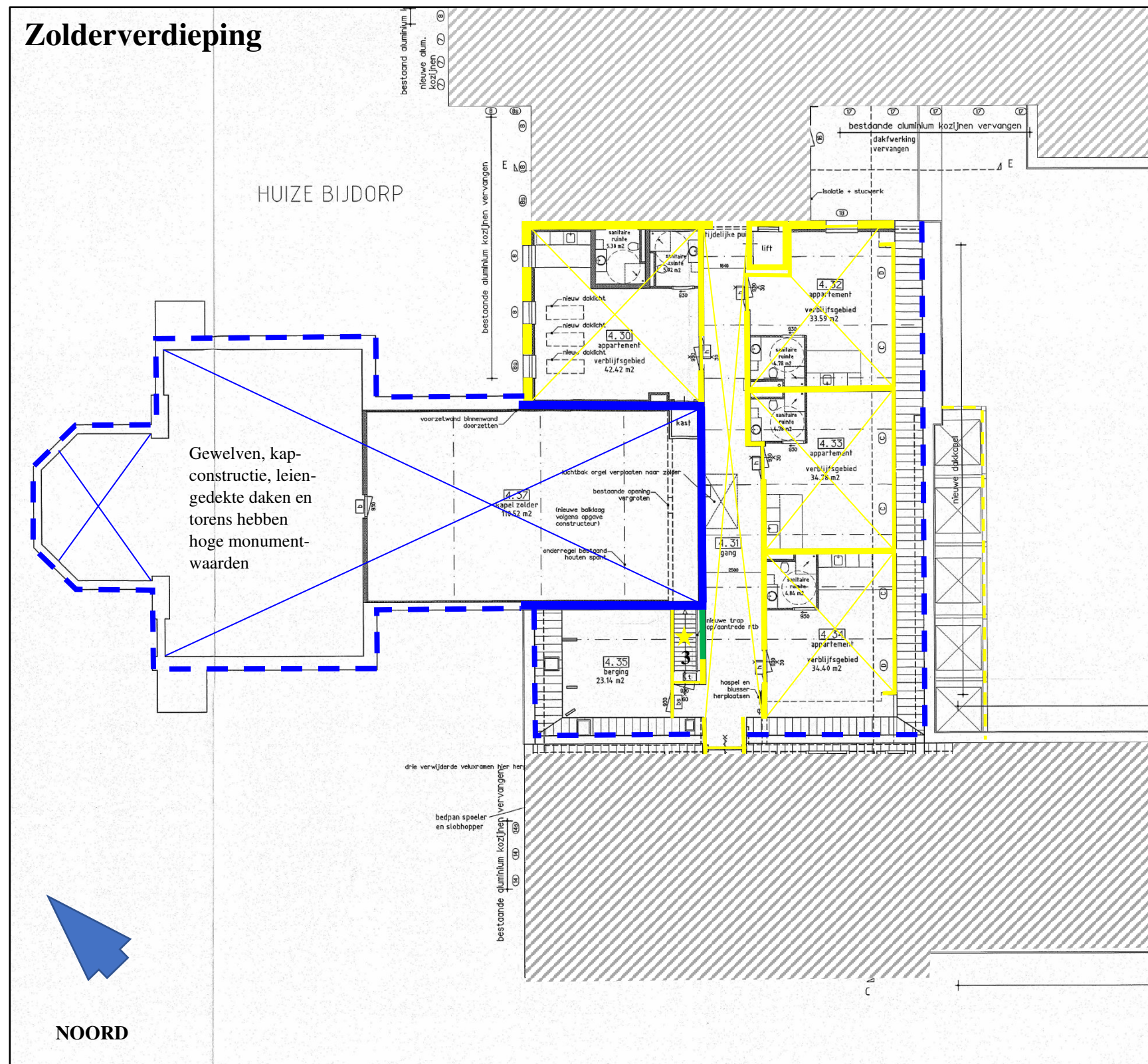
<span style="color: blue;">■</span>	hoge monumentwaarden
<span style="color: green;">■</span>	positieve monumentwaarden
<span style="color: yellow;">■</span>	indifferente monumentwaarden
<span style="color: blue;">⊠</span>	monumentwaarden van plafonddafwerking (3 categorieën)
<span style="color: blue;">- - -</span>	contour
<span style="color: blue;">★</span>	interieur-afwerking (3 categorieën)

Waardestellingsrepresentatietekening van de begane grond van het landhuis en de kapel van Huize Bijdorp, ingetekend op een tekening behorend bij de bouw aanvraag door Topos architecten in 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Sinds 2002 hebben ondergeschikte wijzigingen plaatsgevonden. Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden. De kruizen markeren de plafonddafwerking. De balklagen hebben hoge monumentwaarden. In het landhuis is sprake van 17<sup>de</sup>-eeuwse moer- en kinderbinten. Deze bevinden zich waarschijnlijk ook boven de entreehal en spreekkamer (verwachting van hoge waarden). Ook in de 19<sup>de</sup>-eeuwse uitbreiding is een verwachting van balklagen met hoge monumentwaarden, wellicht zelfs monochroom beschilderde balken. Bij ontmanteling moet in elk geval rekening worden gehouden met vondsten.

- De nummers verwijzen naar:
- (1) Sacristie: credenstafel, kasten en stucplafond. Ramen met glas-in-lood.
  - (2) Paramenten: kast, brandkast en stucplafond.
  - (3) Trappen
  - (4) *Neogotisch interieur-ensemble kerk*, waaronder ramen met glas-in-lood, deuren, resten wand- en gewelfbeschildering, neogotisch meubilair en beelden en orgelbalkon
  - (5) *Interieur-ensemble koor uit de jaren dertig*, waaronder altaar, retabel, tabernakel, beelden, ramen met glas-in-lood (samenwerking P.N. de Bruijn, Joep Nicolas en Wim Nijs).
  - (6) Spreekkamer: (ontmantelde) schouw, stucplafond, deuren en kastenwand
  - (7) Hal met 18<sup>de</sup>-eeuwse deurkozijnen en deuren. Balklaag vermoedelijk nog 17<sup>de</sup>-eeuws.
  - (8) Museumkamer: lambrisering, vensterwandbetimmering, schuifluiken, schouw en stucplafond
  - (9) *Interieur-ensemble ontvangstkamer (woonkamer)*: lambrisering, vensterwandbetimmering, schuifluiken, schouw en stucplafond. Meubilair uit woonkamer Farensbach (late 19<sup>de</sup> eeuw).







	hoge monumentwaarden
	positieve monumentwaarden
	indifferente monumentwaarden
	monumentwaarden van plafonddafwerking (3 categorieën)
	contour
	interieur-afwerking (3 categorieën)

Waardstellingsrepresentatietekening van de zolderverdieping van het landhuis en de kapel van Huize Bijdorp, ingetekend op een tekening behorend bij de bouw aanvraag door Topos architecten in 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Sinds 2002 hebben ondergeschikte wijzigingen plaatsgevonden. Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden. De kruisen markeren de plafonddafwerking. De kapconstructie van het landhuis heeft positieve monumentwaarden (boven plafonds), die van de kapel hoge monumentwaarden. Bij ontmanteling moet wel rekening worden gehouden met vondsten. De nummers verwijzen naar: (3) Trappen.